

KOROŠKI

svižinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXXVIII, št. 2

Ravne na Koroškem, 25. aprila 1988

Cena 500 din

*Delu
časť
in
oblasť*

1. MAJA NA IVARČKEM

Jože Žunec

Kako dosegame cilje?

V Železarni Ravne smo si s planom, nekje pa že prej, zadali zahtevne cilje. Smatrali smo, da je v sedanjem, kriznem obdobju, takšen pristop nujen. V naši družbi namreč neprestano govorimo in se zaklinjamo, da moramo premagati neugodna gospodarska in družbena gibanja. Tega pa ne bi zmogli z lagodnostjo, ampak le s trdim delom in ustreznim prispevkom vseh zaposlenih. Delavci naše delovne organizacije so sprejeli vse ukrepe, ki so potrebni, da bi se zagotovilo neko normalno poslovanje.

Kakšni pa so rezultati? Ali dosegame cilje? Zelo različno. Naporji so obrodili pomembne premike na nekaterih področjih. Ponekod pa bo treba še dodatnih prizadevanj. V tem sestavku bom spregovoril samo o nekaterih ciljih in rezultatih.

Eden najpomembnejših in v tem trenutku najbolj eksaktnih kazalcev je blagovna proizvodnja. Z drugimi besedami, to je tisto, kar smo prodali. V prvem kvartalu 1988 smo imeli za 10,1 odstotka večjo blagovno proizvodnjo kot v prvem kvartalu 1987 ter za 5,8 odstotka večjo, kot smo načrtovali. Izkoriščanje proizvodnih zmogljivosti in doseganje ciljev količinske proizvodnje je izredno pomembna naloga. Imenovali smo jo oživitve proizvodnje in dosegli smo cilje. Ugotavljamo, da so v veliki večini naši izdelki iskani na domačem in tujem trgu. Torej so pravi. Ukrepi gospodarske politike pa so napravili omejitve v ceni. Zaradi takšnega stanja imamo velika cenovna neskladja. Vendar tudi tu lahko naredimo več. Strukturo naročil bi še lahko izboljšali, zato se je treba znotraj bolj organizirati, biti moramo bolj prisotni na tržiščih, manjka nam tudi agresivnosti. Nemudoma moramo spremeniti naš nastop na trgu. Rešitve so. Pri trženju bomo v prihodnje upoštevali osnovna cenovna neskladja in zagotovili takšno politiko, da bomo neugodna razmerja vsaj delno odpravili. Naloga je zelo zahtevna, je pa rešljiva. Delavci komercialne, ki nastopajo na trgih, jo morajo dosledno izvajati. Mnogo pa bodo k temu pripomogli v proizvodnih temeljnih organizacijah, če bodo njihovi izdelki kvalitetni in dobavljeni v roku. Velik delež pa lahko prispeva tudi izbira najracionalnejše tehnologije in hitro odpravljanje ozkih grl ter ostalih motenj v proizvodnji. Zadnji dve dejavnosti sta predvsem odvisni od aktivnosti naših raziskovalcev ter razvojnih delavcev.

Zelo pomemben kazalec je doseganje skupne proizvodnje. S planom zastavljene cilje smo dosegli z 99,4 %, v primerjavi z letom 1987 pa smo jih presegli za 15,3 odstotka. Podatki kažejo na smelo zastavljeni plan. Realizacija proti planu ni v celoti dosežena predvsem zaradi slabšega doseganja v nekaterih tozidih mehanske obdelave ter še vedno manjkajočih naročil v kovačnici in delno v livarni (kjer je bolj problematična struktura kot količine že naročenih izdelkov).

Kakovost izdelkov nas še vedno tepe! Ni toliko problematična splošna raven, kolikor posamezne drobne in nepotrebne napake, ki so plod človeške malomarnosti in neodgovornosti. Posebno smo problematični na zunanjih trgih z našimi končnimi izdelki, kjer želimo in moramo doseči večji izvoz na račun metalurških proizvodov, pa nam to v celoti ne uspeva. Izhod je samo eden. Proizvajati moramo takšne kakovostne izdelke, kakršne trg rabi. Možnosti imamo. Če pa nam

spodleti, imamo kontrolo kakovosti, ki mora preprečiti, da bi takšni izdelki šli iz tovarne. Drugače se ne bomo obdržali na konvertibilnih tržiščih. Proizvodi so pravi, imamo tudi dovolj dobre pogoje, ki jih bomo še izboljševali, da lahko kvalitetno proizvajamo zahtevne in, ponovno poudarjam, iskane proizvode. Ne pustimo konkurenci, da nas vrže s težko priborjenih pozicij.

Nimamo še točnih podatkov o trimesečnih doseganjih normativov glede izplenov, vendar januar in februar kažeta pomembno izboljšanje predvsem tam, kjer se pretakajo največje količine materiala, to je v Jeklarni in Valjarni. Poleg pozitivnih učinkov, ki jih dosegame z izboljševanjem izplenov, to se pravi z varčevanjem osnovnih materialov (surovin, repromaterialov in delov za proizvodnjo), imamo še niz drugih varčevalnih ukrepov, ki v glavnem ne bodo dajali tako velikih učinkov, kot jih lahko dosežemo z varčevanjem osnovnih materialov, pa so kljub temu zelo pomembni. Posebej sta pomembna skrb in nadzor nad racionalno porabo vseh vrst energetskih medijev ter pomožnih materialov.

Storitve zunanjih izvajalcev so nam v preteklosti odnašale velika sredstva. Uspešno smo uvedli ukrep, da kar lahko storimo sami, to tudi naredimo. Pomoč, ki jo je treba drago plačati, pa izkoristimo, kadar sami dela res ne zmoremo.

Posebno obravnavo zaslužijo zaloge. Analiza je pokazala, da so v nekaterih temeljnih organizacijah dosegli dobre, celo spodbudne rezultate. Ponekod pa še ni prevladalo spoznanje, koliko denarja vežejo čezmerne zaloge. Delavci naj zahtevajo od strokovnih služb, da jim na praktičnih primerih prikažejo, kako bi lahko koristneje uporabili prihranjena sredstva.

Zapisali smo tudi cilj, da bomo izboljšali kakovost storitev skupnih in spremljajočih dejavnosti ter delovnih skupnosti, kar pomeni, da smo vpregli v aktivnosti, ki vlečejo proizvodnjo, vse delavce delovne organizacije. Res je, na dobri poti smo. Rezultati, predvsem fizični, to kažejo. Mnogo pa še moramo storiti pri kvaliteti odločitev, tako tržnih, investicijskih, raziskovalnih in razvojnih, kot ostalih. Zato imamo strokovne službe in strokovne kadre. Mnenje nekaterih, da strokovnih kadrov ne potrebujemo, je zmotno. Ne potrebujemo jih, če ne opravljajo svojega dela. Več kritike, manj samozadovoljstva, doslednejše spremljanje in nadzor opravljenega dela, je kratkoročna naloga, katere uresničevanje se je v nekaterih okoljih dobro začelo, ponekod pa še razmišljajo, kaj bi sami s seboj. To seje nejevoljo in nezaupanje.

Dolge razprave na sestankih, ki jih moramo primereno skrajšati, jemljejo dragocen čas, ki je namenjen strokovnemu delu in proizvodnji. Proizvod, še bolje povedano prodan izdelek, je naš končni cilj. Samo ta daje rezultat v dohodku in zagotavlja socialno varnost nam in tistim, ki prihajajo za nami.

Srečujemo pa se še z zunanjimi dejavniki oziroma problemi, ki so posledica neustrezne gospodarske politike. Poslovanje čisto ni tako učinkovito zaradi prehitrega spreminjanja predpisov, ki določajo pogoje gospodarjenja. Nerazumljivo je, da tisti, ki resolucije sestavljajo, prisegajo na njihovo upravičenost, dovolijo velika odstopanja od njih v praksi. To pa je resna ovira za dobre dolgoročne odločitve v investicijske naložbe, izbiro novih izdelkov, kooperacije in ostale gospodarske dejavnosti.

Branko Kaker

ZA 1. MAJ

V skoraj sto let trajajočem obdobju je postal 1. maj slaven simbol delovnih ljudi, simbol njihovega boja, njihovih upanj in hotenj, slavne zgodovine, pa tudi razcepov, napak in drugih slabosti. V zgodovini 1. maja se je oblikovala zgodovina delavskega gibanja v posameznih državah in narodih. Zato je 1. maj postal simbol delavskega gibanja, tako kot so to postali petokraka, srp in kladivo in rdeča zastava. Ta dan simbolizira mednarodno solidarnost z bojem delavskega razreda za svoje pravice.

Praznovanja so danes drugačna, kot so bila v začetkih, med vojnama ali med NOB. Različna so tudi praznovanja med državami. Vsako obdobje in dežela je praznovanju vtisnila svoj pečat različnosti, čeprav je bila ideja enotna. Osnovna izhodišča so se še vedno ohranila in ideja še vedno daje moč za nove uspehe. Na ta dan delavski razred dokazuje svojo voljo, kajti tudi po svoji volji so si delavci določili ta dan, ki je v prvi vrsti revolucionaren. Tudi danes, ko smo v izjemno težkem ekonomskem položaju in v zapletenih političnih razmerah, bosta potrebna razum in odločnost pri reševanju problemov. Danes moramo jasno povedati, kakšno družbo si želimo. Kratko rečeno, da želimo družbo razvitega socializma, ki bo sposoben sprejemati in se ustvarjalno odzivati na izzive sodobne inovativne industrijske družbe. Danes se moramo zavedati, če želimo uveljaviti tržno gospodarstvo in mednarodno konkurenco, da to pomeni proizvajati kakovostne izdelke, izpolnjevati dobavne roke, obvladati solidne poslovno-organizacijske oblike. Vse to je povezano z izobraževalnim, znanstveno-ustvarjalnim delom. Danes inflacija razvrednoti dohodek in v njem ovrednoteno delavnost in prizadevanje kolektivov. S tem, ko razvrednotimo delo, ko postaja kot vrednota pridobivanje in prilaščanje dohodka in OD mimo in brez dela, posegamo v bistveni interes delavcev. Finančne obveznosti do tujine, medsebojna upniško-dolžniška razmerja uporabnikov družbenih sredstev, nestimulativni pogoji za izvoz, nestabilni administrativni pogoji za poslovanje, vse to samo pogloblja družbeno krizo in s tem vnaša v kolektive nezaupanje v perspektivo, krepi se filozofija preživetja. Razmere zahtevajo odgovor na vprašanje, kdo potiska delovne organizacije pod vodo. Kje je odgovornost za neizpolnjevanje dogovorjenih ciljev.

Izjemno kritičen družbenoekonomski položaj naše družbe ogroža samoupravno socialistično perspektivo. Znašli smo se v globoki ekonomski krizi, kakor tudi v moralni, ponekod vlada tudi mednacionalna nestrpnost. Tudi v naši delovni organizaciji smo naredili pred kratkim obračune preteklega obdobja. Zato je prav, da se pričnemo z zagnanostjo, znanjem lotevati vzrokov za slabše rezultate v lanskem letu. Poslabšanje likvidnosti in finančnih rezultatov se odraža v posledicah, ki niso prijetne in jih ni mogoče popraviti čez noč. Treba je nakazati izhod iz tega položaja.

Nič nam ne bo pomagalo nenehno tarnanje, ampak se je treba s težavami spopasti. Spopasti se moramo z novimi razvojnimi nalogami. Zavedati se moramo, da nas le nenehno posodabljanje in vlaganje v nove naprave lahko priključi k razvitemu svetu. Le tako bomo lahko zaposlili naše sinove in hčerke, ki danes čakajo pred vrati, polni elana in novih idej. Vendar bo ta pot težka, vodila bo tudi prek zavestnega odpovedovanja. Še slabše pa bi bilo, če bi ti neugodni poslovni rezultati in krizno stanje vplivali na našo voljo do dela. Kakor sta nas nekdaj prevelika samohvala in samozadovoljstvo preveč uspavala. Zato moramo stati trezno na zemlji in se zagrizeno zoperstaviti vsemu slabemu med nami in navzven. Z boljšim delom, večjo tehnološko-delovno disciplino, varčevanjem na vseh področjih in bolj produktivnim zaposlovanjem. Prenehati moramo z nenehnim obtoževanjem, slikanjem samo črnih slik. Ampak moramo vsak na svojem po-

dročju od sebe dati čim več in to tudi zahtevati od svojega sodelavca ali nadrejenega. Oborožiti moramo svoje delegate z argumenti, da bodo bolj odgovorno in uspešno zastopali naše interese v skupščinskih klopih. Kakor vidimo, velikokrat prepozno reagiramo na posamezne odločitve. Šele potem, ko se nam v praksi pokaže, da delajo več škode kot koristi. Zato pozivam vse zaposlene, da strnemo svoje vrste in znanje za boljše poslovne rezultate in z večjo odločnostjo gremo novim izzivom naproti. Dokažimo svojo pripadnost železarsstvu. Zavzemimo se za to, da bo delo delavca na stroju kot inženirja ali tehnika za risalno mizo. Tako kot so v zgodovini delavci na ta dan uresničevali dogovore ali so se dogovorili za nadaljnji boj, tako naj velja tudi za naš prvi maj. Tudi letos, kljub slabšim pogojem, slovesno proslavimo svoj in praznik vseh delavcev po svetu! K prazniku iskrene čestitke!

Jože Kert

Tito prvič na Ravnah

Bilo je v drugi polovici avgusta leta 1958, točneje 19. avgusta. Ob tem, ko sem zapisal letnico, me je kar streslo, ker je od tega časa poteklo že 30 let. To je obdobje, v katerem se človek lahko veliko nauči in tudi veliko pozabi. Naučil sem se veliko, tudi pozabil nisem malo stvari, toda ta dan mi bo ostal v trajnem spominu. Zakaj?

Več dni pred tem smo v časnikih brali, da se predsednik republike Tito zadržuje v Sloveniji. Dan pred prihodom se je bolj po tihem šušljalo, da bo morda prišel tudi na Ravnne. Osebnost lahko rečem, da skoraj nisem verjel. Spomnil pa sem se, da mi je prijateljica Ela, ki je bila leto dni poprej na sindikalnem izletu v Logarski dolini, ob neki priložnosti rekla, da so tam srečali Tita, se fotografirali in ga povabili, naj obišče Ravnne. Po pripovedovanju naj bi jim Tito to tudi obljubil. Pomislim, če je rekel, da bo prišel, bo to gotovo tudi storil.

Dopoldne tistega dne me je vodja splošnih služb poklical po telefonu in mi naročil, naj pridem v sejno sobo upravnega odbora. Vprašal sem ga, čemu me kličejo (imel sem ravno sestanek delovodij), in če je lahko tudi kasneje. Odgovor je bil sumljivo zadržan in odklonilen. Pomeni torej takoj. Med potjo skozi tovarno sem premišljeval. Morda res pride Tito in me kot predsednika delavskega sveta želijo o tem informirati. Pomislil sem celo na to, da bi utegnil biti že tu. Toda to možnost sem izključil, ker se mi je zdelo nemogoče, da bi prišel docela nenajavljen in da o tem doslej še nihče ne bi spregovoril.

Ko sem stopil v sejno sobo upravnega odbora, je bilo tam že nekaj naših in tudi nekaj nepoznatih oseb. Ko smo bili vsi funkcionarji zbrani, so nam povedali, za kaj gre. Informacija je bila kratka. Tito pride danes na Ravnne in bo gost Železarne Ravnne. Sledil je kratek formalni protokolarni postopek. Rečeno je bilo, da pride okoli enajste ure, da bo sprejem v Domu železarjev, brez večjega ceremoniala, sledilo bo skupno kosilo, nato ogled železarne. Povedali so, kdo ga naj počaka pred Domom železarjev, kje bo kdo pri kosilu sedel in mene so določili, da mu pri kosilu zaželim dobrodoščilo na Ravnah.

Prižgal sem cigareto in pomislil. Pri osemindvajsetih letih naj stopim pred najvišjega predstavnika naše države, pred predsednika republike Tita, pred človeka, ki ga občuduje ves svet, pred človeka, pred katerim se tresejo še generali, ko mu predajajo raport.

Kaj naj mu rečem, sem pomislil. Razmišljam in nič kaj pametnega mi ne pade na misel. Skupaj se vzemi, Jožek, skoncentriraj se in obdrži mirne živce, pa bo šlo, tako sem si govoril. V sosednjih pisarnah so peli telefoni. Sporočali so, da se je odpravil iz Ljubljane proti Velenju. Naslednje obvestilo — je že v Velenju. Nato je bil daljši premor. Po obvestilu, da je odpotoval proti Ravnah, smo se napotili v Dom železarjev.

Pred Domom železarjev smo se sestali z občinskimi funkcionarji, s takratnim predsednikom občine Ravnne Černcem na čelu. Ravenčani

o obisku niso nič vedeli. Ko so nas zagledali, se jim je zdelo že sumljivo in hitro se je pred Domom železarjev nabralo nekaj Čechovčanov. Zastave niso bile razobešene, kot smo to pozneje videli na televiziji po drugih krajih. Otroci niso imeli zastavic. Pri sebi sem razmišljal, kaj si bo mislil predsednik Tito, tako malo ljudi, skoraj več funkcionarjev, in brez vsake dekoracije. Zakaj pa niso prej povedali, sem se tolažil. Zdaj je prepozno, vsak čas morajo biti tu. Čakali smo nekam dolgo. Zdelo se nam je, da bi moral že davno biti tukaj, saj iz Velenja do Ravnne ne more vzeti eno uro ob takem spremstvu, kot ga ima.

Pozneje smo zvedeli, da je potoval v Velenje skozi Šoštanj, kjer si je ogledal termoelektrarno, nato čez Sleme v Črno, kjer so mu prebivalci dobesedno zaprli pot. Na hitro si je ogledal razstavo, ki so jo imeli v okviru turističnega tedna. Črnjanom se je zahvalil za tople sprejem, pohvalil je lepi planinski kraj in jim zaželel veliko uspehov.

Zaustavil se je še v Žerjavu, kjer so ga pozdravili predsednik okrajnega ljudskega odbora Maribor Milan Apih, predsednik občinskega ljudskega odbora Črna Ivan Hercog, direktor Rudnika Mežica inž. Pavle Benedik. Predsednik UO rudnika Mirko Capuder pa mu je poklonil kolekcijo vseh izdelkov Rudnika Mežica. Po tem kratkem postanku se je predsednik podal po Mežiški dolini na Ravnne.

Nekaj minut pred drugo uro smo s stopnic pred Domom železarjev zaslišali sirene spremstva na močnih BMW-jih. Nato se je ustavila črna limuzina, iz katere je izstopil predsednik republike Tito s svojim spremstvom. Vsi navzoči smo z navdušenjem zaploskali.

Ozrl se je malo naokrog in se napotil proti vhodu Doma železarjev. Za njim so šli še drugi iz spremstva. V tistem trenutku mi, ki smo ga z navdušenjem dočakali, nismo videli nikogar drugega. Naše oči so bile naravnane na predsednika Tita, ki je vsakemu od nas stisnil roko in pozorno poslušal našo predstavitev. O tem sem se pozneje pri mizi prepričal, saj me je že prvič ogovoril »druže predsedniče«. Z ostalimi člani spremstva se nismo rokovali pred Domom železarjev, temveč šele pozneje, preden smo se posedli. V spremstvu so bili še: predsednik skupščine LRS Miha Marinko, podpredsednik zveznega izvršnega sveta Franc Leskošek-Luka, član IS LR Slovenije Tone Bole, predsednik okrajnega ljudskega odbora Maribor Milan Apih, generalmajor Žeželj in drugi. Pozneje pri mizi se je pridružil še Edvard Kardelj, ki je prišel po drugi strani.

Po kratki predstavitvi smo se vsi napotili na vrt Doma železarjev in začasno zasedli mize, dokler mize pod balkonom hotelskega dela restavracije niso bile pripravljene za kosilo. Sedel sem v neposredni bližini maršala Tita. Povedal nam je, da so ga v Črni dobesedno ustavili. Ugajala mu je razstava, le dim v Žerjavu ga je motil. Dolina je lepa in tudi Ravnne so se mu zdele lepe. Mize so bile kmalu narejene in posedli smo

se tako, kot nam je bilo naročeno. Sedel sem nasproti predsednika Tita.

Ko smo posedli, je nastala trenutna tišina. Zavedal sem se, da je nastopil trenutek, ko moram spregovoriti. Zaželel sem mu dobrodoščilo in se zahvalil za obljubo, ki jo je dal naši sindikalni skupini, s katero se je srečal v Logarski dolini, da bo prišel na Ravnne. Pozneje mi je v pogovoru dejal, da se tega dobro spominja in da se spomni, da so se skupaj fotografirali. Na kratko sem opisal razvoj železarne in kraja po osvoboditvi. Omenil sem našo skrb za človeka, kar se kaže v tem, da imamo najmanj obratnih nesreč od vseh železarn v Jugoslaviji. Omenil sem lastno financiranje stanovanjske gradnje in vzporednih objektov, kot so šole, vrtci in celo ta dom, v katerem sedimo. O vsem tem pa se bo kot kovinar prepričal ob ogledu železarne po kosilu. »Kaj bi pripovedoval še več,« sem mu dejal, »če bi zahtevali vojaški raport, ki vam kot oficir JA kot maršalu raportiral, da smo pod vašim vodstvom v trinajstih letih po vojni zgradili več kot naši predniki 350 let pred nami.« Predsednik Tito se je rahlo nasmejal in se zahvalil za dobrodoščilo. Predlagal je, da nazdravimo koroškimi železarjem.

Serviranje kosila se je pričelo. Začuden sem pogledal, ker so bili tuji natakarji, kosilo pa zelo skromno. Mirno lahko rečem, da nikoli pozneje nisem jedel skromnejšega poslovnega kosila. Ko sem naslednji dan srečal direktorja Doma železarjev, sem ga pošteno okregal, toda neupravičeno, ker mi je rekel, da razen štedilnikov niso rabili nič njegovega.

Po kosilu se je razpletel pogovor. Pogovori niso bili načrtovani in z ničimer omejeni. Vici so bili dobrodošli in jih je bilo kar precej. Vsi so bili dobre volje, predsednik je kar žarel. Če ni povedal vica, je napeljal druge, ki jih je poznal, da jih povedo. Franc Leskošek jih je rad pripovedoval, še rajši pa poslušal. Dvakrat pa mu nisi smel povedati istega, ker si je vse dobro zapomnil; če ga je slišal drugič, je takoj pripomnil »ta ima že brado.« Pogovori so bili pa tudi resnejši. Najresnejše je pričel direktor Gregor Klančnik. Naštevati je nekatere gospodarske težave, ki jih tudi takrat ni manjkalo. Inflacije ni bilo, bile pa so likvidnostne težave in težave z najemanjem kreditov. Ko je našteval dolžnike, je med drugimi imenoval tudi vojsko. Tu pa ga je predsednik Tito hitro prekinil in dejal: »Kažete vojska ne plati ali ne kažete, zašto ne plati. Ona nema nikakvog razloga, da ne plati, ali samo kvalitetnu robu. A koliko je meni poznato, zadnje vreme ne možete se time hvaliti.« Direktor Klančnik je moral priznati, da je res bilo nekaj težav z zadnjimi pošiljkami in obljubil, da se bomo poboljšali. Tito pa mu je odgovoril, da se bo tedaj tudi vojska poboljšala pri plačevanju pošiljk. Klančnik je nadaljeval s težavami, Tito pa ga je tako z nasmeškom prekinil in rekel: »Pa vi direktorji pričate iste stvari.«

Obrnil se je k meni in rekel: »Da čujemo predstavnika radnika.« Nato me je ogovoril s

Tito
drugič
na
Ravnah

predsednikom delavskega sveta in mi postavljaj vprašanja, ki so se nanašala na sodelovanje članov DS v razpravah, v kreiranju politike podjetja in bližnje okolice. Kako izobražujemo potrebne kadre. Kako nagrajujemo delavce, kakšen sistem nagrajevanja imamo. Tu sva se zadrževala nekoliko dlje. Povedal sem mu, da imamo za vsako delovno mesto analitično oceno, ki je dnevno ovrednotena po realizaciji preteklega dne. Vsak delavec ob prihodu na delo ve, koliko je danes vredna točka in si lahko dnevni zaslužek za minuli dan sam izračuna. Na to mi je odgovoril: »To je dobro in stimulatívno, ali recite mi, koliko zaradi jedan kranfirer (žerjavovodja) v topionici.« Ker smo nekaj dni pred tem obravnavali po komisijah na upravnem odboru in DS analitično oceno, sem izstrelil kot iz topa 37.000 din. Tito pa mi je rekel: »Bogati nije to mnogo.« Potem pa je želel slišati še primerjave med strugarji, ključavničarji, električarji, topilci, na koncu pa je zopet rekel: »Ali znate, kranfirer u topionici radi pod težkim uslovima, prah, vročina itd., trebao bi imati nekoliko više.«

Pri mizi je sedel tudi Franc Leskošek-Luka, ki je občasno spustil tudi kakšno vmes, obrnjeno bolj na humoristično plat, saj je naše razmere zelo dobro poznal. K nam je prihajal pogosto. Svetoval nam je, kako naj se razvijamo. Vedno je govoril, da mora biti Železarna Ravne apoteka jeklarskih proizvodov. »Vi morate biti apotekarji,« je nenehno poudarjal. Pogosto nas je pogrjal, kar zatem pa je že našel kaj pozitivnega, da nas je tudi pohvalil.

Ko sva pogovor končala, je Luka Leskošek predlagal, da pade še kakšen vic. Tito se je strinjal. Povedano je bilo nekaj političnih vicev in eden od njih se je nekako nanašal tudi na Enverja Hoda. V tem trenutku je na vrt stopil Edvard Kardelj, ki je iz meni nepoznatih vzrokov prišel sam dosti kasneje na Ravne. Tito ga je povabil k mizi in mu dejal: »Sedi, Edo, ti si med nami najčistejši politik, ker te Enver še ni kritiziral.« Kardelj se je nasmejal in rekel: »Kaj veš, morda me ravno sedaj.« Med tem se je pred Domom železarjev nabralo že veliko krajanov. Delavci, ki so končali delo na prvi izmeni, so se vsi ustavili pred kavarno (tako smo jo včasih kratko imenovali). Polno ljudi je bilo tudi na veznem hodniku kavarne in restavracije in vsi

so skozi zasteklena okna želeli videti predsednika Tita.

Vtem se je Tito sklonil čez mizo in me vprašal, kje je »vece« (WC). Bil sem v veliki zadregi. Za kavarno in restavracijo je bilo skupno stranišče, do katerega si prišel iz vrta skozi hodnik, v katerem pa je bilo polno ljudi. V trenutku pa sem pomislil, sam vrag ve, v kakšnem stanju je ta WC sedaj. Ker sem sodeloval pri gradnji hotela, sem vedel, da je v WC možno priti tudi v nadstropju hotelskega trakta. Ta bo gotovo v redu, to sem bil prepričan. Pokazal sem mu pot v prvo nadstropje. Vse je bilo v redu. Naj povem še to, da naju nihče ni spremljal, čemur sem se sam čudil. Ko sva se vrnila k mizi, smo še pokadili cigareto.

Nekdo od spremstva je Tita opozoril, da že veliko zamujamo in da je nastopil čas, da si ogledamo tovarno. Tito je takoj vstal, za njim pa mi. Pred Domom železarjev so stale limuzine in velika množica ljudi, ki je pozdravljala Tita. Odpeljali smo se v tovarno. Ogledali smo si vse obrate. Proizvodni proces je razlagal direktor Klančnik, nekaj pa tudi tehnični direktor Mahorčič. Tito se je za vse živo zanimal. Posebno ga je zanimala mehanična obdelovalnica. Topilniške peči so delale z največjo zmogljivostjo v fazi topljenja, tako da je bilo veliko dima in ropota, zato je bil skoraj vsak pogovor nemogoč. Po ogledu obratov, ki je trajal dobre tri četrt ure, smo se napotili v Metalurško industrijsko šolo, kjer so se mu mladinci zahvalili za obisk in mu poklonili zbirko do tedaj izdanih številčk Koroškega fužinarja ter umetniško sliko koroške pokrajine slikarja Godca. Ob odhodu iz podjetja je predsednik Tito zaželel našemu kolektivu še veliko uspehov in izrazil željo, da se čimprej znebimo zastarelih objektov in naprav, tako da bi bila tovarna čim prej sodobno urejena.

Ob 16.20 je bil visoki obisk na Ravnah končan. Iz zgodovine mi ni poznano, da bi bil pred tem kakšen poglavar države na Ravnah. Ponosno smo, kjer koli smo se pojavili, govorili o tem pristrčnem, nepričakovanem obisku predsednika Tita pri nas. Meni je ostal v najlepšem spominu, čeprav sem Tita prvič srečal ravno 10 let poprej, ko se je še bolj iznenada pojavil neko pomladansko nedeljo dopoldne ob 10. uri v elektrarni Doblar na Soči, kjer sem bil ravno ta dan v službi vodja izmene elektrarne.

Elektrarna Doblar je podzemeljska elektrarna, ki smo jo leta 1947 po dokončni razmejitvi med Italijo in Jugoslavijo prevzeli mi. Tovariš Tito s spremstvom si je na poti skozi Soško dolino ogledal tudi to od dveh takih elektrarn (Doblar in Plave) na Soči. Elektrarna mu je zelo ugajala. Spraševal me je, kako so nam Italijani elektrarno predali, ali imamo vso dokumentacijo in če so nas o vsem podučili. Odgovoril sem mu, da elektrarno obvladamo že brez težav. Električno energijo dajemo samo v Italijo, ker je daljnovod povezan samo z Opčinami pri Trstu. Povezava z Jugoslavijo ni mogoča, ker je sistem drugačen (130 kV in 42 Hz). Vprašal me je, od kod sem in kako sem prišel sem. Povedal sem mu, da nas je šest prišlo iz HE Dravograd, ostali pa so domačini. Prišli pa smo z dekretom ministrstva za elektroindustrijo Jugoslavije. Vprašal me je, kako domačini gledajo na nas in kako se po telefonu sporazumevamo z Italijani. Rekel sem, da z domačini nimamo težav, saj smo sodelavci in v najboljših odnosih, z Italijani na oni strani pa je včasih težava, če kakšno besedo pokažemo z rokami, oni pa tega ne vidijo. Nasmejal se je, me potrepljal po ramenih in rekel, kar tako naprej. Zahvalil sem se mu za obisk. In kot so prišli, tako so tudi odšli ter nadaljevali pot po Soški dolini. Kaj več o tem, da je potoval skozi Soško dolino, tudi v dnevnem časopisu ni bilo napisanega.

Deset let po prvem obisku na Ravnah pa sem ga srečal tretjič, ko je obiskal Slovenj Gradec. Takrat sem bil na obisk povabljen kot predsednik ravske občine in sem ga spremljal pri ogledu muzeja NOB. Pred odhodom pred Vruncem spomenikom, sem mu stisnil roko in ga ponovno povabil na Ravne. Tito mi je odgovoril: »Dobro, doči ču.« Tovarišica Jovanka pa je še enkrat pristopila k meni in me vprašala, kam sem ga povabil. Rekel sem, na Ravne. Ona pa, a tako, ja, prišli bomo gotovo, če ne letos, pa drugo leto.

Obljubo je držal in nas leta 1970 drugič obiskal. O tem obisku bo morda kdo drug napisal kaj več. Na koncu naj omenim še to, da me je vsako srečanje s predsednikom Titom osrečilo, dalo mi je veliko poguma za nadaljnje delo na vseh področjih. V njem sem videl ne samo najvišjega predstavnika naše države, temveč predvsem človeka, ki je bil izredno razgledan in ki je v kratkem času absorbiral ogromno informacij. Če samo pomislim, koliko poti je prehodil, s koliko ljudmi se je zabaval in dnevno videval, pa mi je ob tretjem srečanju v Slovenj Gradcu pri predstavitvi rekel: »Pa mi se več znamo.« Opazil sem, da je bilo celo njegovo spremstvo presenečeno.

Ostal mi bo vedno v najlepšem spominu.

**ČE JE KDO OTROK TEGA
STOLETJA, NAŠEGA NE-
MIRNEGA IN VROČEGA
STOLETJA, JE TO JOSIP
BROZ TITO...**

(To je med drugim zapisal leta 1962 Fitzroy McLean, angleški general in publicist, ki je bil med vojno načelnik angleške vojaške misije v Jugoslaviji.)

Maks Večko

Po štirih letih

Urednik Koroškega fužinarja me je zaprosil, da ob zaključku opravljanja funkcije predsednika skupščine občine Ravne na Koroškem napišem nekaj besed.

Vsekakor je takšno pisanje za nazaj veliko lažje kot takrat, ko se predstavljaš in poskušaš napovedati, kaj vse misliš storiti v svojem mandatu. Je že tako, da se okoliščine spreminjajo tudi (in predvsem) izven naših moči, zato so napovedi težke in se le redko popolnoma uresničujejo.

Izvrševanje funkcije seveda ni nobeno individualno delo, ampak je vedno pomembno povezano in odvisno od oblikovanja ekipe sodelavcev, zato je uspešnost predvsem zasluga uigrane in uspešne ekipe. Ko sedaj z mislimi posegam nazaj, moram ugotoviti, da sem imel srečo s sodelavci, da so bile ekipe, s katerimi smo se lotevali posameznih akcij, dobro sestavljene, da je v njih prevladoval duh sodelovanja in sloge ter da smo vedno imeli veliko željo — uspeti.

Seveda so bili tudi primeri, ko ekipa ni bila tako uglašena; takrat je bila tudi uspešnost dela manjša.

Poleg tega — rekel bi, subjektivnega — faktorja, ki je pogojeval uspešnost dela, pa seveda ne morem zanemariti objektivnih okoliščin. Ne mislim samo ponovno pogrevati dejstva, da je samostojnost občine kot subjekt odločanja v neprestanem upadanju (tam nekje od leta 1982), bolj pomembno je, da je v teh letih prišla naša družba v resno gospodarsko krizo, ki je začela zelo močno vplivati tudi na politično stanje v družbi. Tako malo optimizma

in toliko nezaupanja, kot ga opažamo danes, je nekaj povsem novega. Hudo je tudi to, da ni enotnih pogledov o možni poti iz krize. Krešejo se ideje o rešitvi krize s pomočjo centralizacije in etatizacije odločitev, ko se bo o vsem odločalo na enem mestu, in ideje, da je pot iz krize možna le s kar največjim zmanjšanjem državne regulative, povečanjem samostojnosti gospodarskih subjektov in povečanjem stopnje samoupravljanja. Tudi sam sem s svojo aktivnostjo vedno podpiral to varianto.

Kriza, o kateri govorim, je bila huda pred štirimi leti, se je do danes še poglobila in dobila nove razsežnosti. Rekel bi, da sem to krizo in njeno poglobljanje pri svojem delu kar precej močno občutil. Ko sem prevzel funkcijo, so bile v krajevnih skupnostih naše občine priprave na izvedbo krajevnih samoprispevkov že v zaključni fazi. Spomnim se prvega sestanka koordinacijskega odbora, ki sem ga vodil, ko sem dober mesec pred referendumom poskusil vplivati, da bi še enkrat ocenili primernost položaja. Vendar je bilo na sestanku slišati toliko optimizma, da mi je bilo žal mojih pesimističnih napovedi. Referendum je pokazal, da sem imel v svojih ocenah prav, storjena pa je bila napaka, ki nas je na določen način spremljala v vseh teh letih. Razdvojenost, ki je nastala s tem, ko so v posameznih krajevnih skupnostih samoprispevek izglasovali, v drugih pa ne, je pri posameznih akcijah vedno znova stopala v ospredje.

Neuspeh smo takrat pripisovali akcijam proti samoprispevku, ki so potekale orga-

nizirano prek glasil iz Ljubljane, vendar menim, da bi vzroke bilo treba poiskati tudi doma. V mnogih krajih Slovenije so bili v tistem času samoprispevki izglasovani, torej jih ni odpihnila neprijazna sapica, ki je pihala iz Ljubljane, pa tudi pri nas so bili rezultati pozitivni predvsem v krajih, ki sem jih pozneje spoznal kot najbolj homogene skupnosti.

Leta 1981 je bil v naši občini referendum, ki je na novo postavil meje med krajevnimi skupnostmi v občini. Takšno razmejevanje je bila takrat modna muha in tudi pri nas smo ji sledili na ta način, da smo na Prevaljah in Ravnah postavili meje znotraj krajev, ki so v vsakem pogledu organske enote. Štiri leta sem čutil posledice te nesmotrne delitve, poskušal sem dokazovati potrebo za ponovno združitev in skupno krajevno politiko, vendar se je premaknilo samo na Prevaljah. Čeprav formalno še vedno razdeljeni na dve polovici, so zaradi elastičnosti in prepričanja nekaterih pozabili na »samoupravno določeno mejo« sredi svojega kraja in zaživel enotno življenje. Koliko se je na Prevaljah v kratkem času spremenilo in koliko naredilo! Že res, prišli so novi ljudje, a prevladala je tudi nova miselnost. Vprašati je treba Prevaljčane, ali je zato, ker so pozabili na mejo sredi kraja, v kraju kaj manj samoupravljanja. To je namreč edini argument tistih, ki na Ravnah še vztrajajo, ne na eni, temveč na množici mej znotraj kraja. Včasih se to zdi, da postajajo to tudi meje med funkcionarji krajevnih skupnosti.

Če je leto 1984 obeležil referendum za uvedbo krajevnih samoprispevkov, pomeni naslednje leto proslavljanja štiridesete obletnice osvoboditve. Svobodi in miru smo posvetili prireditve, ki so dajale v tem letu poudarek življenju v občini. Ko govorimo o teh prireditvah, nam spomin prav gotovo najprej obstane na osrednji prireditvi, ki je bila 18. maja na Poljani. Tudi sam se rad spomnim tega datuma, ob tem pa se mi kar razvrstijo spomini, kaj vse smo naredili v okviru komiteja Poljana 85, da je bilo tistega dne na Poljani resnično veličastno. Ravenska občina in njeni kraji so dobili nekaj novih prijateljev, o zaključnih bojih na Poljani (tudi v nekoliko širšem smislu) pa je tudi v jugoslovanski javnosti začela nastajati neka nova, objektivna podoba. Štirinajsta divizija je namreč odigrala v zaključnih bojih zelo pomembno vlogo, a je nekateri slovenskim partizanom še mnogo let po vojni niso bili pripravljeni priznati. V okviru proslavljanja zaključka 2. svetovne vojne in dogodkov na Poljani pa je bilo posvetovanje zgodovinarjev, ki ga je organiziral Vojnohistorijski institut iz Beograda. Na njem je dal pomemben prispevek o Poljani general Dolničar, izšla je študija dr. Ferencja o zaključnih bojih, general Peter Brajović je izdal obsežno knji-

S planinskega pohoda železarjev 86

go o tej temi, posneta je bila televizijska serija s posebno epizodo o Poljani itd. Skratka, naši napor, da pripravimo in do- stojno proslavimo spomin na zaključek 2. svetovne vojne na naših tleh, so imeli pomembne posledice tudi v vedenju o tem v širši javnosti. Naj ob tem omenim tudi odmeven govor, ki ga je na proslavi imel Stane DOLANC.

Leto 1986 se je ne samo v naši, temveč v vseh štirih koroških občinah zapisalo v spomin po katastrofalnem stanju, ki smo ga spomladi srečali na naših cestah. V pri- spodobni radi govorimo, da so ceste žile, promet pa kri, ki se pretaka po njih. In če ta prispevka kaj velja, nam je tega leta na naših cestah grozil prometni infarkt. V sosednjih treh občinah, kjer so glavne ce- stne povezave Dravograd—Maribor in Dravograd—Arja vas, so imeli nekoliko boljšo situacijo kot pri nas, saj je prva po- vezava magistralna cesta, druga pa je bila takrat še regionalna, a so se v cestni skup- nosti do nje obnašali že kot do bodoče ma- gistralke (danes to že je). Magistralne ce- ste so sodile v pristojnost republike, regio- nalne pa v pristojnost občine, in dejansko smo bili prepušteni popolnoma samim se- bi, da se soočimo s stanjem na cesti.

V preteklih dveh letih smo sicer uspeli pridobiti nekaj denarja za naše ceste iz republike, to leto pa je bilo vsaj v začetku tako pomoč skoraj nemogoče pričakovati. Lotili smo se torej akcije zbiranja denarja v občini in pozneje na podlagi že zbrane- ga denarja tudi dodatnih sredstev v re- publiku. Vse ni šlo najbolj gladko, a kon- čalo se je vendarle tako, da lahko danes govorimo o izkazani veliki stopnji enotno- sti v občini. Zato tudi rezultat ni izostal.

Zakon o cestah na nekoliko nelogičen na- čin daje skoraj vse upravljalne pravice nad cesto cestnemu podjetju, saj določa, da je cesta njegovo osnovno sredstvo. Dol- žnost družbenopolitične skupnosti — ob- čine je samo, da priskrbi denar; kam bo vložen in kako porabljen, pa že ni več pri- stojnost občine, temveč naj bi cestno pod- jetje o tem presojalo po svojih kriterijih. Tudi kakovost opravljenega dela nadzirajo sami.

Že ob začetku akcije se s tako ureditvijo nismo hoteli strinjati, hoteli smo igrati ak- tivno vlogo tudi pri drugem delu akcije, pri realizaciji zastavljenih načrtov. Zaradi tega smo ustanovili poseben »tim za ce- ste«, ki je imel nalogo bdeti nad porabo denarja in kakovostjo opravljenih del. Pri izvajalcih del (razvajenih v prejšnjih ob- dobjih) smo našli na strahovit odpor in ignoranco. Tim je bil zanje »nebodijetrebna« komisija, vztrajnost in strokovnost pa sta povzročili, da smo med opravljanjem del doživeli celovito transformacijo od prejš- njega ignorantskega odnosa do polnega upo- števanja. Boj za takšen status tima, ki je predstavljal v akciji želje in zahteve upo- rabnikov cest in dajalcev prispevkov za gradnjo, ni bil lahek, zato doseženih odno- sov v prihodnje nikakor ne smemo poza- bit.

Nismo še v celoti zaključili »cestne ak- cije«, ko je v občini postala aktualna in najbolj pomembna zadeva položaj v Rud- niku. V delovni organizaciji so se zadeve naglo slabšale, grozilo je, da se bo gospo-

darsko stanje tako rekoč zrušilo. V tem položaju so v Rudniku nekateri še vedno razmišljali, kako bi znotraj delovne orga- nizacije med njenimi sestavnimi deli še razrahljali vezi in jo na ta način napravili še bolj ranljivo.

Treba je bilo ukrepati, in skupščina je na predlog izvršnega sveta ter ob podpori družbenopolitičnih organizacij za to delov- no organizacijo s 1. 1. 1987 sprejela ukrep družbenega varstva. »Naj bo srečno, uspeš- no in zdravo pod prisilno upravo«, so si tisto novo leto voščili v Mežici. Reševanje Rudnikov svinca in topilnice Mežica je bilo v letu 1987 poglavitna naloga marsikater- ga funkcionarja v občini Ravne. Ob tem ne smemo pozabiti vseh delavcev v delovni organizaciji, ki so doumeli resnost stanja in pritegnili ponovnemu speljevanju voza, v katerega smo bili skupaj vpreženi. Najprej je bilo treba oceniti stanje in načrtati raz- voj, potem pa so se začeli napor, da smo letos končno prišli do zakona, sprejetega v skupščini SRS, ki trasira novo pot za drugo največjo delovno organizacijo v naši občini. Tudi hoja po tej poti ne bo lahka, terjala bo nenehne napore in vsak ovinek s te poti bo lahko pomenil, da se bo delov- na organizacija zopet vrnila v staro stanje. Zakon obljublja pomoč širše skupnosti pri sanaciji razmer v Rudniku, vendar to po- moč pogojuje tudi s pripravljenostjo ožje družbenopolitične skupnosti — občine, nje- nega gospodarstva, da pri tem pomaga. To bo torej naš ponovni izpit solidarnosti, šir- ši družbi bomo morali pokazati, koliko je občina res občina.

Ko sem tako prešel štiriletno pot in za vsako leto poskusil opisati, kaj je v tistem letu pomenilo moja osnovna preokupacija pri opravljanju funkcije, naj za zaključek navržem še nekaj usmeritev, ki smo jih za- stavili, vendar še niso uresničene. Gre za dolgoročne usmeritve, ki bi jih ne smeli prezreti, če želimo nekoč živeti v bolj ure- jeni skupnosti, kot je sedaj.

Prva je nadaljevanje urejanja cest. Pred- lanska akcija problematike še zdaleč ni re- šila. Pripravljenih je nekaj načrtov za nadaljevanje, kot na primer: Ravne (most čez Mežo) — križišče pri kinodvorani z urejenima obema križiščema, ureditev kri- žišča v Kotljah in asfaltiranje do Dularja, nov asfalt v Strojnsko Reko, ureditev ce- ste Črna—Šentvid, mostovi v Jazbini. V obravnavi, vendar z manjšo stopnjo pri- pravilnosti je še nekaj drugih odsekov. V občini imamo od letos naprej poseben spo- razum, ki bo zagotavljal, da se bodo na- črti tudi uresničevali.

Ko govorimo o cestah, o prometu torej, moramo omeniti, da so precej daleč tudi priprave za postavitev nove avtobusne po- staje na Ravnah. Odkupljeno je zemljišče, pripravljeni so tudi idejni načrti. Verjetno bo v položaju, v kakršnem je sedaj naše gospodarstvo, treba z gradnjo nekoliko po- čakati, pri tem čakanju pa upoštevati tudi izjemno nevarno (v prometnem smislu) da- našnjo lokacijo avtobusne postaje. V okvi- ru urejanja tega dela Raven sta bili predlanskim odkupljeni tudi obe hiši v neposredni bližini novega križišča, ki sta

Kolesarjenje je zdravo

zaradi izboljšanja prometne varnosti pred- videni za rušitev. Prostor, ki bo tu na- stal, bo mogoče uporabiti tudi za nove parkirne površine, ki jih je na Ravnah vedno premalo.

Še eno pridobitev, ki je pomembna za vso dolino in tudi sosednje občine, smo v tem času pripravljali in je sedaj tik pred realizacijo. Gre za gradnjo nove, sodobne in kraju primerne velike pošte na Ravnah. Pomembnost te pridobitve je v tem, da bo v zgradbi instalirana nova digitalna te- lefonska tranzitna centrala. Kraj bo na ta način pridobil novih 2000 (skupaj torej 4000) telefonskih priključkov z možnostjo nadaljnje širitve, Koroška bo dobila svojo tranzitno centralo z lastno klicno številko in nad 700 linij proti Mariboru in Ljub- ljani (sedaj jih je samo 70). Upam, da se bo v času, ko boste to brali, gradnja po- šte že začela, dobava centrale je predvide- na za mesec oktober letos.

Tako, kot sem nanizal teh nekaj stvari, ki smo jih opravljali v zadnjih štirih le- tih in sem, upam, pri njih opravlil svoj delež, bi lahko tudi nadaljeval. Opravlje- no je bilo namreč tudi več nekoliko manj pomembnih stvari, ki pa seveda tudi do- polnjujejo mozaik dogajanja v občini v tem času.

Vesel sem, da sem imel priložnost sode- lovati v teh akcijah. Moje slovo s funkcije ne pomeni, da se bo na ta način moj in- teres za občino kaj zmanjšal; tam, kamor me bo zanesla nadaljnja pot, bom posku- šal še vplivati na razvoj naše doline. Pre- več poštenih in pridnih ljudi sem na svo- jih poteh po občini srečal, tudi v najbolj odmaknjenih predelih občine sem srečal ljudi, ki so mi bili naklonjeni in so postali moji prijatelji, da bi lahko vse to pozabil. Naj se vam, občani, zahvalim, da smo lah- ko ta štiri leta tako tesno sodelovali!

dr. Dušan Vodeb, dipl. inž.
mag. Milan Švajger, dipl. inž.

Strateški razvoj Železarne Ravne

1.0 UVOD

Ekonomski in družbeni tokovi nas silijo, da vse bolj analiziramo naš dosednji razvoj, ki je osnova za usmeritev v prihodnje. Zaprtost posameznih sistemov postaja vse bolj zgodovina uspešnega obdobja. Danes vse bolj poudarjamo odprtost in konkurenco, mednarodni tokovi tehnološkega razvoja in napredka so pljusnili tudi v naš sistem. V železarni poskušamo uloviti in dojeti nove tokove napredka in jih z analitičnimi metodami ovrednotiti ter oceniti možnosti bodočega uspešnega razvoja. Skupina avtorjev bo poskušala v jasni obliki predstaviti razmišljanja o našem jutri; prikazala bo metode dela, ki jih uporabljamo za analitiko dogajanj ter zaključke strokovnega dela.

V prvem delu bomo prikazali dosednji razvoj Železarne Ravne s pomočjo metode življenjske krivulje. Vsak živi sistem je podvržen ciklu staranja, ki je v svojem bistvu prikaz odnosa do trenutnega življenja. Ima tri faze, porajanje, največjo rast in mejo nasičenja. Ko doseže mejo nasičenja, je sistem že v fazi, ko ga je treba bistveno obnoviti ali nadomestiti z novim, uspešnejšim.

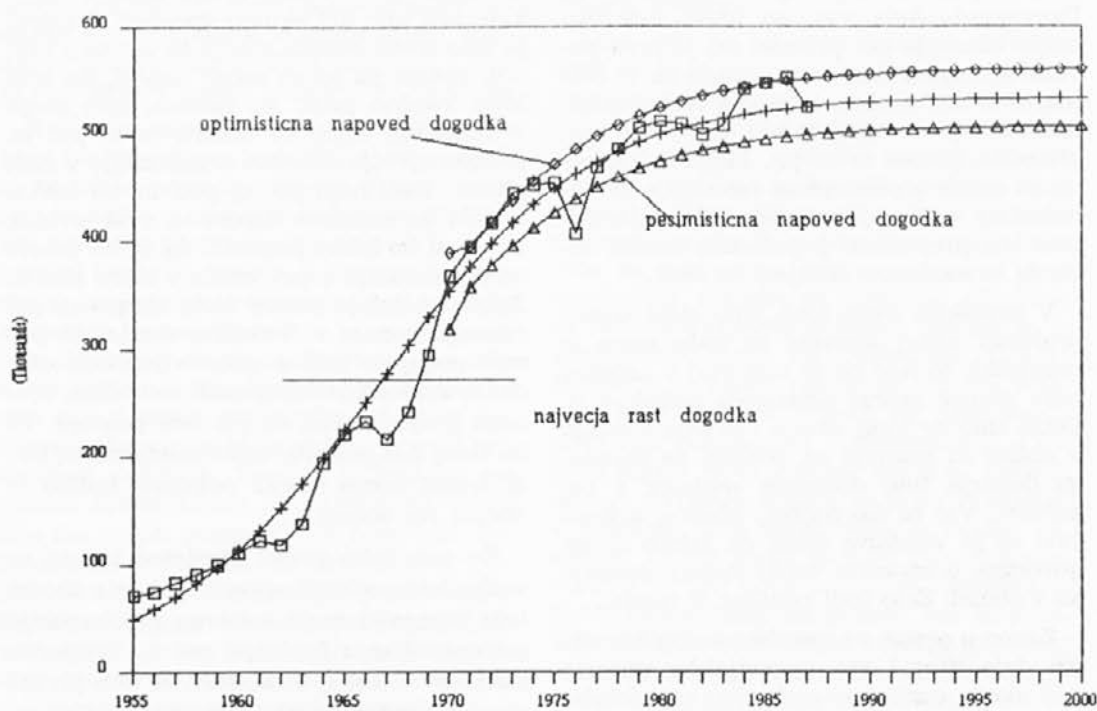
Uporabljena metoda ima to prednost, da s sorazmerno relativno preprostim matematičnim modelom natančno opiše dogodek, ki je poljubno izbran. Tvoriti moramo časovno vrsto, na osnovi katere najprej ugotovimo skladnost pojava z resničnostjo opisa po zakonu življenjskega cikla ali logističnega zakona, šele nato pa po matematičnemu modelu analiziramo dogodek.

Naslednji prispevki bodo opisali primerjavo našega sistema s svetovnim trendom in nakazali naš nadaljnji razvoj. Pri tem bomo uporabljali tudi druge analitične metode. Trenutek, ki ga živimo, je treba šele ugotoviti in na osnovi stvarnega stanja predlagati prihodnji razvoj, ki pa naj temelji na osvojenih znanjih in tehnologijah, katerim je treba dati novo vsebino.

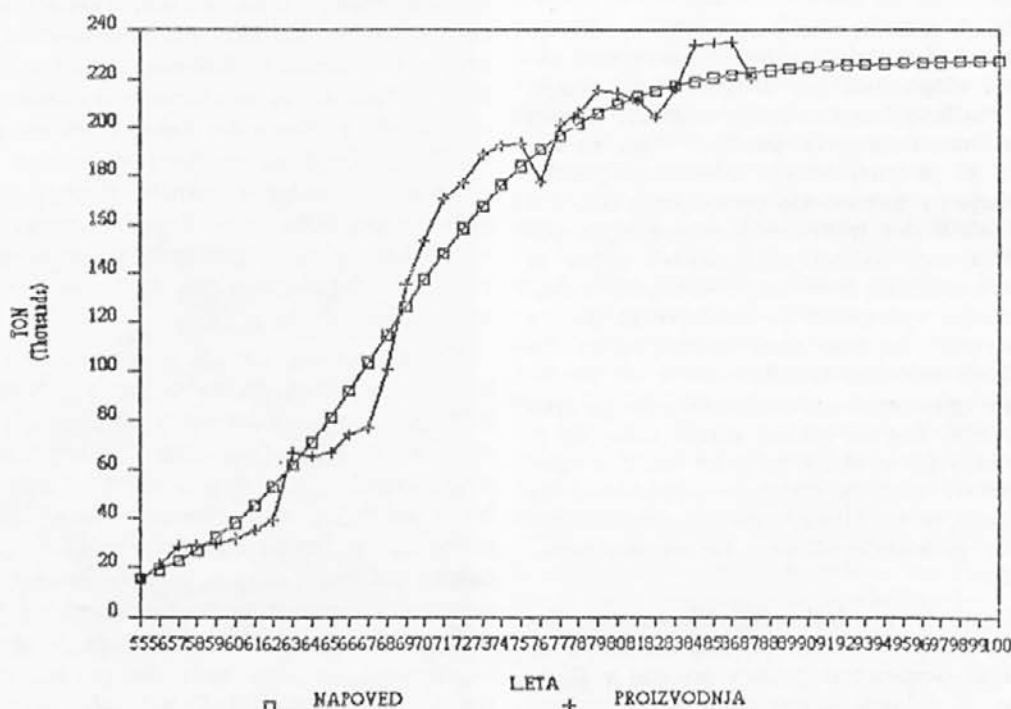
2.0 OPIS LOGISTIČNE KRIVULJE

Življenjski cikel časovnega dogodka lahko ponazorimo s pomočjo logističnega za-

NAPOVED PROIZVODNJE za obdobje 1955—2000

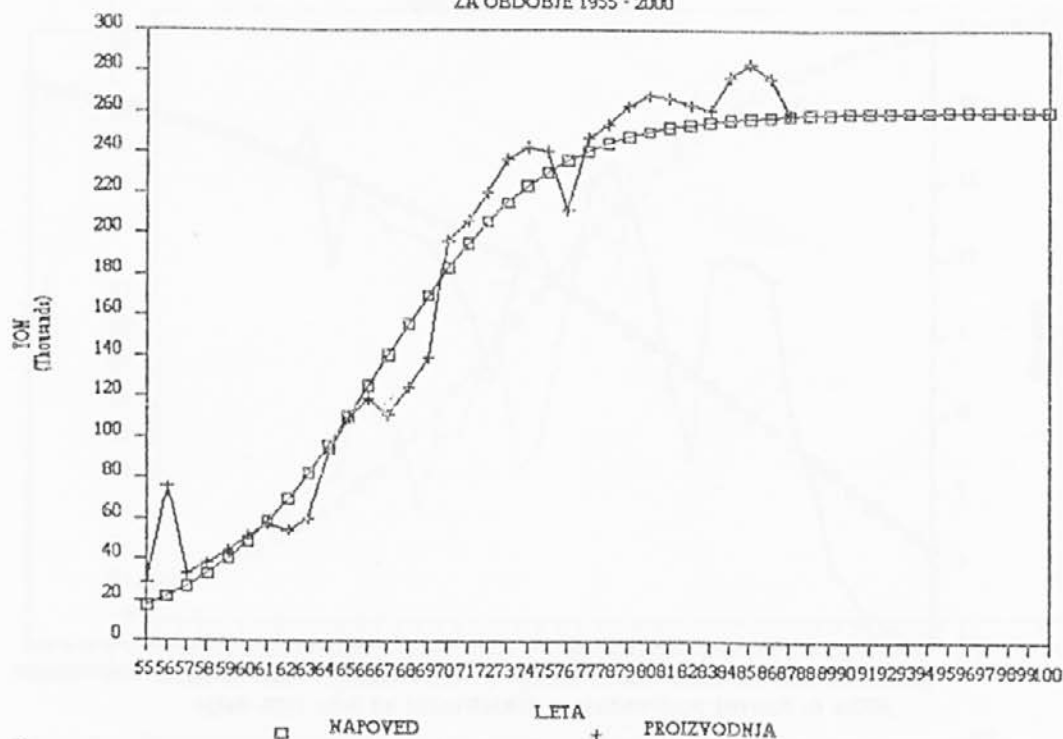
Slika 1: Prikaz življenjske krivulje in njene zakonitosti

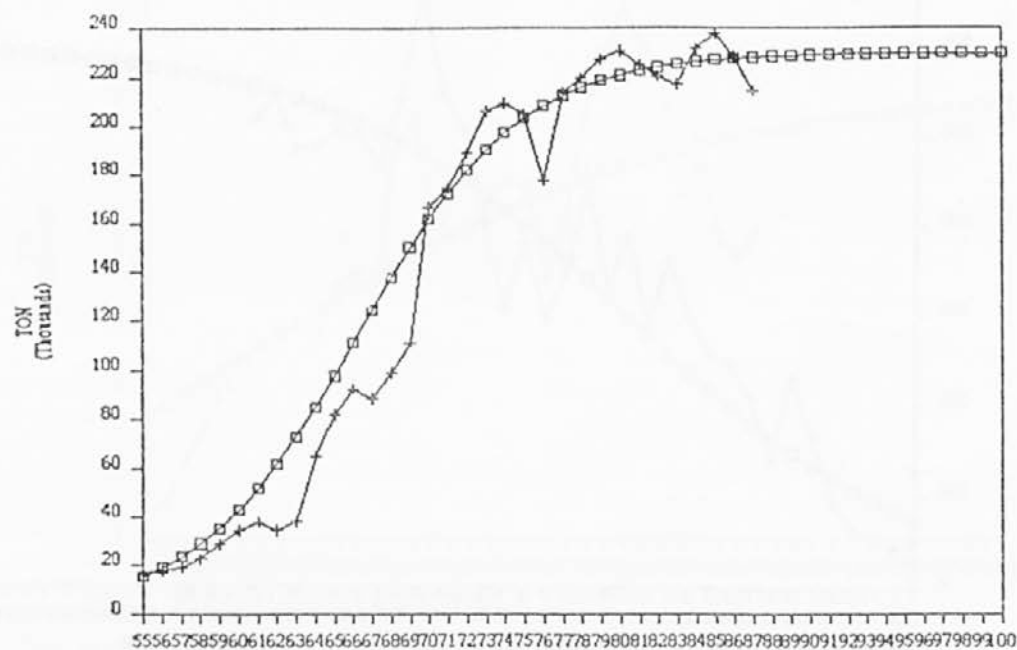
Slika 2: Razvoj proizvodnje v Jeklarni od leta 1955 dalje

NAPOVED PROIZVODNJE

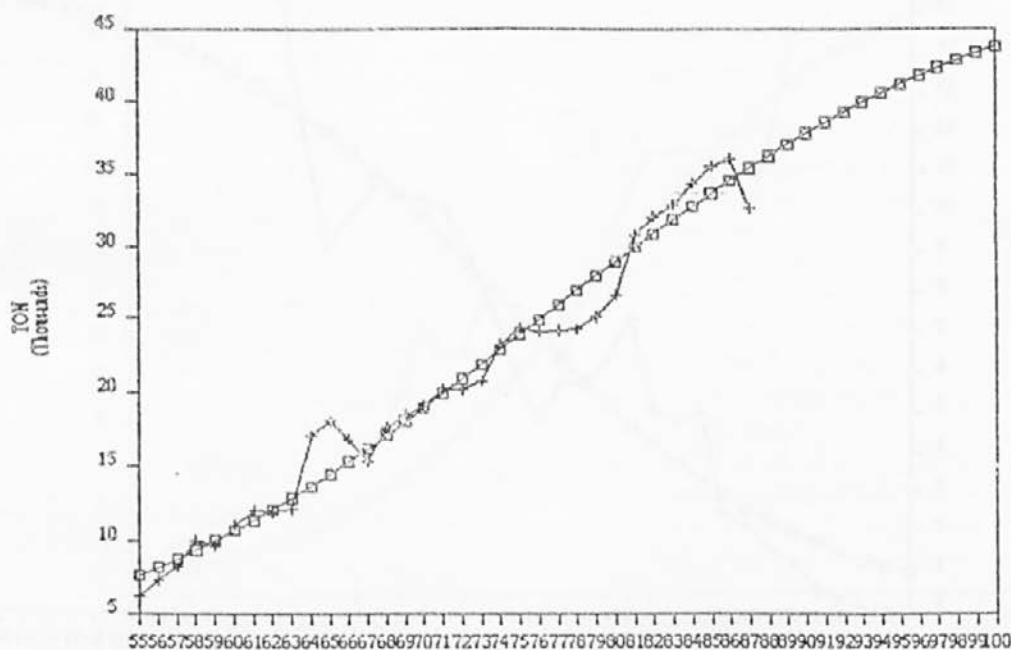
ZA OBDOBJE 1955 - 2000

Slika 3: Razvoj proizvodnje v metalurški predelavi od leta 1955 dalje

Slika 4: Razvoj proizvodnje v Valjarni od leta 1955 dalje

Slika 5: Razvoj proizvodnje v Kovačnici od leta 1955 dalje

kona, ki pravi, da ima vsak dogodek svoj začetek, največjo rast in mejo nasičenja. Ta zakon se pokriva tudi z življenjskim ciklom. Opisali bomo samo zaključke in logiko obdelave po tem zakonu. Na sliki 1 je grafičen prikaz matematične obdelave po logističnem zakonu. Iz slike, obdelali smo blagovno proizvodnjo Železarn Ravne, vidimo, da lahko sledi pesimistična ali optimistična napoved dogodka, vidimo, kje je imel dogodek največjo rast in kako blizu je meji nasičenja. Na primeru blagovne proizvodnje vidimo, da je bila njena rast največja v letih 1968 do 1970, da je njena meja glede na naprave v proizvodnem procesu okoli 500 tisoč ton. V letu 1987 smo že dosegli mejo nasičenja, ali z drugimi besedami, da je ni mogoče dvigniti nad ta mejni pas.

Na sliki sta vidni časovna vrsta in napoved dogodka. Po tej metodi bomo obdelali vse tehnološke verige v železarni.

3.0 OPIS DOSEDANJEGA RAZVOJA PO LOGISTIČNEM ZAKONU

Po tej metodi lahko obdelamo vsak pojav, število zaposlenih, proizvodnjo, porabo energije in druge procese. Zaradi enotnega pristopa bomo uporabili proizvodni parameter, v tonah izraženo proizvodnjo za posamezne segmente proizvodnje v železarni. Proizvodni proces železarn smo obdelali v proizvodni verigi jeklarna — metalurška predelava — metalurški proizvodi — strojogradnja. Metalurška predelava zajema valjarno, kovačnico in livarno. Iz teh obratov dobimo osnovo za našo nadaljnjo predelavo jekla v metalurške proizvode, ki se izdelujejo v Jeklovleku, Industrijskih nožih, Rezalnem orodju, Orodjarni, Težkih strojnih delih, Vzmetarni, Pnevmatičnih strojih, Armaturah in Bratstvu. Strojogradnja je zajeta v Strojih in delih, Monterju in Kovinarstvu. Podatkov o proizvodnji ni bilo mogoče povsem ločiti, vendar je napaka tako majhna, da ne moti bistva prikaza po krivuljah življenjskega cikla posameznih proizvodov v železarni.

Slika 2 prikazuje razvoj jeklarske proizvodnje v železarni. Meja nasičenja je okoli 230 tisoč ton jekla, ki smo jo že dosegli. Največja rast je bila okoli leta 1969. Leta 1977 smo se pravilno odločili za modernizacijo proizvodnje v Jeklarni, zato po tem obdobju dvojne nihanje in nato ustalitev okoli meje nasičenja.

Slika 3 prikazuje potek metalurške predelave. Izbrana je pesimistična napoved, zato leži krivulja napovedi pod doseženimi proizvodnimi rezultati. Metalurška predelava striktno sledi proizvodnji Jeklarni in ima svojo največjo rast v letu 1970 in me-

jo nasičenja okoli 240 tisoč ton. Meja je že dosežena.

Slike 4, 5 in 6 kažejo analizo proizvodnje v predelovalnih obratih. Slika 4 nam podaja sliko razvoja Valjarne, ki je svojo največjo rast dosegla v letu 1968 in mejo nasičenja okoli 220 tisoč ton leta 1983. Razvoj Kovačnice kaže slika 5 in ima drugačno zakonitost kot drugi obrati. Najvišjo rast je dosegla v letu 1975, meji nasičenja 45 tisoč ton pa se šele približuje. Ima še možnosti povečevanja proizvodnje. Jeklolivarna ima po metodi življenjskega cikla zopet novo sliko (slika 6). Tu ima opravka s prekinitvami cikla leta 1965 in 1973. Od leta 1976 teče novi cikel proizvodnje, ki ima svojo mejo 13 tisoč ton. Je še možnost povečevanja proizvodnje.

Na sliki 7 je prikazan razvoj metalurških izdelkov. Največjo rast imajo v letu 1977, meje nasičenja 29 tisoč ton pa še niso dosegli. Slika kaže dve rasti, do leta 1970 in nato od leta 1977 dalje. Za strategijo nadaljnjega razvoja je to področje najbolj pomembno, saj se približuje meji nasičenja, kar pomeni, da mora biti najbolj uspešno. Po posameznih proizvodih imamo naslednji prikaz. Za Jeklovlek je izbrana pesimistična krivulja, ker je konkurenca v našem prostoru izjemno močna. Največjo rast ima okoli leta 1973, mejo nasičenja pa 16 tisoč ton (slika 8). Industrijski noži so dosegli svojo največjo rast leta 1975, mejo nasičenja je 16,5 tisoč ton (slika 9). Slika 10 kaže razvoj Vzmetarne, ki ima zelo nihajoč cikel proizvodnje. Največjo rast je dosegla leta 1965, mejo nasičenja 6,5 tisoč ton pa leta 1970. Je primer, ko se sistem poruši in je odvisen od povpraševanja trga in uspešnosti dejavnikov zunaj proizvodnega sistema. S področja metalurških končnih izdelkov samo še prikaz Pnevmatičnih strojev (slika 11). Največjo rast smo dosegli leta 1968, mejo nasičenja 550 ton pa je dosežena leta 1982.

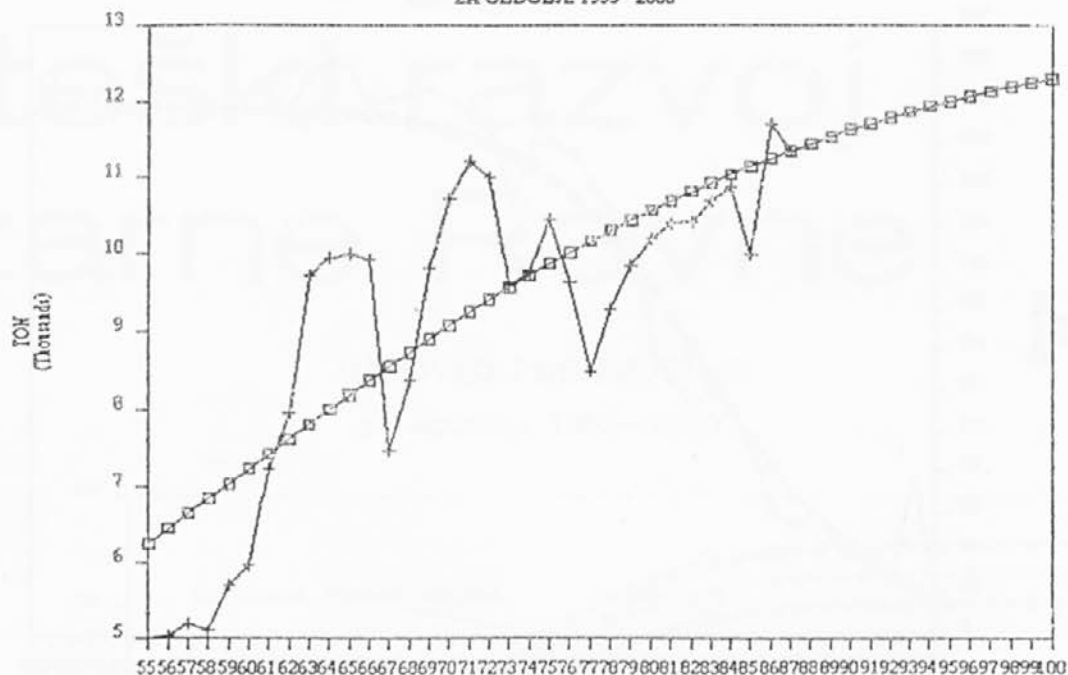
Naslednjo skupino predstavlja strojegradnja. Slika 12 kaže razvoj te panoge. Do leta 1974 imamo en proizvodni sistem, po tem letu pa smo uspeli dvigniti raven na višjo stopnjo. Nova meja je okoli 20 tisoč ton, največjo rast pa smo dosegli leta 1984.

4.0 KOMENTAR

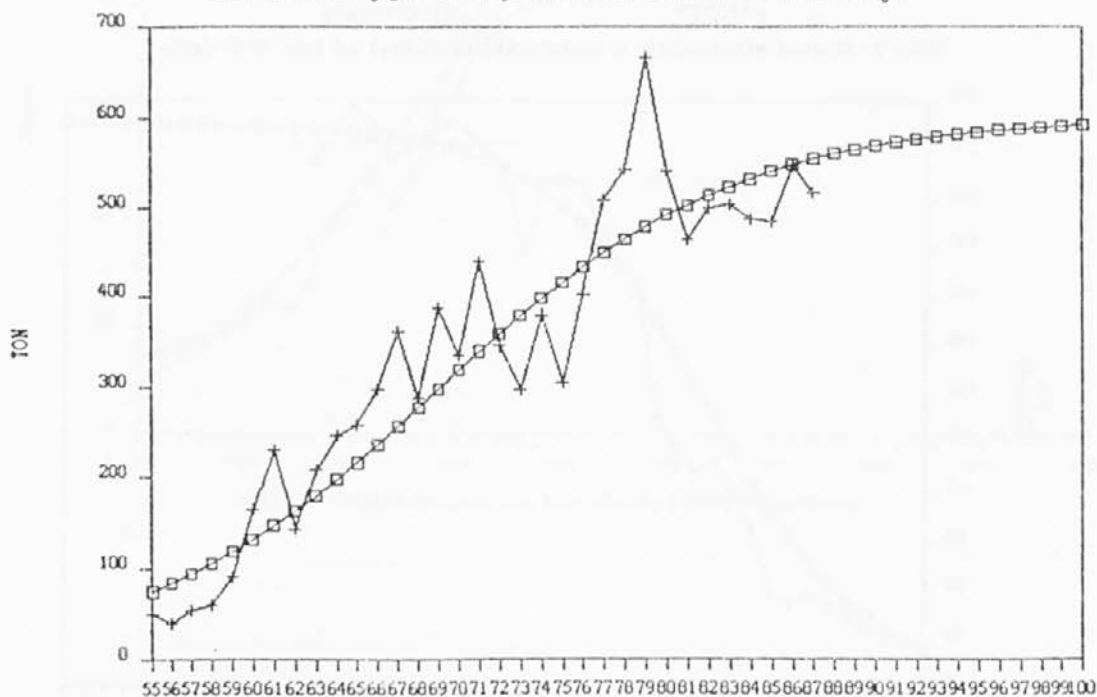
Bistvo prikaza razvoja po logističnem zakonu je, da smo ugotovili stopnjo razvoja naših osnovnih tehnologij, čas njihove največje rasti in mejo nasičenja. V drugem delu članka bomo upoštevali spremljajoče momente, ki neposredno vplivajo na razvoj, v komentarju opisa življenjskega cikla pa bomo samo navedli dejstva, ki izhajajo iz prikaza življenjskega cikla železarne.

NAPOVED PROIZVODNJE

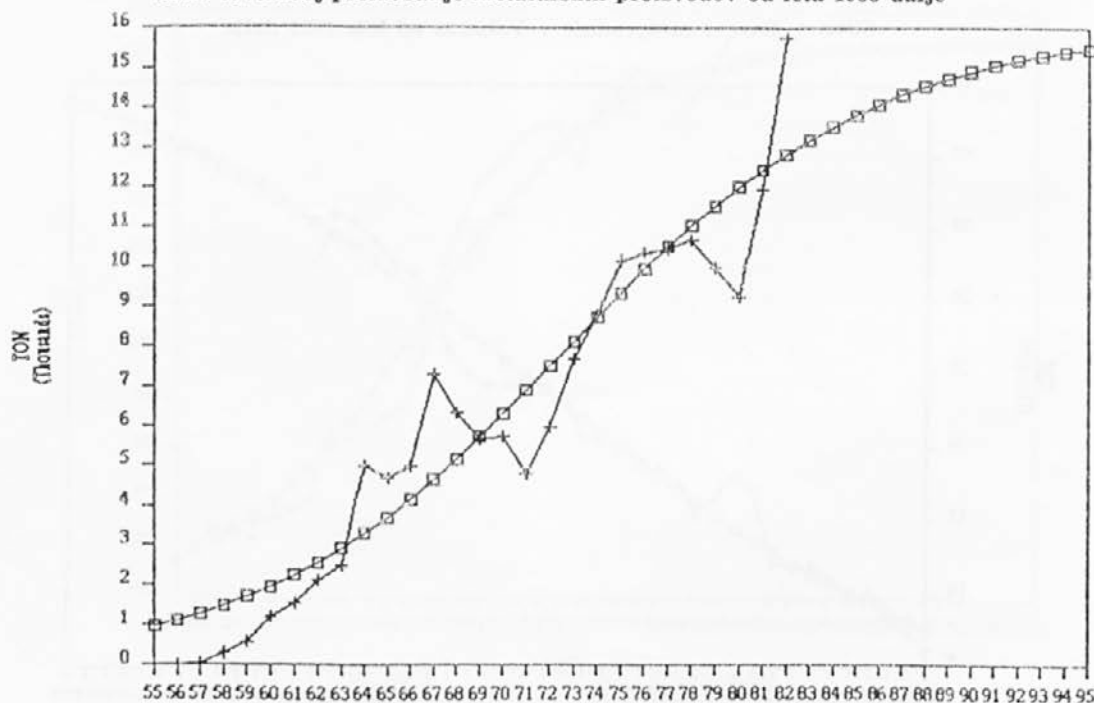
ZA OBDOBJE 1955 - 2000

Slika 6: Razvoj proizvodnje v Jeklolivarni od leta 1955 dalje

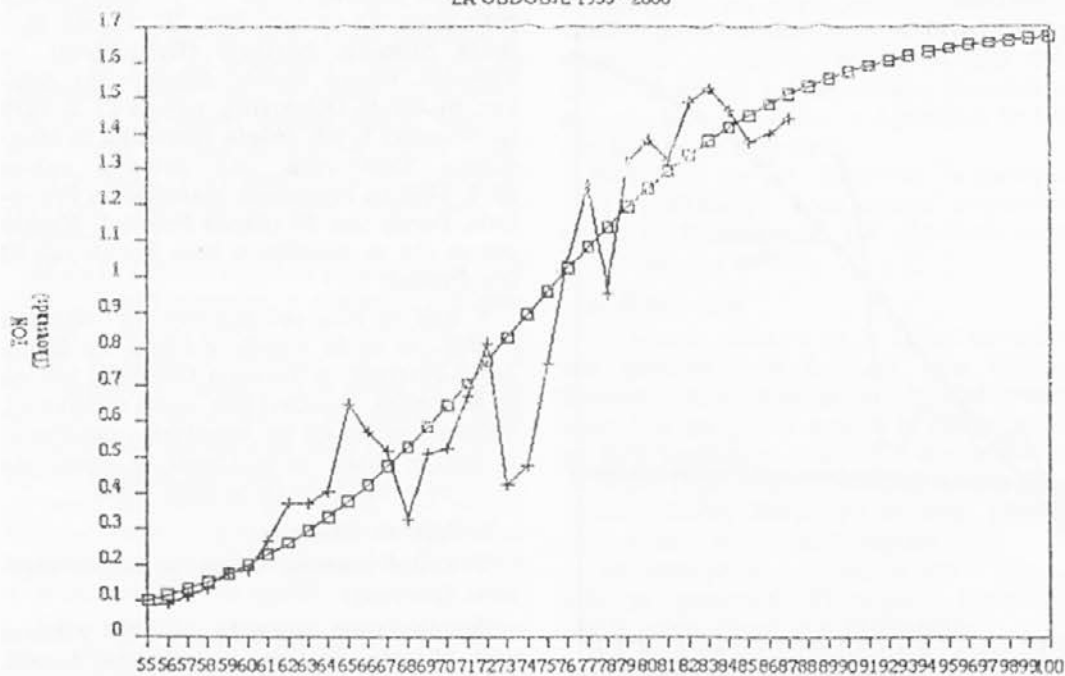
Slika 7: Razvoj proizvodnje metalurških proizvodov od leta 1955 dalje

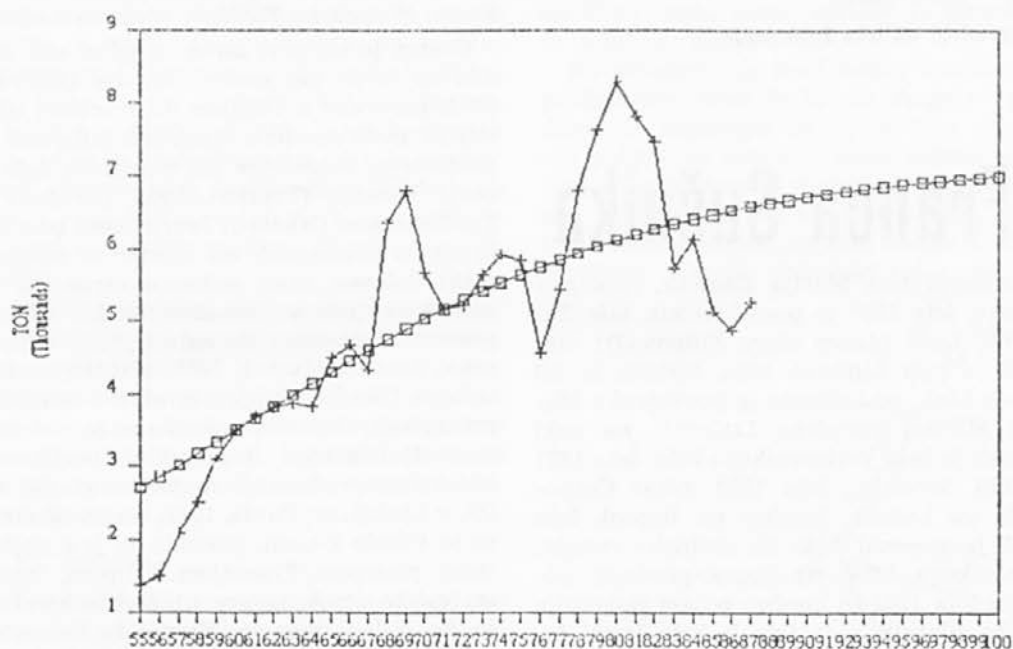
Slika 8: Razvoj proizvodnje v Jeklovleku od leta 1955 dalje

NAPOVED PROIZVODNJE

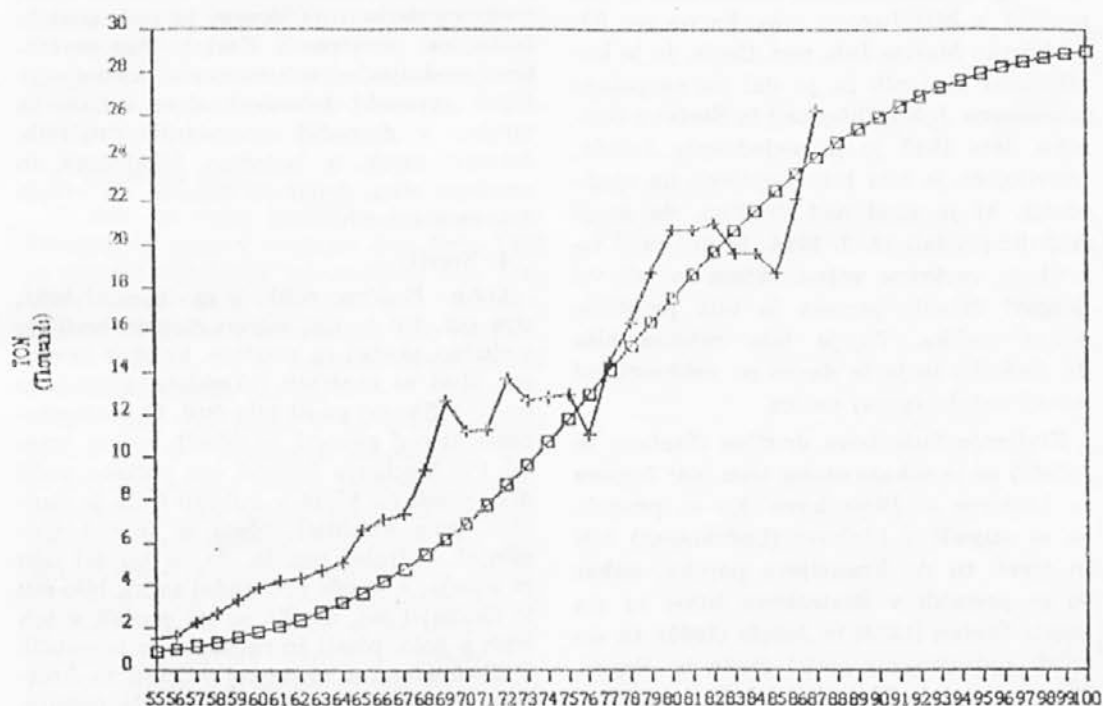
ZA OBDOBJE 1955 - 2000

Slika 9: Razvoj proizvodnje v Industrijskih nožih od leta 1955 dalje

Slika 10: Razvoj proizvodnje v Vzmetarni od leta 1955 dalje

Slika 11: Razvoj proizvodnje v Pnevmatičnih strojih od leta 1955 dalje

Imamo tri skupine, ki so tehnološko in razvojno ločene. Osnovna dejavnost v Jeklarni je dosegla svoj vrh in ni možnosti količinskega širjenja proizvodnje. Slediti mora znotraj dosežene proizvodnje višji kakovosti ali osvajanju novih materialov. Iz prikazanega sledi, da mora iti samo v kakovost proizvedenega jekla in novih zlitin. Logična povezava toka materiala kaže, da se nadaljnja predelava podreja osnovni usmeritvi v Jeklarni.

V prvi fazi predelave imamo tri skupine; Valjarno, ki jo moramo usposobiti, da bo sledila usmeritvi v Jeklarni, Kovačnico z možnostjo dviga proizvodnje in predelave višje kvalitete jekla in Jeklolivarno kot najsodobnejšega predelovalca jekla v odlitke.

Naslednja stopnja predelave našega jekla v višjo kvaliteto v obliki izdelkov za trg vidimo, da imamo proizvodnjo, ki je na stopnji razvoja v letu 1965 in najsodobnejše tehnologije, v Jeklovleku. Ker vsi predelovalci še imajo možnost dviga proizvodnje, pri njih ni tolik poudarek na kvalitetni predelavi. V najkrajšem času pa bo vse bolj čutiti tudi to problematiko. Le s kvaliteto in roki je možno obvladati že osvojeni trg ali osvojitvi novega. Kvaliteto bo mogoče dvigniti z izboljšanjem toplotne obdelave visokokvalitetnih jekel.

Strojegradnja kot najmlajša panoga ima v svojem razvoju dva cikla in je nosilec novih usmeritev železarnice. Poleg organizacije proizvodnje bo bistveno vplivala tudi na razvoj in afirmiranje ter prenos osvojenih tehnologij v metalurgiji. Samo prek te panoge bomo uspešno prodali osvojeno znanje v jeklarstvu, kovaštvu, livarstvu in drugje, za kar moramo poiskati širši tržni prostor, kot je naš jugoslovanski.

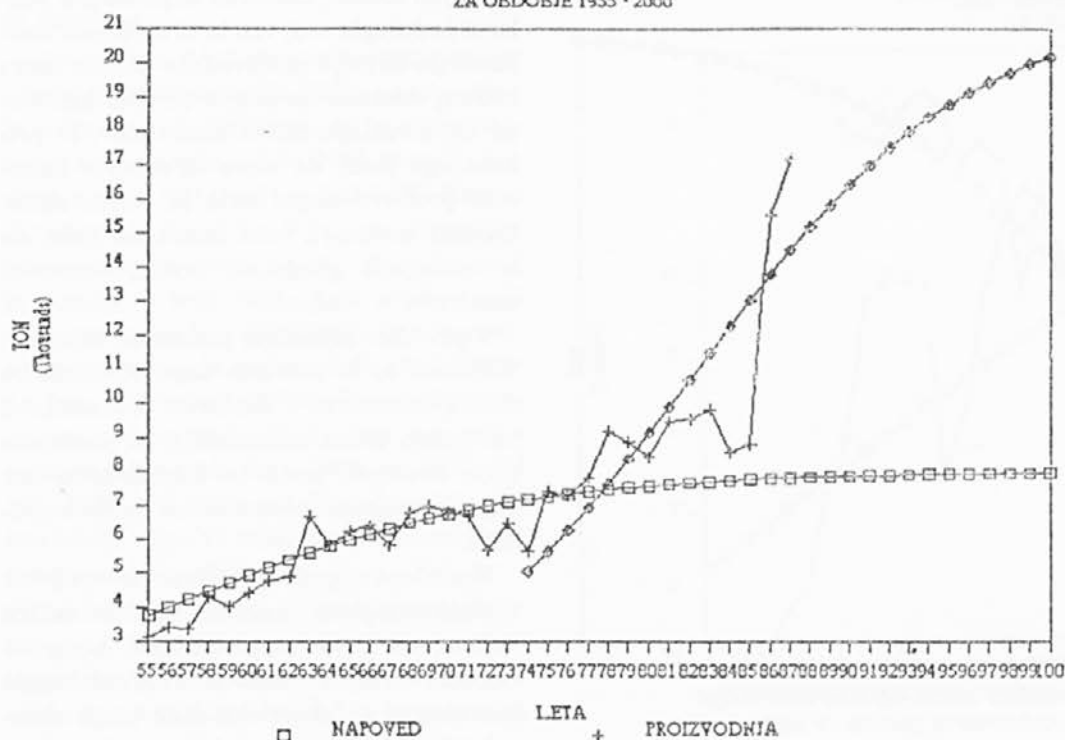
Dvig proizvodnje smo v dosedanji fazi razvoja videli v ekstenzivnem razmišljanju, saj smo proizvodnjo večali na račun večanja sistema. Ker pa se zelo hitro bližamo meji nasičenja, moramo iskati kvaliteto dela in izdelkov, ki pa naj temelje na znanju. Znanje lahko črpamo edino iz obstoječega v železarni, ki je absorbirano v sistemu. Taki usmeritvi sledi tudi v svetu, na nas pa je, da najdemo pravo usmeritev, ki bo tudi dohodkovno uspešna.

V naslednjem prispevku bomo opisali omejitvene kriterije in prikazali primerjavo nas s svetom in domačim razvojem.

V ZNANJU JE MOČ!

NAPOVED PROIZVODNJE

ZA OBDOBJE 1955 - 2000

Slika 12: Razvoj proizvodnje v strojegradih od leta 1955 dalje

Tone Sušnik

Življenjska pot dr. Franca Sušnika

(1. nadaljevanje)

V. Rojstvo

Ob rojstvu so še stale fužine, naslednje leto so jih prestavili v Donawitz, v svet znanega železarstva v Avstriji / Štajerska, Eisenberg. Ostale pa so gostilne: gostilna Pregantheus (Pregant Pepi), pri Cimastru (pri Štefanu, danes je prenovljena v stanovanjski blok), pri Logarju (Ahac, Škufca), pri Janu (Enci), kofehaus (zdaj nastaja cvetličarna), prav stara gostilna pri Repniku (Čibronovo), pri Paaru (Preglav?). To je v glavnem ostalo za nekdanjo mogočnostjo. Na Fari pa so bile gostilne: pri Eleitnerju (danes trgovina), Marošek (Krištan), Peruzzi...

1. Rojstna hiša in soseska

Meža je tekla nekoč pod cesto in delala rokave, s fužinami so jo potisnili pod breg Zagrada. Z nasipom iz žindre (»šloken«) so jo ukrotili in na praznem prostoru so nastajale delavske hiše. Okrog leta 1870 so nastajale te stare hiše (V—Z): Žagar, Žagarjevo, tu so imeli »pušenšank« (uradno to ni bila pivnica, pijačo so prodajali po nižjih cenah, seveda pa si lahko pijačo izpil tudi tam), hišo je postavil Jurij Žagar (Biceljnov z Bistrice pri Šmihelu, je bil mojster v železarni) leta 1878, podedovala vdova Julijana, rojena Ivartnik iz Kotelj; pri tej teti je preživljala mladost Jožefa (Pepa) Dobrovnika (Sušnik!), hišo je dobil sin Luka (Luki) (lahko bi podedoval posestvo na Bistrici, pa mu ni bilo do dela, vedno je nosil »poštirkane« — poškrbljene — srajce, bil je mojster, imel je štiri hiše, nazadnje pa je kot občinski revež umrl); pri sosedu se je reklo pri Ramšaku,

lastnica je bila Marija Ramšak, zapeljiva ženska, leta 1907 je postal lastnik hiše Žagarjev Luki (danes stara Filipova?); višje nato je bila Linkova hiša, lastnik je bil Franc Link, podedovala je posvojenka Marija Mlinar, poročena Lodranti; na ozki parceli je bila Verhovnikova hiša, leta 1881 so bili Senouški, leta 1892 mizar Černošek, pa Lužnik, končno pa Repasi, leta 1921 je zapustil hišo za občinske reveže; Wlatnikova hiša, na kupno-prodajni pogodbi leta 1921 se končno pojavi slovenska oblika Blatnik, tega leta je hišo kupil Jožef Plešivčnik, podedovala jo je hči Antonija, poročena Sušnik; zadnja hiša v tem naselju je bila Jugova hiša, Farna vas 93; od hčerke Marije Juh, por. Ogris, jo je kupil Jožef Ivartnik in jo dal na razpolago zakoncem Jožefi (hčerke!) in Štefanu Sušniku, leta 1910 jo je podedovala Jožefa; pravijo, da je bila hiša kupljena na »puf« (dolg), ki je visel nad družino, da so jo slednjič prodali 19. 7. 1914, 14 dni pred izbruhom svetovne vojne, zatem so bili vsi dolgoviti črtani; parcela je bila približno 600 m² velika. To je bila rojstna hiša dr. Sušnika in je še danes po velikosti (od zunaj) ostala skoraj enaka.

Življenje Sušnikove družine (Štefana in Jožefe) se je sukalo okrog treh hiš: Jugove — Linkove — Blatnikove. Ko so prodali, so se stisnili v Linkovi (Lodrantovi) hiši in živeli tu do Francijeve poroke, nakar so se preselili v Blatnikovo hišo; tu sta umrla Štefan (1933) in Jožefa (1955), tu sta živeli z družinama sestri Justa in Pepka. Tako je postala Blatnikova hiša pravi dom Sušnikovih.

2. Poroka staršev

Štefan Sušnik, rojen 15. 12. 1865, Uršlja gora (številka ni navedena, T. S.), sin Matveža Sušnika, bajtarja (Keuschlers), in Terezije, rojene Golob, železniški delavec, in Jožefa Dobrovnika, rojena 17. 2. 1875 na Breznici 8, hči Jožefa Ivartnika in Magdalene Dobrovnika, sta sklenila zakon 30. 1. 1898 na Prevaljah, stanujoč na Prevaljah, Farna vas 27 (danes Prisoje). Kmalu potem sta se naselila v hišo Farna vas 93 (na Produ).

V hiši je bilo več stanovalcev: družina Sušnik, ki se je večala, z njimi sta živela Jožef Ivartnik in Terezija Golob(!); bili pa so še Pučlni, Tonkovi (sin je bil duhovnik), občasno so bivali tu »gvažarji« (steklarji) iz Režije, pisali se Ciusti — znana sta bila »ta veliki Lojz in ta mali Lojz«.

3. Rojstvo Francija

V krstni matični knjigi je takole zapisano (prevod):

Sušnik Franc, rojen 14. 11. 1898 v Farni vasi 93; sin Štefana Sušnika in Josefe, roj. Dobrovnika; rimokat. vera, krščen 15. 11. 1898; krstitelj župnik Kesnar; botri: Franc Weisch in Pavlina, njegova žena.

Franci je bil prvi otrok in edini sin, rodilo se je še pet sester: Marija (Micka), 1901, poročena z Ožbijem Lodrantom, učiteljem, mati desetero otrok (od duhovnika, profesorja, inženirjev do marljivih delavcev); Terezija (Trezka), 1903, poročena s Ferdinandom (Nantelj) Ivartnikom (sta bila mrzla bratranca), bil mlinar in železniški delavec, mati sedmero otrok, ki so se zakoreninili v domačem okolju od uspešnih uslužbencev do najmlajšega, zdravnika; Justina (Justa), 1907, voditeljica file tečajev (file, mreženje), igralka v domačih prosvetnih društvih, poročila se je z Antonom Kališnikom, mesarskim mojstrom, hčerka je profesorica metodike glasbe na PA v Ljubljani; Pavla, 1912, čas in razmere so jo tiščale k tlom, poročila se je z občinskim pisarjem Francijem Filipom, imela sta veliko otrok, petero jih živi in kjerkoli so, so člani delavci. Franci in te sestre so se rodili v »domači« hiši. Najmlajša pa se je rodila pri Lodrantu — Pepka, 1915, šiviljska mojstrinja, čeprav bi rada postala učiteljica, poročena s Karlom Pogorevčnikom, sodnijskim uslužbencem, kasneje je bil v ravnski železarni, sicer režiser in igravec v domačih prosvetnih društvih, četvero otrok, z bolečino hirajočega in umrlega sina, drugi so uspešni na svojih delovnih mestih.

4. Starši

O č. Koščen, velik, z zavihanimi brki, sive oči. Bil je tih, miren človek, hodil je v službo, skrbel za družino, kolikor je mogel. Hud ni znal biti (»Deklete, mati bojo hudi.«). Skoraj ga ni bilo čuti. O svoji mladosti ni rad govoril, le včasih je kaj omenil. Pri Macigoju je živel »na potisk«, večji del je spal na klopi v kuhinji (bila je dimnica, črna kuhinja), očeta se je rad spominjal, obljubil mu je, da se bo šel učiti za urarja, a je oče prezgodaj umrl, bilo mu je dvajset let, morda so ga poslali v teh letih v šolo, pisati in računati se je naučil. V Donawitzu se ni mogel odločiti za Ameriko. Miren je bil, ni ga gnala sila nemira. Kaj malega je spil, rad je jedel »papriciran

špeh«; zameril pa je nekdanji sosed, istih let, kmetici, ki je šefu v »hiši« stregla, njemu, ki je moral šefa, postajenačelnika čakati na lopi, je postregla z marternikom (najslabši mošt), šefu je napolnila nahrbtnik, ki ga je moral Štefan nositi, zanj ni bilo kruha — bila je namreč vojna. Tega ji ni pozabil. Take drobtinice je razgrinjal otrokom. Bil jim je vzor poštenosti in pridnosti.

Mati. Gibalo družine je bila mati. Vsi otroci so bili povezani z materjo, več spominov je ostalo nanjo. Mati je hodila spraševati v šolo, obiskovala je Francija v Marjanišču v Celovcu. Kot senca je hodila za njimi, da bi se kateri ne zgubil. Zlasti so se stkale nežne vezi med njo in Francijem, nobena ljubezen ni mogla preglasiti ljubezni do matere, niti žena, niti otroci. Bila je bistra, zelo rada je brala, čeprav ni imela ne prave vzgoje in ne šol. Gospodje v Marjanišču so jo cenili.

Lepo ilustrira kartica z vojske odnos med Francijem in materjo: »Mama, zdaj sem šele videl, koliko ste mi napokali v ruksak! Mama, to je preveč! Oh, radi tega boste morali vi stradati, mama! In včasih se mi je zdelo, da Vi mislite, da se Vas sramujem. Oh, mama, ko Vas tako ljubim.« (verjetno v letu 1916 ali 1917, ne datuma ne kraja ni moč prebrati). V takih odnosih sta ostala do materine smrti. Ni bila majhne rasti; temnorjave, bistre oči, v oblekah do tal, z ruto (tiehl) na glavi. V spominih je s kozo in kozjim mlekom. Otroci so starše vikali.

Franci je imel ves čas privilegiran položaj v družini, tudi kasneje. Bil je svetovalec, razsodnik. Prinašal je spominčke sestram: ko je prišel na dopust iz vojske, je prinesel sestrama Justi in Pavli porcelanasti punčki, učil jih je peti. Le malo spominov je bilo na očeta. Suški rod je začel odkrivati kasneje.

VI. Šolanje

Le ena beseda matere tujstvu v prid, pa bi ostali v Donawitzu, morda bi šli v Ameriko, ali v Schwechat pri Dunaju. Tako pa so se kaj kmalu vrnili iz Donawitza (oče je šel tja leta 1899, naslednje leto je šla za njim žena s Francijem, že naslednje leto sta se vrnila, oče leto za njima). Vrnili so se pod »šloken«, v svojo bajto. Oče je dobil delo na železnici.

1. Osnovna šola

V šolo je začel hoditi v šolskem letu 1904/05, in sicer v matično šolo (leta 1868 je postala nekdanja železarniška šola matična šola). Šola je bila trdo nemška. Vzrok, da ni šel v dvojezično šolo na Fari, je bil tudi ta, da so delavski otroci dobili zvezke in knjige zastonj.

»Ko sem jaz hodil v to šolo, je leški rudnik še šel, fužine pa so obstale; zato so bili knapovski otroci »bezugsberechtig« (upravičeni), da dobijo vsa učila zastonj; mi, otroci odpuščenih fužinarjev, pa smo bili »Arme« (ubogi) in smo morali pri delitvi v razredu zadaj počakati na to, kar je prvim ostalo. Tako smo se še otroci ponižanih fužinarjev vadili v ponižnosti« (dr. F. Sušnik, Od šestih zjutraj do sedmih zvečer, In kaj so ljudje ko lesovi, O. 1968, str. 19).

O osnovnošolskih letih vemo bore malo, dokumentov ni, ohranjenih je nekaj slik, vendar pa po tolikih letih ni več moč razpoznavati dečkov in deklic od leta 1905 dalje. Znan je sošolec Franc Štaudeker; pozneje je bil uradnik v Ljubljani in tajnik borcev za Koroško.

Nadučitelj je bil Jurkovič; v zadnjem letu je Francija učila gospa Ragarjeva, doma iz Dravograda. Po pripovedovanju je bil ves čas odličen.

2. Gimnazija

Po šestem razredu se je vpisal na celovško gimnazijo, v šolskem letu 1910/11. Župnik Anton Kesnar je obljubil pomoč materi in po svojih močeh je res pomagal, pa tudi kaplani so mu bili v oporo. Žal pa je leta 1911 župnik Kesnar umrl. Novi župnik, Matej Riepl, pa ni imel posluha zanj, pomoč so ohranili kaplani.

Oproščen je bil šolnine, od četrte gimnazije je prejemal Pillathovo štipendijo, 200 K letno. Bival je v Marjanišču.

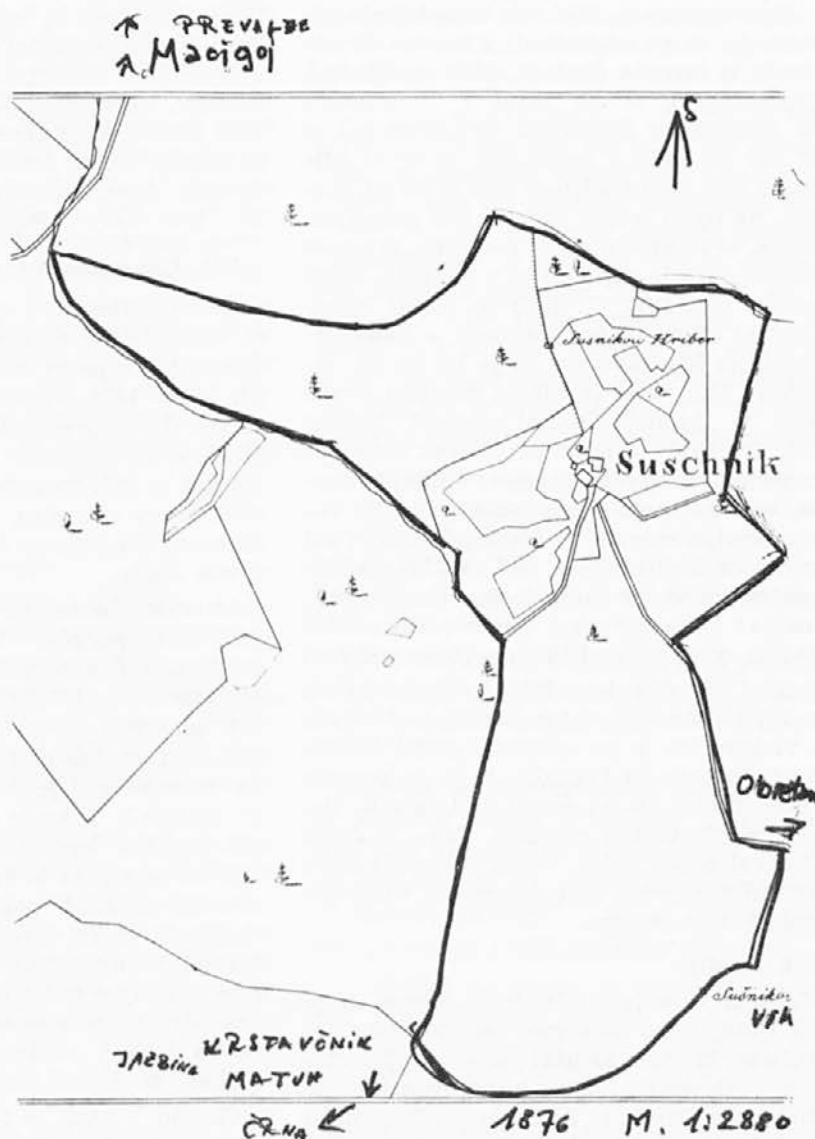
Vsa leta je bil odličen dijak. Maja 1916, ob koncu šestega razreda, so ga vpoklicali v vojsko, bil je v šoli za rezervne oficirje na Reki, maturitetno spričevalo gimnazije je dobil 28. junija 1918.

Na gimnaziji je imel nekaj markantnih profesorjev: znan je bil dr. Angerer, predaval je zemljepis in zgodovino, angažiran politik, za sedmi in osmi razred je bil vpisan za zgodovino znani koroški zgodovinar dr. Martin Wutte; slovenščino, ki je bila prosti predmet, so učili Štefan Podboj, dr. Franc Kotnik, dobrijski rojak, pa tudi

znani slovenist, dvorni svetnik (upokojen leta 1908) Johann (Janez!) Scheinigg (Šajnik) iz Borovelj. Od profesorjev se je najraje spominjal dr. Kotnika in mu ob smrti napisal lep sestavek (Župančev Franc, Kor. fužinar 55).

Med sošolce Franca Sušnika se štejejo Rudolf Blüml iz Št. Pavla v Zilski dolini, kasneje prošt krške škofije, Möbius Reinhold iz Podlublja, postal je znan odvetnik v Salzburgu. Lenart Trabesinger iz Tinj, dolgoletni prošt tinjski, dalje še Picej iz Škocijana, zobozdravnik, Plauz iz Strassburga, uradnik, žena je imela gostilno pri postaji Pliberk, Franc Horvat, nadučitelj v Pliberku, lokalni kronist; med prijatelji gimnazijskih let so bili Ožbi Lodrant, Matko Hafner-Črnkov; precej starejši sicer, a sta bila dobra prijatelja, Hotuljec Alojz Kuhar-Lojz, Prežihovega Voranca brat. Drugače pa je bilo še nekaj dijakov iz Mežiške doline: Silvester Kogelnik, Miloš Lečnik, Simon Kotnik, Jančko Kotnik, Seblatnik Oto iz Mežice, Umschaden Jurij iz Guštanja. Valant Albert z Leš pa še kdo verjetno. Precej mlajši je bil Joško Tischler, s katerim sta se pa zelo sprijateljila, bil je prvi ravnatelj gimnazije za Slovence v Celovcu. Za ozračje na gimnaziji nam ilustrira dr. Franc Sušnik:

»Po slovensko nismo smeli govoriti. Nam malim je bilo tako zabičano, da še na vlaku, ko smo se domov na počitnice vozili, vse do Sinče vasi nismo upali po slovensko govoriti... Pritisk pa je bil tak, da si nižješolci niti popoldne, ko so šli k sloven-

Pri Ahacu

ski uri, niso upali grede po cesti ali na gimnazijskem hodniku govoriti med seboj drugače ko po nemško...» (dr. F. S., In kaj so ljudje..., str. 52).

V gimnazijskih letih se je začelo literarno politično delovanje Franca Sušnika; dijaki so izdajali polilegalen dijaški list Vzbudi se Sloven (1915; 1916).

3. V prvi svetovni vojski

(od 25. maja 1916 do 1. novembra 1918)

Desetega maja 1916, ob koncu šeste gimnazije, so ga odpoklicali v vojsko. S prijatelji iz razreda (Sušnik, Möbius, Blümel, Trabesinger) se je javil h hrvaškemu 16. pešpolku v Bjelovaru. Čez deset dni so že bili na Reki v pešadijski rezervni ofircski šoli, avgusta istega leta je bil v Ukrajini, na ruski fronti, najprej kot pešadijski borec, prav kmalu pa že podoficir. S prvim majem 1917 je napredoval v vodnika. Proti koncu leta 1917 (1. 12.) je postal intendantski oficir — podporočnik, v Zalaegerszegu na Madžarskem, tu je bil do 30. oktobra 1918, vmes je bil na dopustu doma, ker je kasneje poslal materi kartico (25. 10. 1917 — nečitljivo). Spet razodeva izredno ljubezen do matere: »Mamica moja, vse, kar sem doma pustil, tudi ta ručava čevlje, morate Vi doma porabiti! Tudi rucksack in hlače, vse, pač vse. Mama, odpustite mi vse, o moja jedina zlata mama, mama! Poka mi srce, ker me sili v Vaš objem, moja mama! Pišite!« (brez podpisa)

Kraj oktobra leta 1918 je zbolel in na poti v bolnico si je tako skombiniral vožnjo z vlakom, da je po »pomoti« prišel do Celovca in nato na Prevalje, tu je pa povsem resno zbolel, da ni mogel nadaljevati. Poslal je zdravniško potrdilo. Tako je doma dočakal konec vojne. Vojna je sooblikovala antimilitaristično razpoloženje in utrjevala njegov humanizem.

4. Študij

Jeseni 1919 je šel študirat. Vpisal se je na ljubljansko univerzo, na filozofsko fakulteto, in sicer nemški jezik s književnostjo in slovenski jezik s književnostjo. Študiral je v Ljubljani in Zagrebu, diplomiral v Zagrebu, promoviral ravno tako v Za-

grebu z disertacijo o dramatik Gerharda Hauptmanna (januarja 1924). To so bila leta kriz in težkega študentskega življenja. Delno se je zaposlil z napol plačanimi političnimi, strankarskimi posli, zlasti pri Jugoslovanski strokovni zvezi (imel je stalne dohodke od 1. 11. 1920 do 15. 3. 1922). Jeseni (14. 9.) leta 1922 je bil že suplent, oziroma najprej postavljen za učitelja za nemščino na gimnaziji v Murski Soboti. S tem se začelja nova doba njegovega življenja. Študentski kolegi so bili Kolarič, kasnejši univerzitetni profesor na slavistiki v Ljubljani, Slodnjak, znani literarni zgodovinar, nekaj časa je študiral v Zagrebu Jože Stabej, ki iz gmotnih razlogov študija ni končal, je pa ljubiteljsko literarni zgodovinar (npr. razprava Staro božjepotništvo Slovencev v Porenje).

VII. Literarno ustvarjanje

Nobena literatura o koroški književnosti ni omenila slovenskega literarnega lista slovenskih dijakov celovške gimnazije v letih 1914—1916, verjetno v Marjanišču. To so bili davni predhodniki mladjevske skupine, le da so imeli veliko težji položaj. Na tisk ni bilo mogoče misliti in tako se je širil list v rokopisu, delati so morali več ali manj ilegalno, pa še to v začetku 1. svetovne vojne.

Izzivalen je bil že naslov VZBUDI SE SLOVEN, podpisovali so se z za takrat značilnimi imeni ruskega izvora. Po lastnih izjavah je bil duša lista Franc Sušnik.

V glavnem je bil literarni list. Objavljali so pretežno pesmi, krajšo prozo, stalna rubrika pa je bila kritika urednika (F. Sušnik!). Tako je zorela mlada slovenska koroška leposlovna generacija. Vojna leta so pretrgala ta vzlet, po vojni tudi ni bilo ustvarjalnih pogojev, pa Koroško so razkosali. In ko danes presoja slovensko literaturo Koroške, v glavnem prezrejo žive poganjke te literature iz Mežiške doline: dr. Franc Kotnik, dr. Janko Kotnik, Lovro Kuhar — Prežihov Voranc, Alojz Kuhar, dr. Franc Sušnik.

Glasilo Vzbudi se Sloven je imelo v bistvu literarno in politično poslanstvo.

V tej dobi so nastajale številne črtice v duhu in stilu Dickensovih Božičnih zgodb, o tragiki vojne in o položaju koroških Slovencev; pretežno jih je objavljala v celovškem Miru v letih 1915—1918. Prilagamo majhen izbor:

FRAN SUŠNIK:

Gospa Sveta... Plakajoča...

Dekle je pelo.

V sladkih zvokih je plula pesem preko planin in odmevala od sivih skal. Njena melodija je bila polna miline in polna tajnih sanj...

Drhtela je v svojih globinah kot podrhtevajo naša planinska jezera in jim trepeče srebrna gladina...

Skrivnostna je bila, kot je skrivnostna pesem o kralju Matjažu, ki spi v Peci, a vstane, da osvobodi s svojo vojsko slovenski Korotan...

Mrak je legal na gore in doline, objemal drevje, hiše in polja. Iz daljav so brnele večerne pesmi... Zašumelo je v gozdovih, kot bi hitela preko vrhov pomladanska pesem s svojim čarom...

Dekletova pesem je postajala tišja, vse tišja. Še včasih je podrhtevala na dnu globokega srca, v otožnih zvokih... poltiho jokajoča: ni več moj dragi, ljubi dom... Bila je, ko je pesem trubadurjeva pod visokim zidom, polna neutešljivega, boleznega koprnjenja.

Utihi je don vaških zvonov... umolknil so zefiri... Zaplakala je njena pesem...

Umirajoča...

V polrazrdti koči je bivala starka pri Gospej Sveti.

Mračilo se je in sence so vstale in se plazile z vrhov skozi okenca. Nageljni in reseda so dehteli. Tedaj je umirala zadnja Slovenka pri Gospej Sveti.

Veliki zvon je zazvonil v zvoniku, njegov glas je plaval preko ravni. Zvonil je, zvonil... A ni bil to večerni »Ave«, njegova melodija je bila plač. In ko je oddonel, so se odprli grobovi pri Gospej Sveti: duhovi so vstali, da pohitijo k umirajoči starki. Vsi so vstali, priče in glasniki davne svobode, slavne in častne zgodovine gosposvetske. In vsi so hiteli v polrazdrto kočjo...

Starka je bledela, bledela, umirala...

Plakale so lipe okoli Gospe Svete, šumeli so jeseni svojo žalostinko, škripale so smreke, krivi bori... Umirala je Gospa Sveta...

(ZORA, 1918/19, št. 6—10)

Podlistek.

Videl sem...

Spisal Franjo Sušnik.

Krvav žar je bil razlit čez ponočno nebo. Tedaj se je poslavljalo staro leto. In vztrepetal je svet. Tam nekje na obzorju pa sem videl veličastno se dvigati — novo leto. Nejasni obrisi na krvavem nebu so se vedno jasneje črtali pred mojimi očmi. In videl sem visoko podobo, v črno žalno haljo zavito, žalostno in potrto, z mečem v roki, z bridkim in okrvavljenim. In upadlo je bilo lice, suho, sestradano, bolno. Tako tužno

so zrlle oči v svet! In moja duša je zaplakala, ko je zagledala tajno prikazen. — Potem pa je videla, kako so prišli narodi, drug za drugim, ter se klanjali novemu letu. In zaplakale so jim duše, ko so videli trpeče in bolno lice nočne prikazni. In nad vsemi je zavihtelo novo leto svoj meč, da so glasneje zaplakale duše in vztrepetale. In vsakega je pogledalo s svojimi bolnimi, motnimi očmi, vsakemu se je poredno nasmejnilo s svojimi bolnimi ustmi. In trepetali so narodi. Duše pa so jim plakale... Plakala je moja duša in tožila in prosila: »Zakaj si tako grozno in sestradano in bolno? Kje je oljka, ki smo upali, da jo prineseš? Oljka miru, kje je? Oh, neusmiljeno!« Mesto odgovora je grozeče zavzdignilo meč. In močnejše in silnejše so zaplakale duše in prosile in drhte: »Novo leto, ti prinesi, kar želimo! Usmiljenje! Pogledaj nas, dovolj, dovolj!« A mrki obraz se ni zjasnil. Zrl je proseče starčke in starke in ostal trd; zrl je stokajoče žene in može, in ostal trd; a ko je zazrl jokajoče otroke, tedaj se mu je zjasnil obraz, in solza se mu je porosila. In tedaj je zablestel zraven meča v njegovi roki križ, zlat žar ga je obdajal, da se je svetil kot solnce, in krog njega se je vila oljkina vejica. In vsi narodi so se zgrudili v prah in trkali na prsa ter molili. In zaslišal se je mogočen glas: »Tu je mir, tu, le tu v križu!«

(MIR, 1915, 31. 12., št. 74)

Podlistek.

Pri božjem grobu.

Spisal Fr. Ks. Sušnik.

Zunaj sanja aprilova noč. Po nebu se vali mesec, in svetel kolobar ga spremlja. Hladen veter veje čez plan in se odbija ob bregovih. Pri božjem grobu kleči verna truma in moli. Skrivnostna tema je razlita čez svetišče in čez oltarje, le božji grob žari v neštetem svitu lučic. Sredi nebrojnih sveč blešči monštranca in prelestna, z zlatimi nitmi pretkana tančica je pogrnjena čez njo. Pod oltarno mizo pa je Kristov grob; v njem leži Njegovo telo, obdano od nešteti brlečih plamenčkov. Miren in blag je izraz na mrtvem licu, nek blažen nasmehljaj mu kroži krog usten; in oči, kot bi bili le za trenutek zaklopljeni vek, da jih potem zopet vzdigne in mu zasije zmagoslavni plamen izpod njih.

In pred Njim klečijo verniki. Po kolenih lazijo krog groba in poljubujejo Njegove petere rane. Pred Te pokleka tudi moja duša in moli... O Kriste, Ti zmagalec, ko vstaneš in se vzbudiš iz lastne moči, o vzbudi tudi moj narod, moj toli ljubljani narod! Naj se vzdrami iz stoletnega spanja, naj živi... Topovi ga budijo... Njegov dan se bliža. O vzbudi ga! In še eno prošnjo imam, Kriste. Glej, ko vstaneš, Ti zmagalec smrti in greha, o stri, prosim Te, tudi našo zlobo! Stri naš greh, ki je edini vir svetovne moritve! Potegni nas pod svoj prapor! Naj zapojemo skupno s Tabo svojo zmagoslavno pesem: Aleluja! Pod Svoj prapor nas potegni, da hodimo s Teboj, Ti Kralj miru!

Na Lahovnikovem

Podlistek.

Sveta noč.

Spisal Fr. Sušnik.

Bila je krasna noč. Luna je plavala po nebesnem svodu; čarobno je razsvetljevala dolino in gore. V srebrnem svitu so blesteli sneženi kristali; a veliko krasnejše so se lesketale zvezde na azurnem nebu, divnem in globokem, kot je oko prekrasne deve... In zastrmel sem v tiho rajsko noč... Moje misli pa so splavale k oni najkrasnejši noči, k božični noči. In mislim je sledila duša in vztrepetala je v neskončni slasti, ko je začutila rajsko poezijo one noči. In zahrepenela je z vso močjo mlade duše po božični noči. In morda je nocoj tisoč drugih src, vseh krvavih od nešteti ran, zadanih po vojski, zakoprnelo po nji. Morda je tisoče src podrhtevalo ob misli na njo, imejteljico miru. Za mirom hrepenijo človeška srca, za mirom, ki ga svet nima... In za tolažbo, za balzam svojim ranam, ki jih je zadal svet v tej grozni vojni... A odkod balzama in tolažbe vznemirjenemu srcu? — Svet ga nima. A v oni rajski noči bodo priplavali angeli iz nebes, peli bodo nebeško pesem: »... mir ljudem na zemlji...« ter lili balzam tolažbe v vzburljena in vznemirjena srca... In v srca se bo naselil mir; zunaj pa bo divjala borba dalje...

(MIR)

VIII. Politično zorenje

Že v celovškem dijaškem listu se kaže politično zorenje, že naslov je proklamativen. Zlasti se je pokazala politična zagnanost ob prevratu novembra 1918, posebej ob koroških bojih. Povzeli bomo po njegovih spominih, objavljenih v ČZN leta 1937, v sestavku Prevaljski punt o sinsvetih 1918.

»... V domači bajti so bili veseli, da sem prišel, čeprav nisem prinesel nobenih »Liebesgaben«. Zvečer, ko so se gosposke hiše plaho zaklenile, sta šla z očetom na Prevalje na ogled. Očetu je dobro delo, da se pokaže s sinom oficirjem, meni pa, da se postavim z očetom delavcem. Brez strahu sva šla po vaški ulici; v temi pa sva videla mračne trope, ki so tiho oprezovale. Pri Ahacu, tam, kjer se cepi cesta na Leše, je bilo kar živo leških rudarjev.

Brez skrbi sem spal to prvo noč v domači izbi. Drugi dan okoli desetih dopoldne je prišel hotuljski rojak učitelj Janko Kuhar, ki je bil praporščak, in dejal, da me župnik vabi k Štekeljnu na sestanek. Tu so bili župnik, kaplana in trije domačini. Menili so se o pretečih plenitvah in o anarhiji, ki ogroža predvsem trgovce, pa tudi kmete. Kajti srd proletarcev — teh je bilo na Prevaljah 75% — se je obračal proti vsem onim, ki so jim doslej rezali pusti, pešчени kruh po kartah in obrazih.

Po starosti sem sicer bil najmlajši med njimi (ni mi še bilo dvajset), pa so dejali, da sem najprimernejši, naj grem in pomirim delavce, ki so se ugnezdili pri Ahacu in jih je več ko sto. Pijejo tam in pečejo uplenjene junce.

Od fare do Zimmerla — do tod je bilo varno — sta me dva od Štekeljna spremljala, od Zimmerla naprej sem moral sam. Oblečen sem bil v svojo poročniško uniformo, na kapi sem imel namesto kokarde slovenski trak, v žepu pa pištolo. Poiskal sem delavske voditelje, jim razložil, da je tudi »ropanje« treba organizirati, in jih prosil, naj skličejo delavce na shod. Še precej voljni so bili, saj so se sami bali — tak glas jim je prišel od nekod — da marširajo na Prevalje črnski in mežiški rudarji.

Ahačeva dvorana je bila polna delavcev. Govoril sem jim o prevratu in svobodi, ki ne sme biti anarhija, in o novi narodni državi, ki hoče biti pravična tudi delavcem. Povedal sem po volji in na kraju so prisegli jugoslovanski državi...

Tako sem postal posrednik med posedujočimi, ki jih je zame predstavljal župnik, in delavci, ki jih je predstavljal njihovo vodstvo pri Ahacu.

Medtem se je organiziral Narodni svet za Mežiško dolino, v katerem so me postavili za namestnika odborniku za narodno obrambo in za poveljnika oboroženih sil Narodnega sveta... Zbral sem 28 fantov, po večini svojih sošolcev s Prevalj...

... Odslej me doma po več dni niso videli. Likvidiral sem nemško orožniško postajo in jo prevzel v imenu Narodnega sveta (pozneje tudi v Črni...), Fr. Smodej, opolnomočeni komisar za Koroško, me je pisмено postavil za »komandanta sloven-

skih narodnih straž na Spodnjem Koroškem.

In pri tej socialni orientaciji je ostal vse življenje. Ko je v dneh železničarskega štrajka pri veleposestniku Bezjaku na Fari inštruiral (za klobaso in mošt!), je pritrjeval delavskim zahtevam. Kaj kmalu je že bila vest pri župniku in orožniški postaji, le tiho obvestilo orožnika Čibrona ga je rešilo pred morebitnimi sitnostmi.

Kot študent je deloval v raznih delavskih organizacijah in kot zastopnik Jugoslovanske strokovne zveze je potoval po Dalmaciji in organiziral delavce, predvsem tobačnih tovarn.

Mitja Šipek

Dediščina

(nadaljevanje)

Nad Rečnika so se zgrinjali vedno bolj črni oblaki. Nekoč tako ponosen gospodar, ki ne bi za nič na svetu izpustil vajeti iz rok, je bil z živci na koncu. Zadeva s Štefanom, ki je ždel skrit v kleti kot podgana, mu je vzela vso razsodnost. Najhuje je bilo, ker ni videl konca tej neprestani nevarnosti. Vse češči obiski različnih funkcionarjev zaradi oddaje kmetijskih pridelkov, ki ji na noben način ni bil kos, in črna pika pri oblasteh, zaznamovana poleg njegovega imena, mu nista napove-

To je bila velika »učna doba« socializma in krščanstva, skratka humanizma Franca Sušnika. Nikoli ni bil aktiven strankarski človek, bil pa je vselej glasen govornik, pa najsi je govoril o Einspielerju, Slomšku, Prežihu... »in navsezadnje je prevzetost od lepote in dobrote končni smisel človeške revolucije«.

Koroška je živela z njim in v njem, saj meja je bila nasilje, rodbinske in številne prijateljske vezi pa so trajne. Ob plebiscitu je bil aktiven, udeležil se je tudi zborovanja koroških slovenskih dijakov pri Šercerju v Šmihelu tik pred plebiscitom leta 1920.

dovali nič dobrega. Potem pa še prisotnost vojske, ki je sicer v zelo zmanjšanem številu še vedno taborila nedaleč od hleva in omejevala že itak skrženo svobodno gibanje neprostovoljnega ujetnika, vse to mu je zlomilo voljo, da se je napol odločil, da bo posestvo dal iz rok. Med štirimi otroki, ki so bili raztreseni po dolini, ni niti eden ostal doma, da bi mu pomagal pri delu. Tako je garal sam, iz dneva v dan bolj sključen, ni maral tuje delovne sile. Stara Nana itak ni bila za nobeno težje delo, saj

je komaj uspela pripravljati hrano in pospraviti za sabo.

Že nekajkrat se je odločil, da bo sklical otroke in jim obrazložil svoj načrt, vendar si je vsakič premislil, saj se v srcu ni mogel odločiti, komu bi prepisal posestvo, vedel pa je tudi, da delitev ne bo lahka. Dobro je poznal otroke in menil, da ni niti eden vreden, da prevzame s krvavimi žulji pridelano erbiju.

Micka, najstarejša, je bila poročena v dolini z mizarjem, ki je živel v skromni delavnici. Komaj je čakal, kako bi prišel do prepotrebnega denarja in še bolj do lesa, ki ga je za svojo obrt tako potreboval. Družina z dvema otrokoma je zadnja leta prihajala o Veliki noči k Rečniku po pisanko, ko pa je bilo jeseni treba pospravljati poljščine, jih ni bilo na spregled.

Ferona je dobila nekje na okraju zaposlitev kot kuharica. Bila je spretna in iznajdljiva, pa še po svoje lepo dekle. Trmo je podedovala po starem in prav zaradi tega jo je Rečnik imel najbolj rad, saj je videl v njej lastno podobo. Čeprav sta si skočila v lase vsakič, kadar je obiskala domačijo. Nikdar si nista segla v roke, niti ko je prišla, niti ob odhodu. Dober opazovalec pa bi jo ujel ob lesi, ki je zapirala vhod na gorico, ko se je naskrivaj skoraj sramežljivo po dvakrat, trikrat ozrla nazaj proti leseni domačiji, kot da jo nevidne niti držijo privezano. To je opazil tudi Rečnik in vedno mu je mračni obraz prekrila slabotna sled notranje srece.

Rok se po sramotnem dogodku tistega večera na volitvah ni več prikazal domov. Rečnik je natančno vedel, kje se zadržuje, vendar se za nobeno ceno ne bi ponižal, da bi ga poiskal. Če me bo potreboval, me bo že našel, si je dopovedoval. Sicer pa o njem ni imel dobrega mišljenja. Že njegova služba mu je bila odvrtna, še bolj pa njegovo oblastniško obnašanje, tako ga je že vnaprej izključil kot možnega bodočega Rečnika. Zavedal pa se je, da je Rok dovolj zvit in morda tudi dovolj podel, da bi svoje cilje dosegel.

Še najbolj primeren za bodočega gospodarja se mu je zdel Štef, saj mu je vse življenje še največ pomagal doma in kljub čudnemu obnašanju bil še najbolj zaupanja vreden. Toda kaj, ko je bil odpisan in še vsa sreča, če se izmaže in prestopi mejo živ in zdrav. Rečnik se ni in ni odločil, čas pa je tekkel. Morda bi se mučna zadeva vlekla v nedogled, če se ne bi zgodilo nekaj čisto nepričakovanega.

Lepega jutra se na lesi pojavi tajnik krajevnega odbora, za njim mlada punčara z vihrajočimi lasmi in oblečena v predelano angleško uniformo in čisto na kraju mož postave v partizanski uniformi.

Rečnik jih je zagledal že od daleč, kot iz topa izstreljen je že stal ob lesi in prišleke zabodeno gledal, po licih pa so mu pričele polzeti potne srage.

»Dober dan, tovariš Rečnik«, je v zadregi povzel razgovor tajnik. »Obvezna oddaja«, je skozi stisnjene zobe momljaj tajnik. Rečniku je kar odleglo. »Saj sem oddal, kar sem imel«, je Rečnik povzdignil glavo in stal ob lesi kot kamniti kip, ki ga ne more premakniti niti buldožer.

»Že, že, toda premalo. Dvesto kil krompirja bi moral dati, pa ga nisi niti polovico tega.« »Ne morem!«, se je uprl Rečnik.

Pomladno prebujanje

»Nimam več, vojska je pobrala, kar je bilo, novega pa še ni«, je bil prepričevalen vedno bolj vznemirjeni gospodar. Tajnik je ostal brez besed. Verjel je Rečniku, toda kaj pomaga. Krajevni odbor je imel nalogo, da zbere določeno količino poljščin, kakor ve in zna. Nemočno je zrl v zariplega gospodarja, potem pa v oba sopotnika. Tedaj je stopila kuštrava punčara naprej tik pred Rečnika in pričela žvrgoleti. »Tovariš, časi, ko so kulaki komandirali, so mimo, sedaj komandiramo mi, ljudska oblast. Daj, kar ti je ukazano, ali pa greš v arest«. Rečniku se je stemnilo pred očmi. V kuštravem dekletu je namreč prepoznal Gorjančevo Manco, hčerko lesnega prekupčevalca, ki je bil pred vojno pravo strašilo za izmозgane kmetije, znan po oderuških kupčijah, sedaj pa je izginil neznano kam.

Rečnik je skoraj zavpil: »Kaj pa imaš ti pri tej oblasti, ko si še včeraj pobirala za VHV«. Prestrašil se je lastnih besed in za trenutek utihnil. Toda preden se je zbral, je lepotička zopet žvrgolela s precej višjim tonom: »Ti boš žalil ljudsko oblast, zapomni si, kulakov je konec, zgradili bomo tovarne, kjer bodo delali ljudje in bodo tudi plačani za svoje delo, ne tako kot do sedaj, ko so ti hlapci zastoj garali, ti pa si se redil«. Že itak visoki ton je postal cvileč in šel Rečniku do mozga, tako da mu je zaprlo sapo.

Šele čez nekaj časa se je zbral in umirjeno nadaljeval svojo obrambo.

»Če bi partizani pobirali vso živino, bi v nekaj mesecih pocrkali od gladi. Imeli so več pameti, kot je imaš ti. Kaj ti pomagajo tovarne, če ne bo kruha, ali boš zabeljene žeblice jedla. Pustite kmetu, da kaj pridela, pa bomo imeli vsi dosti za življenje, tudi ti, čeprav s svojim jezikanjem nič ne pridelaš«.

Ta zadnja pripomba je izbila loncu pokrav. Frklja je z vso silo butnila ob lesu, da se je na stečaj odprla, in ostro ukazala uniformiranemu spremljevalcu: »Preišči klet, bomo hitro našli krompir«. Uniformiranec je stopil na gorico in se napotil proti kletnim vratom. Toda še preden je prišel za kljuko, je že stal pred njim Rečnik s sekiro v roki in zaripel v obraz, s pogledom blazneža. V tem trenutku je med oba skočil tajnik in ju potiskal vsaksebi. Rečnik je tulil kot ponorel: »Nikamor ne boš šel, samo čez moje truplo« in visoko vihtel sekiro nad glavo. Uniformiranec pa je držal roko na ročaju pištole, ki mu je tičala v toku. »Za božjo voljo, Rečnik«, je skoraj proseče miril tajnik gospodarja.

Še preden je utegnil stavek dokončati, je Rečnik povsili sekiro in vdano obljubil: »Dal bom, pa če si bom moral izposoditi«.

V hipu se je klobčič razvozlat in punčara je kot za zaključek burne seje še pribila: »No, vidiš, tovariš, vse gre, če se le hoče. Pa stopi v zadrugo, saj smo ti jo že davno ponujali, ti pa ne! Glej, da bo jutri krompir na zbornem mestu«, je še dodala in tropica je brez besed odšla, od koder je prišla.

Rečnik ni mogel verjeti in se je nehoti prekrizal. Vedel je, da bi Štefana odkrili, če bi vstopili v klet, tako pa je vsaj to mimo.

Ta dogodek ga je prepričal, da je najbolje otrokom razdeliti, kar jim gre, zase in za Nano pa si izgovoriti preužitek.

Spomin na zimo

Po znancih je sporočil vsem trem otrokom, naj se v nedeljo zglasijo pri njem, ker jim ima pomembne stvari povedati. Niso sicer vedeli, kaj stari naklepa, nekje v podzavesti pa so posumili, da gre za erbiju, in prišli vsi, saj so bili vsi enako ogovni, pač ptički iz istega gnezda.

Prišla je nedelja. Rečnik je pripravil vse tako, kot je bil za take izjemne prilike običaj. Na veliko javorovo mizo v hiši je postavil razpelo in obenj dve sveči. Nani je naročil, naj počedi po hiši in tako je čakal od ranega jutra ves temačen v kotu kot nagačen medved.

Bila je že deveta ura, ko se na lesi prikaže gruča ljudi, dva odrasla in dva otroka. Bila je Mica s svojo družino. Stari jim ni stopil naproti, niti pogleda ni povzdignil, ko so se odprla vrata, kjer je gruča obstala. Nikomur ni ponudil roke, le z razločno kretnjo je namignil, naj prisedejo k mizi, in tako so tudi storili. Beseda ni stekla, kot bi bilo ob takih priložnostih običajno, nekaj besed o vremenu pa o slabi poti je pričalo, da ima stari nekaj težkega na srcu. Otročad, ki je deda komaj poznala, se je zapodila na gorico, Nana pa je s hudimi slutnjami v srcu čemela ob zidanem ognjišču v počrneli kuhinji.

Čez čas so se vrata zopet na stečaj odprla in Ferona je gostobesedna privihrla v hišo; ne da bi vprašala, je prisedla, za njo pa je nekoliko bolj oprezno pristopil moški srednjih let v beli srajci in zlikanih hlačah, kar je bilo za tiste čase prava redkost.

Rečniku je lice za trenutek obsijal čuden nasmešek, oči pa ni vrgel na hčerko, temveč na neznani moški obraz.

»Sem rekel, da naj pride družina«, je odsekano izkolcal Rečnik, tako odsekano, kot da klesti suho vejo. »Ja, saj, saj smo družina«, je hitela mučno vzdusje popravljalati Ferona, »ta je pa moj ded«, je še pojasnila. »Kako?« je zinil Rečnik. »Ja, moj ded, oženila se bova, saj se morava«, je še dodala in počasi košato stopila na sredo hiše, tako da je Rečnik razločno videl njen napeti trebuh. »Tako torej«, je Rečnik zamahnil z roko in ni rekel nobene več. Nazadnje je prišel še Rok. Kot vedno v zlikani uniformi, s kapo postrani in ves opasan z orožjem, kot da gre na fronto.

Obstal je med vrati in pikro pripomnil namesto pozdrava: »Tu pa nekaj diši, da smo vsi skupaj«. »Pa nekaj smrdi«, je usekala Mica, ki brata že od nekdaj ni marala. Morda bi besedni boj trajal še dalj časa, če se ne bi Rečnik dvignil, kot da vstaja iz pijanosti. Počasi je vzel v roko vžigalico in prižgal sveči ob razpelo. Vsi so prisedli k mizi molče, kot pri mrliču, kadar ga pridejo kropiti.

Brez uvoda je Rečnik pričel:

»Star sem in ne morem več. Nana še manj, posestvo pa potrebuje mlade roke. Poklical sem vas, da se pogovorimo, kdo bo naslednik«.

Posestva ne bomo trgali narazen!»

Nihče ni bil presenečen, saj so tako vsebino že pričakovali, toda tudi nihče staremu ni verjel, da se je odločil za tak korak

zadelj let. Slutili so, da mora biti nekaj, kar ga je zlomilo in da je v škripcih, saj so ga predobro poznali in poznali njegov rek: »Ti meni luč, jaz tebi ključ«.

»Eden bo gospodaril, drugi dobijo svoj delež, midva z Nano pa si izgovoriva preužitek«, je počasi preudarno razpredal, pri tem pa ni pogledal nobenemu v oči, temveč je strmel v priprta vrata, kot da čaka še četrtega.

Mučno tišino je prekinil Rok: »Morate razdeliti, posestvo je preveliko in bo nacionalizirano, ali pa boste morali iti v zadrugo«. Pri tem je gledal strogo in pribijal besedo za besedo.

Rečnik je vedel, da velika posestva podržavijo ali pa jih vključijo v zadrugo, zato ni rekel ne belo ne črno, le na njegovem obrazu je zadrgetala globoka vrezana brazda kot pri človeku, ki je v smrtnih krčih.

Nihče si ni upal ugovarjati Rokovim trditvam, saj so vsi vedeli, da je pri koritu, kjer se tudi porajajo ukazi, uredbe in morda celo zakoni. Potem se je vsul plaz želja in predlogov. Mica je predlagala, da ji dajo spodnji les, ker le to kaj hasne, saj Jernej, njen mož, mizari in le les ima zanj vrednost.

Ferona se je zavzela za zgornji del njiv in travnika, kjer bi si nekoč postavila hišico, seveda pa ji mora tisti, ki bo dobil ostali del posestva, pomagati pri gradnji.

Rok ni bil navdušen, da prevzame razkosano kmetijo, pa še erbe zraven in se je potegoval za tisti les, ki si ga je izgovorila Mica, pa še nekaj vrta in seveda čedno vsoto denarja. Ta predlog je vzbudil ogorčenje in prepir. »Potem pa naj ima Ferona vse skupaj«, je vpila Mica. »Ti nisi pri hiši enega drveta scepil in ne enkrat s koso zamahnil, ko smo drugi garali za božji lon«. »Kaj pa je naredila Ferona«, je napadal Rok, »k nunam je v šolo hodila, mi pa smo plačevali zanj. Kolikor si pa ti pridelala, Mica, ste pa že davno požrli, ko ste vsa leta hodili fehtat k bajti«. Prepri bi se gotovo sprevrgel v pretep, če se ne bi zopet oglasil Rečnik z votlim glasom kot iz groba.

»Obnašate se kot zverine. Vsak si je odtrgal svoj kos mesa od še živega telesa in pri vsaj odgovornosti ste pozabili, da imate še enega brata, mar on ni dedič«.

Te besede so delovale kot leden tuš na razgreta telesa.

Prva se je znašla Mica in po mačje zahrbtno pričela lizati bolečo rano. »Štef je vendar mrtev«, je vprašujoče zatrdila. »Kdo pa pravi, da je«, se je vmešala Ferona, ki ni bila zadovoljna z razpletom dogodkov. Tedaj pa je planil Rok pokonci, se postavil v divjaško držo vsemogočnega komisarja in živinsko zatulil: »Mrtev ali ne, Štef ni več Rečnikov!« »Izdajalec ni več naš brat!« »Kdo pa pravi, da je izdajalec, eden ta višjih pri policiji je takrat izčeval, da je bil izdajalec kar med njimi, Štefna so imeli le za tarčo«, je nakladala Mica.

»Če ga dobim v roke, ga zadavim«, je kot brez uma vpil na svoji strani omizja Rok.

»Svinja, svinja si bil in boš ostal, če so pri tisti OZNI vsi taki, kot ti, se nas bog usmili«, mu ni ostala dolžna Mica.

Poletje prihaja

Tedaj se je od silnega udarca stresla miza. Rečnik je s silno močjo in orjaško pestjo udaril ob mizo in zarjul kot ranjena zver: »Nehajte, živina!« »Štef je Rečnikov, nič manj in nič bolj kot vi, pa je živ ali mrtev«. Nihče ni pričakoval take reakcije pri starem. Pri priči so vsi umolknili in dolgo je bilo vse tiho, potem pa se je zopet oglasil stari s popolnoma spremenjenim glasom: »Kdo pa mislite, da bo skrbel zame in za Nano, ko obnemoreva?« To vprašanje je vse pričujoče do kraja zmedlo. Da so pozabili na Štefna, je bilo še razumljivo, saj ga že dve leti ni bilo na spregled, da so pa pozabili na Rečnika, ki je sedel med njimi, pa sami sebi niso mogli verjeti. Tuji, skoraj sovražni pogledi so se srečali, da so vse trepalnice trznile kot ob bleščeči sončni luči.

»Vas bo imel tisti, ki bo poerbal hišo«, je najprej predlagala Ferona, da bi prekinila dušečo tišino. »Tako je«, so skoraj vsi v en mah dahnili in zdelo se je, kot da vsi verjamejo, da je problem s tem rešen, toda že naslednji trenutek je legla mora nad družino, še bolj dušeča in grozeča. Vsem je bilo jasno vse, le to ne, kdo bo »tisti«. Dotrajane bajte s praznim hlevom in opipano kmetijo si nihče ni želel, povrh pa še dva betežna starca.

»Nana bo šla v dom ubožnih«, je menil Rok. »Nova družba bo poskrbela za take«. Z važnim pogledom je tipal po obrazih, iščoč potrditve, da mu verjamejo. Ostal je brez odgovora, glasnega ali tihega, saj nihče ni mogel skriti sramu, ki je iznakažil obraze ob več kot podlem predlogu, da Nano, ki je vsem nadomeščala pravo mater in jih spravila iz dreka do kruha, pošilja umirat med občinske reveže in posvetne klateže. Vse oči so se naenkrat uprle v negibnega gospodarja, ki je ob toliki nesramnosti preprosto okamenel in niso opazile zgrbljene postave starke, ki se je pojavila med vrati.

»Nikamor ne pojdem«, je mirno govorila Nana, »mene bodo iz Rečnikove domačije odnesli na britof, pa nikamor drugam«. Počasi se je obrnila in oddrsala proti ugašlemu ognjišču.

Zmeda je bila popolna in niti ena rešilna misel ni vklila v omotičnih glavah, niti ena človeška beseda se ni iztrgala nikomur iz prsi, kot po povodnji so ždela telesa razgaljena, s popačenimi obrazi in očmi, polnimi blata, in bolščala v prazno.

Rečnik je ponovno vstajal počasi, negotovo, grozeče in povzel besedo kot na prižnici:

»Rečnikova kmetija je zrasla v več stoletjih v kraljestvo. Zrasla je iz žuljev in ob potokih naših prednikov, zato je sveta. Niso je uničili huzarji in ne Napoleonovi soldati, ki so šli čez njo. Tudi zadruga je ne bo uničila in ne vi, ker je niste vredni. Rečniki so vedno skupaj držali in se borili za čast svojega rodu, vi ste prvi, ki se borite za njegovo sramoto, zato te zemlje niste vredni. Zavrgli ste jo, ona pa vas ne bo nikoli. Še se boste vračali in jo prosili, da vas vzame v svoje osrčje in vam da poslednji dom.

Če niti bog ne more združiti bratov in sester, potem naj vzame še to zemljo, kjer ste se rodili, zadruga ali sam hudič«.

Mogočno je puhnil, da sta obe sveči ugasnili v istem trenutku in obstal pred razpelom kot bog razsodnik na sodni dan.

Kot na ukaz se je družina dvignila in drug za drugim izginila skozi lesa na gorici.

Rečnik se je napotil proti kletnemu vходу in počasi odrinil vrata. Pramen svetlobe se je stegnil v zadušljivo kletno temo kot precepljen kačji jezik ter obstal prav na čelu bledega Štefnovega obraza. Za hip je Rečnika skoraj vrglo nazaj, tako nepričakovano se je skoraj zaletel v prisluškujočega sina.

»Oče, dajte jim vse, nič ne maram, naj me pustijo pri miru«, je s solzami v očeh in s sklenjenimi rokami zahlipal Štef. Rečnik, ki ni bil pripravljen na tako nenadno srečanje, je popolnoma izgubil oblast nad sabo. Ne da bi se zavedel, kdaj, je objel sina, po licih pa so mu polzele debele solze bridkega razočaranja, morda prvokrat po otroških solzah.

(Op.: Vsaka podobnost z nastopajočimi osebami je zgolj slučajna.)

Srednja šola TNPU v letu 1986/87

Vzgojno-izobraževalna organizacija je organizirana kot Enotna delovna organizacija, ki v svoji sestavi nima temeljnih organizacij.

Izjava naslednje VIP, ki so jih sprejele posebne izobraževalne skupnosti:

— PRIDOBIVANJE IN PREDELAVA KOVIN (SKR), pridobivalec kovin, predelovalec kovin, strojni livar in jedrar, PIS ZA METALURGIJO IN STROJNIŠTVO

— METALURGIJA (SR), talilec-livar, kalupar-livar, livarski modelar, preoblikovalec, metalurški tehnik, PIS ZA METALURGIJO IN STROJNIŠTVO

— OBRATNI METALURŠKI TEHNIK (NAD), obratni metalurški tehnik, PIS ZA METALURGIJO IN STROJNIŠTVO

— OBDELAVA KOVIN IN UPRAVLJANJE STROJEV (SR), vzdrževalec in upravljalac strojev, obdelovalec kovin, spajalec in rezalec kovin, PIS ZA METALURGIJO IN STROJNIŠTVO

— KOVINARSTVO IN STROJNIŠTVO, oblikovalec kovin, preoblikovalec in spajalec kovin, monter in upravljalac energetskih naprav, vzdrževalec vozil in strojev, strojni tehnik, PIS ZA METALURGIJO IN STROJNIŠTVO

— OBRATNI STROJNI TEHNIK (NAD), tehnolog, PIS ZA METALURGIJO IN STROJNIŠTVO

— UČITELJ za razredni pouk, družboslovno-jezikovna smer, naravoslovno-matematična smer, PIS ZA PEDAGOŠKO USMERITEV

— NARAVOSLOVNO MATEMATIČNA TEHNOLOGIJA, IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SLOVENIJE

POGOJI DELA SREDNJE ŠOLE

— Verifikacija VIO

Šola je verificirana z odločbo o vpisu srednje šole v razvid izobraževalnih organizacij št. 022-304/84 z dne 9. 7. 1984 pod št. 93.

Šola je odpravila vse pomanjkljivosti, ki so navedene v verifikacijskem zapisniku, razen pridobitve dopolnilnega izobraževanja za učitelje, ki poučujejo v prilagojenem programu.

— Kadrovski pogoji

Na srednji šoli je v šolskem letu 1986/87 opravljalo vzgojnoizobraževalno delo 106 učiteljev. Za nedoločen čas s polnim delovnim časom je bilo zaposlenih 63 učiteljev, za nedoločen čas, krajši od polnega delovnega časa, pa 4 učitelji. Za določen čas s polnim delovnim časom je bilo zaposlenih 5 učiteljev, za določen čas, krajši od polnega delovnega časa, pa 3 učitelji.

Pogoje za opravljanje vzgojnoizobraževalnega dela izpolnjuje 59 učiteljev ali 63 %, neustrezno izobrazbo ima 45 učiteljev ali 37 %, in sicer: 15 učiteljev s srednjo izobrazbo (absolventi raznih fakultet, ki nadomeščajo delavce in delavke ali poučujejo predmete, kjer je še vedno velika deficitarnost), 17 učiteljev ima višješolsko izobrazbo, 13 učiteljev izpolnjuje pogoje strokovne izobrazbe, nima pa pedagoške izobrazbe in strokovnega izpita.

Sodelavci (pedagog, psiholog, socialni delavec, knjižničarja, organizator proizvodnega dela) izpolnjujejo zahtevane pogoje, medtem ko ne izpolnjuje pogojev laborantka kemije in biologije, ki je sklenila delovno razmerje za določen čas, in 3 laboranti — zunanji sodelavci.

Učitelji so opravili po usmeritvah naslednje število pedagoških ur:

kovinarstvo in metalurgija	60.495 ur
nar. mat. usmeritev	14.327 ur
pedagoška usmeritev	13.793 ur
Skupaj	88.615 ur

Učitelji so različno obremenjeni glede na predmetno področje; največja obremenitev je bila pri matematiki, fiziki, strokovnih predmetih in praktičnem pouku.

V tem šolskem letu smo nekajkrat objavili prosta dela in naloge za učitelja matematike, fizike, strokovnih predmetov in praktičnega pouka, vendar nam vseh kadrov še ni uspelo pridobiti.

— Izboljšanje materialnih pogojev za delo šole

V šolskem letu 1986/87 smo redno nabavljali učila za posamezna predmetna področja. Najbolj smo posodabljali opremo v učnih delavnicah, pouk računalništva ter avdiovizualna sredstva. Jeseni 1986 smo prekrili del šolske stavbe, saj je streha na novozgrajenem prizidku (1982) zamakala na nekaterih delih, kar je že resno ogrozilo strešno konstrukcijo. V letnih počitnicah 1987 smo generalno popravili dotrajano sanitarno napeljavo (odtočne cevi, opremo v WC), prepletkali hodnike, sanitarije, umivalnice in nekaj učilnic. Redno tudi zamenjujemo dotrajano pohištvo, zlasti klopi in stole v učilnicah. Vsa ta dela opravljamo v okviru razpoložljivih sredstev. Prizadevamo si tudi upoštevati navodila higiensko-tehničnih pregledov, ki jih izvajajo strokovnjaki Koroškega zdravstvenega doma.

Pomemben premik v reševanju prostorskih težav na naši šoli pričakujemo od delovanja iniciativnega odbora, ki ga je 1986. leta imenoval svet srednje šole. Gre za dolgoročen načrt, kako razvijati srednjo šolo v prihodnje, kako odpraviti kroženje učencev in učiteljev med obema objektoma, kjer poteka pouk sedaj. Ali bo potrebna temeljita obnova stavb, ali dozidava, ali celo novogradnja, vse to so še vedno odprta vprašanja, na katera bo treba dobiti odgovore v najkrajšem času.

— Delovanje šolske knjižnice

V šolski knjižnici imamo nad 13.000 knjižnih enot in 30 različnih časopisov in revij. V šolskem letu 86/87 smo kupili 525 knjig (275 za učence, 137 za strokovno zbirko in 113 učbenikov za učitelje). Učenci in učitelji so si izposodili 1371 knjig. Knjižničarja pripravljata ob raznih jubilejih ter tudi drugače tematske razstave (15). Velik problem je še vedno prostorska stiska knjižnice v obeh šolskih zgradbah. Delo moti reden pouk, učenci imajo oviran dostop do knjig, skratka, v sedanjih razmerah

— vsestranski prostorski stiski na šoli — je težko opravljati delo drugače kot sedaj.

— Prehrana učencev

V šolskem letu 1986/87 smo tudi prehranjevanje mladih poskušali popestriti in zajeti večje število učencev. Cena posameznih obrokov ni pretirana, saj regres, ki ga dobivamo od Izobraževalne skupnosti Slovenije, precej pomaga. Učenci lahko izbirajo med različnimi oblikami malice (topla malica, sendviči, jogurti), največ se jih odloči seveda še vedno za sendviče (tudi do 400 na dan).

Gojenci Doma učencev imajo redno prehrano (zajtrk, kosilo, večerjo) prav tako v šolski kuhinji. Število tistih, ki kosijo na šoli, se rahlo dviga (do 30 kosil na dan), vendar ugotavljamo, da naše razpoložljive kapacitete še vedno niso ustrezno izkoriščene. Na to vplivajo različni vzroki; hrana je še vedno predraga, čeprav jo regresiramo, prehrabnih navad otrok pa tudi ni mogoče spremeniti v kratkem času.

3. UDELEŽENCI IZOBRAŽEVANJA — MLADINA

Komisija za vpis in usmerjanje je obravnavala:

- usklajenost vpisa z razpisom
- ustreznost kandidatov za vpis
- aktivnosti usmerjanja in preusmerjanja
- prošnje za vpis v višji letnik
- prošnje za dom učencev
- stanje pri izobraževanju odraslih

Komisija se je sestala trikrat.

Med razpisom in vpisom so bila odstopanja v naravoslovno-matematični usmeritvi, strojništvu in metalurgiji. V NMU smo zaradi velikega interesa učencev za to usmeritev oziroma velikega števila prijav ter kadrovskega interesa združenega dela v regiji povečali število oddelkov od 2 (razpis) na 3 oddelke. Problem, ki se vleče že več let, je nezainteresiranost mladih za metalurške poklice. V letošnjem šolskem letu ni bilo kandidatov za vpis v metalurgijo IV. stopnje. Veliko kandidatov je bilo za strojno usmeritev, kjer je razpisanih tudi veliko kadrovskega štipendij. Zaradi tega je bilo treba povečati število prostih mest v strojni usmeritvi (od 5 na 6 oddelkov) in zmanjšati število mest v metalurgiji (od 2 na 1 oddelke).

Zaradi prostorske omejenosti, velikega števila učencev (v prvi letnik vpišemo vsako leto okrog štiristo učencev), specifičnosti posameznih usmeritev smo organizirali informativni dan po usmeritvah, združevali smo samo strojno in metalurško usmeritev. Priprave na informativni dan so vodile delavke šolske svetovalne službe. Ker smo želeli poleg ustaljenih informacij (značilnosti šole, programov, smeri, poklicev, predmetnikov, potek vpisa, štipendiranje, možnosti zaposlitve, možnosti nadaljevanja izobraževanja) predstaviti predvsem življenje in delo šole, so delavke šolske svetovalne službe pripravile program, ki je vključeval večje število izvajalcev: vodstveni delavci, učitelji posameznih

predmetov, pri katerih je delo vezano na specializirane učilnice, učitelje-mentorje interesnih dejavnosti, učitelje praktičnega pouka in učence naše srednje šole. V okviru pouka smo predstavili delo v specializiranih učilnicah za biologijo, kemijo, računalništvo, delo v učnih delavnicah; v okviru interesnih dejavnosti: del programa računalniškega krožka in odlomek iz predstave angleškega gledališča na šoli; predstavili smo tudi delo mladinske organizacije in šolske skupnosti. Predstavitev pouka in interesnih dejavnosti smo vezali na usmeritve, prikazali pa le tisti del, ki se nam je zdel za posamezno usmeritev reprezentativen.

Zaradi povečanega števila oddelkov v programu NMD in strojništva preusmerjanje učencev ni bilo potrebno. Nekaj učencev se je v času med razpisom za vpis in vpisom preusmerilo na lastno željo v drugi program na šoli ali na drugo šolo. Učence, ki po podatkih OD in SZZ niso bili ustrezni za program, v katerega so se prijavili, smo delavke šolske svetovalne službe vabile na razgovor in jim svetovale preusmeritev. Omejitev vpisa ni bilo.

Preusmerjanje in usmerjanje med izobraževanjem

Na šoli je bilo v šolskem letu 1986/87 55 preusmeritev, od tega 28 v kovinarski, 13 v pedagoški, 11 v metalurški in 3 v naravoslovno-matematični usmeritvi. Pre-

usmerjali smo predvsem učence kovinarsko-metalurške in pedagoške usmeritve v različne smeri v skladu s programom izobraževanja. V letošnjem šolskem letu smo za razliko od prejšnjih let večino preusmeritev imeli na koncu šolskega leta, z drugih šol pa je na našo prišla samo ena učenka.

Problemi usmerjanja v smeri izobraževanja po obiskovanju skupnega dela VIP so že znani in so jih spremembe VIP v šolskem letu 1987/88 že upoštevale. Največ težav je povzročila neusklajenost kriterijev za napredovanje med posameznimi VIP.

Preusmerjanje med smermi istega VIP je težko predvsem zaradi razkoraka med kadrovske potrebe delovnih organizacij in željami učencev; smeri so za učence in starše različno privlačne. Posebej izstopa program metalurgija, kjer razen za smer metalurški tehnik med učenci ni zanimanja kljub velikim potrebam združenega dela in zagotovljenim štipendijam in zaposlitvi.

Preusmerjanje med istovrstnimi VIP je relativno enostavno v 1. in takoj po 1. letniku, kasneje pa prihaja do velikih razlik v programih in je preusmerjanje povezano s prejšnjim številom diferencialnih izpitov, ki so za učenca zelo obremenjujoči. Zaradi vertikalne neprehodnosti med različnimi VIP je preusmerjanje zelo težko (npr. iz SKR v SR-programe in obratno, neusklajeni predmetniki, učni načrti in zahteve,

delovna praksa, praktični pouk, število diferencialnih izpitov ob prehodu).

Radi bi poudarili, da je akcija usmerjanja in preusmerjanja prepuščena posameznim šolam oziroma delavcem svetovalnih služb. Predlagamo, da v okviru republike čim prej izdelamo enoten program dela.

Učenci, ki so predčasno prenehali z izobraževanjem

VI-program	1. letnik	2. letnik	3. letnik	4. letnik	Skupaj
Učitelj	—	—	—	—	—
NMD	—	—	—	—	—
Kov. in str. SR	6	11	2	—	19
Obd. kov. in upr. str. SPK	—	—	—	—	—
Metalurgija SR	—	9	1	—	10
Prid. in predelava kovin SKR	4	1	—	—	5
	10	21	3	—	34

Razlogi za prenehanje: neusklajenost izobraževalnih aspiracij s storilnostnim potencialom učencev, učna neuspešnost, prezahtevni programi, nezainteresiranost za šolsko delo, želja po zaposlitvi.

Učencem, ki so prekinili z izobraževanjem, smo skupaj s strokovno službo skupnosti za zaposlovanje pomagali pri iskanju zaposlitve.

Prikaz učnega uspeha učencev v šolskem letu 1986/87

Štev. učencev		Izdelali										Niso izdelali									
moški	ženske	skupaj	ponavlj.	odl.	p. dob.	dobri	zad.	moški	ženske	skupaj	%	z 1 nez.	z 2 nez.	3 in več	moški	ženske	skupaj	%	neoc.	%	
394	168	562	12	10	77	249	170	354	152	506	90,1	32	6	18	41	15	56	9,9			kovinarstvo in strojništvo — SR
137	58	195	3	9	35	89	31	117	47	164	84,1	15	9	7	21	10	31	5,9			metalurgija — SR
49	9	58	—	—	7	33	18	49	9	58	100										priobivanje in predelava kovin — SKR
100	150	250	1	54	115	76	3	100	148	248	99,2	1	—	1	0	2	2	0,8			naravosl.-matem. dejavnost — SR
29	161	190	3	16	80	83	7	26	160	186	97,9	2	1	—	2	1	3	1,6	1	0,1	učitelj — SR
709	546	1255	19	89	314	530	229	646	516	1162	92,6	50	16	26	64	28	92	7,3	1	0,1	ŠOLA
7,6 27,1 45,6 19,7												54,3 17,4 28,3									

š. l. 85/86 — 92,4

š. l. 84/85 — 94,7

I. oc. obdobje 86/87 — 68,8 %

I. polletje 74,2 %

3. oc. obdobje 66,2 %

4. oc. obdobje 82,7 %

zaključek š. l. 92,6 %

V šolskem letu 1986/87 je uspešno zaključilo razred 1162 učencev (92,6 %), 92 učencev je bilo neuspešnih (7,3 %), neoce-njen pa je ostal 1 učenec. Ob koncu šolskega leta smo imeli vpisanih 1255 učencev, ki so bili razporejeni v 46 oddelkov (Kovinarstvo in strojništvo — SR — 20 oddelkov, Metalurgija SR — 7 oddelkov, Pridobivanje in predelava kovin — SKR — 4 oddelki, Naravoslovno-matematična dejavnost — SR — 8 oddelkov in VIP — Učitelj — SR — 7 oddelkov).

21 oddelkov je doseglo 100 % učni uspeh — to so 1aK, 1bK, 3cK, 4bK, 3bK, 3cM, 1aP, 2aP, 3bP, 4aP, 1aN, 1bN, 2aN, 3aN, 3bN, 4aN, 4bN, 1SM, 2SM, 1SPK in 2SPK:

Po popravnih izpitih (v juliju in avgustu) se je učni uspeh v primerjavi z uspehom ob zaključku 2. polletja bistveno izboljšal. 100% uspeh je imelo v juniju le 10 oddelkov, v lanskem šolskem letu pa 14 oddelkov. Najnižji uspeh so dosegli 1eK, 64,2 %, 1čK, in 2bM — 72,7 %.

Pozitivni učni uspehi so porazdeljeni tako: odličnih je 89 učencev (7,6 %), prav dobrih 314 (27,1 %), dobrih 530 (45,6 %) in 229 zadostnih (19,7 %). Še vedno je velika večina učencev dobrih in zadostnih, kar 759 (65,3 %), dve tretjini vseh pozitivnih na šoli.

Negativnih je bilo ob zaključku šolskega leta še 92 učencev, z eno nezadostno oceno

50 (54,3 %) in z dvema 16 (17,4 %) in s 3 in več nezadostnimi ocenami je kar 26 učencev (28,3 %). Predvsem zaskrbljuje veliko število tistih, ki to šolsko leto niso uspeli le pri enem predmetu kot tudi dejstvo, da je bil skoraj en oddelek učencev na šoli (statistično seveda), ki so imeli tri in več negativnih ocen. Največ težav so imeli učenci pri matematiki, več kot 50 negativnih ocen je bilo ob zaključku šolskega leta, v glavnem v VIP Kovinarstvo in strojništvo ter metalurgija. Sledi tuji jezik z 29 negativnimi ocenami, zgodovina z 18, mehanika s 15 in še nekateri drugi strokovni predmeti z manjšim številom slabih ocen.

Le čigav je ta čevljiček (šolska gledališka skupina)

Letošnje šolsko leto je bil vključen v reden pouk na šoli le en učenec, ki je prišel

— učenci štipendisti

VIP	Kadrovska štipendija	Štipendija iz ZS	
učitelj	81	36	
naravosl.-matematična dejavnost	38	43	
predelava in obdelava kovin SPK	7	11	(2 razliki)
pridobivanje in predel. kovin SM	42	6	(3 razlike)
kovin. in stroj.			
— SR — V. st.	113	49	(17 razlik)
— IV. st.	289		
metalurgija			
— SR — V. st.	94	4	(6 razlik)
— IV. st.	52		
skupaj	716	149	(28 razlik)

V letošnjem šolskem letu je 26 učencev prejelo štipendije za nadarjene učence: NMU — 23, PU — 2, KU — 1.

En učenec kovinarske usmeritve je prejel štipendijo Titovega sklada.

Glede na število učencev prevladujejo kadrovske štipendije (57 % vseh učencev), predvsem v metalurški usmeritvi, nato v kovinarski usmeritvi — IV. stopnja. Povečalo se je tudi število štipendistov v naravoslovno-matematični usmeritvi (povečanje kadrovskih štipendij in štipendij za izjemno nadarjene učence). Vseh štipendistov je bilo na šoli 865, kar predstavlja 69 % celotnega števila učencev.

— VIP Naravoslovno-matematična dejavnost

Ze ob zaključku pouka v juniju je bil učni uspeh usmeritve 97,7 %. Od osmih oddelkov so imeli nižji kot 100 % uspeh le trije. Po popravni izpiti se je skupen uspeh

s starši iz ZR Nemčije. Obiskoval je 1. letnik.

VIO je nudila učencu in staršem pomoč predvsem v obliki svetovanja, kako premostiti razlike v znanju. Največ pomoči je bilo potrebne pri slovenskem jeziku, kjer je bilo nujno individualno delo z učencem. Organizirana je bila tudi pomoč sošolcev.

Iz drugih naših republik in pokrajin je obiskoval našo šolo prav tako samo en učenec, iz SR BiH.

Pomoč je bila potrebna predvsem pri učenju slovenskega jezika. Največ pomoči je nudil učitelj slovenskega jezika. Učencu so pomagali tudi sošolci. Precej redne pedagoške pomoči je dobil tudi pri vzgojiteljici v našem domu učencev, saj tam tudi živi.

— Število vozačev po usmeritvah:

— kovinarska usmeritev	425 (75 %)
— metalurška usmeritev	175 (69 %)
— pedagoška usmeritev	142 (75 %)
— nar. matemat. usmeritev	192 (76 %)
Skupaj	934 (74,4 %)

V preteklem šolskem letu je bilo na šoli 74,4 % vozačev. Pretežno se vozijo z avtobusi, manj z vlakom. Glede na prometne zveze in organizacijo pouka učencem ne ostaja veliko časa pred poukom in po njem. Vozači imajo na voljo proste razrede na šoli, prav tako pa lahko izrabijo svoj prosti čas za delo v bližnji študijski knjižnici.

peh usmeritve še izboljšal, saj le dve učenci nista opravili popravnih izpitov. Tudi med šolskim letom so bili doseženi učno-vzgojni uspehi v usmeritvi lepi, tudi aktivnost učencev pri pouku in po njem je bila primerna. 1aN oddelk je v celoti tekmoval za Prušnikovo bralno značko, posamezniki so sodelovali na različnih tekmovanjih — od Nagrade Železarne Ravne, Gibanja znanost mladini in na republiških tekmovanjih znanja, predvsem pri tujih jezikih, fiziki in računalništvu. Naravoslovci so aktivni tudi v športu in kulturi, delajo v ZSMS in šolski skupnosti. Na delovnih akcijah so si služili denar za zaključne ekskurzije in bili pri tem prav uspešni.

— VIP Učitelj

Učni uspeh v usmeritvi je sorazmerno visok, saj se opažajo premiki, ki smo jih dosegli pri usmerjanju učencev v ta vzgojno izobraževalni program. Negativna selekcija v pedagoški usmeritvi bo kmalu postala preteklost. Nekaj učencev te usme-

ritve je vrhunskih športnikov, ki teže usklajujejo redno delo v šoli s športnimi zadolžitvami. Učiteljski zbor šole te obveznosti učencev upošteva in s skupno pomočjo so končni učno-vzgojni rezultati le primerni.

Kot vsako šolsko leto doslej je tudi letošnje motilo precej veliko izostajanje učencev od pouka, predvsem v višjih in zaključnih razredih. To se je stopnjevalo proti koncu šolskega leta, ko četrtošolci že bolj mislijo na vpis na fakultete in sprejemne izpite kot na redni pouk. Vendar pa so ti primeri tipični kar za vse slovenske srednje šole. Učenci 3. letnikov so bili zelo aktivni v interesnih dejavnostih (veliko izostankov tudi zaradi tega), 2. letnik je svoj učni uspeh precej izboljšal, prav tako tudi 1. letnik. Učiteljski zbor usmeritve je zato pohvalil in nagradil ne le posamezne učence, ampak tudi tri oddelčne skupnosti.

— VIP Strojništvo in metalurgija

Učni uspeh v kovinarski in metalurški usmeritvi je dokaj soliden. V programu kovinarstva in strojništva je v višjih letnikih uspeh nad 90 %, izjemi sta samo dva druga letnika, ki sta nekoliko slabša. Ravno tako je nekoliko slabši učni uspeh v prvih letnikih (okrog 85 %), največ nezadostnih ocen je pri matematiki (32), mehaniki (15) itd. V programu metalurgije je učni uspeh slabši kot v prejšnjih letih, vendar sta dva razreda izdelala 100 %. Največ učnih težav je v drugih letnikih; po predmetih ima matematika največ nezadostnih ocen (20), pri ostalih predmetih jih je veliko manj.

V skrajšanih programih je učni uspeh 100 % v vseh oddelkih.

Na učiteljskih in oddelčnih konferencah smo obravnavali učnovzgojno problematiko, organizirali pomoč slabšim učencem, predvsem smo se dogovorili, da se nivo znanja ne sme zmanjševati, biti pa mora prilagojen stopnji zahtevnosti programov.

Pri pouku smo uporabljali učbenike, ki so na razpolago, problemi pa so še vedno pri strokovnih predmetih, predvsem še v programu metalurgije in v skrajšanih programih. Vzgojno-izobraževalni programi so se normalno uresničevali.

Pri vzgojno-izobraževalnem delu uporabljajo učitelji sodobne metode, ustrezne letne in sprotne priprave. Velik problem je nabava sodobne opreme zaradi materialnih omejitev.

Strokovno in pedagoško izpopolnjevanje je bilo organizirano za nekatera predmetna področja (SL, Tj, STM) še vedno pa manjka to izpopolnjevanje na področju strokovnih predmetov. Zaradi pomanjkanja učiteljev strokovno-teoretičnih predmetov smo imeli precejšnje število zunanjih sodelavcev, strokovnjakov Železarne Ravne.

Praktični pouk v letu 1986/87

Za učence kovinarske in metalurške usmeritve je bil praktični pouk organiziran v skladu z učnimi načrti za posamezne usmeritve, smeri in letnike.

Večino programov smo izvajali v šolskih delavnicah, program vlivanja v jeklo in varni, program toplotne obdelave v kalilnici Železarne Ravne. Učenci 2. letnikov metalurškega SKR programa in 3. letnikov IV. stopnje so imeli praktični pouk v metalurških tozdih Železarne Ravne, Gorenju Fe-

Duo (kulturni dan)

cro in v Rudniku Mežica; kovinarji preoblikovalci v tozdu Monter Dravograd, vzdrževalci energetskih naprav v Kogradu Dravograd in Instalaterju Prevalje. Mehaniki vozil in voznihi sredstev so imeli praktični pouk pri: Integralu Slovenj Gradec, Integralu Prevalje in Storitvah Ravne. V povprečju je bilo dnevno pri praktičnem pouku 15 skupin učencev. Številčno so bile skupine formirane po normativih. Pri ročni obdelavi je bilo v skupini 12 do 18 učencev. Tedensko je bilo v povprečju 683 ur praktičnega pouka, 384 ur v šolskih delavnicah in v tozdih po 298 ur. Pouk v šolskih delavnicah je vodilo 11 redno zaposlenih učiteljev. Povprečna učiteljeva obremenitev je bila 29,7 ure tedensko.

Casovno je bil praktični pouk organiziran tako, kot so dopuščale možnosti (prostor in zasedenost učiteljev). Tako je večina skupin učencev imela dvoizmenski pouk. Nekatere skupine so imele pouk stalno popoldne, ker v dopoldanskem času zaradi prostorske stiske in zasedenosti učiteljev ni bil izvedljiv.

Vzgojna problematika

Vzgojna problematika je redna tema našega pedagoškega dela, saj ne moremo doseči ustreznih učnih uspehov, če zane-marjamo vzgojo mladega človeka. Glede na vpisano populacijo naših učencev po VIP in usmeritvah je potrebno tudi to plat našega dela diferencirati, bolj vzgajati in malo manj učiti tam, kjer to zahtevajo razmere in obratno drugod. Usklajevati je treba delo vseh vpletenih v vzgojno izobraževalni proces, učiteljev in učencev ter njihovih staršev. V preteklem šolskem letu smo nadaljevali z ustaljeno prakso stikov s starši — organizirali smo redne rediteljske sestanke po oddelkih, skupno za

celo usmeritev in posamezne letnike glede na specifično problematiko (predstavitev šole staršem učencev iz 1. letnikov, za ključne razrede pa pogled v nadaljnjo možno študijsko ali delovno pot). Razredniki so imeli redne govorilne ure, ki so se jih starši radi udeleževali. Seveda pa je prisoten že star problem, da starši tistih učencev, ki naj bi na šolo prihajali večkrat in bolj skrbeli za rast svojega otroka — našega učenca, redno ali pa sploh ne pridejo. Prihajajo pa tisti starši, ki spremljajo razvoj otroka; to se vidi tudi v njihovih ustreznih rezultatih dela. Skratka, brez poglobljenega strokovnega obravnavanja in sodelovanja vseh ne moremo dosegati zaželenih uspehov. Ugotavljamo, da pri večini učencev, s katerimi imamo na šoli vzgojne in učne težave, šepa predvsem domača vzgoja in skrb staršev zanje. Vzgojno zanemarjeni, nedisciplinirani otroci motijo redno delo v razredu, onemogočajo sošolcem, da sodelujejo in ustrezno napredujejo. V svojih osebnih stikih iščejo najrazličnejše, pogosto neprimerne načine izhodov (arrogantnost, uničevanje šolskega pohištva, stikal, popivanje, kajenje, izostajanje od pouka, neredno delo pri pouku, postopanje in druge oblike izmikanja). Pri obravnavi posameznih težjih disciplinskih prekrškov je sodelovala šolska svetovalna služba, aktivna pa je bila tudi disciplinska komisija učencev. Večina učencev naše šole je sposobnih in delavnih, vzdušje pa kvarijo tisti, ki se teže vključujejo v ta delovni proces. Kljub diferenciaciji učno-vzgojnih vsebin pri posameznih VIP si prizadevamo, da ostaja zahtevnost, količina in kakovost znanja na primerni višini. Rezultati teh naših prizadevanj, uspehi in neuspehi, se zrcalijo v vzgojnih ukrepih.

Skupaj vsi negativni vzgojni ukrepi — 182 (lani 308)

Skupaj vsi pozitivni vzgojni ukrepi — 190 (lani 120)

V preglednici niso upoštevani ustni in pisni opomini, ki so jih razredniki tudi morali večkrat uporabiti. Vendar to ne kvira celotne slike stanja, ki je boljše kot preteklo šolsko leto. Še vedno je največ gra-janih učencev v kovinarski in metalurški usmeritvi — 173 (lani 296); premiki so na dlani. Bolj poglobljeno pedagoško delo učiteljskega zbora šole, študijsko poglobljanje v skrite plati mladostnikovega življenja, manj administrativnih odnosov, več drobnih pohval in odkritih nagrad verjetno postopoma izboljšuje ne samo številčno stanje vzgojnih ukrepov, ampak tudi delovno počutje na šoli.

Poročilo o delu OO ZSMS

Delo je potekalo v skladu s sprejetim planom dela in v okviru KS ZSMS na šoli. Značilnosti delovanja mladinske organizacije na šoli se iz leta v leto ponavljajo. To so forumsko delo, težave s pretokom informacij iz oddelkov in nazaj, neaktivni sekretarji v oddelkih, neudeležba na sestankih, nezainteresiranost za družbenopolitično delo, za MDA, politično šolo in podobno.

Na programsko volilni konferenci, ki smo jo imeli ob minimalni udeležbi predstavnikov razredov (nekaj jih je opravičeno manjkalo zaradi ekskurzij, še več pa se konference ni udeležilo kljub predhodnim obvestilom, npr. manjkali so sekretarji vseh 4. letnikov) dne 11. 6. 1987, smo predlagali:

— v oddelkih je treba izbiro sekretarjev dobro pretehtati,

— učenci zahtevajo večjo pomoč razrednikov (plan dela razredne skupnosti bi se moral navezovati tudi na delo mladinske organizacije in šolske skupnosti, razredniki bi morali pomagati pri skrbi za udeležbo na sestankih, na sestankih oddelčne skupnosti bi morala sekretar in predsednik obvezno poročati o delu mladinske organizacije in šolske skupnosti),

— učenci bi se morali s pomočjo učiteljev vključiti v reševanje prostorske in kadrovske problematike šole,

— več pozornosti bi morali posvetiti samozagajitnemu delovanju učencev (varovanje okolja, popivanje, kajenje...),

— za prihodnje šolsko leto so učenci predlagali in tudi sprejeli nekoliko spremenjeno organiziranje učencev v okviru ZSMS in SS, predlagamo tudi delno zamenjavo mentorjev, v skladu z željami učencev.

V šolskem letu 1986/87 smo skupaj z OO ZKS na šoli in koordinacijskim svetom ZSMS evidentirali učence za vstop v Zvezo komunistov (45). Po razgovorih, ki smo jih imeli s temi učenci (razredniki, učitelji), se je za vstop v ZK odločil samo en učenec. V OO ZKS na šoli sta sedaj dva člana iz vrst učencev. Oba sta aktivna v šolskih organizacijah in interesnih dejavnostih, v okviru OO ZKS pa delujeta enakopravno z ostalimi člani.

Delo šolske skupnosti

Delo šolske skupnosti je potekalo po programu, ki smo ga pripravili in potrdili na

Usmeritev	Ukor razr.	Ukor. raz. uč. zb.	Ukor. ravnat.	Ukor. uč. zbora šole	Pohvale nagrade
KOV/STR	74	34	20	4	21
MET	13	11	9	8	10
PU	4	3			27 + 3 odd. sk.
NMD	1		1		42
	92	48	30	12	100 + 3 odd. sk. (90)

začetku šolskega leta. Obsegal je različna področja dela:

— skrb za uresničevanje delovnega načrta šole,

— sodelovanje pri ocenjevanju rezultatov dela,

— sodelovanje pri samoupravljanju na šoli,

— oblikovanje družbenega, kulturnega in športnega življenja učencev na šoli.

V septembru 1986 smo napravili razpored dejavnosti učencev na šoli, v oktobru pa razpored plesov glede na prijave razrednih skupnosti. Za boljše delo smo ustanovili tri komisije, in sicer:

1. disciplinsko komisijo (največkrat sta se sestajali komisiji NMu — 9-krat, zaradi dodelitve vzgojnih ukrepov, predvsem v prvih letnikih kovinarske usmeritve ter komisija KMU),

2. komisija za prehrano,

3. komisija za spremljanje interesnih dejavnosti (zbrala je podatke in izdelala plakat o interesnih dejavnostih, ki so to šolsko leto delovale na šoli).

Vse šolsko leto smo spremljali in analizirali učni uspeh ter učno-vzgojno problematiko učencev. Skupaj z ZSMS smo izbrali aktivne učence, ki so se udeležili srečanja srednjih šol v Slovenj Gradcu. 25. maja je bil organiziran obisk naših učencev (40) na postojnski tehnični in naravoslovni srednji šoli. Sodelovali so predstavniki krožka OZN, ekološka skupina, angleški krožek je predstavil svoj Show, dekleta pa so se pomerila v odbojki. V začetku junija smo skupaj z ZSMS pripravili in izvedli letno konferenco ŠC in OO ZSMS ter izvolili nove predstavnike za prihodnje šolsko leto. Tudi letos se je pojavljal problem sodelovanja predvsem s kovinarsko usmeritvijo, medtem ko smo s pedagoško skupino opravili številne naloge.

4. URESNIČEVANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA

Kulturne dejavnosti

Kulturne dejavnosti potekajo vse šolsko leto. V prvem polletju smo opravili večino dejavnosti po urah, predvsem z ogledi filmskih in gledaliških predstav, v obliki proslav, imeli pa smo tudi en celodnevni in en poldnevni kulturni dan. Z ozirom na različno število planiranih ur: I. letniki in II. letniki jih imajo 30, III. in IV. letniki pa od 12 do 18 ur, odvisno od usmeritve je tako potekala tudi realizacija kulturnih dejavnosti. Večina oddelkov je polovico planiranih ur dejavnosti v 1. polletju že dosegla, oddelki z manjšim številom planiranih ur pa so le-te celo presegli. Popolni kulturni dan so imeli I. in II. letniki, ki so si v Ljubljani ogledali Plečnikovo razstavo, delni kulturni dan (4 ure) pa so oddelčne skupnosti realizirale ob praznovanju novega leta.

Letos je ZKO Ravne ponudila šoli gledališki in glasbeni abonma, s pomočjo katerega je šola delno realizirala svoj program kulturnih dejavnosti, sodeloval pa je tudi MKUD. Prek zveze smo organizirali 4 gledališke predstave:

— Ko mačke ni doma (19. 2. 1987 v Titovem domu)

— Resničnost (16. 1. 1987 v Družbenem domu)

— Malomeščanska svatba (10. 4. 1987)

— Potujoče gledališče Šopalovič (27. oktobra 1987, oboje v Titovem domu na Ravnah).

Ob dnevu OF in 1. maju smo imeli na mesto klasične proslave predstavo KUD Prežihov Voranc Intervju (28. in 30. aprila 1987), 6 predstav je za šolo pripravil gledališki krožek MKUD (Trnuljčica in trije palčki preveč), tudi angleško dijaško gledališče se je predstavilo vsem razredom. V gosteh pa smo imeli tudi angleški krožek družboslovne šole iz Celja (1 predstava).

V okviru glasbenega abonmaja je šest razredov (vsakokrat po dva) poslušalo naslednje koncerte: 27. 2. 1987 kvintet trobil, 12. 12. 1986 koncert Dubravke Tomšič-Srebotnjakove in 28. 3. 1987 Sofijske soliste. 24. 10. 1986 si je polovica dijakov ogledala nastop makedonske folklorne skupine, ki je bila na Ravnah v okviru prireditev med pobratenimi občinami.

V letošnjem šolskem letu so si dijaki II. in III. letnikov ogledali film »Ovni in mamuti« (24. in 25. 11.). Šolske proslave so bile 31. 10., 28. 11. 1986 in 9., 10. ter 18. februarja 1987. Prvi dve in ob obletnici Vorančeve smrti so bile po zvočniku, recitala Prešernovih pesmi (za kulturni praznik) so se udeležili vsi dijaki (Titov dom).

Naravoslovne dejavnosti

Po delovnem načrtu šole so imeli razredi naslednje naravoslovne dneve:

I. letniki

Za šest oddelkov smo pripravili delo v laboratorijih fi, ke, bio, ma, geog in zdr. vzg. Ostali oddelki so šli skozi zbirke tehničnega muzeja. Na živinorejski farmi Šrotnek pa so spoznali strokovne dosežke sodobnega kmetijstva.

Drugi naravoslovni dan je imel iste učnovzgojne vsebine, le učence smo razporedili po drugačnem vrstnem redu. Vsebine tretjega naravoslovnega dne so zajemale problematiko onesnaženosti področja Meže in raziskovanje ekoloških dejavnikov. Posamezni razredi so popisali divja odlagališča smeti ob bregovih potokov in reke Meže. Preostali razredi pa so sodelovali na (7) ekoloških postajah treh različnih ekosistemov.

Naravoslovno-športni dan smo imeli na Naravskih ledinah. Smoter je bil dvojni, telesne vzdržljivosti z gibanjem na prostem in spoznavanje geografsko-botaničnih zanimivosti Uršlje gore. Na vrh Uršlje gore pa se je povzpelo le malo udeležencev (12).

II. letniki

Učenci so obiskali razstavo sodobne elektronike na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Preostali čas celodnevne ekskurzije smo namenili obisku zgodovinske razstave Slovenci v 16. stoletju in ogledu tehnologije Litostroja.

Učenci naravoslovnih in pedagoškega oddelka so si ogledali dravograjsko elektrarno in tehnološke postopke pridobivanja svinca v Žerjavu.

Kovinarski in metalurški oddelki so v okviru strokovnih predmetov obiskali obrate v Železarni Ravne in elektrarno Vuze-nica ter livarno.

III. letnik

Program naravoslovnih dejavnosti je zajemal: ogled jesenskega velesejma v Zagrebu in znamenitosti Trakošana.

Metalurški oddelki so imeli ekskurzijo v Kidričevo in Impol Sl. Bistrica, ogledali so si tudi Železarno Jesenice.

Vsi oddelki šole so bili na ekskurziji po zamejski Koroški in si ogledali zgodovinske in naravoslovne znamenitosti pokrajine. Kovinarski oddelki so si ogledali še elektrarno Šoštanj in obrate Gorenja.

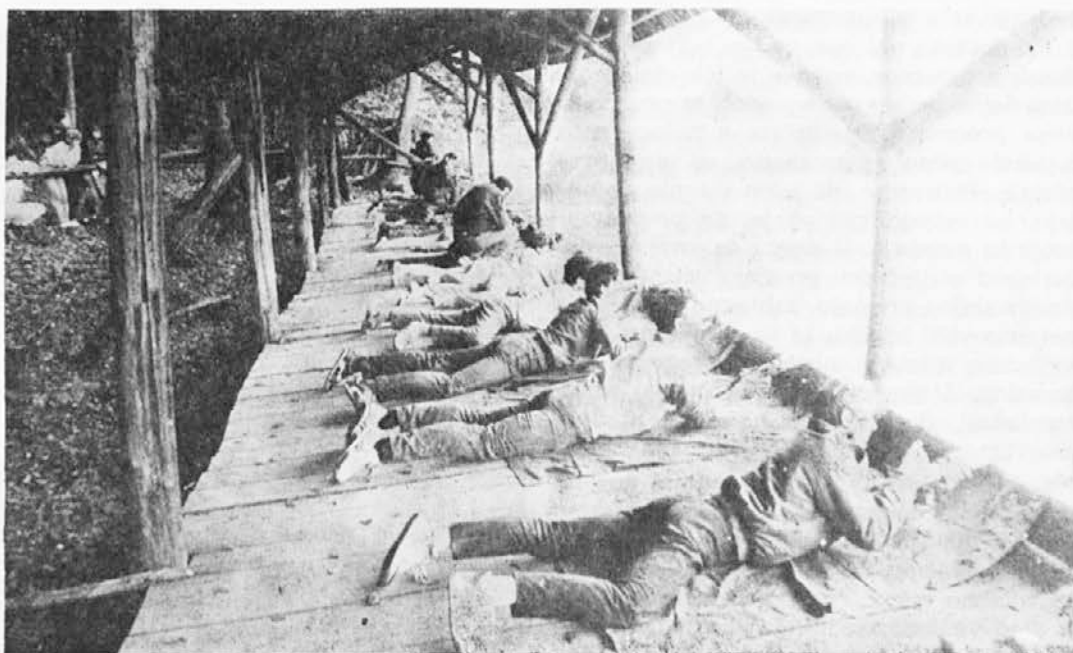
3aN, 3bN, 3aP, 3bP so na Velenjskem gradu spoznali utrip rudarstva v Šaleški dolini. Na Hmeljarskem inštitutu v Žalcu so si ogledali gojenje zdravilnih rastlin in pri Šentpetru jamo Pekel kot geološko posebnost kraških pojavov v osrednji Sloveniji.

IV. letnik

Med naravoslovne dejavnosti so šteti tudi dnevi zaključnih ekskurzij, ki so jih oddelki realizirali ob začetku šolskega leta (naravoslovni, pedagoški in metalurški oddelki). Oba kovinarska oddelka sta izvedla zaključno ekskurzijo po Jugoslaviji v juniju 1987.

Športne in obrambne dejavnosti

V šolskem letu 1986/87 smo opravili 3 športne dneve. Prvi — jesenski — je bil

Streljanje — predvsem obramba in zaščita (Obretanovo)

načrtovan kot pohod v štiri različne smeri. Med potjo so učenci obiskovali kulturne in zgodovinske spomenike iz NOB in se na dostojen način spomnili bližnje zgodovinske preteklosti. Drugi — zimski — je bil na prošnjo SK Fužinar organiziran v obliki ogleda mednarodnega smučarskega tekmovanja na Ošvenu. Učenci so odšli peš do Ivarčkega jezera, potem pa z žičnico do Ošvena, kjer so si tekmovanje ogledali, nato pa so se peš vrnili v dolino. Tretji športni dan smo imeli v obliki tekmovanj v atletiki (II. letnik), športnih igrah (odbojka, nogomet) v tretjem in četrtem letniku in s pohodom na Naravske ledine za učence I. letnika. Vsi športni dnevi so bili vsebinsko kot tudi organizacijsko dobro pripravljeni in izvedeni.

Organizacijsko smo pričeli pripravljati obrambni dan že v aprilu in s pripravo nadaljevali v maju. Vsi materiali so bili pr-

vočasno pripravljeni, razdeljeni razrednikom in drugim učiteljem. Obrambni dan je bil uspešno izveden 19. maja 1987. Trasi-rane so bile štiri pohodne smeri — po letnikih približno 10 km. Med potjo so učenci na kontrolnih točkah reševali zastavljene naloge iz CZ in DS.

Komite za SLO in DS srednje šole je obrambni dan še posebej analiziral in potek tekmovanja in analizo zapisal v obliki biltena.

Proizvodno delo in delovna praksa

V I. polletju je bilo vključenih 21 oddelkov ali 593 učencev. V II. polletju je bilo vključenih 20 oddelkov ali 578 učencev. Skupaj vseh učencev — 1139.

Učenci so bili razporejeni na PD-DP v I. polletju v 32 org. združenega dela, v II. polletju pa v 17 organizacij združenega dela, od tega samo v Železarni Ravne v 18 tozdov (50 % učencev).

Uspeh PD-DP po usmeritvah in razredih:

a) — kov. usm. II. stop. prilag.	9 ZU	7 U	
— kov. usm. IV. stop.	218 ZU	128 U	5 MU
— kov. usm. V. stop.	180 ZU	54 U	
— met. usm. II. stop.	12 ZU	29 U	
— met. usm. IV. stop.	27 ZU	28 U	
— met. usm. V. stop.	76 ZU	55 U	
— NMU	217 ZU	31 U	1 MU
— PU	40 ZU	5 U	
Skupaj opravilo 1122 učencev	779 ZU	337 U	6 MU

Splošna ocena PD-DP je zadovoljiva, če upoštevamo le uspeh, ki so ga učenci dosegli. Vendar v tem uspehu ni vidna kvaliteta dnevnikov, ki je velikokrat nezadovoljiva.

Mentorji bi morali dati temu delu večji poudarek, pravočasno podati navodila in razlage, kaj naj učenci pišejo oziroma poročajo v dnevnikih, pravočasno zahtevati poročilo in le-to tudi vestno pregledati in realno oceniti. Na tem področju opažamo veliko popustljivost in nered. Zahtevek — pisanje dnevnikov v tehnični pisavi — je nelogičen v I. in delno 2. letniku kov., met. usmeritve kot v NMU in PU, saj učenci nimajo tovrstnih osnovnih znanj. S spremembo programa v novem šolskem letu se bo to seveda spremenilo.

Pri delih in nalogah smo se bolj ali manj držali programov, vendar je bilo delo večkrat dobro prilagojeno potrebam proizvodnega procesa. Tako začrtane naloge niso potekale točno po programu, so se pa prepletale. Pripombe, da učenci samo pometajo, ne veljajo, res pa je, da pospravijo svoje in morda tudi druga delovna mesta. Ponekod so učenci premalo vključeni v proizvodnjo, premalo zahtevno zaposleni, posebno višji letniki, to pa predvsem tam, kjer niso izdelani zahtevani programi del in nalog. Z novim šolskim letom bo treba pregledati, dopolniti in na novo izdelati programe, saj se bodo VIP spremenili.

Stiki z delovnimi organizacijami so bili zadovoljivi, morda je premalo obiskov učencev na PD-DP, vendar smo vse težave in probleme, ki so se pojavili, skupno pravočasno rešili. Tudi za varstvo pri delu smo veliko naredili, saj ni delovne organizacije, ki bi ga zanemarjala. Kljub temu sta bili dve manjši delovni poškodbi.

od sestave razreda, preusmerjanj med letom itd.

Pedagoška praksa

Pedagoško prakso je v šolskem letu 1986/87 opravilo 137 učencev pedagoške usmeritve na 15 osnovnih šolah koroške regije. Praksa je potekala v skladu s terminskim planom in razmestitvenim načrtom. Delo je potekalo po ustaljenem programu (v strnjeni obliki in vse šolsko leto), ki smo ga naredili na naši šoli in ga skupaj z mentorji sprejeli na skupnem sestanku. Večjih težav med letom ni bilo, razen v 2. letniku, kjer je realizacija prakse po posameznih dnevih skozi vse šolsko leto zaradi različno organiziranih VI — dejavnosti na osnovnih šolah v koroški regiji skorajda nemogoča. Večina učencev je delo redno in vestno opravila, pri posameznikih pa so nastajali manjši zapleti, ki smo jih na koncu uspešno razrešili.

Pregled ocen

2. letnik	31 ZU	2 U
3. letnik	36 ZU	11 U
4. letnik	44 ZU	13 U
skupaj	111 ZU	26 U

Interesne dejavnosti

Interesne dejavnosti so sestavni del vzgojnoizobraževalnega dela šole. Potekajo po programu v okviru ZSMS in SS. Na šoli je delovalo 42 različnih krožkov na teh področjih dela: poljudno znanstvenem (18), kulturno-umetniškem (7), športnem (16) in na proizvodno tehniškem le eden. Vključenih je bilo okrog 700 učencev (statistično) — 55 % celotne populacije na šoli, vendar je to število verjetno manjše, ker so nekateri delovali v dveh ali več krožkih. Za različne bralne značke je tekmovalo 193 učencev, kar odstotek aktivnosti še poveča (70 %). Na poljudnoznanstvenem področju so bile organizirane naslednje dejavnosti: začetni tečaji francoskega, italijanskega in nemškega jezika, angleški jezik — nadaljevalni, trije matematični krožki, dva fizikalna krožka, dva kemijska krožka, dva biološka krožka, geografski krožek, zgodovinski krožek, dva krožka OZN, marksistični krožek in bral-

Boj bil je hud

ne značke — Kidričeva, Prežihova, Kajuhova, Gašperjeva. Večina krožkov je redno delovala ter izpolnila letni načrt dela. Poročili obeh društev — MKUD Franci Paradiž in ŠSD predstavljata posamezne interesne dejavnosti, ki so vključene v društvi.

MKUD FRANCI PARADIŽ

V letošnjem šolskem letu je združeval naslednje krožke: recitacijskega, novinarskega, literarnega, dva gledališka, pevski zbor in likovni krožek. Plesnega krožka nismo načrtovali (odsotnost mentorja). Delo posameznih krožkov je bilo posebej načrtovano, a ne povsod v celoti realizirano (likovni, fotokrožek). Recitacijski krožek je pripravil proslavo za Prešernov dan — recital Prešernovih prevedenih pesmi. Z njimi je sodeloval tudi na občinskem srečanju Naša beseda. Recital je glasbeno opremila glasbena šola. Recitatorji so sodelovali tudi na komemoraciji ZB na Barbari — 1. novembra 1986. Krožek se je navzven predstavil le tako; v svojem tedenskem delu pa so se učili, kako pripraviti literarno delo za interpretacijo ter vadili izgovorjavo. Planiranega recitala ljubezenske poezije niso izvedli, ker je mentorica ob polletju odšla.

Novinarski krožek se je redno sestajal. Člani so spoznavali novinarske zvrsti, pozneje so spremljali dogajanja na šoli in pripravili več plakatov. Pripravili so nekaj intervjujev: daljšega — z ravnateljico — so objavili v Mislh mladih. Težave so imele s fotografijami, ker so morali čakati nanje; en sam fotograf težko dela hitreje, v »novinarstvu« pa je treba biti hiter.

Novinarski krožek ni uspel obiskati Radia Slovenj Gradec, niti ni navezal stikov s Fužinarjem.

Literarni krožek je posvečal pozornost osebnim literarnim tvornostim in sodobni slovenski književnosti. Člani so si ogledali predstavo gledališkega abonmaja. Sodelovali so na natečaju Borba — sadovi — delo. Izdali so glasilo Misli mladih. Program je krožek skoraj v celoti uresničil, uspelo ni samo srečanje s pesniki, ki naj bi ga pomagala organizirati ZKO Ravne.

Gledališki krožek je bil najuspešnejši — kot vedno doslej. Vključeval je 17 učencev (iz vseh usmeritev). Ob vajah, ki so nujne predvsem za začetnike, je krožek pripravil predstavo Frančka Rudolfa Trnuljčica in trije palčki preveč. Predstava je bila načrtovana za februar in takrat je bila tudi premiera. Z igro so se predstavili 12-krat — naši šoli, osnovnima šolama z Raven, prevaljskim značkarjem, tri predstave pa so bile večerne. Marca so sodelovali na občinskem srečanju Naša beseda na Ravnah, kasneje še na področnem v Slovenj Gradcu.

Angleški gledališki krožek je obiskovalo 11 dijakov. Pripravili so angleško gledališko predstavo »The Show Must Go On«, sestavljeno iz šaljivih skečev in songov. Imeli so 14 predstav; sodelovali so na občinskem, območnem in republiškem srečanju Naša beseda 87. Gostovali so skoraj v vseh osnovnih šolah Koroške regije, pa tudi v Celju, Ljubljani in Postojni.

Pevski zbor je letos svoje delo zelo dobro zastavil. Vaje so — zaradi znanih težav — imele popoldne in so bile dokaj dobro obiskovane. Pridno so se pripravljali

na koncert »Od Pliberka do Traberka«, vendar se je potem stvar zaradi bolezni pevovodja zasukala po svoje. Čeprav je tovariš Čepin zbolel, so člani zbora pridno vadili (vodila jih je Suzana Šmon iz 3aP), vendar se koncerta »Od Pliberka do Traberka« v Črni na Koroškem niso smeli udeležiti. Sodelovali so šele na sklepni prireditvi na Ravnah, vendar le v skupnem delu, za katerega jih je dokončno pripravil Tone Ivartnik. Po tem koncertu zbor ni več vadil.

Kot društvo smo sodelovali na skupščinah Kulturne skupnosti (delegati) in na letni konferenci ZKO (delegat Miran Kodrin).

Z zvezo smo direktno povezani, saj je Silva Sešel članica predsedstva zveze, Miran Kodrin je predsednik odbora za literarno in knjižnično dejavnost, Tadej Strakovnik pa predsednik MKUD, član odbora za MKUD in PiKUD.

Za konec šolskega leta smo v plan zapisali, da bi radi organizirali ekskurzijo za prizadevne člane in mentorje, vendar je ostalo le pri želji. Gledališka krožka sta iz privarčevanih sredstev financirala ekskurzijo v Portorož (omenimo naj še predstavo Trnuljčica in trije palčki preveč v železarniškem domu), za ostale pa nismo pripravili ničesar. Lani nam je združeno delo finančno pomagalo pri organizaciji piknika na Ivarčkem jezeru, letos pa ga nismo organizirali (tudi tokrat bi nam priskočili na pomoč), ker pevskega zbora v zadnjem četrtletju ni bilo; gledališniki so bili v Portorožu, članom literarnega in novinarskega krožka pa bo najbrž za dejavnost treba na začetku odmeriti nekaj sredstev iz zbranega denarja MKUD, ker pač nimajo lastnega vira dohodkov.

Delo ŠSD

V tem šolskem letu so v okviru ŠSD na šoli delovali naslednji krožki: košarka — moški in ženske, nogomet, rokomet — moški in ženske, odbojka — moški in ženske, ritmična skupina, krožek za neplavalce, atletika, namizni tenis, streljanje, šah, obrambni krožek in planinska sekcija. Ustanovili pa smo letos tudi krožek tenisa. Na začetku šolskega leta so razredne skupnosti izbrale športnega referenta v širši odbor ŠSD. Nato smo izbrali izvršni odbor, ki se je v povprečju sestajal dvakrat mesečno. Naredili smo program dela, ga na izvršnem odboru sprejeli ter med šolskim letom v celoti izvedli. Osnovna dejavnost ŠSD je bila delovanje krožkov. Vadba je potekala pod vodstvom mentorjev in vodij krožkov. Pri delu pa smo naleteli na veliko težav, predvsem s prostorom, saj je sam pouk telesne vzgoje trajal od 7. ure zjutraj do 13. ure. Hkrati pa dijaki zaradi prenatrpanosti urnika le težko sodelujejo v krožkovni dejavnosti. Organizirali smo medrazredna tekmovanja v košarki, odbojki in nogometu, ki so se vrstila skozi vse šolsko leto. Jeseni smo organizirali izlet širšega odbora ŠSD na Uršljo goro. Povabili smo tudi predstavnike ŠSD Srednje šole družboslovne usmeritve iz Celja. Sodelovali smo na turnirjih, organiziranih v počastitev občinskega praznika, dneva republike, dneva JLA in 8. marca. Novoustanovljeni krožek tenisa je letos organiziral odprto prvenstvo šole. Velik uspeh je dosegel tudi

krožek za neplavalce; od 80 neplavalcev na šoli so skoraj vsi splavali. V okviru krožkov so se šolske ekipe pripravljale na regijsko tekmovanje v košarki (moški, ženske), nogometu in odbojki (moški in ženske). Na teh tekmovanjih smo osvojili prva mesta v košarki — moški, nogometu in odbojki — moški in ženske. Košarkarice pa so na regijskem prvenstvu osvojile drugo mesto. Zmagovalne ekipe so se uvrstile na republiška prvenstva. Košarkarji so sodelovali na turnirju za republiškega prvaka ŠSD v Škofji Loki in zasedli peto do šesto mesto.

Nogometaši so imeli turnir v Celju in osvojili 7. mesto. V Ljubljani je bil turnir za odbojkarice, zasedle so 6. mesto. Največ uspeha pa so imeli odbojkarji, ki so na republiškem turnirju v Celju osvojili 3. mesto.

Atleti so tekmovali na ekipnem republiškem prvenstvu v Celju in osvojili 4. mesto.

Na poljudno-znanstvenem področju so bili zelo aktivni naravoslovni krožki.

Člani biološkega krožka so se veliko ukvarjali z mikroskopiranjem, ki je bilo povezano tudi z učno snovjo. Tako so podrobneje spoznavali življenjske strukture. Ob delu v krožku so vedno uporabljali tudi strokovno literaturo. Vse leto so urejali akvarij in druge življenjske prostore živalim, ki so jih gojili. Pripravljali so tudi razstave, kot npr. gobarsko razstavo, ki je bila letos zelo obširna, razstavo vseh vrst mikroskopov, ki so na šoli in podobno. Urejali so okolico šole in skalnjak pred šolo. Člani so pripravljali predavanja o temah, ki so jih posebej obravnavali (metulji, ptice). Udeleževali so se primernih predavanj, ki so bila organizirana na šoli, npr. o boju proti alkoholizmu. Ogledali so si tudi poljudno-znanstvene filme.

Ekološki krožek je na hodniku šole pripravil razstavo sobnih okrasnih rastlin, njihov način gojenja ter razmnoževanja. V program dela so vključili tudi spoznavanje šolskega parka, razstavo iglavcev, poročilo o problemih in namenih parka nekoč in danes. Ob obrambnem dnevu so predstavili zdravilna zelišča.

Kemijski krožek sta delala v laboratoriju. Številčno sta sicer manjša, zato pa toliko bolj aktivna. Delujeta na področju onesnaževanja okolja (analiza vode). Pripravljali in obravnavali so nekaj splošnih kemijskih tem. (Potenciometrična titracija, gravimetrična analiza, določevanje anionov in kationov v vzorcu).

Dijaka Benjamin Gorinšek in Damjan Pristovnik iz 1.bN, ki sta v kemijskem krožku najbolj vztrajna, sta prejela 1. nagrado Železarne Ravne za delo: Izluževanje pepela. Istega dne je bilo v Ljubljani v okviru gibanja Znanost mladini republiško tekmovanje iz kemije. Za omenjeno nalogo je bil Damjan Pristovnik pohvaljen, medtem ko v testu iz teoretičnega znanja ni bil toliko uspešen. Vendar je bil test zelo težak, saj je najboljši rešil le 77 % izbranih nalog. Trije učenci in mentor so se udeležili nagradne ekskurzije v dolino reke Dragonje (v okviru Prirodoslovnega društva) — to so krožkarji biološkega in ekološkega krožka.

Šest učencev naše šole se je od 5. do 12. 7. 1987 udeležilo naravoslovnega raziskovalnega tabora »PLANINA 87«, ki ga

je organizirala Srednja šola v Postojni v okviru medsebojnih izmenjav.

Tri skupine učencev so z nalogami s področja kemije in ekologije sodelovale na natečaju Železarne Ravne.

Geografski krožek je deloval v povezavi z Ekonomskim centrom na Ravnah. Kartirali so divja odlagališča smeti na Ravnah in Prevaljah in njuni okolici.

Zgodovinski krožek so obiskovali v glavnem učenci naravoslovnih in pedagoških oddelkov. Program dela je zajemal izbrana poglavja iz zgodovine Slovencev, o španskih borbah ob obletnici državljanske vojne, o koroških Slovencih — pregledno o razmerah od srednjega veka do danes.

OZN — člani krožka so se redno sestajali in obravnavali aktualne politične teme, pripravljali so tudi samostojne referate. Iz centra klubov OZD so dobili na ogled tudi nekaj filmov. Največ časa so namenili pripravi na tekmovanje klubov OZN. Organizirali so občinsko tekmovanje za osnovne šole. Na regijskem tekmovanju v Žalcu so osvojili prvo mesto med prijavljenimi ekipami, na republiškem finalnem tekmovanju so bili prav tako prvi. Ekipo so sestavljali Miloš Dinić, Janez Gradišek in Marko Tretjak.

Člani drugih krožkov — matematičnega, fizikalnega, računalniškega — so sicer redno delovali, se pripravljali na republiška tekmovanja v znanju, na njih tudi sodelovali, vendar višjih uvrstitev niso dosegli.

Jesen 1986 je Železarna Ravne prvič razpisala natečaj za nagrado Železarne Ravne s temami iz metalurgije in kemije, strojništva, elektrotehnike, računalništva in informatike ter ekonomije, prava in drugih družboslovnih ved. Poleg študentov višjih in visokih šol so sodelovali tudi učenci naše šole. Največ so delali v skupinah (do 5), bilo pa je tudi nekaj posameznikov. Mentorji so jim bili naši profesorji in strokovnjaki iz železarne. Nekaj raziskovalnih skupin je bilo prav uspešnih (pri kemiji, računalništvu, metalurgiji) in so prejeli nagrade in priznanja na prvi slavnostni podelitvi 29. 5. 1987.

Med pomembnejše aktivnosti, ki so potekale na šoli lahko štejemo tudi informativno izobraževalne oddaje po šolskem ozvočenju.

Jutranje oddaje so pripravljali v glavnem učenci NMU in PU. Povprečno po 3 oddaje vsak razred — iz različnih področij. Prizadevali so si, da bi bile oddaje čimbolj aktualne.

V 1. polletju so jih pripravljali učenci 3. in 4. letnikov, v 2. polletju pa učenci 1. in 2. letnikov.

Pripravili in izvedli so:

30 krajših 50 do 10 minutnih oddaj

18 daljših, v glavnem celournih spominskih oddaj ter 3 proslave.

Spominske jutranje oddaje so učenci izvajali po dvakrat, na šoli, Na gradu 4 in tudi na šoli na Koroški 10. Svoje delo so med šolskim letom načrtovali in usklajevali na rednih mesečnih sestankih. Rezultati so uspešni, čeprav prihaja pri delu do tehničnih težav zaradi ozvočenja v novem delu stavbe, kar onemogoča izklop posameznih učilnic med šolsko nalogo oziroma testom.

Končno sem na vrsti

Gašperjeva bralna značka

Tudi letos ob pregledu števila osvojenih značk lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da se krog prijateljev koroških Slovencev v Sloveniji vztrajno in uspešno širi, saj pomeni imeti Gašperjevo bralno značko — biti prijatelj koroških Slovencev. Za to gre velika zasluga predvsem nekaterim posameznikom, ki so prevzeli delo pokojnega predsednika sosveta GBZ pri osrednjem odboru koroških partizanov v Ljubljani, inženirja Pavla Žaucerja-Matjaža, prav tako pa tudi vsem drugim organizatorjem in mentorjem po Sloveniji. Omeniti pa moramo, da je bila pri širjenju GBZ po šolah nadvse pomembna tudi podpora Zavoda SRS za šolstvo in njegovih strokovnih sodelavcev. V tem šolskem letu smo podelili:

1.102 pionirskih GBZ

440 bronastih GBZ

226 srebrnih GBZ

184 zlatih GBZ

1.952 skupaj (vseh doslej že 8.100).

Na naši šoli je bilo letos podeljenih 70 značk. Največ so jih osvojili bralci pod vodstvom mentorice Irene Krivograd, in sicer 57. V letošnjem šolskem letu smo se znova otepali s finančnimi problemi, saj kljub obljubam nismo dobili nobene dotacije DPS, tako da smo morali začeti značke šolam zaračunavati. Pri reševanju finančnih težav je seveda priskočila na pomoč naša šola.

Delo pedagoških delavcev in strokovnih organov šole

V preteklem šolskem letu je bilo delo pedagoških delavcev in strokovnih organov šole organizirano tako kot prejšnja šolska leta. Glede na to, da imamo različne VIP po usmeritvah, delujejo učiteljski zbori usmeritev, učiteljski zbor cele šole, po posameznih predmetnih področjih pa 15 strokovnih aktivov. Celotno pedagoško ravnanje usmerjajo in koordinirajo ravnateljica šole in pomočniki ravnatelja za pedagoške zadeve posameznih usmeritev.

Delo strokovnih aktivov se je v letošnjem šol. letu poglobilo in smo s takim nači-

nom delovanja zelo zadovoljni. Usklajevali so pedagoško problematiko na svojem predmetnem področju, se redno sestajali, primerjali realizacijo učnih načrtov, ugotavljali vzroke bistvenih zaostankov pri pouku, ustreznost predpisanih učbeniških gradiv, organizirali medsebojne hospitacije v razredih, vzorčne nastope, se udeleževali regijskih in republiških oblik strokovnega izpopolnjevanja, seminarjev Zavoda SRS za šolstvo in zborovanj strokovnih društev in posamezniki kot mentorji skrbeli za delovanje interesnih dejavnosti.

Najpomembnejše dejavnosti strokovnih aktivov so naslednje:

Slovenski jezik

Na sestankih aktiva so razpravljali o učnih vsebinah in realizaciji učnega načrta. Imeli so predavanje tov. Kožarjeve o opismenjevanju učencev in nastop tov. Žažetove v ISM o širjenju besedila. Bili so na strokovni ekskurziji po Trubarjevih poteh (od 25. do 27. 4. 1987). Dva učitelja slovenskega jezika sta se udeležila slavističnega zborovanja in ekskurzije po Dolenjski, nekateri od učiteljev so bili na gledališki predstavi v Ljubljani.

Povprečna realizacija učnih ur je okrog 95 %. Učna snov je temu primerno realizirana v 1. in 2. letnikih, v 3. in 4. letnikih pa je realizirana v celoti. Število ur je odpadlo zaradi različnih dejavnosti in odsotnosti učiteljev — bolniški dopusti, zaključne ekskurzije in družbenopolitične aktivnosti, kar je pri posameznih učiteljih različno.

Pri uresničevanju programa so velike težave v tistih oddelkih, ki imajo samo dve uri tedensko, in v razredih s skrajšanim in prilagojenim programom. Kvaliteta znanja je po posameznih oddelkih zelo različna, kar se izraža v povprečni oceni. Ob zaključku šolskega leta je bilo 18 negativnih ocen. Učitelji so poleg rednega dela v razredu opravljali razne druge dejavnosti. Učence so pripravljali na tekmovanje za bralne značke: Prežihovo, IV. in V. stopnje, ter Kajuhovo značko, na tekmovanje za Cankarjevo priznanje, na razne nagra-

de, natečaje in drugo. Letos je za bralno značko tekmovalo:

za Prežihovo IV. — 68
za Prežihovo V. — 47
za Kajuhovo — 8
— skupno 123 učencev

Za Cankarjevo priznanje je na področnem tekmovanju za II. in III. stopnjo tekmovalo $11 + 7 = 18$ učencev.

Na republiško tekmovanje so se uvrstili 3 učenci.

Tuji jeziki

Snov je v glavnem predelana v vseh letnikih in v vseh usmeritvah, morda tu in tam z manjšimi odstopanji. Še vedno je pereča problematika pouka 1. tujega jezika (angleščina, nemščina) v 1. letnikih, kjer porabimo veliko časa za utrjevanje struktur in oblik, ki bi jih morali učenci znati že iz OŠ, jih pa ne (znanje časov, vprašalne, nikalne oblike stavkov). Nekateri učenci so skoraj nepismeni v angleškem in nemškem jeziku. Potrebno je veliko časa in truda, da jih v začetku navadimo na red, pisanje šolskih vaj in domačih nalog, prepisovanje s table itd.). Letos smo na šoli v NM usmeritvi prvič uvedli tudi angleščino kot drugi tuji jezik, predvsem zaradi specifične računalništva. Učenci so za delo izredno motivirani in znanje hitro napreduje. Delovali so italijanski, francoski, angleški in nemški krožek. Marca smo izvedli razredno in medrazredno tekmovanje v angleškem jeziku za 2. letnike — to je bilo izbirno tekmovanje za udeležbo na republiškem tekmovanju, katerega so se udeležili: Jure Lodrant, Jurij Gorjanc, Marko Pistotnik, Saša Hric in Jelena Božikov. Jure Lodrant in Marko Pistotnik sta se uvrstila na odlično 3. mesto in sta se tako udeležila tudi zveznega tekmovanja, kjer sta prav tako dosegla zelo dobre rezultate. V času zimskih počitnic je bil seminar za učitelje angleškega jezika v Radovljici, ki sta se ga udeležili dve profesorici. V juniju sta se dva člana aktiva udeležila seminarja simultane in konsekvativnega prevajanja na Inštitutu za prevajanje v Gradcu, tov. Pečnik pa je bil v avgustu na študijskem izpopolnjevanju v Bremenu — ZRN. Učitelji aktiva so se posebej ukvarjali tudi z učenci, ki nameravajo študirati tuje jezike, oziroma jih tuji jeziki zelo zanimajo.

Matematika

Delo aktiva je potekalo po utečenem programu. Število realiziranih učnih ur je primerno, večje težave nastopajo v tistih oddelkih, kjer je tudi splošni učni uspeh slabši. V skrajšanem in prilagojenem programu so nekatere manj pomembne vsebine izpustili, prav tako je ob koncu šolskega leta zmanjkalo časa za utrjevanje zadnje obravnavanih vsebin. Konec maja je Janez Harum pripravil vzorčno šolsko uro v 3aM, ki ji je aktiv učiteljev matematike prisostvoval. Delovali so trije krožki za matematiko, porazdeljeni na težavnostne stopnje znanja matematike.

Fizika

Učitelji fizike so ob koncu pouka analizirali uspehe vzgojno izobraževalnega procesa. Letni učni načrti so v glavnem re-

alizirani, primanjkljaj ur nastopa večinoma zaradi objektivnih težav. Kadrovska okrepitev z laborantom je prav tako izboljšala kvaliteto pouka (izvajanje vaj). Učitelji so sodelovali na vseh seminarjih in aktivih, ki jih je organiziral Zavod za šolstvo SR Slovenije. Obiskal nas je tudi pedagoški svetovalec OE Dravograd (za fiziko) in pregledal ČRUŠE ter samo izvajanje vzgojno izobraževalnega dela. Kljub že relativno dobri opremljenosti fizikalnega kabineta in kljub razumevanju vodstvenih delavcev brez nabave določenih prepotrebni pripomočkov in zbirk ne bo mogoče izvajati pouka fizike na želeni in predpisani ravni. V tem šolskem letu sta delovala dva fizikalna krožka, za 2. in 4. letnike.

Biologija, kemija, zdravstvena vzgoja

Pri realizaciji učnih načrtov ni bistvenih izostankov, manjše zastoje je pri kemiji povzročila odsotnost profesorice (bolniški stalež). Člani aktiva so skrbeli za delo naravoslovnih krožkov na šoli. Delovali so trije — biološki, ekološki krožek in dva kemijska. Redno so se tudi udeleževali vseh oblik strokovnega izpopolnjevanja, ki jih je pripravil Zavod SRS za šolstvo. V aprilu 1987 so skupaj z Zavodom SRS za šolstvo pripravili aktiv za učitelje biologije, kemije in fizike iz osnovnih in srednjih šol koroške regije.

Geografija in zgodovina

Pri geografiji je snov v vseh razredih predelana in tudi primerno utrjena. Tudi negativnih ocen je zelo malo. Pri pouku zgodovine je bilo več težav, zlasti zaradi neustreznih učbenikov, zato je bilo tudi več popravilnih izpitov. Snov je v glavnem predelana, je pa ponekod slabše utrjena.

V okviru aktiva so potekale tudi prostovoljne dejavnosti: geografski-zgodovinski krožek, klub OZN, in tekmovanje za Prušnikovo bralno značko. V te dejavnosti so se vključevali učenci različnih letnikov in usmeritev. Udeležba je bila povsod zadovoljiva, posebej še pri Prušnikovi bralni znački (70 tekmovalcev pri vseh treh stopnjah). Za nemoteno delo pri pouku še vedno manjkajo nekatera učila kot tudi sodobnejša oprema učilnic.

STM, družboslovje, filozofija, organizacija in ekonomika

Delo aktiva je potekalo po sestavljenem programu. Na realizacijo učno vzgojnih vsebin so vplivali različni objektivni vzroki (obilica snovi v 1. letniku, precejšnje izostajanje učencev od pouka v nekaterih razredih, bolniške odsotnosti). Ob zaključku šolskega leta je bilo 8 negativnih ocen.

Umetnostna vzgoja

Kadrovsko pomanjkanje na področju pouka instrumenta v pedagoški usmeritvi in daljša bolniška odsotnost profesorja glasbe sta pomembno vplivali na realizacijo učnovzgojnih vsebin v tem šolskem letu. Prav tako tudi ni zadovoljiva opremljenost učilnic za umetnostno vzgojo s sodobnejšimi učnimi sredstvi.

Obramba in zaščita

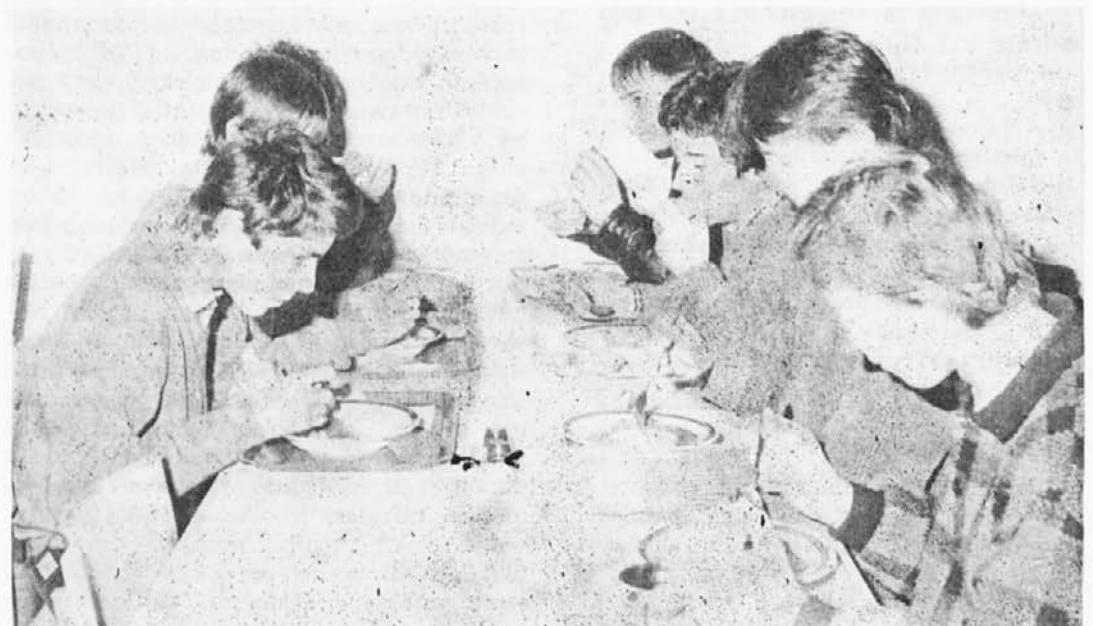
Regijski aktiv učiteljev se je sestajal vsako četrtletje, na šoli pa po potrebi. Za dan JLA smo na šoli pripravili razstavo in jutranjo oddajo. Program streljanja za učence drugih letnikov z vojaško puško smo izvedli jeseni in spomladi. Prav tako je bil uspešno izveden tudi obrambni dan. Na regijskem tekmovanju »Mladi v SLO« je zastopala šolo ekipa, ki je osvojila tretje mesto. Na šoli sta delovala obrambni in strelski krožek. Kabineta za pouk OZ smo na šoli uredili po varnostnih zahtevah. Zaradi odhoda učitelja obrambe in zaščite na dosluženje vojaške obveznosti v JLA je bilo treba poiskati kadrovskega zamenjavo. Kljub temu je učna snov v vseh oddelkih primerno realizirana.

Praktični pouk

Aktiv se je sestajal po potrebi in obravnaval tekočo problematiko:

- izvajanje učnih programov praktičnega pouka
- uporaba zaščitnih sredstev učencev v učnih delavnicah
- uvedba dežurstva v garderobah
- spremljanje negativnih in neocenjenih učencev.

Pri izvajanju učnih programov ni bilo posebnih težav, tako da je snov realizirana. Uporaba zaščitnih sredstev učencev

Saj je kar okusno

v učnih delavnicah je bila na začetku šolskega leta neenotna. Po dogovoru na aktivu smo to pomanjkljivost odpravili. Tako je šolsko leto minilo brez poškodb in ne-zgod. Večjo skrb so učitelji namenili de-žurstvo v garderobah, da bi odpravili ne-nehne poškodbe omaric. Negativnih in ne-ocenjenih učencev je bilo pri praktičnem pouku 12.

Telesna vzgoja

Na sestankih aktiva smo obravnavali de-lo pri urah telesne vzgoje, realizacijo učne-ga načrta, reševali smo sprotne probleme, ki jih je bilo letošnje leto precej. V glav-nem se ti pojavljajo v zvezi s prostorom, ki nam je vedno primanjkoval zaradi sla-bega vremena in velikega števila učencev pri urah. Delali smo načrte za športne dne-ve in potem pregledali njihovo realizacijo, pomanjkljivosti in smotrnost vsakega športnega dne. Spremljali smo delo ŠSD in reševali probleme v zvezi z vadbo, tekmo-vanji in drugimi športnimi zadevami. Stro-kovna dejavnost v okviru telesne vzgoje je potekala v redu. Učitelji so vodili krož-ke športnih iger, košarko, odbojko, nogo-met, deloma rokomet, športno gimnastiko, namizni tenis, tenis ter plavanje za nepla-valce in za boljše plavalce. Realizacija po-sameznih krožkov je potekala po planu dela, ki smo si ga zadali v začetku leta. Le-tošnje šolsko leto smo pričeli delati s TV kartonom. Pri tem je bilo treba delo opravi-ti natančno in v določenem roku. Udele-žili smo se seminarja za mentorje ŠSD in seminarja o delu v zvezi s TV kartonom.

Osnove tehnike in proizvodnje

Učitelji, ki so poučevali OTP v tem šol-skem letu, so se redno sestajali in pogovo-rili o delu pri pouku OTP. Vzgojno-izobra-ževalni smoter tega predmeta je bil dose-žen, saj so pri pouku vsebine prilagajali in poudarjali tiste, ki so za posamezne VIP pomembnejše.

Učenci tehničnih usmeritev so spoznali več tehnologije obdelave, naravoslovno-matematična in pedagoška usmeritev pa več računalništva in elektronike. Z učenci smo izvajali naslednje naloge in vaje:

- izdelava odpiralnega ključa za za-maške
- izdelava naloge iz varstva pri delu
- uporaba in varčevanje z energijo — naloge
- spoznavanje računalnika in praktične vaje
- vaje — risanje v raznih projekcijah in tehnično komuniciranje
- fotografiranje in razvijanje slik

Med šolskim letom so si učenci ogledali naslednje tozde v Železarni Ravne: Jeklar-no, Valjarno in Kovačnico, Industrijske no-že, energetske naprave. Uspeh učencev pri OTP je zadovoljiv. Nekaj težav je bilo pri poglavju iz računalništva. Realizacija ur je bila v okviru možnosti.

Strokovni predmeti

Učitelji strokovnih predmetov, ki so na šoli redno zaposleni, so imeli v šolskem letu 1986/87 več sestankov; obravnavali so problematiko v zvezi s spremembami uč-nih vsebin, predvsem pri predmetih Os-nove regulacij in krmiljenja, Tehniško ri-sanje s strojnimi elementi, Mehanika s

transportnimi napravami, Gradiva. Pred-meta Tehniško risanje s strojnimi elementi in Mehanika s transportnimi napravami se po novem programu poučujeta že v 1. let-nikih, tako na IV. kot v V. stopnji, prav tako je s predmetom Računalništvo. Pred-met Osnove regulacije in krmiljenja bo v nove učne programe vključen z 2 urama tedensko na IV. stopnji in s 3 urami te-densko na V. stopnji. Treba je poudariti pomembnost tega predmeta, za katerega pa za sedaj še nimamo ustreznih učnih pomagal niti učbenika, manjka tudi ustrez-no opremljena učilnica ter usposobljen učitelj. Učni uspeh pri strokovnih predme-tih je zadovoljiv, česar pa še vedno ne moremo reči za kvaliteto znanj, h kateri težimo. V veliki meri je ta kvaliteta od-visna od opremljenosti učilnic za posamez-ne predmete (kabinetni pouk), za kar ni-mamo niti sredstev niti prostora, še nas pesti pomanjkanje učbenikov, ki mu ni vi-deti kraja, čeprav so bile obljubljene no-ve izdaje učbenikov za strokovne predme-te. Prav tako je kadrovska pomanjkanje še vedno zelo pereče.

Delo šolske svetovalne službe Pomembnejše strokovne naloge, ki jih je opravila ŠSS:

— računalniško podprt informacijski si-tem za vodenje evidence o učencih naše šole

— spremenjena zasnova, organizacija in izvedba informativnih dni.

Pedagoško vodenje je potekalo skladno z letnim delovnim načrtom, upošteva je pe-dagoške izkušnje iz preteklih šolskih let. Oblike sodelovanja so naslednje: redne konference učiteljskih zborov usmeritev, sestanki strokovnih aktivov, hospitacije pri posameznih učiteljih in razgovori po uri, vsakodnevni stiki v zbornici in skupne konference učiteljskega zbora šole, ki so bile bolj v času zimskih počitnic in ob za-ključku pouka. Vseh hospitacij, ki so jih opravili pedagoški vodje v šolskem letu 1986/87, je bilo 25. Posebej smo spremljali delo začetnikov in mlajših profesorjev, ki so bili vključeni tudi v strokovne aktivne na šoli. Pomoč starejših izkušenih profesorjev je poleg druge skrbi še vedno nadvse dra-gocena.

Učiteljski zbor šole se je v letošnjem šolskem letu redno sestajal in obravnaval tekočo pedagoško problematiko. Veliko po-zornost smo na začetku šolskega leta po-svetili obravnavi tez in izhodišč za preno-vo VIP v srednjem usmerjenem izobraže-vanju, saj smo program Naravoslovno-ma-tematične tehnologije v I. letniku že iz-vajali v spremenjeni obliki, nekaj pa je bilo sprememb tudi v višjih letnikih. Kot vsa-ko šolsko leto smo obravnavali analizo učinkovitosti dela in poslovanja šole v šol-skem letu 1985/86 in letni delovni načrt šole za šolsko leto 1986/87 ter redno spremljanje učno-vzgojne rezultate po usmerit-vah kot tudi cele šole. V zimskih šolskih počitnicah smo na študijskih konferencah obravnavali naslednjo strokovno proble-matiko: nekatere teoretične vidike in reše-vanje šolskih vzgojnih problemov in delo z nadarjenimi učenci, ki sta jo predstavila strokovnjaka s Pedagoške akademije v Ljubljani in Pedagoškega inštituta iz Ljub-ljane. Organizirali smo tudi strokovno eks-

kurzijo učiteljskega zbora na Muto in si ogledali obrate Hyposa in Gorenja — Muta. Skupen razgovor pa smo posvetili usposab-ljanju delavcev iz SLO in DS — seznanja-nju z obrambo in zaščito pred podtalnim delovanjem. Po zaključni konferenci učiteljskega zbora šole v juliju 87 smo na Obretanovem uspešno izvedli program streljanja z vojaško puško za vse delavce šole. Pri izvedbi so sodelovali delavci ob-činskega sekretariata za ljudsko obrambo.

Med pomembnejše strokovne dejavnosti lahko štejemo tudi naslednje:

V decembru 1986 se je sestal učiteljski zbor NMU in obravnaval predstavitel-ve rezultatov pedagoškega nadzora, VIP — Na-ravoslovno-matematična tehnologija, ki so ga izvršili pedagoški svetovalci Zavoda SRS za šolstvo. Opravili so 18 hospitacij pri po-sameznih učiteljih, vodili razgovore tudi z vodstvom šole in predstavniki učencev. Ob zaključku meseca knjige 86 podeljuje Zve-za kulturnih organizacij Slovenije Trubar-jeva priznanja vsem tistim, ki so s svojim delom prispevali k širjenju bralne kulture. Ob tej priložnosti je dobila Trubarjevo di-plomo naša dolgoletna sodelavka prof. Ve-ra Mrdavšič »za jezikovno vestnost in pe-dagoški eros, s katerim je širila in utrje-vala jezikovne in duhovne vrednote pri di-jakih, jih stalno osveščala z bralno kul-turo in jim širila knjižni repertoar«, (De-lo, 17. 12. 1986).

Spomladi je nekaj članov učiteljskega zbora šole, predvsem zainteresirani jeziko-slovci in zgodovinarji, izvedlo strokovno ekskurzijo po Trubarjevih poteh, ki so nas vodile iz Slovenije prek Avstrije, Italije v ZRN in nazaj.

V aprilu so se ravnateljica in pomočni-ki za pedagoške zadeve udeležili seminarja za vodstvene delavce v Topolšici, ki ga je organiziral Zavod SRS za šolstvo. Pred-stavniki naše šole so se v aprilu tudi ude-ležili slovesnosti ob 40-letnici Srednje ko-vinarske in metalurške šole v Štorah, ko-nec maja pa smo bili na slavnostni akade-miji Zvezne gimnazije za Slovence v Ce-lovcu.

Tako kot doslej so se naši vodilni de-lavci na šoli redno delovno vključevali v posvete, ki jih za vodje posameznih VIP sklicujejo Zavod SRS za šolstvo, Skupnost tehniških usmeritev v Sloveniji, Izobraže-valna skupnost Slovenije, Univerza v Ma-riboru, Medobčinska gospodarska zbornica za Koroško in drugi organi. Ravnateljica je kot članica Strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje in Sveta za vzgo-jo in izobraževanje pri RK SZDL v Ljub-ljani redno prisotna na njihovih sejah. Predvsem je bila to včasih edina ažurna povezava in vir pisnih gradiv za strokovne organe na šoli, saj so spomladi potekale intenzivne strokovne priprave na preno-vo VIP v SUI za šolsko leto 1987/88. Gre za prvo fazo prenove programov, ki zajema zunanjo diferenciacijo v SVIO — 1. letni-ki; predvsem odpravljanje pomanjkljivosti pri vsebinski in didaktični zasnovi učnih načrtov posameznih predmetov, njihovo medsebojno vsebinsko in časovno usklaje-nost, izboljšanje praktičnega pouka in usposabljanja učencev za delo v času šol-anja in v fazi pripravištva ter še nekaj drugih manjših sprememb v sprejetem predmetniku, ki pa bistveno ne posegajo

Recitatorji — (kulturni dan)

v program in sistem srednjega izobraževanja.

Člani učiteljskega zbora šole so bili z vsemi predvidenimi spremembami VIP seznanjeni, prav tako so predmetni aktivni obravnavali predlagane spremembe učno-vzgojnih vsebin. Priprave na novo šolsko leto so tekale že spomladi, vendar pa zaradi finančnih zadržkov vse do poletja 1987 nismo dokončno vedeli, kako začeti v septembru, po starem ali po novem. Zaradi teh zadržkov in nejasnosti je bilo vzdušje v učiteljskih vrstah večkrat narahljano.

5. IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

V minulem šolskem letu smo pri izobraževanju ob delu imeli naslednje oblike oziroma vrste izobraževanja:

A. VIP za pridobitev stopnje izobrazbe

1. Programi za obratne tehnike — V. stopnje

1. letnik OT
— strojniki 54 I. sem. 42 II. sem.
— metalurgi 14 I. sem. 7 II. sem.

2. letnik OT
— strojniki 17 III. sem. 17 IV. sem.
— metalurgi 7 III. sem. 6 IV. sem.

3. letnik OT
— strojniki 21 V. sem.
— metalurgi 5 V. sem.

Izobraževanje je uspešno zaključilo 16 strojnikov in 3 metalurgi.

2. Programi II. stopnje

1. letnik SKR
— kovinarji 4 I. sem. 2 II. sem.
— metalurgi 2 I. sem. 1 II. sem.

2. letnik SKR
— kovinarji
— metalurgi 1 III. sem.

Izobraževanje je uspešno zaključil 1 slušatelj met. usmeritve.

3. Programi IV. stopnje

1. letnik
— kovinarji 10 I. sem. 9 II. sem.
— metalurgi 6 I. sem. 6 II. sem.

2. letnik
— kovinarji 13 III. sem.
— metalurgi 12 III. sem.
3. letnik
— kovinarji 12 IV. sem.
— metalurgi 9 IV. sem.

1. Tečaj iz VPD za pripravnike
2. Tečaj za CO₂ varjenje za EPŽ
3. Tečaj za iskrilce
4. Tečaj za stiloskopijo
5. Osnovni tečaj za kontrolo materiala z ultrazvokom
6. Tečaj za reatestiranje
7. Tečaj za upravljanje dvigal s tal
8. Tečaj za strojnike kotlov
9. Teč. za strojnike centralnega ogrevanja
10. Teč. za strojnike kompr. in hladilnih naprav
11. Tečaj za upravljanje dvigal Riko
12. Tečaj za samokontrolorje
13. Predavanje delavcem tirnega prometa
14. Tečaj za elektro obločno varjenje
15. Tečaj za plamensko varjenje
16. Tečaj za CO₂ varjenje
17. Tečaj za plamensko rezanje
18. Tečaj za delo z nevarnimi snovmi
19. Tečaj za kurjače ogrev. peči
20. Tečaj za žerjavovodje
21. Tečaj za žarilce
22. Tečaj za varjenje za kalilnico
23. Tečaj za kalilni stroj IPSEN
24. Tečaj za usposabljanje kovinarjev
25. Usposabljanje tehn. risarke
26. Tečaj za usposabljanje voznikov vlač.
27. Izobraževanje kurjača za CO
28. Kontrola mater. z mag. metodami
29. Per. prev. znanja del. tir. pr.
30. Izpopolnj. del. Železarne Ravne
31. Uvajalni seminar

Izobraževanje so uspešno zaključili 4 kovinarji in 5 metalurgov.

Skupno je bilo v izobraževanje vključenih v I. semestru 156 slušateljev in v II. semestru 138 slušateljev. Izobraževanje je skupno zaključilo 29 slušateljev.

Predavanja smo imeli v I. semestru od 8. 9. do 30. 12. 1986 in v II. semestru od 9. 2. do 31. 5. 1987.

Preverjanje znanja smo v glavnem imeli v januarju za I. semester in v juniju in avgustu za II. semester, s tem da od 20. 7. do 20. 8. 1987 ni bilo izpitov.

Imeli smo tudi 28 preverjanj znanja občanov. Zaradi preusmeritve v metalurgijo je 5 slušateljev opravljalo sprejemne izpite.

Šolnina je znašala za obratne tehnike v I. semestru 40.000 din in v II. semestru 85.000 din. Za programe I. in IV. stopnje je bila šolnina v I. semestru 60.000 din in v II. semestru 110.000 din. Od 138 vpisanih je bilo samo 15 samoplačnikov. Pri izvajanju programov je sodelovalo pri 59 predmetih 23 domačih in 17 zunanjih predavateljev. Realizirali smo 3479 pedagoških ur.

B. VIP za usposabljanje in izpopolnjevanje

Usposabljanje in izpopolnjevanje smo izvajali na naslednjih tečajih, predavanjih in seminarjih:

	Št. tečajev	Sk. ure teč.	Ure v SS	Ure izven	Štev. tečajnikov
1. Tečaj iz VPD za pripravnike	1	2	2	—	3
2. Tečaj za CO ₂ varjenje za EPŽ	2	150	70	80	18
3. Tečaj za iskrilce	1	110	—	110	14
4. Tečaj za stiloskopijo	1	80	—	80	2
5. Osnovni tečaj za kontrolo materiala z ultrazvokom	3	552	—	552	57
6. Tečaj za reatestiranje	3	114	—	114	37
7. Tečaj za upravljanje dvigal s tal	6	470	230	240	72
8. Tečaj za strojnike kotlov	1	130	130	—	13
9. Teč. za strojnike centralnega ogrevanja	1	110	110	—	3
10. Teč. za strojnike kompr. in hladilnih naprav	1	110	110	—	7
11. Tečaj za upravljanje dvigal Riko	1	44	20	24	7
12. Tečaj za samokontrolorje	1	60	30	30	7
13. Predavanje delavcem tirnega prometa	2	30	30	—	24
14. Tečaj za elektro obločno varjenje	2	356	356	—	—
15. Tečaj za plamensko varjenje	2	340	340	—	9
16. Tečaj za CO ₂ varjenje	1	178	178	—	6
17. Tečaj za plamensko rezanje	2	106	106	—	6
18. Tečaj za delo z nevarnimi snovmi	1	24	24	—	6
19. Tečaj za kurjače ogrev. peči	1	160	100	60	10
20. Tečaj za žerjavovodje	1	300	150	150	20
21. Tečaj za žarilce	1	180	120	60	10
22. Tečaj za varjenje za kalilnico	1	80	20	60	5
23. Tečaj za kalilni stroj IPSEN	1	96	—	96	5
24. Tečaj za usposabljanje kovinarjev	1	230	230	—	5
25. Usposabljanje tehn. risarke	1	30	30	—	1
26. Tečaj za usposabljanje voznikov vlač.	3	150	60	90	15
27. Izobraževanje kurjača za CO	1	10	—	10	1
28. Kontrola mater. z mag. metodami	1	72	—	72	14
29. Per. prev. znanja del. tir. pr.	1	24	—	24	14
30. Izpopolnj. del. Železarne Ravne	7	165	100	65	125
31. Uvajalni seminar	4	40	40	—	124
	56	4503	2586	1917	640

Pri izvajanju navedenega programa je sodelovalo 53 zunanjih in 18 naših predavateljev.

Izstavili smo 329 potrdil o usposobljenosti oziroma izpopolnjevanju delavcev.

Pri izobraževanju odraslih se pogoji v primerjavi z lanskim letom niso spremenili. Tako smo tudi tokrat imeli največ težav z učbeniki, saj jih še vedno primanjkuje.

6. DELOVANJE DOMA UČENCEV

V domu je bilo v šolskem letu 86/87 skupaj 13 učencev, 6 fantov in 7 deklet. V skupini je bilo 7 učencev kovinarske usmeritve, 3 PU, 1 NMU, 1 SM in 1 učenka tekstilne šole na Muti. Prvi letnik je obiskovalo 6 učencev, 2. letnik 4 in 3. letnik 2 ter 4. letnik 1 učenka.

Učni uspeh skupine je bil 85,7%. Dve učenki sta imeli prav dober uspeh, dobri so bili 4 (3 + 1) in 1 negativna učenka.

Kljub nenehnemu spreminjanju števila učencev v skupini smo letni delovni načrt v celoti izvedli. Sodelovali smo v akcijah ZSMS na šoli, sami pa smo izvedli dve akciji predstavitve življenja v domu v obliki mladinskih ur in jutranje oddaje; izdelali smo čestitke ob novem letu, pripravili novoletno praznovanje in medsebojno obdaritev v domu; sodelovali s skupinsko masko na pustovanju na šoli; izvedli delovno akcijo čiščenja okolice doma ter dva pohoda v okolico Raven in pogosto uporabljali zimski bazen in mizo za namizni tenis.

Učenci so potrebovali največ pomoči pri učenju matematike, pa tudi pri razjasnjevanju pojmov iz fizike in kemije ter razlago določenih pojmov pri predmetu STM in OE. Posebnih učnih problemov pa ni bilo.

Učenci so v tem letu pogosto obolevali predvsem pozimi (angine, prehladi, gripe); večinoma so ostali v domu. Dva učenca sta bila med bivanjem v domu tudi za krajši čas hospitalizirana.

Zanimanje staršev za življenje in delo svojih otrok je bilo v tem šolskem letu zelo veliko. Prihajali so pogosto, večkrat pa smo se pogovorili po telefonu. Cena bivanja v domu se je v letu 1987 gibala okrog 30.000 din, učenci pa so imeli vsi štipendije, ali kadrovske ali iz združenih sredstev povišane zaradi bivanja v domu. Železarna Ravne je svojim štipendistom plačevala celotno bivanje in polovico prehrane.

Dva trakta v domu ima v najemu Železarna Ravne, obe učilnici pa je v dopoldanskem času uporabljala OŠ Prežihov Voranc Ravne. Goste smo imeli dvakrat, in sicer od 10. 1. do 12. 1. plavalce PK Branik (8) in od 27. 3. do 29. 3. plavalci iz PK Ljubljana (10).

V domu je poleg vzgojiteljice zaposlena delno tudi čistilka (4 ure) in hišnik s stavbe Na gradu 4.

V tem letu smo si pomagali pri nadzoru učencev z vratarsko službo Železarne Ravne in dežurstvom učencev v traktu in kuhinji (bujenje, odhajanje spat, čistoča prostorov ipd.). Proti koncu šolskega leta je ta oblika nadzora pričela pešati, in bo treba ta nadzor v prihodnjem šolskem letu rešiti drugače.

V informacijo še to, da je za šolsko leto 87/88 prijavljenih za bivanje v domu 14 učencev, od tega 7 prvič vpisanih. Število učencev se v zimskih mesecih poveča, zato lahko pričakujemo, da jih bo še več. Kljub občutnemu povišanju cene oskrbnine v prihodnjem šolskem letu (letos se je gibala okrog 30.000 din) na 73.000 din, lahko po uspelem informativnem dnevu trdimo, da se staršem, ki so vpisali svoje otroke v dom, zdi cena sprejemljiva.

Pripomniti je tudi treba, da je kljub našim intenzivnim prizadevanjem vse od

1985. leta še vedno nerešena verifikacija vzgojno-izobraževalne dejavnosti Doma učencev. Ker ne dosegamo predpisanega normativa (30 učencev v vzgojni skupini), še vedno ne prejemamo nobenih finančnih sredstev Izobraževalne skupnosti Slovenije.

7. DRUŽBENO EKONOMSKI POLOŽAJ SREDNJE ŠOLE IN MOŽNOSTI RAZVOJA

Približno 85% prihodka šole je redne dotacije Izobraževalne skupnosti Slovenije, ostalo so lastni prihodki (prehrana, dom, izobraževanje odraslih, lastna proizvodnja).

Največ težav povzroča na šoli neusklajenost oziroma razkorak med višino pridobljenih finančnih sredstev za izvajanje VIP, ki je republiško, in usklajevanje z življenjem in delom ljudi v našem delovnem in bivalnem okolju. Ne uspevamo uskladiti rasti OD naših delavcev s tistimi v gospodarstvu in družbenih dejavnostih v občini Ravne. Ta zaostanek se še vedno nadaljuje in ga s svojimi močmi nikakor ne moremo nadomestiti. Manjkajoča sredstva bi morali pridobiti v občini ali regiji iz svobodne menjave dela, vendar kljub številnim sprejetim pozitivnim stališčem in sklepom zaenkrat ni bistvenega premika.

Še vedno je dokaj pereča tudi prostorska problematika naše srednje šole:

- dve ločeni lokaciji, selitev učencev in učiteljev iz ene stavbe v drugo, varnost otrok, prečkanje ceste, izguba časa in kvalitete dela

- telovadnica in drugi prostori v DTK so za 1300 učencev pretesni (ogrožena varnost otrok in vprašljiva kakovost pouka)

- 22 splošnih učilnic ne ustrezajo potrebam kabinetnega pouka (strokovno teoretični predmeti in praktični pouk)

- učne delavnice ne ustrezajo normativom — utesenjenost, varnostni razlogi in kadrovska zasedba (manjka 10 delavcev; neuspeli razpisi za matematiko, fiziko, strojništvo, metalurgijo in praktični pouk).

Srednja šola TNPU Ravne na Koroškem se že od združitve obeh srednjih šol na Ravnah 1980. leta in od uvedbe SUI v 1981. letu otepa z naštetimi problemi. Rešujemo,

kar se da, vendar ta način ne obeta temeljitega zasuka, ki bi bil nujno potreben.

Treba je prostorsko reševati srednje šolstvo na Ravnah z gradnjo nove srednje šole na novi lokaciji, ali z gradnjo nadomestnega objekta ob stavbi Na gradu 4. Celotna okolica je primerna za šolo (študijska knjižnica, likovni salon, DTK, dijaški dom), kar je potrdil tudi iniciativni odbor. Predlagana je postopnost, ustrezna preureditev prostorov šole Na gradu 4, dozidava bočnega prizidka, gradnja nadomestnega objekta s telovadnico. Že deset let stara ideja o novi srednji šoli na Ravnah postaja kljub sedanjim težkim razmeram vedno večja stvarnost in tudi perspektiva. Predvsem je oteženo delo v KOV in STR in MET, saj sedanja opremljenost prostorov in kadrovske stanje ne ustrezata verifikacijskim zahtevam, niti ne zagotavljata dovolj kvalitetnih storitev.

Ob preureditvi prostorov Na gradu 4 bi bilo potrebnih še 20 učilnic s kabineti za splošne in strokovno teoretične predmete, kar znese približno 2400 m², učne delavnice pa še dodatnih 2500 m² (14 učnih delavnic). Poleg tega je treba predvideti za delavnice še energijo in transport (elektrika, dovod kisika in acetilen, 2,5 t tovornjak in viličar 2—3 t nosilnosti).

Potrebe po kvalitetnejšem pouku zahtevajo reševanje prostorske problematike, zato je nujno zgraditi nove dodatne prostore.

Za rešitev sedanje prostorske stiske predlagamo, da se zgradi nadomestni objekt ob stavbi Na gradu 4, ker je to tudi najbolj smiselna rešitev glede na objekte, ki so v bližini. Celotni prostor je zelo primeren za šolo.

Največji problem za gradnjo šole so finančna sredstva. Zato predlagamo naslednje možnosti financiranja:

- prodaja objekta na Koroški c. 10

- treba bo skleniti samoupravni sporazum o zbiranju sredstev v OZD v občini oziroma po možnosti tudi v regiji.

Zavedamo se zaostrenih gospodarskih in družbenih razmer tudi v naši občini, zato morajo biti naši delovni ljudje objektivno

Srečanje z gimnazijci Slovenske gimnazije iz Celovca

Janez Mrdavič

O delu in nalogah Koroške osrednje knjižnice

Splošne družbene razmere in vedno nove naloge, ki jih prinaša čas, terjajo ne samo sprotne ocenjevanje dela Koroške osrednje knjižnice »Dr. Franc Sušnik« Ravne na Koroškem, temveč tudi trezen premislek o smereh njenega nadaljnjega razvoja. Ker pa knjižnica želi in mora biti tvorno vključena v živa dogajanja, ki oblikujejo vsebino in utrip našega današnjega in jutrišnjega življenja, so tudi njeni dosežki in odločitve za prihodnost vprašanja, ki zadevajo vse družbene dejavnike območja, na katerem in za katerega deluje.

Knjiga je bila, je in bo tudi ostala temeljni vir novih znanj, poglobljenih informacij, večplastnih estetskih sporočil o človekovem do-

življanju sveta in življenja pa tudi zlahten, mi-kaven način človekove sprostitev in zabave.

Knjiga potemtakem zadovoljuje zelo različne potrebe človeka na najrazličnejših ravneh zahtevnosti. Vedno več je ljudi, ki se tega dobro zavedajo in si vsebinsko polnega življenja brez te temeljne kulturne vrednote ne znajo več predstavljati. Ker pa splošne gospodarske razmere posameznikom ne dovoljujejo, da bi si občutneje bogatili lastne — družinske knjižnice, iz leta v leto vse bolj narašča povpraševanje po knjigah v splošno-izobraževalnih in drugih knjižnicah. Tudi pri nas.

Število članov Koroške osrednje knjižnice se je leta 1987 povečalo za sedem odstotkov. V skupno število 4374 članov je všteti 183 bralcev iz dravogradske, 91 iz radeljske, 184 iz slovenjgraške občine, deset članov pa je iz drugih krajev Slovenije. Naših občanov je bilo leta 1987 v članjenih 3906 ali devetnajst odstotkov vseh prebivalcev občine. Največ (69 odstotkov) je bilo otrok in mladine.

Člani knjižnice bi do zadnjega sedeža napolnili sedemdesetdeset petinštiridesetdesetih avtobusov ali sedemnajstkrat dvorano Titovega doma z dvesto petdesetimi sedeži. Je to pisana družina obeh spolov, vseh starosti, vseh stopenj in smeri splošne in strokovne izobrazbe, zbrana iz vseh krajev doline — od Podpece do Kotelj, od Strojne do Leš.

Ta množica bralcev si je lahko izposojala knjige v matični knjižnici na ravnem gradu, v Pionirski knjižnici Leopold Suhodolčan na Ravnah pa v splošno-izobraževalnih knjižnicah oz. izposojevališčih na Prevaljah, v Mežici, Črni, Žerjavu, Podpeci, na Lešah, v Kotljah, Strojnski Reki in Šentanelu.

Staro načelo knjižnice, da je treba knjigo približati bralcem, je tudi lani potrdilo svojo veljavo. Njeni člani so si izposodili kar 135.466 knjižničnih enot. Če je vsaka izposojena knjiga obsegala povprečno 150 strani in je vsako prebral res le po en družinski član, ki prebere trideset strani na uro, potem so bralci prebrali 20 mili-

jonov 319.900 strani, za branje pa so porabili 677.330 ur ali 96.761 sedemurnih delovnikov ali 310 polnih fondov na leto obveznih delovnih ur. Podjetje s 310 delavci pa ni več ravno majhno in 677.330 ur branja ni nepomembno kulturno dejanje.

Res je, da so posebno otroške knjige tanjše, a otroci tudi počasneje berejo. Res pa je tudi, da je bilo med izposojenimi knjigami kar visok odstotek znanstvenih, poljudno-znanstvenih, strokovnih — študijskih knjig, ki so uporabnike tega gradiva zaposlovale tedne in mesece, a so jim vendarle prihranile veliko dragocenega časa, ker so si jih lahko izposodili v domači knjižnici in jim zato ni bilo treba čakati nanje v drugih knjižnicah univerz in fakultet. Prav ta vrsta literature, izbrana tudi po nasvetih uporabnikov samih, pa predstavlja eno tistih značilnosti Koroške osrednje knjižnice, ki jo ločijo od mnogih drugih občinskih matičnih knjižnic v Sloveniji.

Da lahko kolikor le mogoče zadovolji zelo različne potrebe bralcev v vsej občini, mora Koroška osrednja knjižnica voditi zelo preudarno nabavno politiko in smotrno razporejati knjižno gradivo med matično knjižnico in njene zunanje enote. Da pa lahko vsaj za silo nadomesti z izposojanjem uničene fonde, mora pridobiti vsako leto najmanj 6000 novih knjig. Lani se ji je to še posrečilo, vendar je morala nameniti za nakup knjižničnega gradiva 11.977.605 din (145 %) več kot leto dni poprej. Vsi, ki so ji kakorkoli pomagali doseči ta najnujnejši nakup, so s tem dokazali, da se zavedajo pomena knjižnice in zaupajo v racionalnost njenih usmeritev. Posebna zahvala gre tudi v tem primeru Železarni Ravne OK SZDL in OSS Ravne na Koroškem.

S knjižnimi novitetami pa je treba bralce seznanjati. V Koroški osrednji knjižnici si jih lahko obiskovalci sproti ogledajo (in prelistajo) na bolj ali manj stalni razstavi novih pridobitev v bralnici matične knjižnice, vsaj temeljne podatke o novih knjigah pa lahko dobijo tudi v Koroškem fužinarju. Knjižno bero preteklega

obveščeni o razmerah, v katerih na šoli delamo. Vse od 1980. leta si prizadevamo prodreti z našimi zahtevami, da se prostorska problematika srednje šole primerno reši ali vsaj prične reševati.

Naštetimo le najpomembnejše:

Intenzivno smo se vključili v akcijo za krajevni samoprispevek v občini Ravne 1984. leta, našo problematiko je v istem letu obravnaval občinski komite ZKS, prav tako SZDL, vsi zbori skupščine občine so v aprilu 1986 razpravljali o predstavljeni analizi delovanja šole in sprejeli nekaj obvezujočih sklepov. Problematika je bila predstavljena na regijskih posvetih DPO, vsakoletna objava v Fužinarju prav tako prispeva, da širša javnost bolje spozna delo in probleme na naši srednji šoli.

Analiza razvoja in ocene gospodarskih razvojnih možnosti občine Ravne, ki jo je izdelal Ekonomski center, enota Ravne, izpostavlja probleme spreminjanja strukture zaposlenih z večanjem deleža delavcev z višjimi stopnjami strokovne izobrazbe. Nadalje ugotavlja, da zelo slaba kvalifikacijska sestava delavcev v regiji prav gotovo pomeni omejitve možnosti sicer dokaj dobro ocenjene razvojne moči našega gospodarstva. Sodeč po navedenih raziskovalnih ugotovitvah je treba v prihodnjem obdobju ohraniti oziroma občasno povečati število vpisanih 1. letnikov vseh programov srednje šole, obstajajo pa tudi možnosti odpiranja novih programov predvsem v elektropanogi kot še na drugih področjih. Vse to potrjuje potrebnost srednjega šolstva na Ravnah tudi v prihodnje, kvalitetnega šolstva, ki bo omogočalo naši mladini dobivati boljše znanje in uspešno študirati in delati. V nasprotnem primeru obstaja resna bojazn, da bo naša Koroška regija ostala na periferiji razvoja znanosti, tehnologije in napredka v vsem. Kvalitetno znanje je naša edina alternativa na pragu leta 2000. Če so naši delavci v prvem letu svobode vedeli, kaj pomeni šola in so si jo izborili celo v Beogradu in so naši mladi družno z učitelji z udarniškim delom zgradili hišo učenosti, se moramo tudi sedaj pogumneje odločiti, kako naprej. Ta odločitev ni samo na strani delavcev šole, ampak predvsem na strani naših uporabnikov, delavcev v delovnih organizacijah in njihovih delegatih, ki v samoupravnih telesih odločajo o naši skupni prihodnosti.

Kje so tisti časi

leta smo obiskovalcem predstavili v okviru praznovanj slovenskega kulturnega praznika. Razstavo »Knjižne novosti slovenskih mladinskih avtorjev v letu 1986« v Pionirski knjižnici Leopold Suhodolčan si je ogledalo nad 900 osnovnošolcev in njihovih učiteljev, razstavo »Knjižne novosti slovenskih avtorjev v letu 1986« v matični knjižnici pa nad 1860 mlajših in starejših obiskovalcev.

Zanimanje najmlajših za svoje delo in lepo slovensko besedo je poskušala knjižnica prebujati z enajstimi pravljicnimi urami, izvedenimi v Pionirski knjižnici Leopold Suhodolčan na Ravnah in v splošno-izobraževalnih knjižnicah v Črni, Zerjavu, Mežici in Kotljah, starejšim bralcem, ki že vrsto let izpričujejo ne samo razvite bralne potrebe, temveč tudi primerno stopnjo bralne kulture, pa je izkazala pozornost s tem, da jim je pripravila pristrčno srečanje s slovenskim zamejskim pisateljem Jankom Messnerjem ter jih obdarila s skromnimi knjižnimi nagradami in spominsko značko dr. Franca Sušnika. Med temi je vsako leto vsaj nekaj takih, ki jim je to v vsem življenju edino javno priznanje. (In zakaj naj bi bilo ravno branje tista kulturna dejavnost, ki si takega priznanja ne bi zaslužila?) Predstavniki družbenopolitičnih skupnosti in organizacij na te prireditve ne vabimo iz formalne vljudnosti, temveč zato, da bi s svojo navzočnostjo potrdili veljavo in vrednost knjige, pomen in vrednost branja ne samo za posameznike, temveč tudi za družbo ki jo predstavljajo in se bori za notranjo kvaliteto življenja občanov.

Povsem razumljivo je, da posveča knjižnica posebno skrb mladim bralcem, da prisluškuje potrebam šol in streže njihovim željam. Primerov, ki to dokazujejo, je več in jih poznajo dijaki in učitelji. Med drugim je leta 1987 šestinštirideset skupinam učencev in dijakov, ki skupno šteje 1624 udeležencev, predstavila bogastvo knjižnice, jih seznanila z organizacijo in delovanjem knjižnične mreže in jim praktično pokazala, kako lahko z uporabo bibliografij in knjižničnih katalogov najdejo literaturo, ki jo potrebujejo in jih zanima.

Tudi razstava, ki smo jo pripravili v sodelovanju s knjižnico iz pobratenega srbskega mesta Varvarin ob 200-letnici Vuka Stefanovića Karadžića, se je ujemala s programom šol v jubilejnim Vukovem letu. Ogledalo si jo je 1660 obiskovalcev, med drugimi tudi udeleženci srečanja pisateljev in pesnikov drugih narodov in narodnosti, ki živijo in delajo v Socialistični republiki Sloveniji.

Likovni salon, ki deluje kot notranja organizacijska enota Koroške osrednje knjižnice, je leta 1987 organiziral osem razstav v svoj program pa si je že ob začetku delovanja zapisal tudi nalogo, da bo s svojimi razstavami pomagal šolam uresničevati program estetske vzgoje učencev in dijakov. Veliko večino obiskovalcev predstavljajo skupine, ki si ogledajo razstave pod strokovnim vodstvom likovnih pedagogov, ki se zavedajo pomena razstav in jih znajo izrabiti za uresničevanje učnih in vzgojnih smotrov svojega predmetnega področja.

Mežiška dolina privablja vedno več strokovnih ekskurzij in izletniških skupin. Koroška osrednja knjižnica tudi tem ne zapira vrat, temveč jih poskuša sprejeti z znano koroško prijaznostjo. Njeni delavci se zavedamo, da želijo organizatorji teh obiskov obogatiti vednost obiskovalcev tudi s preteklostjo in sedanjostjo, z značilnostmi in problemi krajev, kamor so prišli, zato jim seveda ne predstavimo le gradu in knjižnice, temveč jim spregovorimo tudi o

Skriti ravenski kottički

težnjah krajev po vsestranski rasti in tesnem sožitju gospodarstva z družbenimi dejavnostmi. Sedemdeset takih skupin iz vse Slovenije, ki so skupno šteje 2103 udeležencev, je lani obiskala Koroško osrednjo knjižnico.

Mimo teh številčnejših skupin pa prihajajo v knjižnico tudi manjše skupine poslovnih partnerjev gospodarskih organizacij, delegacije in posamezniki — gostje Zelezarne Ravne, družbenopolitičnih organizacij in skupnosti, društev in ustanov, marsikdaj z zelo specifičnimi željami. Take so bile med drugim lani skupina turističnih novinarjev Jugoslavije, skupina delovne skupnosti predsedstva CK ZK Slovenije, udeleženci srečanja pisateljev in pesnikov drugih narodov in narodnosti v SR Sloveniji in udeleženci seminarja za slovenske učitelje s Tržaškega. V tem primeru sta organizatorja seminarja, Zavod SR Slovenije za šolstvo in njegova organizacijska enota Dravograd, vso skrb za predstavitev Prežihovega življenja in dela zaupala Koroški osrednji knjižnici.

Če upoštevamo v tem pogledu še večji delež Delavskega muzeja, strokovno samostojne ustanove, upravno združene s Koroško osrednjo knjižnico, katerega zbirke je lani obiskalo 118 skupin s 7278 udeleženci, in 8827 obiskovalcev Prežihove bajte, najbrž ni pretiran sklep, da muzej in knjižnica prispevata pomemben delež k vsebinski ponudbi ravskega turizma. Žal pa s svojimi prihodki ne moreta sami poskrbeti za to, da bi obiskovalci vedno odhajali z Raven z najboljšimi vtisi o urejenosti ožjega in širšega okolja kulturnih objektov, ki so cilj njihovega obiska. Tudi zato bo treba združiti moči in sredstva, da nam bo spet v ponos naš grajski park, da nam dostop do Prežihovega vrha ter ureditev ožjega in širšega okolja Prežihove bajte ne bosta nikoli delala sramote.

Specifični nalogi Koroške osrednje knjižnice sta tudi dopolnjevanje domoznanske zbirke in izdelava lokalne bibliografije. V domoznanski zbirki zbiramo in strokovno obdelujemo vse vrste gradiva, ki se kakorkoli nanaša na Koroško, še posebno pa na štiri občine današnje koroške krajine. Leta 1987 smo jo obogatili z okrog 200 knjigami, dvajsetimi letniki časopisov, glasil delovnih organizacij in šol, s šestnajstimi letniki periodičnega tiska iz zamejske Koroške, z nekaj

zanimivimi rokopisi in precejšnjim številom zlasti starejših fotografij. Ker pa je hiter razvoj tehnike prinesel vrsto novih možnosti za posredovanje znanja, informacij in zabave, knjižnica že nekaj let zbira in strokovno obdeluje tudi zvočno gradivo (magnetofonske trakove, zvočne kasete, gramofonske plošče), diapozitive, videokasete ipd. Doslej je izbirala in zbiralala to gradivo po domoznanskem principu. S fiksnim priključitvijo televizorja in videorekorderjev si je lani ustvarila možnost, da lahko zbrano gradivo tudi uporablja — spet predvsem za potrebe šol, a tudi za lastno »obknjižnično« dejavnost. Ko bo pridobila še kaj novih prostorov, ko bo zbrala in sama izoblikovala ustrezno gradivo, bo lahko kaj več ponudila (po izbiri) tudi udeležencem poučnih ekskurzij in izletniških skupin iz drugih krajev Slovenije in širše domovine.

Da lahko ustrezemo željam in potrebam uporabnikov zlasti domoznanskega gradiva, moramo poleg splošnih katalogov izdelovati vedno več specialnih razvidov in drugih pomagal, ki omogočajo pregled nad njim. Tako so knjižnične delavke leta 1987 izpisale iz knjig, časnikov, časopisov in drugih periodičnih ali občasnih publikacij okrog 4900 najrazličnejših sestavkov, ki se kakorkoli nanašajo na Koroško, njeno preteklost in sedanjost, njene uspehe in težave. Samo s pomočjo teh izrednih razvidov smo lahko knjižnični delavci dali leta 1987 okrog 4500 najrazličnejših ustnih, pisnih in telefonskih informacij, največ prebivalcem in ustanovam koroške krajine, a tudi po drugih krajih Slovenije, Jugoslavije in zamejstva.

Letos je Koroška osrednja knjižnica razširila svojo ponudbo na izposojajo videokaset, ki ji jih je ponudil v zakup AVC »BIMBO«. Ta jih samostojno ne sme izposojati, ker sodi izposoja kaset po sedaj veljavnih zakonskih določilih izključno v pristojnost knjižnic.

Množičnemu povpraševanju po vedno novih, trenutno iskanih videokasetah vseh vrst najbrž nobena knjižnica ne bo v celoti kos, pa ne samo zaradi pomanjkanja denarja, temveč predvsem zaradi pomanjkanja tehnične opreme in sedanje strokovno usposobljenosti knjižničnih delavcev. Prav tako pa se bo najbrž le malokatera knjižnica mogla v celoti izogniti novemu izzivu in novim nalogam.

Snuje se centralna republiška mediateka in mreža občinskih, regijskih mediatek. Marsikatera občina si ob občinski matični knjižnici — biblioteki — ne bo mogla privoščiti še posebne občinske mediateke, a brez mediatečnih gradiv, kamor ne sodijo samo videokasete, gotovo ne bo mogla dolgo shajati, če bo hotela slediti nagnemu razvoju.

Znašli smo se torej pred pomembno odločitvijo, ki pa v nobenem primeru ne zadeva samo knjižnice in njenih delavcev, temveč terja hiter odgovor tako ali drugače prizadetih družbenih dejavnikov.

Zavedati se moramo, da naše šole že sedaj vzgajajo in izobražujejo kadre za enaindvajseto stoletje in bodo morale tehnologijo vzgoje in izobraževanja prej ko mogoče modernizirati in spremeniti tako, da bodo junji rezultati ustrezali zahtevam postindustrijske, informacijske dobe. S pretežno samo besednega načina podajanja snovi bodo morale, kjer je to le količikaj mogoče, preiti na uporabo modernih učil in učnih pripomočkov, kamor sodijo gotovo tudi vsa avdiovizualna sredstva, ki tudi sama ne izključujejo žive besede in ne izničujejo pomena knjig.

Z zbiranjem avdiovizualnega gradiva za potrebe šol ne kaže odlašati in se opravičevati s tem, da pač še niso primerno tehnično opremljene. Ko bodo, bo marsikaj že zamujeno, in šele takrat se bo možno pogovarjati o tem, kaj naj ima vsaka šola sama in kaj naj za potrebe vseh še naprej zbira in hrani občinska ali celo samo regijska mediateka. Tako bogati najbrž tudi takrat ne bomo, da bi lahko imel vsak vse, a če tudi bi to zmogli, bi bila odločitev za tako razsipništvo nespametna.

Nič manj nespametno pa bi ne bilo, če ne bi začeli v okviru finančnih možnosti takoj zbirati videokaset s posnetki vsaj domače filmske klasike in drugih vrhunskih dosežkov na vseh področjih umetniške ustvarjalnosti preteklih dob in sedanjosti, posameznih civilizacij, narodov, skupin in posameznikov. Zamujenega tudi na tem področju ne bi mogli nikoli pristoriti.

Tretja smer mediatečne dejavnosti je gotovo domoznanska. Na tem področju smo tudi že največ naredili. Občinske matične knjižnice drugih treh občin koroške krajine so zbiranje domoznanskega avdiovizualnega gradiva za vso krajino zaupale Koroški osrednji knjižnici. S tem gradivom bomo razen pisanih in tiskanih dokumentov ohranili prihodnosti tudi zvočne in slikovne zapise, ki jih omogočajo moderni dosežki avdio- in videotehnike.

Naslednje, povsem novo področje, na katerega si mora Koroška osrednja knjižnica odpreti pot, je računalništvo in računalniško podprta informatika. V to jo sili ne samo sprotno delo, temveč tudi razvoj republiškega knjižno-informacijskega sistema, vključenega v jugoslovanski in svetovni knjižnično-informacijski sistem. Vsa-ko nadaljnje odlašanje na tem področju bi Koroško osrednjo knjižnico izločalo iz skupine razvitejših slovenskih knjižnic.

Tudi tu se odpira več smeri delovanja, več ugodnosti, ki jim pomena niti slutiti ne moremo, a seveda tudi več strokovnega dela, za katerega se moramo čim prej ustrezno pripraviti.

Že sedaj obstaja možnost, da se knjižnica s svojim računalnikom neposredno ali posredno vključi v knjižnično-informacijski sistem in drage sisteme informiranja v SR Sloveniji, kar bi ji odprlo dostop do dragocenih informacij, ki seveda ne bi koristile le njej, temveč predvsem njenim članom, ki potrebujejo za svoje delo literaturo, kakršne Koroška osrednja knjižnica nima.

Vključitev v republiški knjižnično-informacijski sistem (centralni slovenski in jugoslovanski

katalog) ji ne bo le olajšala lastnega strokovnega dela, temveč ga bo do skrajnosti racionalizirala in poenotila.

Seveda pa bo imela tudi Koroška osrednja knjižnica obveznosti do centralne baze podatkov v sklopu enotnega knjižnično-informacijskega sistema in jih bo najlaže izpolnjevala s pomočjo v sistem vključenega lastnega računalnika. Ko pa bo sistem zares deloval, si drugačnega dvostranskega pretoka informacij v sedanji obliki ne bo mogoče več niti predstavljati.

Sedanja kartotečno sestavljena lokalna bibliografija v knjižnici iz leta v leto narašča, a ostaja vendarle bolj ali manj samo pomoč posameznim bralcem in knjižničnim delavcem, ko na prošnjo posameznikov ali ustanov iz vse Slovenije iščejo posamezne podatke ali širše informacije. Računalnik bo sedanji čas iskanja bistveno skrajšal, hkrati pa bo iz strokovno urejene baze podatkov samodejno oblikoval širše, problemsko zaokrožene informacije.

Tudi na Ravnah manjše baze različnih podatkov že obstajajo. Ko bo tako bazo imel za svoje strokovno področje tudi Delavski muzej, bosta kompatibilna, med seboj povezana računalnika muzeja in knjižnice domoznanske informacije pomembno kompletirala. In šele smotno povezane baze lokalnih podatkov, ki že obstajajo, in tistih, ki šele bodo nastale, bodo dajale kolikor

mogoče popolne odgovore na vprašanja o preteklosti in sedanjosti našega ožjega okolja in večje, kvalitetnejše možnosti za odgovorno, racionalno samoupravno in vsakršno drugo odločanje.

Problematika, zajeta v laičnem zapisu zadnjih nekaj odstavkov, sicer presega možnosti in pristojnosti Koroške osrednje knjižnice in njenih delavcev, toda brez njenega deleža pri uresničevanju strokovno domišljene zamisli ne bo šlo in knjižnica bi bila rada pripravljena na trenutek, ko jo bomo začeli uresničevati. Svoj del — zgolj knjižničnih problemov pa bo začela samostojno reševati kolikor le mogoče hitro.

Ne samo interes knjižnice, tudi interes družbene skupnosti naj bi bil, da z uresničevanjem svojih specifičnih nalog knjižnica čim prej naravnava korak v enaindvajseto stoletje. Taka naravnost pa mora seveda vplivati tudi na reševanje njene kadrovske, prostorske in vsake druge problematike. Kakršnokoli prenaplajeno spreminjanje njenega položaja in vloge bi lahko imelo nepopravljive posledice za knjižnico in okolje, ki mu streže s svojo dejavnostjo. Nepremišljenih, slabih odločitev ne bi mogli opravičevati in opravičiti s trenutno še tako težko gospodarsko situacijo. Vsi sklepi in odločitve o njeni bodoči usodi naj izhajajo iz vidikov strokovnosti in nepogrešljivih nalog, ki jih bo morala opravljati, ko bomo rešeni sedanjih stisk in težav.

Prežihove plakete 1987

Predsedstvo Kulturne skupnosti Ravne je na osrednji proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku v občini Ravne 8. februarja v Črni podelilo Prežihove plakete za dosežke v kulturi, ki so posebnega pomena za občino Ravne na Koroškem. Za živi delež in umetniško moč pri obveščanju, soustvarjanju in izpričevanju kulturne volje v koroški krajini so dobili:

— **zlato Prežihovo plaketo: Frančiška Srebot iz Črne in Železarna Ravne**

— **srebrno Prežihovo plaketo: Alojz Lipovnik z Raven, Janko Messner iz Celovca, Peter Mihelač z Raven ter Emil Pečnik iz Drogovgrada**

— **bronasto Prežihovo plaketo: Hedvika Gorenšek z Leš, Franc Gornik z Raven, Aleš Moličnik iz Črne, Franc Vauh iz Šentanela ter Planinsko društvo Prevalje.**

FRANICA SREBOT iz Črne na Koroškem je dobila ZLATO PREŽIHOVO PLAKETO ZA DOLGOLETNO LJUBITELJSKO KULTURNO DELO V GLEDALIŠKI DEJAVNOSTI.

Bila je igralka v gledališki skupini Delavsko prosvetnega društva Svoboda Črna. Številne vloge, ki jih je odigrala, presegajo okvir amaterskega snovanja. V glavnih vlogah je nastopala v igrh: Miklova Zala, Mar-

Janko Messner prejema srebrno plaketo

tin Kačur, Pernjakovi, Velika puntarija, Gospa ministrica, Vasa Železnova in v številnih operetah. S svojimi recitacijami je dosegala navdušene aplavze. Zavzeta je bila za folklorno dejavnost in ljudsko izročilo. Sodelovala je na mnogih veselih večerih s teksti, ki jih je sama sestavila. Z bogato gledališko dejavnostjo je pomembno prispevala k razvoju gledališke kulture. S svojimi stvaritvami že dolgo vrsto let bogati naše koroško kulturno življenje.

ŽELEZARNA RAVNE je dobila ZLATO PREŽIHOVO PLAKETO V PRIZNANJE ZA BOGATO KULTURNO DEJAVNOST ŽELEZARJEV IN POMOČ PRI KULTURNIH AKCIJAH.

Železarna Ravne se nenehno aktivno vključuje v kulturna snovanja in s tem bistveno prispeva k bogatemu kulturnemu življenju svojih delavcev in drugih občanov. Organizira in materialno podpira akcije, kot so Forma viva, slikarska kolonija, izdaje literarnih del svojih delavcev. Vrsto priznanih umetnikov je lahko pokazalo svojo izrazno moč pri oblikovanju živih oblik in slikarskih del. Ogromno kulturnih prireditev je potekalo pod pokroviteljstvom železarne. Veliko pomoči nudi Koroški osrednji knjižnici, obnovi gradu, Delavskemu muzeju in drugim objektom za kulturo. Njen delež pri ohranjanju kulture te dežele bo tudi v prihodnje zelo potreben.

Profesor ALOJZ LIPOVNIK z Raven na Koroškem je dobil SREBRNO PREŽIHOVO PLAKETO ZA USPEŠNO VODENJE PIHALNEGA ORKESTRA RAVENSKIH ŽELEZARJEV.

Profesor Alojz Lipovnik vodi Pihalni orkester ravenških železarjev od leta 1979. Od takrat do danes je orkester pod njegovim vodstvom dosegel zavidanja vredno umetniško raven, o čemer pričajo kar tri zaporedna prva mesta na republiških tekmovanjih. Orkester je osvojil zlati kipec ABRAŠEVIČ ter imel nadvse uspešen koncert v Cankarjevem domu. Sodeloval je na vseh festivalih »Revolucija in glasba«, gostoval po Nemčiji in Italiji, kjer je predstavljal kulturo naše občine in domovine.

Profesor JANKO MESSNER iz Celovca je dobil SREBRNO PREŽIHOVO PLAKETO ZA POPULARIZACIJO PREŽIHOVIH LITERARNIH DEL.

Doma je iz Doba pri Pliberku. Sedem let je poučeval na ravenški gimnaziji. Takrat je zbral dragocena in pretresljiva pričevanja zapornikov v dravograjski mučnici in jih izdal v brošuri »Morišče Dravograd«. Med bivanjem na Ravnah se je seznanil s Prežihovim Vorancem, njegovim življenjem in delom. Pozneje je veliko storil za njegovo popularizacijo. Leta 1963 je izdal svoj prevod Samorastnikov. V raznih avstrijskih časnikih je objavil tudi nekaj črtic iz Prežihovih Solzic. Poleg zbirke Samorastniki, ki predstavlja težak prevajalski zalogaj, je nemško beročemu bralcu predstavil najzlahtnejše ideje in slogovne prvine Prežihove ustvarjalnosti. Svoje zanimanje za Prežihovo je prenašal tudi na dijake celovške gimnazije za Slovence, kar je pustilo za sabo vrsto še danes opaznih sadov.

PETER MIHELAC z Raven na Koroškem je dobil SREBRNO PREŽIHOVO PLA-

KETO ZA USPEHE PRI RAZVOJU IN OHRANJANJU FOLKLORNEGA IZROČILA.

Peter Mihelač se že 20 let ljubiteljsko ukvarja s folklorno dejavnostjo, bil je plesalec in tehnični vodja folklorne skupine pri Kulturno umetniškem društvu »Prežihov Voranc«. Po koroški krajini je načrtno zbiral folklorno gradivo. Plod tega zbiranja so noše in plesi. Jugoslaviji so predstavili koroško steljerajo, postavili na oder koroško ohcet. Uspešno so sodelovali na festivalih v Zagrebu, Zakopanah na Poljskem, Trentu v Italiji, gostovali v pobratenih občinah Varvarin, Čačak, Probištip.

Peter Mihelač je duša in srce folklorne skupine. Vedno je pripravljen pomagati tudi drugim.

Profesor EMIL PEČNIK iz Dravograda je dobil SREBRNO PREŽIHOVO PLAKETO ZA DELO V LJUBITELJSKI GLEDALIŠKI DEJAVNOSTI.

Je predavatelj angleškega jezika na Srednji šoli tehniško-naravoslovne in pedagoške usmeritve na Ravnah in velik ljubitelj gledališča, uspešen režiser in igravec v svojem okolju. Je iz Dravograda. Posebno uspešna je njegova gledališka skupina na srednji šoli, ki izvaja gledališka dela v angleškem jeziku. Opazen uspeh je doživela na lanskem republiškem srečanju »Naša beseda« na Jesenicah. Skupina je uspešno gostovala po slovenskih šolah in bila odlično sprejeta na srečanju germanistov v Cankarjevem domu, kjer je bila gost univerze.

HEDVIKA GORENŠEK z Leš je dobila BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO ZA NEUTRUDNO DELO V KULTURI.

Uspešno deluje kot kulturna delavka na Lešah. Zadolžena je za vse vrste kulturnih prireditev. Odmevne so zlasti njene proslave ob krajevnem prazniku, poleg vodenja proslav tudi sama sodeluje v njih. Vodi krajevno knjižnico in tako širi bralno kulturo med krajane.

Velik in neprecenljiv je njen delež pri kulturnem utripu kraja.

FRANC GORNIK z Raven na Koroškem je dobil BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO ZA SVOJO MUZEJSKO DEJAVNOST.

Je velik ljubitelj in zbiralec naravne in kulturne dediščine. Z njegovo pomočjo je bila ohranjena marsikatera kulturna ostalina. Veliko pisnih virov je rešil pred uničenjem in jih podaril Delavskemu muzeju. Kot predstavniki železarne je član sveta muzeja, z njegovo pomočjo je bilo rešeno veliko tehničnih zadev. Neprecenljiv je njegov delež pri postavitvi spomenika železarstvu na Prevaljah, katere avtor je on sam. Njegova zasluga je tudi obnove vhoda v Franciskov rov na Lešah.

ALEŠ MOLIČNIK iz Črne na Koroškem je dobil BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO ZA USPEŠNO IN VSESTRANSKO DELO V KULTURI.

Že dolga leta tvorno deluje na kulturnem in družbenopolitičnem področju. Predvsem je veliko svojih moči vložil v kulturo, kjer je pokazal svoje organizacijske sposobnosti. Bil je predsednik Delavsko prosvetnega društva »Svoboda« Črna, pevec v moškem in kasneje v mešanem pevskem zboru, v tozdu TOM je predsednik sveta za kulturo, član

uredniškega odbora literarne revije Šumc. Z velikim zagonom in delavnostjo je Aleš Moličnik prispeval svoj delež pri kulturnem razvoju Črne.

FRANC VAUH s Prevalj je dobil BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO ZA ORGANIZACIJSKO DELO V KULTURNO-PROSVETNEM DRUŠTVU ŠENTANEL.

Že več kot 25 let je soustvarjalec kulturnega življenja v Šentanelu. Je aktiven član zbora »ŠENTANELSKI PAVRI« od ustanovitve, organizator vaj, nastopov, koncertov, gostovanj. Več mandatnih obdobji je opravljal dolžnost predsednika Kulturno-prosvetnega društva Šentanel. Vodi kroniko pevskega zbora od prvih začetkov. Poznan je kot vnet ljubitelj kulturnih obeležij, svoje ljubiteljsstvo prenaša tudi na mlade rodove.

S svojim dosedanjim delovanjem je veliko prispeval k obogatitvi kulturnega življenja v kraju.

PLANINSKO DRUŠTVO PREVALJE je dobilo BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO V PRIZNANJE ZA ORGANIZACIJO KULTURNIH SREČANJ NA URŠLJI GORI.

Od svoje ustanovitve 1919. leta je Planinsko društvo vzgajalo svoje člane v narodno zavednem duhu in širilo ljubezen do narave in kulturnih pridobitev človeka.

Leta 1984 so planinci svojo dejavnost popestrili s kulturnimi srečanji na Uršlji gori, ki so pritegnile veliko ljubiteljev planin, lepe besede in pesmi.

Na kulturnih srečanjih popularizirajo domače pisatelje in hkrati spodbujajo še živeče ustvarjalce.

Planinsko društvo izdaja tudi priložnostne brošure o lepota domačih gora in ljubezni do njih.

Mitja Šipek

Mejniki

(Ob podelitvi Prežihove plakete)

Mejniki so v življenju neizogibni na vsej poti, so za hodca po strmini cilji, pa če je le navaden kamen, težko pričakovani, dokler ga ne doseže, in globoko spoštovani, ko se nanj opira po trudni prehojeni poti. V dolini bi tak kamen bil v napoto, na široki cesti brez ovir in cilja.

Mejniki v kulturi so cilji, pa čeprav tako neznatni, kot je kamen na gori, spoštovani so toliko bolj, kolikor bolj strma je pot do njih.

Na praznični dan slovenske kulture, ko s ponosom gledamo v preteklost in na slavno kulturno zapuščino velikih Slovencev, je prav, da naredimo obračun in načrt za našo kulturno setev. Skromna priznanja, ki jih na ta dan vsako leto namenimo organizacijam in posameznim članom naše skupnosti, ki so se v preteklem obdobju bolj kot drugi potrudili, da kulturna rast ne zamre, so pač le izraz spoštovanja in pobuda za naprej. Vsa, še tako neopazna dejanja, ki krepi kulturno dejavnost v naši dolini, je enakovreden prispevek, kot je vsak najmanjši kamenček v mozaiku nepogrešljiv sestavni del in bi brez njega podoba ne zažarela v vsej krasi. Zlata, srebrna ali bronasta odličja ne

govore o veličini dejanja, temveč so izraz zvestobe kulturnemu poslanstvu.

Zlato se je zablestelo v rokah železarjev. Ni slučaj in ne privilegij, da je Železarna Ravne prva med slovenskimi delovnimi organizacijami kulturno delo vgradila v svoj proizvodni program. Prva je bila, ki je brez oklevanja odprla delovno mesto kulturnega animatorja. Njej so kmalu sledile še druge. Nikakor si ne domišljamo, da smo izbrali najboljšega in najbolj sposobnega, pomembno je, da je kolektiv dvignil roko in izrekel odločen »DA« za organizirano kulturno delo v kolektivu in s tem v sestavljeni organizaciji ter v vsej okolici, kjer naši delavci živijo. Kulturno delo je živelo že prej, godba igra že 85 let, pevci pojo, kar pomni, in spomina vredne odrske stvaritve so zapisane v analih krajine, vendar pomeni institucija, utelešena v delovni program kolektiva, bleščečo zmago kulturno osveščenega kolektiva, ki zagotavlja neprekinjeno skrb in rast kulturnega železarja. Kakovost njihovih izdelkov, ki svetu ni neznana, je oplemeniteni za dolgo dobo in mnoge rodove, še z znakom kakovosti kulturne duše železarjev. Glasilo ravnstvenih železarjev KOROŠKI FUŽINAR in še vrsta drugih glasil, ki nepriznani vpletajo med hladne železne okenske križe še živo dehteče cvetje kulturnega izročila od včeraj in danes za jutri, izpričujejo, da kultura nima meja.

Če se nekdo spomni, da je sredi zime na vrhu Gore prav, da se čuje beseda iz kulturnih logov v spomin na naše skromne, a nič manj pomembne ustvarjalce, potem mu gre priznanje. Priznanje mu dajo preštevilni obiskovalci, ki so poleg lepote gore željni

lepote slovenske besede in pesmi. In kdor je doživel take in podobne trenutke, je potešen, kot da je bil priča najrazkošnejšemu koncertu.

Dokler bodo med nami tako številni ljubitelji kulturnih dobrin, ki niti niso dostopne na stečaj roke, ni bojazni, da bo kultura zamrla. Z gotovostjo lahko verjamemo, da bolj kot kdajkoli tli v srcih in jo ljudje v podzavesti čutijo kot rešitev, kot čudežno triglavsko rožo, ki naj ozdravi neštete rane modernega človeka. Ta divji polet sodobne tehnike, ki je razčlovečil svet in ga pognal v stiske, ki nimajo nič manjših posledic kot vojna, mora dobiti protitež, ki naj človeku vrne dostojanstvo, preden samo sebe uniči. Zakon ravnotežja še vedno drži in vsakdo ga nosi v sebi kot nagon po samoohranitvi človeka in ne človeka-robotu.

Ravno v tem je veliko poslanstvo tistih, ki jim je narava naklonila dar občutiti lepote življenja, ne samo materialne dobrote. In če jih podarimo še svojim bližnjim ter jih prebudimo iz dremavice, smo naredili veliko delo, ne samo njim, tudi nam samim. O tem govore priznanja!

Vprašanje, ali je vredno truda, potem ni več vprašanje, potem ostane le še vprašanje, ali se splača živeti. Brez ciljev prav gotovo ne, toda cilji so mejniki, ki jih nosimo s seboj, pa če so še tako skromni in neopazni. So del nas, zato upravičeno terjamo od družbe, da jih spoštuje in jih pusti ureničiti nam in družbi v prid. Pogled nazaj, na prehojeno pot, bilanca je pozitivna.

Ob prazniku kulture si zaželim le to, da bi lahko v miru ustvarjali še naprej, vsem slavlencem pa iskreno čestitamo.

Marjan Kolar

Oporoka v verzih

Železarna Ravne je ob letošnjem kulturnem prazniku izdala že četrto knjižico domačega avtorja. Štiri izdaje v pičlih dveh letih so nemara dokaz, da zamisel o tiskanju leposlovja, kakršnega pišejo ravnstveni železarji, ni bila slaba.

Tokrat ne gre ne za začetnika ne za prvenec, ampak je avtor Mitja Šipek, ki ga v naši občini in regiji že desetletja poznamo kot kulturnega delavca, dejavnega na več področjih — na gledališkem, pevskem, govorniškem in leposlovnem. (Na slednjem nemara še najmanj kontinuirano.) Njegova knjiga Šentanel je pred leti šla med ljudi ter se priljubila; po prvih odzivih sodeč ugajajo tudi njegovi verzih.

Šipkova zbirka Oporoka vsebuje 14 naslovov in gre torej bolj za cikel kot za zbirko v običajnem smislu besede. Posamezna besedila sicer ne potrebujejo razlag, saj je njihov jezik vsakomur razumljiv in ne vsebuje skritih pomenov, komajda kaj prenesenih. Vsako besedilo izhaja iz življenjskega spoznanja, ki je razširjeno in zaokroženo v pesemsko celoto. Takšna spoznanja se pač nujno naberejo človeku v 60 letih razgibanega delovanja. Čeprav torej teh besedil pomensko ni treba dešifrirati, pa je morda koristno povedati o njih kaj več, saj je naravno, da se ob branju verzov porajajo misli, ki vodijo od dela k avtorju

in od njega k dobi, ki jo vsi živimo (različno ozaveščeno in intenzivno), nato o poeziji nasploh pa o različnih vzgibih, iz katerih nastaja, ter o načinih, kako se izraža, naposled pa morda še, kam se umešča. Iz takih povezav se nazadnje pokaže, da bi besedila našega avtorja komaj mogla biti dosti drugačna, kot so.

Vsi vemo, da nekajletna kriza, ki ji še ne vidimo konca, daleč ni samo gospodarska in politična, ampak že dolgo v veliki meri tudi moralna. To spoznanje doživljamo različno površno ali prizadeto in se nanj tako tudi odzivamo. Šipek pripada generaciji, ki se je med vojsko bojevala za precej drugačne ideale od danes uresničenih in je gotovo verjela tudi v precej drugačen lik človeka od danes standardnega. Vemo tudi, da smo v desetletjih po vojni v naših evforijah nemara globoko verjeli, kako bomo presegli vse najboljše in najlepše, kar se je doslej v zgodovini pojavilo na svetu. — Zda se že lep čas iz meseca v mesec, če ne kar iz dneva v dan tako treznimo, da nas kmalu nobena lopovščina in butalščina ne bo mogla več presenetiti. Ker pa človeška pamet in duševnost svojih prepričanj in idealov ne more spreminjati tako hitro, kakor spreminjamo zakone in sprejemamo resolucije, je toliko bolj razumljivo, da se skozi vso Šipkovo zbirko kot rdeča nit

vleče razočaranje nekdanjega partizana nad velikanskimi razlikami med deklariranimi ideali in dejanskim stanjem.

Starost je nasploh nagnjena k posploševanju in poenostavitvam, saj vsakoletne bilance pač ohranjajo najbolj pomembne mejnike, vse drugo izpustijo kot manj bistveno. Potem sleherno desetletje znova vse preseje na novo ter spet kaj izloči. Zato je tembolj razumljivo, če se avtorju, ki se vse življenje ukvarja z eksaktnimi vedami in je torej navajen dejstev, številčnih podatkov, zakonitosti vede, vseskozi pa logike in vzročno-posledičnih odnosov, če se mu torej zato zelo radi zapisujejo antonimi: up — obup, pravica — krivica, uspeh — neuspeh.

Tak način gledanja in razmišljanja seveda dodatno prispeva k eliminiranju manj bistvenega, sili k posplošitvam in teži k razbiranju rezultatov. Če gre pri tem še za oporoko po 60 letih življenja, je tak postopek toliko bolj razumljiv.

Kakorkoli pa je to dejstvo iz zbirke jasno razvidno, ni zato nič manj res, da pisca in bralca privede v mejno situacijo, na križišče besednega ustvarjanja. S tega križišča vodi ena pot k pesniškemu večpomenskemu jeziku (nekateri mu pravijo tudi meta jezik). Temu je niansiranje ljubše od jasno zastavljenih pojmov. Ne izraža se nujno v logičnih slovniških zvezah, ampak mnogo rajše z bogastvom prispevov, igra na note glasovnega obilja, pozna in priznava skoraj le prenesene pomene. Ker dojemajo življenje kot zaporedje mnogoplastnih, med seboj prepletenih zamotanih procesov, nikakor ne le kot rezultat nekaj bioloških in socioloških dejavnikov, ga poskuša tudi razumovati, odražati ter oblikovati svoja videnja o njem skozi rafinirano, umetelno, čimbolj originalno izrazje — vsekakor pa v popolnem nasprotju z biologijo in sociologijo, zametujoč pri tem tudi le deset let stare vzorce komaj nastalih poetik, ker verjame, naj si vsak pravi pesnik ustvari lastno.

Druga pot s tega križišča je mnogo širša, nam vsem bolj domača in bližja. To je vsakdanje prizadevanje ljudi, da na kar najbolj preprosto, drug drugemu razumljivo, zato na enopomenski način upovemo naše misli, spoznanja, izkušnje in doživljanja. Sem ne gre le vsa znanstvena in poljudnoznanstvena literatura, ampak tudi vsa publicistika in precejšen del klasičnega leposlovja z delom poezije v najširšem pomenu besede vred.

Za Šipkove verze v Oporoki moremo torej brez kakršnegakoli slabšalnega prizvoka reči, da pri njih ne gre za poezijo, kakršna se je na Slovenskem uveljavila po 50. letih s Pesmimi štirih in se do danes razvejila v mnogo različnih stilov na visoki umetnostni ravni ter se uveljavila doma in v svetu. Verzi, ki so pred nami, so včasih bolj ritmizirana proza v maniri kabaretnih songov, blizu glasbenim vložkom v Brechtovih dramah, tu in tam epigramsko zaostreni.

Zelo se zdi, da se avtorju pri obdelavi katerekoli snovi pozna njegova življenjska zavezanost gledališču, glasbi in javnemu nastopanju, torej stiku z občinstvom. Kljub resnosti posameznih naslovov in kljub nedvomni trpkosti ne le posameznih spoznanj, ampak celot, domala redno udari

na dan nekakšen teatersko-muzikantarski optimizem, ki nikoli nobene reči v življenju kljub krvi in solzam ne vzame na smrt zares, nikar že na smrt žalostno, ker se zaveda, da je svet oder, na katerem igramo danes eno vlogo in jutri drugo, da tragediji sledi komedija, žalostni viži pa poskočnica in obratno.

In zares je v zbirki tudi pesem v stari slovenski ljudski maniri. Sploh: avtorju lahko zapišemo v dobro, da porabi rimo,

Jože Žunec

PO GORAH BALKANA

Tvoj sem: zamenjal sem zabav
razvratnih dvor, zablude in ves
blesk razkošja, čar sijaja za
blagi mir poljan in za šumenje
gor...

(Puškin)

TREM (1808 m)

Bili smo blizu Niške Banje v vasi Gornja Studena. Cesta skozi vas je ozka, vendar asfaltirana. Potok, ki teče ob cesti, ima skoraj popolnoma suho strugo. Cesta, potok in hiše so stisnjene med pobočja bližnjih hribov v ozki dolini.

Včasih je žuborel bister potok skozi vas. Ob dežju se je spreminjal v nevaren hudournik. Od vsega pa je ostal le malo večji jarek. Kako se je to zgodilo? Nekaj deset kilometrov proti severozahodu je veliko industrijsko mesto Niš, ki potrebuje mnogo pitne vode. Zajeli so izvir potoka, ki je zaradi tega osušel, ter leno in dolgočasno teče po dolini. Vas pa se je modernizirala, v zameno za potok je dobila asfaltirano cestišče. Slaba kupčija! Po nekaj letih tako ne bo več potoka, pa tudi asfalta ne, ker je že zdaj grobo načet.

Vroče popoldansko sonce je neusmiljeno gredo, ko smo na koncu vasi stopili iz avtobusa in se otovorjeni s težkimi nahrbtniki podali navkreber.

Pot smo začeli po razritem kolovozu, ki je bil nekoč cesta, po kateri so celo vozili avtomobili. Kmalu smo se neugodne poti rešili. Hojo smo nadaljevali po prijetnih senošetih.

Sonce je vedno bolj gredo. Vročina je postala zoprna, bil je avgust, ko sonce stoji visoko. Veliko vlage je bilo v zraku, zato smo se potili kot polita cuki. Pogledi so božali bližnji gozd in prijetne sence v njem.

Steza se je nadaljevala v gozdičku, ki nas je spremljal skoraj do prvega cilja. Še malo po mehke planinskem travniku in že smo bili pri koči Bojanina voda, ki je izhodišče za vzpon na Trem.

Iz nahrbtnikov smo odložili nepotrebno kramo, jo zmetali po ležiščih, ki smo si jih izbrali. Prevelike stiske ni bilo, zato smo si privoščili nekaj več razkošja. Redkost v planinskih kočah.

Zagnali smo se po stezi skozi gozd mimo studenca, kjer smo se še enkrat odžejali. Vodnika sta bila vznemirjena, hitela sta. Ženske so godrnjale, moški pa tiho trpeli.

kadar se mu sama ponudi, za vsako ceno išče je ne.

Šipek je pri svojem pisanju dosleden: ničesar ne obljublja, česar ne bi tudi izpolnil. Bilanco svojega življenja podaja na neliričen način. To je delno razočarana navčnost tako mladeniških kot moških let, to so trpka spoznanja nekdanjega borca v času inflacije vrednot, končno pa je to izmirjenost z življenjem in njegovimi danostmi, zapisana možato, nesentimentalno.

Videli bomo, kako bo čez nekaj dni, sem razmišljal. Nimam rad takšnega vihranja brez potrebe. Skupaj smo bili planinci različnih telesnih sposobnosti. Čeprav je bila pot blaga in ne prestrma, se mi ni zdelo prav, da bi v takšni mešani skupini kazal svoje sposobnosti.

Ker se je dan prevesil v drugo polovico, je bila soparica vedno bolj zoprna. Še kako prav je prišla zelena streha nad stezo. Sonce je zaradi nje izgubilo nekaj energije, le vlaga je ostala. Prsti na rokah so bili mokri in lepljivi. Nervoza je naraščala, žeja se je večala. Kmalu bo konec prijetne sence. Svetlikalo se je. Nestrpnost so spraševali, ali ni že vrh pred nami? Vrh? Do njega je še najmanj polovica poti, vendar po soncu in visoki travi, kjer se steza izgubi.

Gozd je prešel v grmovje. Komarji so napadli, vročina jim ni prišla do živega. Vznemirljivo so brenčali in peli svoje požaruške napeve. Obramba pred njimi je bila nemogoča, majhni vsiljivci so zmagovali. Toda njihove napade preživeli.

Nekaj je švignilo pod nogami. Dolg, tanek plazilec je bil nevarnejši. Grozeče se je ustavil in pogledal, kam bo vsek. Bil je lep primerek modrasa, domačini mu pravijo poskok.

Prišli smo na preval med Tremom in njemu zelo podobnim vrhom, ki ima lepo ime Sokolov kamen. Vrh sta simetrično natakljena na vsaki strani sedla kot skodelici pri tehtnici. Čudovita in nepredvidljiva je nevidna roka narave, ki je iznašla vse te različne oblike in razvrstitve v prostoru.

Kar vleklo je k tlom, v mehko travo. Zaradi plazeče lepote, ki nas je malo pred tem vznemirila, si je vsakdo dobro ogledal prostorček, preden je nanj položil utrujeno zadnjico.

Bili smo v osrčju Suve planine. Oba vrha, Trem in Sokolov kamen, sta si zelo podobna. S sedla sta videti kot dvojčka, imata piramidasto oblikovana vrha, skoraj pravilnih oblik. Presenetljiva igra narave.

Preval, kjer smo sedli, bi lahko bil središče tehtnice. Gori se dajeta, katera bo težja in bo vzdignila svojo tekmo. Zdelo se mi je, da se bomo prevrnili na lažjo stran. Pa ni bilo jasno, kje je to. Morda je zgodnja popoldanska vročina zavrtela nekaj v naših glavah, kar je oslabilo ravnotežje.

Kmalu sta se vrla vodnika dvignila kot preplašena srnjaka in že smo se vzpenjali po travnatem grebenu, nezavarovani pred vročim soncem. Trava, visoka in osušena, je vzbujala zelo neprijetne pomisleke na poskočne plazilce. Ljudje se na vročem soncu polenijo, kače pa šele tedaj prav ožive. Dobro smo videli, kdo je lahko plenilec, kdo pa nemočna žrtev. Človek, ki je vsej živi naravi nadmočen sovražnik, postane plašen in ranljiv, če je v okolju, ki mu je tuje in neprijetno.

V polkrogu zbita skupina je oznanjala nekaj nenavadnega in vznemirljivega. Ježek je visoko dvignil svoj slikalni stroj in se počasi zadenjsko umikal. Kako tudi ne? Pred njim se je dvigala mogočna glavica lepega in spočitega modrasa, pripravljene na vse. Kdo bi vedel, kaj mu je bilo storiti. Morda bi se moral braniti pred človekovo nečimrnostjo in oholostjo.

Vse se je dobro končalo. Ježek je imel svojo žrtev, sicer samo poslikano, kača pa ni dovolila radovednejšem blizu in jih je z vsakim migom odganjala.

Pot se je zgubljala v visoki travi, kar je pomenilo, da gora ni imela mnogo obiskovalcev. Vsi so napeto opazovali stezo. Nihče si ni želel presenečenja, ki je lahko prežalo na nepredvidnega pešca. Trava je bila dovolj visoka, pa še sonce je gredo.

Razvlečena kolona se je pomikala po položnem pobočju, le Miro je hitel. Bil je daleč spredaj, kot bi se bal, da mu bo gora ušla. Razmišljal sem, ali bo vzdržal. Bo pri naslednjem vzponu prav tako? Nisem smel dvomiti, saj je bil izkušen planinec. Verjel sem v njegovo trajno vzdržljivost.

Sklenil sem, da bom moči razporedil in stopnjeval vztrajnost pri hoji na vsakem naslednjem vzponu. Še mnogo dni je pred nami in dovolj priložnosti.

Čedalje bolj me je skrbelo, da ne bi pohodil kakšnega lepega primerka, zato sem še bolj opazoval visoko in posušeno travo. Vidljivost je bila slaba in presenečenja možna.

Skupina pred mano se je zaustavila. Nekaj so opazovali. Ko sem se približal, sem videl, da trava valovi. Ni od vetra, saj ga ni bilo. Ozračje je bilo popolnoma mirno. Najbrž bo dolg in droben plazilec. Prav spadajo v to okolje, zelo težko jih je opaziti.

Z dolgo palico smo izbrskali majhno kačico, ki pa verjetno zaradi velikosti ni bila nič manj strupena. Obšli smo jo. Negotova hoja je postala še počasnejša in previdnejša. Bil sem vesel, ko sem zagledal sezidano kamnito gmoto, podobno kaminu, ki je označevala vrh.

Vrh je neizrazit in piramidast, dve stranski ploskvi sta odsekani, tretja pa položna in zaobljena kot pri stožcu. Kljub temu pa je vrh zanimiv, posebno svojevrstno se kaže njegova oblika, če ga gledaš s sedla, kjer je razpotje med Tremom in Sokolovim kamnom. V spominu mi je ostalo nekaj nedorečenega, skrivnostnega. Morda je k temu pomagala popoldanska vročina, ki je sredi poletja neznosno pritisnula.

Nahrbtnike smo skoraj izpraznili, preden smo zapustili vrh, pokrit z mehko travnato preprogo. Spust. Pogledi so bili

ob nogah. Nismo jih več srečali. Kače so mislile isto kot mi, niso si želele srečanj. Poskrile so se. Vonj po znoju jih je pregnal. Niso vedele, kaj početi z nami. Pa saj pravijo, da pametnejši odneha.

Kmalu smo prešli sedlo. Gozd je bil prijeten, sonce so zakrile krošnje dreves. Le žeja je vedno bolj pritiskala. Ob izviru je bila vrsta neučakanih, žejnih ljudi.

Obraze smo imeli razpotegnjene, ustnice suhe, slin ni bilo. Noge so ostale potne, pa tudi na ostale dele telesa so se lepila oblačila. Čutiti je bilo utrujenost.

Koča; domačini so vrteli prašička na ražnjo, da je prijetno dišalo. Na tleh je ležalo nekaj praznih steklenic. V senci ob drevesu so bile polne, skrbno zamašene.

Romski kvartet je igral kolo. Koča je bila za popivanje, vrtenje ražnja, igro. Kdo bi hodil na goro?

Pomilovalno so nas opazovali, ko smo utrujeni posedli, prinesli suho hrano in naročili čaj ali kvečjemu pivo. Na koncu pa še enolončnica.

Spali smo sproščeno. Dovolj prostora je bilo na skupnem ležišču. Motili so le smrčaji, ki so tekmovali, kdo bo glasnejši in vztrajnejši. Bilo je pravo tekmovalje, le zmagovalec ni priznal svoje premoči. Kakovost predvajanih skladb je bila na višini kakega domačega pop orkestra.

Po zajtrku smo stekli do avtobusa, kjer smo našli vrli planinki, ki sta prenočili v njem.

Vožnja skozi Gornjo Studeno je bila svojevrstno in enkratno doživetje. Kmetje so postavili mlatilnico, ki je zasedla dobršen del ceste. Naprej ni šlo. Za naš avtobus je zmanjkalo prostora.

Odnehali so mlatiči, pripeljali so traktor, razmontirali podajalne naprave, pripeli mlatilnico za traktor, jo odpeljali, in imeli smo pristo pot.

Zahvalili smo se prijaznim domačinom, jim zaželeli bogato žetev in oddrveli novim dogodivščinam naproti.

RILA

Pogorje, ki se razprostira jugovzhodno od Sofije. Na jugu meji na Pirin oziroma Pirinsko Makedonijo. Ob vznožju Musale, ki je najvišja gora Bolgarije in Balkana, je znano zimskošportno središče Borovec. V preteklih letih sem se čudil, ko sem slišal za tekme v alpskem smučanju v Borovcu. Neupravičeno! Na pobočjih Musale so velikanska in dobro urejena smučišča. Prečudoviti tereni na višini dveh tisočakov. Škoda, da so oddaljeni od Srednje Evrope.

Iskali smo prenočišče, zaman. Borovec je bil poln turistov. V tem kraju smo se prvič srečali tudi z zaprtimi kioski. Prodajalci so imeli ali »počiven den« ali pa so bili na dopustu. Bil je avgust, mesec počitka. Zbrati je bilo treba moči za delo v sezoni. Bilo je tudi zelo vroče, nalašč za letovanje na morju.

Zvedeli smo za kamp v manjši vasici, ki je deset kilometrov oddaljena od Borovca. Odpeljali smo se tja.

Šotore smo postavljali v mraku. Skrbelo me je, kako bom spal v velikem šotorišču. Stranišče je bilo na dve luknji, seveda za celo naselje; še pokvarjen tuš in lepa na-

Trem, gora modrasov in trave

Jastrebac, čisto desno je koča

Rilska jezera

rava. V bližnjem Borovcu pa takšno razkošje.

Utrujeni od celodnevne vožnje in pohajkovanja smo hitro zaspali. Razvajenci in občutljivci so zjutraj pripovedovali, da je bil nočni koncert nepotreben in neprijeten za zaspane oči.

Prebudilo nas je jutranje sonce, obetal se je lep in vroč dan. Zajtrk je bil iz narhrbnika, čaj domač. Umivanje skromno, hrepenenje po najvišji gori Balkana pa ogromno. Nestrpnost je naraščala, pričakovanje vlekle.

MUSALA (2925 m)

Vožnja do kočice na Jastrebcu je bila prijetna, prvi vtisi polni romantike. Lepo speljana žičnica nad položnim pobočjem je umirjala in puščala nedorečenost občutkov.

Nad gozdno mejo ni skoraj nobenih skal. Travnata pobočja omogočajo izredno lepo smuko, ko jih pokrije sneg. Pokrajina je podobna našemu Pohorju. Drevesa postajajo vse nižja, čim više smo šli. Na Jastrebku je le grmičevje, na skalnati podlagi pa plast prsti z rušo in raznovrstnimi bilkami.

Proti Musalskemu jezeru, kjer je kočica, smo pot nadaljevali po ravni cesti. Sedem jezer je na rilskem pogorju, tako kot pod Triglavom. Ob poti je mnogo smučišč.

Ob koči je največje jezero. Od kočice do obale je s travo poraslo zemljišče, na katerem so nametane posamezne skale. Na njih posedajo planinci in sušijo svoja prepotena oblačila. Z ostalih treh strani pa jezero, ki je razmeroma veliko, obdajajo kamniti skladi.

Nad jezerom se dviga mogočna Musala, pogorje Rile pa s treh strani zapira visokogorsko dolino Sedmerih rilskih jezer. Skale, barve in oblike spominjajo na Visoke Tatere. Nimajo takšnih ostrih in raznovrstnih oblik kot naše Alpe.

Pot je lahka in brez večjih strmin. Redko je bilo treba prestaviti v nižjo prestavo. V obe smeri je hodilo mnogo planincev, večinoma obutih v copate. Redki so nosili visoke čevlje. Bili smo izjeme, saj smo se obuli v prave planinske čevlje.

Pravimo, da je naš Triglav pravo romanje. Kaj naj rečem za Musalo. Priznati moram, da gre tudi na to goro romarska pot. Razlika je. Mnogo mladih sem videl na Musali, več kot na našem očaku. Bili so iz različnih vzhodnoevropskih držav, le Rusov ni bilo.

Razen lepih jezer mi ni nič posebnega ostalo v spominu. Steza in okolica me nista posebej impresionirali. Razvadil sem se v naših Alpah. Kljub temu bi se še povzpел na streho Balkana, če bi bila priložnost. Poleg lepote gore je višina tisti magnet, ki vleče. Musala je najvišja na Balkanu in zato spoštovanja vredna.

Vrh je podoben kupu razmetanih kamnitih kvadrov. Porasel je s travo, kar ne daje občutka, da je njegova višina čisto blizu treh kilometrov.

Sonce je prijetno grelo. Ni bilo prevroče in imel sem občutek, da je šele pozna pomlad in zgodnje večerne ure. Nikamor se nam ni mudilo. Bilo je prav mikavno dremati brez razmišljanja. Nekaterim se je posrečilo, da so za nekaj trenutkov zaprli oči in predli kot mlade mačke, ki so z enim očesom vedno na preži.

Vrnili smo se k jezeru. Spust je bil lahek, pot položna. Nekateri so celo tekli. Nadaljevali smo hojo do Jastrebea, kjer smo presedli na žičnico, ki nas je popeljala v dolino.

Ogledali smo si Borovec, hoteli smo kupiti spominke, pa so imeli »počiven den.«

Zvečer je bilo veselo v taboru. Vsi smo bili zadovoljni, saj smo premagali najvišjo goro Balkana. Kuhali smo. Dišalo in žuborelo je od vretja. Plastične juhe in suha hrana, pa pivo iz bližnjega gostišča, vse je prijalo. Nabasali smo se, jutri bo težja in daljša pot. Shranjena energija bo prav prišla.

Edina resnejša problema sta bila umivanje in stranišče. Prali in umivali se nismo. Stranišče pa smo planirali za zgodnje jutranje ure, ko ne bo vrste. Razkošje!

MALJOVICA (2730 m)

Vstali smo ob zori, pospravili šotore in uredili nahrbtnike. Zoprn prekladanje, nekajkrat dnevno. S seboj smo vzeli najnujnejše. Ostalo smo pustili v avtobusu.

Nekaterim je Musala pustila posledice. Zmagala je utrujenost in vzeli so si prosto. Ogledovali so si znamenitosti po dolini. Večina pa se je odločila za Maljovico, najlepšo goro Rile.

Pripeljali smo se do turističnega naselja Maljovica. Veselo smo zapustili avtobus in se zapodili po prijetni in skoraj ravni poti do kočice Maljovica. Ob poti, v livadah in ob potoku so bili na več krajih postavljeni šotori. Mirna, zelena, topla in zelo lepa je bila dolina. Razkošje na vsakem koraku. Utrujene noge so postale spočite, ko so se vgrezale v zeleno travnato preprogo. Ptički so prijetno čebljali in se podili po vejah redkega drevja, čudovito zraslega z zelenilom mehke trave. Sonce je sramežljivo poslalo prve žarke, ki so v čisti vodi odsevali svetlobo in naredili dolino še lepšo. Nepozabno jutro smo doživljali.

Narava je vplivala na ljudi. V koči Maljovica so imeli vse — nasmeh, razglednice, značke, čaj, vsakršno drobnarijo smo dobili brez godrnjanja. Včeraj je bilo drugače. Odgovori so bili enaki, dobili boste v Borovcu, kjer pa je bilo vse zaprto zaradi dopustov.

Zapustili smo kočico. Pot proti vrhu je postajala vse bolj kamnita, trave je bilo čedalje manj. Ni bila strma, zlagoma se je dvigala.

Gora je bila vse bliže. Spet pravo nasprotje včerajšnjega dne, čudovita je bila.

Svojevrstno lepoto ji je dal stvarnik. Ni bil skop, zelo darežljiv je bil. Verjetno je bil tega dne, ko je ustvarjal, dobro razpoložen. Obdaroval jo je še s planinskimi očesi, lepimi jezerci.

Blago in ovito kot dremajoča kača se je pot vila proti vrhu. Kolona se je zavlekla. Nekateri hitri prvega dne so ostajali zadaj. Prav se jim je godilo. Spoznali so, da je za planince mnogo bolj pomembna vztrajnost kot hitrost. V očeh junakov pohoda na Trem ni bilo več zaničevanja, le sketalo se je presenečenje in morda tudi jeza ter — sosedu crkni koza, ker je sam tudi nimam. Lep slovenski pregovor, ni kaj!

Bolj prebrisani so uporabili staro planinsko prevaro in se začeli pogovarjati. Ko pa govoriš, si priboriš pravico do postanka.

Po Janku Mlakarju med hojo govore le planinski vriskači, on jih je imenoval tudi »homo alpinus ululans«. In nekaj takšnih je bilo med nami. Ravno v tem pa je bila draž takšne hoje.

Dremaje smo prilezli na sedlo, kjer je počivala in uživala ob lepem razgledu skupina bolgarskih ljubiteljev gora. Ohrabril so nas z novico, da je do vrha le še nekaj minut hoje po položni poti. Kmalu smo ga zavzeli. Razvezali smo nahrbtnike in zveklili ven najrazličnejše dobrote. Teknilo je.

Razgled po pogorju Rile je poplašal ves trud. Dan je bil jasen in sončen. Na obzorju

Koča s pogorjem Maljovica

ni bilo nobenega oblaka. Modro nebo je viselo med nami in soncem. Žgalo je, da so potemneli obrazi ponovno rdeče zažareli.

Bilo je veselo. Zadovoljni in veseli smo bili, da je bila pot za nami. Uživali smo v prelepi naravi v lepem vremenu. Podremali smo. Vodnikov klic nas je zbudil. Spet smo bili na nogah. Dolga pot nas je čakala. Tri ure hoda je še bilo do samostana.

Pobočje, po katerem smo se spuščali v dolino, je bilo poraslo z bujno travo. Sprva je bila pot položna, kar je prijetno vplivalo na utrujene noge. Kmalu pa smo bili na praktično navpični strmini, ki je bila porasla s travo in vsa vlažna. Ni ga bilo, ki ne bi povlekel zadnje plati po ostrm kamenju, ki se je skrivalo v visoki travi.

Posebno tragični junaki so bili vzhodno-nemški mladinci, obuti v copate. Več so bili na tleh kot na nogah.

Napor in rdeča lica so razodevali, kako neprijeten je bil ta del poti. Nismo pričakovali takšne strmine in zdelo se nam je, da je neskončno dolga. Spet se je kolona močno razvlekla.

Sonce je žgalo, kot bi pričakovalo sodni dan. Noge so bile vlažne in zaradi strmine je prste neusmiljeno potiskalo v prednji del čevljev. Imel sem občutek, da imam zmečkane vse nohte. Strmine pa ni zmanjkalo. Pozabil sem na vse lepote Maljovice. Če bi rasle gobe na tem pobočju, bi jih bilo treba privezati, da ne bi zdrsnile navzdol.

Kmalu se bom rešil strmine, sem razmišljal, ko sem zagledal stezo, ki je bila na ravni. Pohitel sem. Prehiteval sem mlade, obute v copate, ki so z največjimi napori in strahom premagovali strmino.

Če je bil stvarnik dobre volje, ko je delal pogorje Maljovice od koč navzgor, je bil pa gotovo jezen, ko je delal nemogočo strmino. Zagodel pa jo je tudi nam, ki smo se potikali po teh travnatih pobočjih.

Vse nas je prehitela Magda, Tolminka. Bila je že spodaj na rešilni poti, ko smo se ostali še visoko v strmini mučili s stvarnikovo jezo in nemočni polegali po zadnjem delu telesa, da je postal boleč in bukast.

Minilo je tudi to. Končno vse mine. Prišel sem na lepo pot, da se mi je zdelo, da pelje v raj ali pa vsaj v Koromandijo.

Ves blaten in umazan sem nadaljeval hojo po dolini. Bil sem moker, kot da bi tam zgoraj deževalo.

Opazoval sem tovariše, ki so se še borili s strmino. Prav jim bodi, kaj pa se potikajo po teh krajih, sem pomislil.

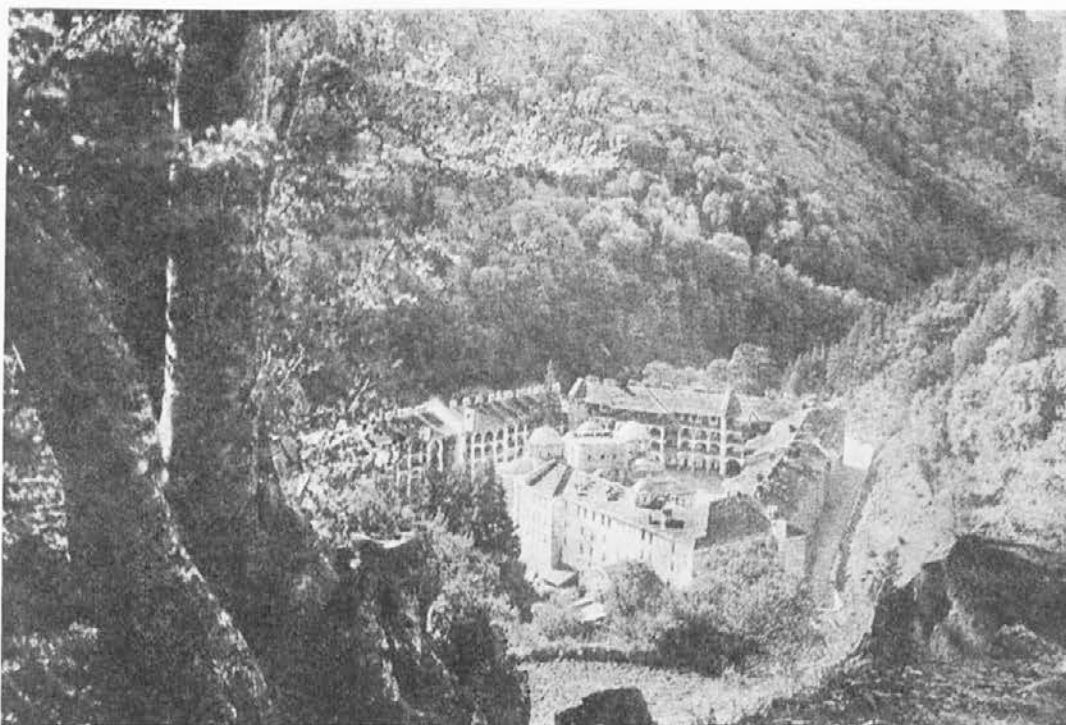
Spomnil sem se kač na Tremu, na Maljovici jih ni bilo. Če pa so bile, so zdrčale v dolino.

Steza se je vila po ravnem. Kako je bilo spet prijetno in veselo, le nohti so drgetali. Neverjetno, kako lahko bolijo. Od tedaj imam tudi nekaj krajše palce.

Počasi smo se bližali gozdnatemu delu pogorja. Senca je zelo prav prišla, ponekod je bila dvojna. Takšne bi bili veseli tudi pri nas na jugu.

Prišli smo v naselje ob Rilskem samostanu. Planili smo v majhno točilnico in pili, kar smo dobili. Žeja in razsušena grla niso izbirala tekočine. Vse je prav prišlo.

Čudovit je Rilski samostan. Ustanovil ga je leta 946 Ivan Rilski. Mogočne zgradbe

Rilski samostan

so razvrščene v obliki četverokotnika. Izredno dobro so ohranjene in vzdrževane.

SOLUNSKA GLAVA (2540 m)

Prespali smo v lepo urejenem kampu v Skopju. Zjutraj smo vstali dobro spočiti. Ves dopoldan smo urejali nahrbtnike, popoldne pa smo z avtobusom nadaljevali potovanje proti Solunski glavi. Pa ne vsi! Precej jih je ostalo v Skopju.

Na pot so se podale Primorke Magda, Katja, Anica, Alma in Meri; Primorci Lojze, Karlo, Miro, Ivan in Ježek-Branko; Istran Djordje; Celjana Bojan in Marko; pa pisec teh vrstic. Stirinajst najbolj vztrajnih se je odpeljalo novim zgodam naproti.

Do vasi Dračevo smo se peljali po široki avtomobilski cesti. Spodbudno. Zavili smo na desno in zapustili to lepo, moderno in veliko vas Dračevo.

Cesta je postala skromnejša, vendar je še šlo. Nenadoma se je pred avtobusom znašla ogromna gruča romskih otrok. Vas je bila neurejena, kolibe so razpadale. Cesta pa je bila dobra.

Peljali smo se dalje do naslednje, zelo strnjene vasi. Pojavila se je prva težava. Manjkalo je ceste in naš veliki avtobus ni mogel naprej.

Domačini so nam dali lopate, gramoz in kamenje pa je že bilo pripravljeno. Popravili smo cestišče sredi vasi in se zaskrbljeno odpeljali dalje.

Kmalu se je pokazalo, da naša zaskrbljenost ni bila odveč. Spet smo bili v strnjem naselju in ponovno smo morali popraviti cesto, če smo se hoteli odpeljati dalje. Radovednežev ni manjkalo.

Imel sem občutek, da so si domačini na ta način zastoj pripravljali prireditve. Za njih je bila veseloigra, za popotnike pa drama. Še Moliere bi se smejal, saj bi imel dovolj dobre snovi za šegavo igro. Najbolj značilno pa je bilo dejstvo, da je bilo cestišče med vami dobro, brez lukenj, ki pa jih imamo dovolj na koroških cestah.

Še preden smo zadelali cestišče, nas je dohitel tovornjak s posadko, ki je odkupo-

vala borovnice. Vodja je bil mlajši zdravnik brez zaposlitve, poleg njega sta bila v moštvu še nakladalec in voznik. Bili so izjemno prijazna in simpatična skupina. Takoj smo se sprijateljili.

Spustili smo jih naprej. V Aldincih, kjer se začne makadamsko cestišče, so nas počakali. Bili so že nestrpni, mudilo se jim je, da do noči odkupijo nabrane borovnice.

Vkrcali smo se na tovornjak in začelo se je! Kadi, pripravljene za borovnice, so se premikale po tovornjaku, mi pa z njimi. Neusmiljeno nas je premetavalo. Deset kilometrov vožnje od Aldincev do koč na Karadžici bi z veseljem zamenjal za dve uri hoje.

Pa ni bilo najhujše, da nas je premetavalo. Prah je bil še bolj zoprni. Silil je skozi platno in špranje ter napolnil ves prostor na tovornjaku. V ustih, očeh, nosu, ušesih, povsod je bil.

Vsak čas je zaropotalo in tedaj nas je prevrglo s kadi, na katerih smo sedeli. Voznik je često zapeljal na skalo ali pa prečkal luknjo, bilo je kot na nekaterih naših cestah.

Ovinek se je vrstil za ovinkom. Cesta se je hitro vzpenjala, kar je vzbujalo upanje, da bomo kmalu na cilju. Kljub vsemu pa sta ostala veselo razpoloženje in nestrpnost, kaj nas še čaka.

Tovornjak se je ustavil. Pred nami je bil lep planinski dom. Vse je bilo urejeno in popravljeno. Prijazen oskrbnik je prišel naproti in vsakega posebej pozdravil. Navada, ki je v naših slovenskih gorah že izumrla. Množice planincev so povzročile, da v kočah po slovenskih gorah ni več tiste pristne domačnosti. Po vožnji, ki nas je dobro pretresla, smo doživeli neverjetno lep sprejem.

Posedli smo na terasi pred koč. Milan nam je postregel z mastiko, sirom in solato. Hitro smo snedli in popili ponujeno. Nato se je našlo še nekaj steklenic vina, čeprav je bil naš gostitelj mnogo bolj navdušen nad sokovi.

Lahen veter je zavel čez planoto in odnašal prah z naših oblacil in kože.

Na poti po visoki planoti pred Solunsko glavo

Ko smo se ohladili, so se vrnili vrli zbiralci borovnic s polnimi kadmi. Pogostili so nas s sladkimi sadeži. Oskrbnik Milan in naši znanci so tekmovali med sabo, kdo bo boljši gostitelj.

Ogledali smo si lepo urejeno kočo, spalnico, sanitarije; Milan je vgradil tudi nekaj tušev. Pravo in skoraj neverjetno presenečenje. Vse je uredil iz ljubezni do planinstva, brez kakršnekoli nagrade. Poznal je vse slovenske planinske poti, o katerih je govoril z veliko ljubeznijo.

Milan je bil star petinštirideset let. Mnogo mlajši je bil videti. Gore so ga mladile in mu niso dovolile staranja.

Zjutraj, ko smo vstali, nas je čakal izjemno dober čaj. Hitro smo se pripravili za nadaljevanje potovanja. Novo presenečenje, Milan je oprtal težak nahrbtnik, se oblekel v pulover in vetrni jopič ter potegnil kapo na glavo.

»Vodil vas bom!« je bil kratek.

Imel je dolg in hiter korak. Šli smo ob lepo speljani hribovski cesti. Pot se je rahlo vzpenjala, zato smo jo z lahkoto premagovali. Zaradi hitre hoje smo se ogreli, le Milan je ostal suh.

Kmalu smo bili pri kasarni, ki je visoko na planoti. Dobili smo dovoljenje s skrivnostnimi napotki, da moramo biti previdni, ko se bomo bližali vrhu.

»Počakati morate pod vrhom«, je dejal starešina.

Milana je vojaška strogost zabavala, zato mu je starešina zabrusil, da pogosto hodi po teh poteh. Res, Milan je pred tednom vodil skupino sarajevskih planincev.

Prišli smo do planinske staje. Pastir, Albanec, je pasel svojo čredo ovac. Blizu je žuborel majhen potok, zato smo tu južinali.

Nekaj je bilo za menoj. Obrnil sem se in opazil izjemno lep primerek šarplaninca. Bil je velik in mnogo močnejši od mene. Ni se ganil, nepremično je gledal in čakal, če bo kaj ostalo tudi za njega.

Pridružili so se mu še ostali čuvarji. Ovce so ostale same. Najbrž je gospodar svoje prijatelje hranil le z mlečnimi izdelki, zato so tako težko čakali na ostanke salam in klobas.

Videli smo že vrh. Zimska markacija je kazala najlažjo pot. Milan pa je odločil drugače. Vodil nas je med nizkimi borovci, kjer smo se s težavo prebijali. Hudoval se je, da se je izgubil. Verjeli smo mu samo nekaj časa.

Otresli smo se prahu, ki je ostal od vožnje s tovornjakom. Prišli smo na pot pod vrhom. Milan se je zasmel in dejal:

»Bili ste boljši od Sarajevčanov.«

Postalo nam je jasno, da se prej ni izgubil, ampak je le grobo skrajšal pot. Še vedno je bil zapet do vratu, pokrit s kapo in brez kapljice znoja.

Pod vrhom smo počakali, da bo kdo prišel po nas. Na vrhu so skrivnosti, ki jih preprosto ljudstvo ne sme videti. Nekdo nam je pomahal, da naj gremo naprej. Po nekaj minutah smo prišli tik pod vrh, kjer sta nas že čakala čaj in vpisna knjiga.

Žal nam je bilo, da nismo smeli narediti zadnjih korakov. Končali smo pod vrhom.

Novo presenečenje! Milan je razvezal nahrbtnik. V njem je imel dovolj jedi za vse nas. Pa s kakšno lahkoto je to prenašal.

Solunska glava je 2540 metrov visok vrh. Povedali so, da se z njega vidi Solun. Samo jasno mora biti. Nam pa je pogled zastirala spuščajoča se megla. Nikamor se ni videlo, škoda.

Gora leži južno od Skopja. Z vseh štirih strani jo obdajajo nižja pogorja oziroma planote. Na severozahodu je Karadžica, na severovzhodu Golešnica z najvišjo vzpetino na 1985 metrih, na jugovzhodu je 1257 metrov visoka Jakupica, na jugozahodu pa Dautica z najvišjo vzpetino 2074 metrov.

Ker je bila pred nami še dolga pot, smo krenili proti Čeplezu čez Babino rupo. Pot

je speljana po grebenu, ki je porasel z visoko travo. Škoda, da je tudi tod malo ovac.

Ob Babini rupi se pot spusti in med redkim drevjem ter planinskimi travniki smo prišli kmalu do Čepleza, kjer je planinska postojanka, ki je stalno oskrbovana.

Po polurnem počitku se je Milan poslovil in odšel do svoje koče. Dolga pot ga je čakala. Pravi planinec je Milan, pripravljen za vsakršnen podvig. Zaskrbelo ga je, da ga bodo morebitni obiskovalci čakali, pa je še bolj pospešil korak.

Šli smo na zadnji del poti — do železniške postaje Orešani, kjer smo sedeč po tleh počakali na vlak, ki nas je mimo Titovega Velesa do večera pripeljal v Skopje.

Sklenil sem, da se bom na Solunsko glavo še vrnil. Izjemno lepa narava in prijazni ljudje, ki sem jih srečal, me vlečejo ponovno v ta širna prostranstva. Zelo lepo mora biti pozimi, ko zavijajo volkovi in veter brije po planoti. Milan jo je prehodil vsako novo leto.

KOM VASOJEVIČKI (2460 m)

Noč je hitro minila. Peljemo se proti Trešnjeviku (1572 m) nad Andrijevico. Med potjo smo si ogledali Prizren in Pečko patriarhijo. Na prelazu Čakor (1849 m) smo se ustavili pred spomenikom, ki je postavljen v spomin padlim od balkanskih vojn do vključno druge svetovne vojne. Mnogo žrtev je bilo v teh vojnah.

Na prelazu Trešnjevik je planinska koča. Na travniku za njo smo postavili divji tabor. Noč je bila sveža in treba se je bilo dobro obleči in zavleči v spalno vrečo.

Bila je še tema, ko smo pospravili šotore in krenili po gozdu naši zadnji gori naproti. Prijetno jutro je bilo. Ptice so prepevale kot ob ženitvi.

Le malo smo se ogreli, ko smo prišli do pašnikov in celega naselja planšarjev, ki tu preživijo obdobje paše. Postavljene so lepe in urejene hišice, ki dajejo dovolj udobja stanovalcem, pa tudi vode je dovolj.

V daljavi sta se iz zelenila trave dvigali kamniti gmoti obeh Komov. Enkratno. Neverjetno, kako je narava ustvarjala svoja najlepša dela; imeti je morala mnogo pravičnih prispevkov v svojem neizmernem prostranstvu, da je lahko naredila takšne prečudovite mojstrovine.

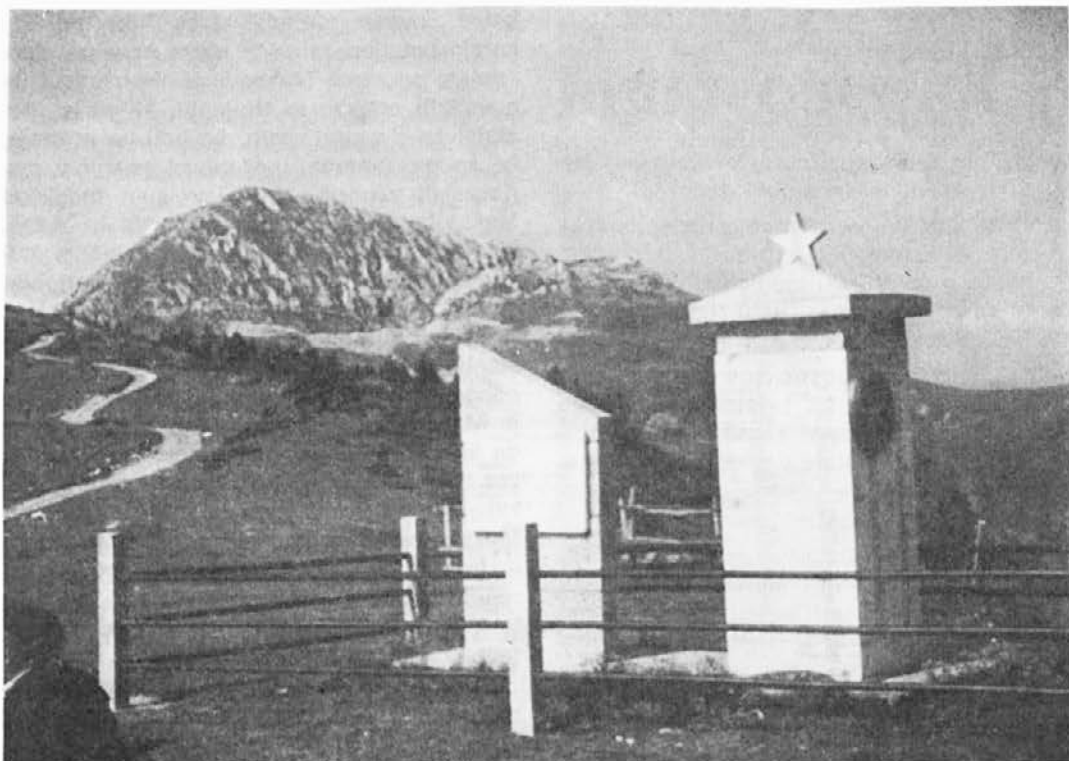
Zdelo se mi je neverjetno, ko sem stopil iz gozda na livado in zagledal pred seboj belino skalnatih gmot različnih oblik, ki se nenadoma dvignejo iz mirne pokrajine.

Ob vznožju gore, kjer smo posedli po mehki travi, smo srečali skupino lovcev, ki so hajkali medveda. Klal je ovce po okolici. Niso ga ujeli.

Med lovci je bil tudi starejši, brkat možakar, ki nikakor ni mogel razumeti, zakaj smo rinili na goro. Tam ni ničesar razen skal. Posebno mene je opazoval, smilil sem se mu. Dal mi je napotke, kako naj ravnam, da se ne bom oznojil. Dejal mi je, da se moram paziti in ne smem storiti takšne neumnosti, da bi prišel oznojen na vrh.

»Čuvaj se,« mi je stisnil roko ob slovesu.

Pot se je vila po pobočju. Na začetku je bila položna, nato pa čedalje bolj strma. Pod vrhom smo grizli kamenje. Pazljivi smo morali biti, saj je travnato pobočje

Spomenik na Čakorju

stezo ponekod čisto prekrilo. Tudi ko smo se vzpenjali po pobočju, je Kom obdržal svojo draž in lepoto.

Vrh, čudovit razgled na bližnje Prokletije, kjer je državna meja, ki je najbolj zaprta v Evropi. Ob njej se vije veriga bunkerjev na albanski strani. Pogled na Prokletije je bil podoben pogledu na slovenske gore. Sklenil sem, da bo v prihodnjih letih treba iti tudi v Prokletije. Zakaj iskati lepoto narave v tujih gorstvih, če pa naša domača niso nič slabša, sem se često spraševal.

Sonce je grelo, toda bili smo že neobčutljivi na njegove žarke. Obrazi so bili rjavi, skoraj črni. Dolgo smo ždeli na vrhu. Mir je motil le občasn vetrič, ki je dobro del, saj je hladil razgrete obraze.

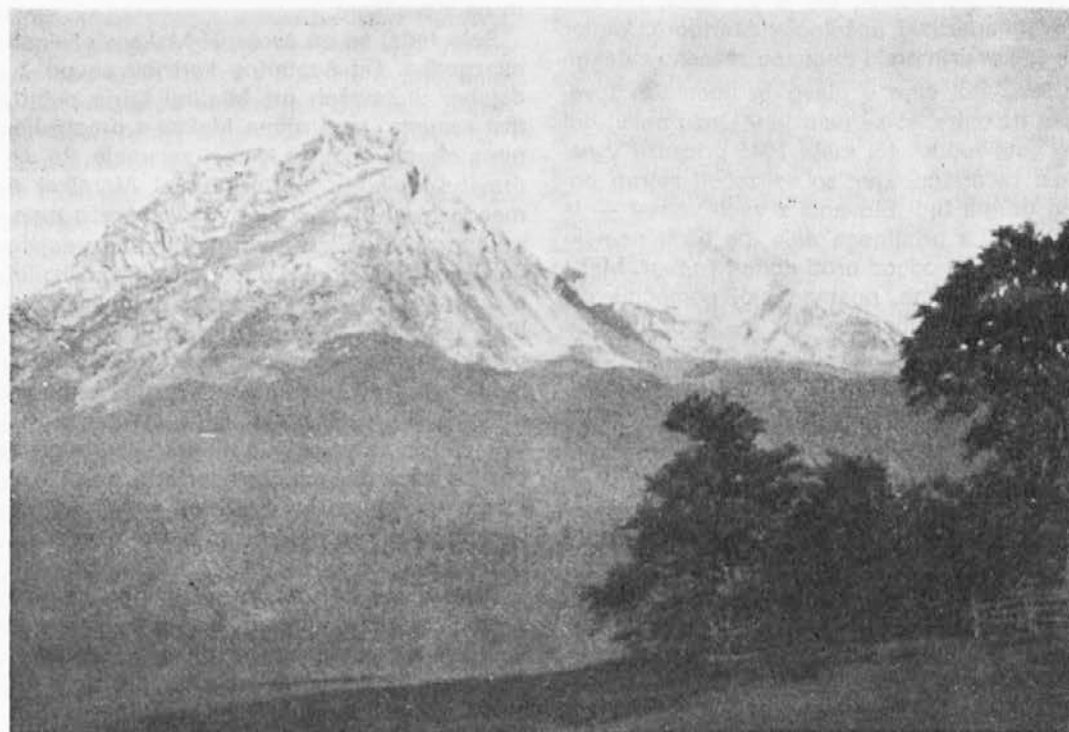
Narava je čudovita. Premalo jo spoštujemo in jo umetno spreminjamo ter kvari-

mo. Kdaj bodo te grdobije dosegle tudi gore? Skrbi me! Vedno, kadar uživam čisti gorski zrak, se bojim, da bo do tega prišlo.

Navzdol smo si skrajšali pot. Spustili smo se po žlebovih in kamnitih prehodih, ki jih je izoblikovala narava. Ko smo prišli do pašnikov, je Kom še vedno žarel v soncu. Bil je lep, enkraten, spodaj ovit z zeleno odejo. Narava je tu bila izjemno radodarna, kot bi hotela nekaj posebnega. Uspelo ji je!

Kmalu smo bili na Trešnjeviku. Prijazna oskrbnica nam je povedala, da še nikoli ni bila v Kolašinu, kamor smo bili namenjeni, in ki je oddaljen od njene kočje le dobrih trideset kilometrov.

Vračali smo se po kanjonu Morače, ogledali pa smo si tudi zgodovinski biser te pokrajine samostan Morača.

Oba Koma

Ajnžik

MALGAJEV SPOMENIK

Prvi spomenik poročniku Malgaju, prvoborcu za našo severno mejo, je stal vrh Blatniškega klanca. Popolnoma razumljivo je, da so ga dali po okupaciji Nemci razstreliti, kajti njihovi raznarodovalni politiki in brezmejni ozemeljski požrešnosti je bil Malgaj, čeprav že davno mrtev, v veliko napoto!

Prav tako je razumljivo, da so spomenik po drugi svetovni vojni obnovili. Zgodovina se ponavlja. Prav v naših krajih so bili zaključni boji obeh svetovnih vojn, vsakokrat pa smo bili po nerazumljivem naključju narodnostno in ozemeljsko oškodovani!

Vendar smo se malo pre naglili. Nismo namreč računali na to, da tako pomembna prometnica, kot je cesta Ravne—Dravograd, ne bo mogla zmeraj potekati čez ta nemo-goči klanec, ki so ga številni furmani s sočnimi kletvicami že davno poslali na dno pekla. Spomenik smo postavili na stari temelj. Z leti so rekonstruirali regionalno cesto; zelo posrečeno so jo speljali skozi Dobrije; izognili so se strmemu Blatnikovemu klanecu in prečkanju železniške proge. Da spomenik ne bi stal na odmaknjem kraju, so ga na tihem prestavili k obnovljeni cesti. Upamo, da bo imel odslej Malgaj končno mir! Sicer pa niti prvi spomenik ni stal na kraju, kjer je padel Malgaj, ponesrečil se je v lesu Sp. Lečnika, ko mu je veja aktivirala ročno bombo.

Če se prav spominjam, je novi spomenik kopija starega, vendar z nekaj spremembami. Križ na vrhu je zamenjal knežji kamen, dve veliki topovski granati, ki sta bili na podstavku, so opustili. Pridali so slovenski grb in spominsko ploščo za vse borce za severno mejo 1918—1945. Ostali so verzi: O JAZ NE SPIM, LE ČAKAM VAS IN ČAKAM ČAS, DA GREMO SKUPAJ ČEZ ŠENTVID, MED BRATE NAŠE ZILO PIT. Dodana je tudi zadnja kitica Kajuhove: Materi padlega partizana.

Ob odkritju spomenika je bila velika slovesnost, pravo ljudsko zborovanje, na katerem je bil slavnostni govornik Prežihov Voranc. Bil je govornik, da bi ga poslušal še in še. Izogibal se je sodobnega žargona in govoril preprosto, prav po domače, kar je pritegnilo pozornost. Znal je poslušalce osvojiti. Govoril je, kot bi rožce sadil, kot temu pravimo. Takrat je orisal težave, v katerih se je znašla naša mlada država. Bila je namreč doba Informbiroja, dežela je bila v veliki stiski. V veliko večji kot dandanašnji, ko vsi od kraja jamramo, da nam gre zanič!

Kako čuden je človekov spomin! Pozabljamo sproti in množično, toda določene dogodke ali besede pomnimo leta in leta, tudi desetletja! To so razni veseli, žalostni ali prav zanimivi doživljaji, včasih si dobro zapomnimo tudi kakšno neumnost.

Iz Vorančevega slavnostnega govora sem si nekaj stavkov zapomnil tako živo, da jih lahko po toliko letih celo ponovim:

»Nekateri pravijo, da moramo jesti koruzni kruh zato, ker nas nima Buoh rad. Toda ta kruh je naš! Mi se lahko tolažimo s tem, da tudi v tistih državah, ki jih ima Buoh rad, morajo jesti koruzni kruh, ali pa še tega nimajo! Nekateri se bojijo, da bo naš denar

Štefan Lednik

V Šmihelu pa no kajžico mam

(Epilog k spisu Leta izgnanstva (zapis iz dnevnika in spomini), objavljenemu v Koroškem fužinarju št. 4/1986 in št. 1/1987)

Koliko se lahko človeku včasih, ob pravi priložnosti sproži v mislih tudi o nevsakdanjih ali celo zagonetnih rečeh. Tako se je zgodilo tudi meni ob besedovanju s tovarišema, s katerima me je usoda nenadoma zbližala, nato pa zopet ločila. Čez dolga štiri desetletja pa blagohotno dovolila ponovno srečanje.

Primerilo se je neke junijske nedelje 1986, ko smo z Ivom in Žarkom zamaknjeno zrlj od Naveršnika na Lomu nad Mežico navzdol, tja v bujno zeleno Podjuno, tržaškemu Kraševcu Žarku dotlej še neobiskano deželo.

Kako čudno zavita so lahko pota nekaterih usod. Naša — opisana v zgoraj omenjenem spisu, se je razpletla kar srečno. Naj jo na hitro obnovim:

Toliko stotin krogel je švigalo okrog nas onega jutra, 17. januarja 1945, ko je nemška SS divizija Prinz Eugen predrla sremsko fronto ob Donavi pri Sotinu. Toliko granat iz minometalcev in topov se je razletelo med nami na zasneženi ravnini okrog Opatovca. Toliko tovarišev iz slovenskega bataljona 1. Krajiške brigade in drugih enot je tedaj obležalo. Mi trije in še Jaka iz Ptuja pa smo ostali. Enako kot le še nekaj drugih izmed tovarišev, ki smo še vztrajali v jarkih nad Opatovcem, medtem ko se je razredčena glavnina naših enot, ki jo je še pravočasno dosegel glas o umiku — oddaljena že nekaj sto metrov — prebijala proti Lovasu pred napadalci.

Z Ivom, prijateljem iz Podpece, sva se — izseljena v Srbijo in živeča v sosednjih vaseh — tudi na fronti držala kar se da skupaj. Tako tudi onega usodnega dne. V trenutku, ko smo bili obkoljeni, Nemci s tanki pa so bili oddaljeni le še dobrih sto metrov, se vrževa iz strelskega jarka po čistini v neko zaraslo globačo. Prituhneva se med mrtve. Hip preden so Nemci nad nami, prileti med naju tovariš v angleški uniformi, nato še Jaka, ki ga pritisne med nas ročna granata, ko se mu razpoči na nahrbtniku. Še nekaj rafalov spuste navzdol v globel med nas, še nekaj granat prileti in fronta odvihra naprej.

Sledi desetdnevno tavanje četverice v ledenih zimskih nočeh, brez hrane in vode v nemškem zaledju, ko napol zmrznjeni in obnemogli pademo v sovražnikovo zasedo. Vinokovci, Zagreb, Linz ob Donavi so naslednje taboriščne postaje. Žarko, predvojni študent prava v Parizu, od koder zbeži pred Nemci,

se javi na Sremsko fronto, v Slovenski bataljon iz Londona decembra 1944.

Po osvoboditvi se naša pota razidejo. Jaka iz Ptuja je že dolgo tega umrl v Beogradu. Ivo postane po študiju medicine Mariborčan. Žarko se spet izgubi v svetu. Šele pred nekaj leti se mi javi z rodne Krasa.

Tega poletnega nedeljskega dne smo spet skupaj. Ogledujemo se, primerjamo sedanje fiziognomije in postave z onimi izpred štiridesetih let, ki so ostale v spominu. Toliko si vemo povedati, a še vseeno ostane mnogo-kaj »nerešenega«. Saj ni časa za vse.

Od doma ju zapeljem ven, v pobočje Pece. V Heleni, mladostnem Ivanovem domovanju, se bežno ustavimo pri košati, nekdanj davno svobodnjaški kmetiji, kjer je tekla zibelka njegovemu očetu. Od tam pa v Toplo na drugi strani Pece, kjer se ustavimo na naspju jalovine pred vhomom v rov — enem izmed mnogih v mežiških svinčevih rudnikih. Takih, miniaturnih, največ opustelih rudokopov z nasipi pred njimi, smo opazili tega dne raztresenih po širnem podgorju Pece kar precej. Za Žarka je to novost. Vhodov v rudniške jame doslej še ni videl.

Mimo mogočne Končnikove domačije stopimo do spomenika NOB na gornjih travnikih. Pomnika leta 1944 tu ustanovljeni Koroški grupi odredov. Pripovedujem jima o partizanih iz Štajerskega bataljona, ki so poleti 1942 prišli prvi na koroška tla. Pa o njihovem srečanju jeseni tega leta z izčrpanimi borci Kranjčevega bataljona, ki so se pretolkli v te kraje iz Dolenjske čez Gorenjsko, Košuto, mimo Železne Kaple na Pohorje, kjer so končali svojo pot kot legendarni Pohorski bataljon. Pa o prvi Koroški četi, predniku nekaj pozneje ustanovljenega 1. koroškega bataljona, o njegovem napadu 3. aprila 1943 na Mežico. O semenu narodnoosvobodilnega gibanja, ki sta ga tod sejala Pavle Žaucer-Matjaž in Karel Prušnik-Gašper in še drugi. Hitro se je izkazalo, da je Žarko Pavla Žaucerja dobro poznal, saj je bil nekaj let njegov gimnazijski sošolec v Mariboru, kamor se je kot primorski begunec začasno zatekel.

Tedaj mi šine v glavo in opomnim tovariša na fanta, ki se nam je v Linzu nekaj dni po osvoboditvi 15. maja 1945 pridružil v našem taborišču, kjer so se začeli zbirati poleg drugih tudi Slovenci z vseh vetrov — iz taborišč, s prisilnega dela, pa bivši nemški vojaki — za odhod proti domu. Ta fant, Maks mu je bilo ime, postane moj pomočnik pri poslih vodja taborišča, kar me je po odhodu prejšnjega vodja, inž. Boruta Maistra za tolača na jugoslovansko delegacijo v mestu, doletelo. Tovariša, ki sta imela z Maksom manj stikov in sta se ga spominjala le še medlo, zavzeto poslušata njegovo zgodbo in usodo.

Kot mlad Ljubljčan, dijak graverskega oddelka srednje tehnične šole, se je pridružil partizanom v 2. grupi odredov na Dolenjskem poleti 1942. Preživel je vso odisejavo Kranjčevega bataljona, postal kurir Pohorskega bataljona, prehodil križem krašem štajerska in koroška zaupna pota. Meni, izgnancu v Srbijo, pa je bilo tedaj, v Linzu, slovensko partizanstvo, njegova organizacija in obseg

bojev, povsem neznana stvar. Tako tudi Pohorski bataljon, ki ga je Maks omenjal. Spominjam se samo Maksovega pripovedovanja o velikih stiskah in trpljenju, ki ga je pre-stajal tako v partizanih, še bolj pa pozneje, ko so ga, ujetega, gestapovci mučili v mariborskih zaporih. Vse, kar sem tedaj od Maksa izvedel, je bilo mimogrede in bežno, ko smo se — vsak dan spoznavajoči s številnimi novimi — na hitro predstavljali, opisovali sebe in svoje usode. Saj so takrat vse misli bile uperjene predvsem v uživanje slasti svobode in pa v koprneče pričakovanje odhoda proti domu. Spominjam se le še, da je Maks bil kasneje izpuščen iz zapora ter da je pričakal konec vojne nekje pri Mozirju kot trgovski pomočnik, kakor je pravil. Vsekakor pa sem tudi sam ocenil, da je moral Maks prestatati veliko hudega. Zdel se mi je — leto ali dve mlajši od mene — nenavadno resen, pogosto zamišljen. Iz sence na čelu je bilo razbrati, kako ga nekaj v notranjosti teži.

Pozneje sem se — občasno prebirajoč partizansko literaturo, zlasti pa gledajoč Žiškovo televizijsko nadaljevanje o Pohorskem bataljonu, večkrat spomnil na Maksa. Kje neki živi, če še sploh živi? Zakaj se kot nekdanji borec Pohorskega bataljona njegovo ime ne pojavi v javnosti? Ali celo na kakem visokem položaju, kamor so se povzpeli že mnogi drugi, celo nekateri moji znanci in sošolci, ki so partizani doma v Sloveniji.

Toda kako sem se začudil in kako me je prizadelo, ko sem kmalu nato bral zgodbo o Pohorskem bataljonu v Večeru in ko ob njenem koncu preberem nekako ... Maks Kink-Sandi, kurir Pohorskega bataljona, pa je po osvoboditvi za svoje izdajstvo prejel zasluženo kazen ... Osupel ugotovim, da je to vendar tisti Maks, ki sem z njim preživel več mesecev prve svobode v Linzu. Hlastno se zaženem v branje. Preberem vse, kar je dosegelivega v knjižnicah o pohorskem partizanstvu 1941, o štajerskih partizanih okrog Celja, v Savinjski dolini, o napadu na Šoštanj. Pa o Drugi grupi odredov, njenih poskusih prebijanja na Štajersko, o Pohorskem bataljonu in njegovi zadnji borbi ter o nadaljnjem razvoju partizanstva na Štajerskem in na Koroškem.

Šele tedaj se mi zaokroži Maksova žalostna zgodba. Od šesterice kurirjev so po izdajstvu v Završah pri Mislinji štirje pobiti, dva ranjena, med njima Maksa s prestreljenima obema nogama Nemci zajamejo. Po ozdravitvi Maks mučenj ni prestal. Marsikaj je menda izdal in tako spravil v nesrečo mnoge domačije ob kurirskih poteh, ki so dajale partizanom zavetje. Njegovo bivanje v okolici Mozirja in posel trgovskega pomočnika je bilo, kot kaže, le pretveza, da je kot gestapovski sodelavec mogel imeti stik s tere-nom. Sedaj mi postane tudi jasno, čemu je prišel Maks v Linz s skupino avtobusov, ki je iz Maribora pripeljala tik pred kapitulacijo bežeče nacistične funkcionarje in nekaj mariborskih »purgarjev«. O tej vožnji mi je pripovedoval pozneje sam šofer enega od teh avtobusov.

Vseeno ob Maksu razmišljam: Kakšna usoda! Vsakomur pač ni dano biti heroj. Kako bi ravnal le kdo drug iz njegove tovarišije, če bi se znašel v Maksovem položaju? Ali če bi se usoda zasukala le malo drugače in bi se Maksu beg iz skednja v Završah v bližnji gozd posrečil. Ali če bi Maks tedaj,

vzel hudič, ker ga ni podpisal noben kralj. Jaz vam povem samo to: stari jugoslovanski denar sta podpisala dva kralja, stari in mladi, pa ga je kljub temu vzel hudič!

Te zgodovinske besede sem si zapomnil zato, ker so bile povedane v tako posrečeni prispodobni, vedno pogostejši pa se jih spominjam ob nenehnem padanju vrednosti našega dinarja!

nekaj dni pred napadom na Pohorski bataljon, ne bil na kurirski poti in bi bojeval z drugimi vred poslednji boj pri Treh žeblih?

Herojstvo in izdajstvo — kako neskončno daleč vsaksebi sta si. A vendar, kako blizu sta si tudi lahko v trenutkih človeške stiske. Koliko je včasih lahko odvisno tudi od okoliščin, ne le od »subjekta« samega.

Iz Tóple se skozi Črno in Mežico pripejemo v Šentanel. Sicer sončni kraj so tega dne prekrivale čemerne megle. Kiselkasto vreme pa vseeno ni odvrnilo občudujočih pogledov na mogočni hrbet Matjaževe Pece, ki je dajala slikovito ozadje spominskemu posnetku naše trojice.

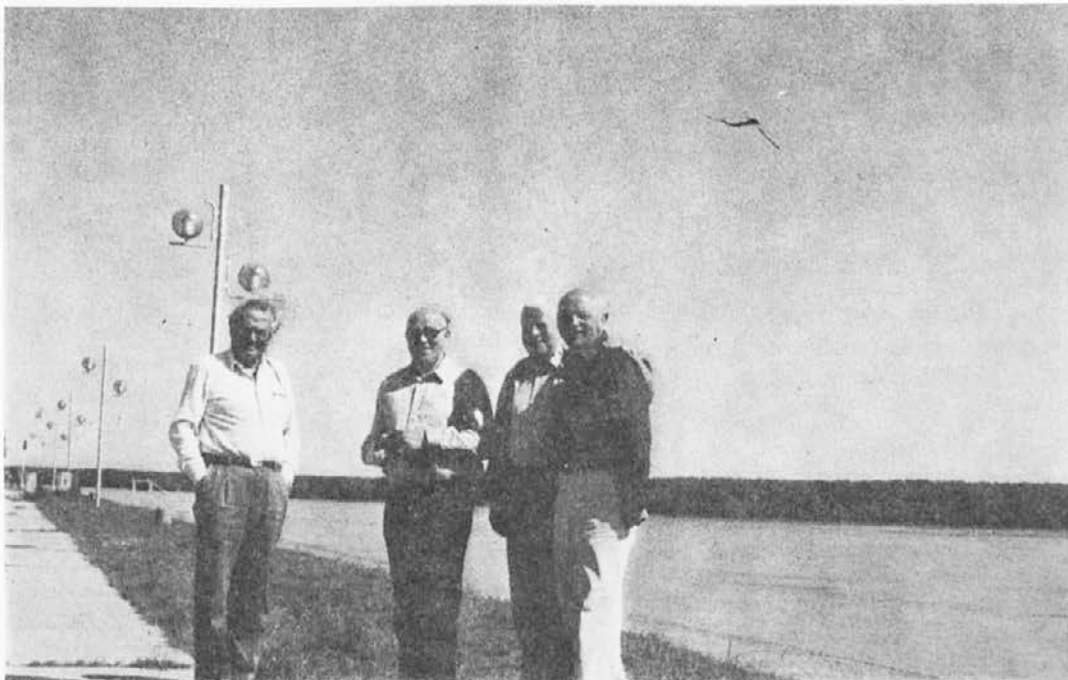
Spoštljivo ogledujemo lepo urejeno turistično vas, ki tudi nam postreže s pristno koroško »južino«. Stopimo še na skrbno vzdrževano pokopališče. Pa v cerkev, posvečeno svetemu Danijelu, ozaljšano z vencí, dehtečimi solzicami in drugim spomladanskim cvetjem. Kmečka ženica, videč tujce, ki se z zanimanjem ozirajo naokrog, se približa in pove, da je bilo danes tukaj prvo obhajilo. Kje so že časi, ko je pomenilo to tudi nam, otrokom, neznansko pomembno doživetje. Plošča na župnišču govori o leta 1919 iz Marije na Zilji pregnanem pisatelju Ksaverju Mešku, ki je tu snoval svoje povesti: Ob tihih večerih, Mir božji in Na Poljani.

Iz Šentanela nas potegne avto čez greben Dolge brde, mimo Kralja na Holmecu in skozi Lokovico na Lom. Pod Naveršnikovo domačijo, streljaj od meje, se ustavimo. Čeprav le dobrih sto metrov nad zaselki Podjune, se nam odpre prelep razgled. Sonce je tedaj tu in tam že prediralo oblake, osvetlilo pobočja Pece, ki se na levi strani strmo spuščajo proti Večni vasi in Klobasnici. Tik pod nami se beli zvonik cerkvice v Št. Juriju, malo dalje so Folteja Hartmana Libuče, še naprej se pod gričem s cerkvico Sv. Katarine na vrhu, okrog farnega zvonika tišče kot piščeta domačije Šmihela. Tistega kraja, kjer so nekoč prvič zapeli ono narodno: V Šmihelu pa no kajžico mam...

Proti desni strani se svetlikajo poslopja meščanskega Pliberka z mogočnim Thurnovim gradom nad njim. Razkošna paša pogledov pa se vije še daleč naprej. Za grički okrog Klopinskega jezera je čutiti Celovec, bliže se onkraj Drave razločno vidi Velikovec. Nad njim, visoko v pobočju Svinje, ugledamo dvostolpo cerkev na Djekšah, najsevernejšem kraju s še slovenskim življenjem.

Tovariša opozorim na obris Magdalenske ali Štalenske gore, kjer se prav tako svetlika cerkva na plešastem vrhu. Tu, v središču nekdanjega Norika, sem pred nekaj leti že bil in občudoval bogata odkritja arheoloških ostankov iz keltske in rimske dobe. V gostilni ob cerkvi na vrhu z napisom nad vhodom Gasthof Skorianz je ugotoviti nekdanjega našega Škorjanca. Nekaj dalje naprej gospoduje nad Gosposvetskim poljem kopasta Šenturška gora ali Ulrichsberg, kot jo zgoraj danes raje nazivajo in kjer se vsako leto zbirajo na spominskem zborovanju oni z rjavimi gvanti in železnimi ali še kakšnimi drugimi križci na prsih. Niže na levi ozremo mimo Obirja obris Dobrača nad Beljakom. Mimo Golice nad Osojskim jezerom pa plava pogled še dalje in višje, kjer se nad verigo Krških alp svetlikajo vršaci Tur.

Bogastvo pogledov po vsej ljubljeni Koroški. Tovariša kar obnemita. Nekdo reče čez čas: »Le kaj bi bilo že doslej s to nekdanj

Kako vabljiva je bila Donava v Vukovaru v junijski toploti, nasproti oni iz mrzlih januarskih noči 1945, ko so po njej plavale ledene plošče. Od leve: Ivo, Janez, Žarko, Štefan

čisto slovensko zemljo, če ne bi vztrajala poleg trdobočnih pavrov še peščica zavednih slovenskih duhovnikov in drugih izobražencev?« Beseda nanese na Janežiča, Marjara Zilskega, na Grafenaverje, dr. Petka, dr. Tišlerja pa vse do najmlajših.

Ko se nam pogled spet umiri v središčni točki obzorja okrog Šmihela, se misel ustavi ob škofu Gregoriju Rožmanu, domačinu iz tega ljubkega kraja. Zavednega Slovenca, profesorja na celovškem semenišču, ga je po prvi svetovni vojni pregnal skupaj z dvanajstimi drugimi duhovniki škof dr. Hefter, rekoč: »Za vas tukaj nimam prostora.« (dr. Petek, Spomini, str. 62). Njegov nekdanji sošolec na celovškem semenišču, mežiški župnik in dekan Janez Hornböck, je enako zaveden dočkal toliko drugačno usodo od Rožmana. Saj so ga gestapovci kot prvega v kraju zaprli in že leta 1942 v Dachau usmrtili. Da bi Rožman ostal na Koroškem in če ne bi postal ljubljanski škof, bi morda tudi njega doletela drugačna usoda. Tako pa se je izteklo toliko drugače.

Na Rožmana, prvega škofa, ki sem ga videl od blizu, mu celo ministriral, me vežejo spomini na birmo leta 1931 v Mežici. Ko me je s prstom, na katerem se je svetlikal velik škofovski prstan z briljantom, rahlo udaril po licu, se mi je zdelo, da so mi oproščeni vsi grehi. Tudi oni najtežji, ki so tedaj bremenili mojo otroško pamet. Od kletvic in cigaretnih dimov, ki smo se z njimi fantje včasih junačili, do skrivnih pogledov — čeprav ministranta pred oltarjem — pod krila v bližini klečečih ali čepečih deklic.

Ob spominjanju na Prežihovega Voranca, ko preidemo nanj, je nanesla beseda na Žarkova predvojna študentovska leta v Parizu. Tam je večkrat srečeval v slovenski družbi tudi Voranca in Borisa Kidriča. Kako ognjevito je menda znal Kidrič slikati bodoči razvoj pri nas po zmagi socialistične revolucije. Kako prepričevalno je govoril o čudovitih razmerah v Sovjetski zvezi, kjer že gospodari delovni človek. Toda dogodki po letu 1948 so Stalinov socializem prikazali Jugoslovanom v kaj drugačni luči. In Tito se je uprl. Kakšen šok za mnoge, ki so dotlej v Stalina veroval celo bolj kot v samega sebe.

Kakšna usodna sprememba za mnoge posameznike, še bolj pa za Jugoslavijo, se je spočela tedaj, leta 1948.

Nato se Žarko spomni še londonskih dni. Dr. Alojz Kuhar, Vorančev brat, a idejno na drugi strani, je menda ob razgovorih o razmerah v Jugoslaviji v družbi večkrat pribil: »To pa jaz že rečem, naš Voranc je sicer komunist, a poštenjak...«

Spet je priložnost za razmislek o usodi dveh bratov iz istega zavednega slovenskega gnezda, ki ju je odložila na dva tako različna brega. Eden slavljen v narodovem spominu, drugi pa je utonil v emigrantski anonimnosti. Spominjam se obeh. Voranca iz srečevanj po drugi vojni, Lojza iz otroških mežiških let, ko sem ga včasih videval na obisku pri Hornböcku. Oba kmečko tršate in obilne postave, z mogočno glavo ali bučo, kot pravimo na Koroškem po domače in ki jima jo je dičilo visoko razumniško čelo.

Potlej pristavim še jaz zgodnico iz mladosti in njeno nadaljevanje leta 1945. Zadržim nekaj let pred drugo svetovno vojno so pri nas jugoslovanski vojaki pospešeno gradili utrdbe z bunkerji na severni meji. Tudi v našem kraju je bilo nastanjenih nekaj sto vojakov. Njihovo poveljstvo je bilo v hiši, sosednji naši. Tako smo lahko otroci iz okolice sproti zasledovali živ-žav okrog nje in pogosto prihajajoče oficirje. Občudovali smo njihove uniforme in se dajali med sabo, kdo ima več zvezdic na epoletah, širše trakove na hlačah ter višji čin. Nekega dne se ustavi tu trop avtomobilov. Iz velikega odprtega avtomobila, v kakršnem smo se videli voziti tudi grofa Thurna, izstopi general z belim »kozjim fiksom« na bradi. Sledi strumno salutiranje in raportiranje. General s spremstvom stopi v pisarno. Zvemo, da je to sam Leon Rupnik, komandant teh frontnih utrd. Tedaj sem prvič videl generala in v njem poosebljenje tedanje kraljevske armade, ki pa je že čez nekaj let tudi po njegovi zaslugi tako neslavno propadla.

Poznega poletnega dne 1945 me v rudniško električno delavnico na Glančniku pokliče po telefonu s Prevalj Vida Kuharjeva, Vorančeva hčerka, tedaj okrajna mladinska sekretarka. Vpraša: »Štefan, ali bi šel kot

Na izhodu iz globače pri Opatovcu, ki nam je 27. januarja 1945 rešila življenje

zastopnik mladine na Rupnikov proces v Ljubljano, za OF pa gre še tudi Karel Aberšek? »Seveda grem«, sem odvrnil in pomislil, da mi bo obenem mogoče v Ljubljani urediti še kaj glede nadaljnega šolanja. Teden dni sem nato v dvorani na Taboru spremljal obravnavo in sodbo izdajalcem slovenskega naroda in SS generalu Rössenerju. Kako beden in otroško naiven se mi je zdel sedaj Rupnik v svojih zagovorih, nasproti onemu, v bleščeči generalski uniformi, ki sem jo kot otrok toliko občudoval. Zopet mi je s tovarišema ugotoviti: Kako čudna so pota usode in kako spremenljiva je dostikrat slava.

Iz tistih povojnih časov opozorim še na eno tako tragično zmotno usodo. Gre za nesrečnega inženirja Branka Diehla. V letih pred 1941. je bil zaposlen v kemijskem labo-

ratoriju izbiralnice mežiškega rudnika v Žerjavu. Med delavci je bil znan kot komunist in dober človek. Večkrat sem ga srečal, prenašajo težke zvitke kablov po strmih železnih stopnicah v izbiralnici, kjer smo takrat napeljevali razne inštalacije. Vselej se je, majhen in droben, obzirno umaknil in ni te pogledal kot nekateri drugi gospodje, češ: »Že zopet mi je nekdo napoti, meni, tako pomembnemu pazniku ali uradniku.«

Leta 1939 nas je, mlade, neizkušene planince — sam nekdanj znan celjski alpinist — na Okrešlju očetovsko svaril pred nepremišljenostjo, ko smo se bomo opravljali odpravljali pod stene ob Turskem žlebu. Spominjam se ga, kako smo po neki smučarski tekmi v Mežici, tik pred vojno leta 1941, peli za njim — razvnetim ob klavirju ... Slovensko nosimo zastavo in zanjo damo svojo

kri ... Po vojni, ko sem se po izgnanstvu, partizanstvu in Sremu in taboriščnih mesecih v Linzu avgusta 1945 spet zgledal na mežiškem rudniku in povprašal za delom, me je sprejel on. Tedaj delegat slovenske vlade pri podjetju, torej nekakšen direktor. Prijazno sva se dogovorila.

Toda kako nemogoče so se mi zdele obtožbe nasproti njemu — zaprtemu že 20. junija 1941 in do konca vojne v Dachauu — tedaj, leta 1948 že vladnemu funkcionarju v Ljubljani, ki je o njih obširno pisalo časopisje in so sporočale radijske vesti. S kakšnimi mučnimi občutki sem poslušal pred tedanjo justično palačo v Ljubljani, ko so po zvočnikih donele besede o njegovih zločinih in sodelovanju z gestapom. Otipati se je dalo, kako skonstruirana je vsa afera in čemu naj bi tedaj, v letih tako težko dočakane svoboda vse to služilo, me je prešinjalo.

Z množico drugih strmimo nekega dne in čakamo, da se odpro vrata palače, ko bodo odpeljali obsojenega Diehla in tovariše na strelišče ob Dolenjski cesti. Že ga zagledam v spremstvu stražarjev. Prvi prihaja po stopnicah in stopa med špalirjem proti avtomobilu. Uklenjene roke mu vise spredaj nemočno navzdol. Mrtvaško bled je. Oči upira v tla. Že stopa mimo mene. Zdi se mi, kot da bi se za trenutek ozrl naokrog, opazil tudi mene in me spoznal. Toda že je mimo in kolona avtomobilov odpelje. Trdno sem bil prepričan: Nedolžen si. Obtožbam ne morem verjeti, čeprav jih večina mojih tovarišev pač sprejema kot zapovedano resnico. Toda, kot so včasih rekali: Resnica se je le izkazala, čeprav veliko pozneje in tako obotavljajoče.

Res: Resnica in krivda, čast in sramota, kako ste lahko opolzke. Do njih prizanesljive, do drugih tako krute.

Tako je minil oni junijski dan s srečanjem po dolgih letih poleg besedovanja o vsakdanjih človeških rečeh: o delu, o upokojenem početju, o zdravju, o družinah in znanjih, tudi v mislih o marsičem drugem, kar se je dogajalo z nami in okrog nas, a bi se morda lahko izteklo tudi drugače.

Okroglo leto dni nato smo spet zbrani. Namerjamo v Srem, pogledat nekdanja bojna polja. Poskusili bi najti tudi tisto globačo pri Opatovcu, ki smo se v njej z Žarkom znašli in spoznali. Z nami pojde še brat Janez, ki je v Sremu nekaj dni pred usodnim nemškim napadom odšel v zaledje. Fantovsko židana volje nas potegne avto na pot. K temu pripomore tudi lepo vreme, ki nas spremlja vse tri dni. Obiščemo večino znanih krajev in prizorišč, po katerih smo se potikali pred več kot štiridesetimi leti. Trije fotoaparati pridno nabirajo spominske posnetke. Na pokopališču v Lovasu leži v skupinski grobnici med nekaj sto padlimi tudi 77 tovarišev iz Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade, padlih tedaj, 17. januarja 1945 pri Opatovcu. Janez nas usmeri k spomeniku in ko sproži aparat, mu uide čisto samoumevno: »Lejte, fantje. Le malo drugače bi se zgodilo takrat, pa bi tudi vi trije ležali tu notri. In jaz bi vas morda danes prišel sam obiskat.«

Nasmehnemo se. Saj res. Na srečo se je zgodilo drugače.

Pokopališče v Lovasu s partizansko grobnico

Ivan Žunko-Silvo

ŽIVLJENJSKA POT PARTIZANA

Bolj se odmikajo leta, ko so naši narodi bojevali srditi boj za osvoboditev naše domovine izpod jarma okupatorja in domačih izdajalcev, manj je tistih, ki so bojevali ta boj ter dali svoj delež k zmagi, ki smo jo dosegli spomladi 1945. po težkih štirih letih boja, trpljenja in zmag.

Kakšno je bilo trpljenje in žrtvovanje borcev za svobodo, ve le tisti, ki je to okusil na lastni koži. Žal pa o tem vse premalo pišemo in tako gredo s smrtjo borca v grob tudi delčki zgodovine, ki se je pisala v teh najtežjih dneh. Običajno se ob grobu na kratko spomnimo njegovega življenja, nato pa utone v pozabo.

Mnogo jih je v teh letih že odšlo — tiho in neopazno, z njimi pa tudi spomini na lepe in težke dni, ki so jih preživeli. Toda še so med nami borci — ljudje, ki so se v tistih najtežjih časih odzvali klicu domovine ter vstopili v vrste borcev. In zakaj bi morali čakati na smrt, da izvemo, da se je človek boril za našo svobodo, za lepšo prihodnost, zakaj ga ne bi spoznali, dokler še živi med nami?

V tem sestavku želim opisati življenje in delo enega še živečih borcev, 73-letnega Mihaela Grabnerja, ki je nosil partizansko ime Tanjo. Živi na Partizanski cesti 34. Kljub svojim 73 letom in težkemu življenju je še vedno čil, zelo živahen ter delaven.

Rodil se je kot nezakonski sin leta 1914 materi Mariji, ki je tedaj služila pri kmetu Lakovniku v Podkrajju pri Kotljah. Od tod se je mama z njim preselila h Gabrovniku na Sele. Skoraj tri leta je bil bolan, potem pa si je le opomogel. Leta 1920 je začel obiskovati šolo, ki je bila na Selah pri Anžiču. Osemletko je končal leta 1928 z odličnim uspehom. Tedaj so v šoli poučevali tudi veronauk, ki ga je na Selah poučeval znani pisatelj Franc Ksaver Meško, ki je videl, da je fant sposoben, zato je predlagal, naj ga pošljejo naprej v šole. Sam je bil pripravljen kriti polovico stroškov šolanja. Ker pa je mati za svoje delo pri kmetu dobivala le celotno oskrbo za oba, ni imela možnosti, da bi prispevala kaj za sinovo nadaljnje šolanje. Tako je na njegovo veliko žalost nadaljnje šolanje odpadlo, ostati je moral na kmetiji kot pastir in pozneje kot hlapec. Tako je spoznal vsa težavna dela na kmetiji, saj tedaj še niso poznali strojne obdelave, kot jo imajo kmetje danes. Vsa dela so se opravljala le ročno ter z vprežno živino. Po šestih letih dela pri tem kmetu si je poiskal svojo prvo službo pri kmetu Segovcu v Šentjanžu pri Dravogradu. Tudi tu je moral opravljati vsa najtežja kmečka opravila v težkih razmerah, zato je po štirih mesecih menjal službo ter se zaposlil pri kmetu Napotniku na Selovcu, kjer je kot hlapec ostal štiri leta.

Jeseni leta 1937 je moral v starojugoslovansko vojsko, kjer je postal mitraljezec. V aprilu leta 1939 je bil demobiliziran ter se vrnil domov. Našel si je delo v tekstilni tovarni v Otiškem vrhu, kjer je končno

prejel tudi svoj prvi zaslužek. Toda med letom je bil dvakrat vpoklican na orožne vaje, kjer je preživel po dva meseca. Tako zopet ni bilo pravega zaslužka, zato se je odločil, da gre iskat boljše delo in zaslužek v sosednjo Avstrijo. Avgusta 1940 je ilegalno prešel mejo ter se zaposlil v Libuči pri Pliberku pri kmetu Kočniku. Bil je dober kmet ter tudi zaveden Slovenec, ki se je povezal tudi s partizani, ki so v letu 1943 pričeli z borbo proti okupatorju tudi na tem območju. Tedaj je tudi Miha pričel sodelovati s partizani in konec aprila 1944 je vstopil v vrste partizanov, v II. koroški

Miha Grabner

bataljon pod vodstvom komandanta Alberta Konečnika-Modrasa. Tako je postal partizanski mitraljezec. Sodeloval je pri napadu na nemško kolono pri Šumelu v Koprivni. Borbeno področje tega bataljona je bilo Koprivna — Železna Kapla, Remšnik, Lobnik, Klobasnica, Peca, Košuta, Olševa.

V septembru ga je komandant Modras določil za vodjo patrole, ki je imela nalogo, da prenese radijski primopredajnik na Pohorje. Patrola je štela 7 mož. Napotila se je iz Solčave proti Slovenj Gradcu. Med potjo so se ustavili pri kmetu Robniku, da bi se odpočili ter nahranili. V hiši so jih gostoljubno sprejeli, toda kmalu so bili napadeni. Reševati so se morali posamič, kakor se je kdo znašel, saj jih je bilo za organizirani odpor premalo. Sam se je prebil skozi zadnja vrata ter po hribu navzdol zbežal proti gozdu med točo krogel iz mitraljeza in brzostrelk nemških napadalcev. Vendar je srečno prišel v zavetje gozda.

Ves izčrpan se je vsedel na panj ter se pričel pregledovati, če ni kje ranjen. Ugotovil je, da ga je rešila odeja, ki jo je nosil v nahrbtniku, saj sta v njej tičali dve krogli, ki sta bili namenjeni njemu. V gozdu je ostal do noči. Bila je lepa mesečna noč. Odpravil se je proti vrhu gozda, kjer je zagledal gozdarsko kočjo. Med vrati je stal

človek, ni pa mogel razločiti, kdo je. Zato je vprašal: »Kdo tam«, oni pa mu je odgovoril: »Le pridi brez skrbi, partizan sem kot ti«. Naslednji dan sta skupno odšla do kmeta Bukovnika, kjer sta dobila nekaj hrane. Tam sta se ločila ter krenila vsak na svojo stran — on k svojemu bataljonu, Miha pa se je pridružil bataljonu VDV, ki ga je vodil komandant Pavel Grubelnik-Pajo. Kot obveščevalec je bil dodeljen tovarišu Mozganu. Težke čase so preživljali tisto zimo. Bilo je mnogo snega ter močan mraz, bile so neprestano borbe s sovražnikom, borci pa brez strehe nad glavo. Saj so bili vmes tudi lepi trenutki, toda teh je bilo bolj malo. Borce je družilo neomajno tovarštvo, med seboj so delili vse — hudo in dobro, le tako so lahko prestali vse napore ter srečno dočakali kapitulacijo nemške vojske.

9. maja 1945 so bili v Lepeni pri Železni Kapli, ko so zvedeli, da je vojna končana. Zavladalo je nepopisno veselje. Z zastavo na čelu kolone so odkorakali proti Železni Kapli ter nato naprej do Celovca, od koder pa so se morali po nekaj dneh na zahtevo zaveznikov umakniti nazaj čez bivšo jugoslovansko mejo. Skupina, v kateri je bil Miha, se je nastanila na gradu v tedanjem Guštanju, kjer je bil skupaj s Pavlinom, Janezom Rupnikom ter s Pudgarji — Ivanom, Ožbejem, Jožefom.

Grabner je bil dodeljen v KNOJ ter je odšel na mejo v Šentilj nad Mariborom, kjer je služboval do 27. aprila 1946. Tedaj je bil zaradi bolezni demobiliziran ter poslan v bolnico Maribor, kjer je ostal mesec dni.

Čez 40 let je že minilo od teh težkih, a slavnih dni v zgodovini naše domovine. Danes je vesel in ponosen, da je tudi on prispeval svoj delež v boju za osvoboditev naše domovine ter za lepše in srečnejše življenje naše in bodočih generacij. Svetel spomin na to obdobje bo v njem živel do smrti.

Po vrnitvi domov se je zaposlil v Železarni Ravne. Zaposlitev je dobil v valjarni, kjer je ostal celih 20 let. Delo je bilo naporno, saj tedaj še ni bilo tako mehanizirano, kot je sedaj, temveč je šlo vse »na horuk«. Pa se niso pritoževali, saj so se zavedali, da delajo zase, da je tovarna njihova-delavska. Tedaj ni bilo toplih obrokov, ne prostih sobot, ne kopalnic in lepih garderob, poznali smo le delo, marsikdaj smo delali tudi po dva šihita skupaj.

Leta 1947 se je poročil s svojo življenjsko družico, ki jo je spoznal, ko je služboval v Šentilju, pa pravi, da mu doslej še ni bilo žal takega koraka, saj mu je zvesta pomočnica na poti skozi življenje. Leta 1948 se jima je rodil sin, ki je sedaj prav tako zaposlen v Železarni Ravne, poleg tega pa sodeluje tudi pri pihalni godbi. Z ženo sta ponosna nanj, saj hodi zvesto po njunih stopinjah.

Mihu Grabnerju-Tanju želimo, da bi še vrsto let ostal vder in čil med nami ter užival sadove svojega dela in boja.

Jerica Skrivarnik

Anton Vušnik 70-letnik

Anton Vušnik-Rastko je znan družbeno-politični delavec. Devetega januarja letos je praznoval 70. obletnico rojstva. Kot predsednik borčevske organizacije na Prevaljah smo ga zaprosili, da nam pove nekaj o svojem življenju. Ustregel nam je.

Rodil sem se 9. 1. 1918 na Ravnah na Koroškem v delavski družini. Osemletko sem končal v rojstnem kraju. Po končani šoli nisem dobil zaposlitve in tudi učnega mesta ni bilo na razpolago. Zaradi tega sem šel za pastirja h kmetu Kordežu, po domače Dobrovniku na Prevaljah. Sam sem si našel učno mesto trgovskega vajenca. Po končani učni dobi sem bil zaposlen v trgovini. V stari Jugoslaviji sem vojsko služil v mornarici. Zaradi hude nesreče, ki se mi je pripetila, sem bil aprila 1940 odpuščen iz vojske kot stalno nesposoben. V januarju leta 1941 sem dobil zaposlitev v železarni. Delal sem v obratni pisarni valjarne. Kapitulacijo Jugoslavije sem tako dočakal doma. Za nas, takrat mlade, je bil to hud udarec.

Avgusta 1942. leta je prišel Beno KOTNIK-Hostnik na obisk k Antonu METARNIKU, mojemu tastu. Pogovor je bil zapen, sodeloval sem tudi jaz. Šlo je za ustanovitev odbora OF in za izbiro ljudi, ki bi lahko postali člani tega odbora. Tudi sam sem predlagal nekaj ljudi, ki so bili znani kot poštenjaki in zavedni Slovenci. Izmed predlaganih so bili nato izbrani za odbor OF: Beno KOTNIK kot predsednik, člani pa: Anton METARNIK, Alojz WINKLER starejši, Janko ROŽMAN, Pavel MEDVEŠČEK, Viktor KREVIH in Avgust SLEMIK. Ta odbor se je prvič sestel 12. 10. 1942 nad Šrotneško žago. Od tega časa sem tudi jaz aktivno sodeloval z OF. V začetku februarja 1943 sem bil poslan v Šentjanž, da organiziram odbor OF. Sestanek je bil v Bartovem mlinu. Na sestanku so bili povabljeni: Jože Bart, Franc Knežar in Maks Medved. Tudi v takratnem Guštanju sem razvil agitacijo za sodelovanje z OF. Uspeh ni izostal. Širok krog ljudi je pričel sodelovati. Zbiral sem material za potrebe OF in NOV. Hodil sem na javke in se tam pogosto srečeval s prvoborci Poldetom Eberlom in Gustlom Slemnikom, ki je bil njegov spremljevalec, ter z Džonom in Kostjem. Kostja je od mene prevzel večjo količino ciklostilnega papirja in barvila za tehniko Netopir.

Zaradi izdajstva sem moral 8. 9. 1944. leta v ilegalo. Že naslednji dan sem bil sprejet v partijo. Postal sem član okrajnega odbora OF in KPS za okraj Guštanj-Prevalje. Kot član okrajnega odbora OF sem vodil sestanke na terenu in bil na njih govornik. Organiziral sem tudi dve konferenci AFŽ, na katerih so sodelovale predvsem žene iz Guštanj. Oktobra 1944 sem postal član Narodne zaščite. To funkcijo sem opravljal do februarja 1945, ko sem bil imenovan za sekretarja OF in KPS. Aprila 1945 sem poklical na sestanek Alojza Winklerja starejšega, Kristla Verdinka, Ivana Vravnika, Franca Fišerja in Maksa Večka in jih določil za člane Narodnoosvo-

bodilnega odbora z nalogo, da takoj po odhodu okupatorja prevzamejo oblast v Guštanju, dokler ne bodo izvoljeni novi organi. Za predsednika sem določil Alojza Winklerja. Osmega maja 1945 smo partizani zasedli cesto pri Brančurniku. Proti večeru tega dne pa je Jože Pačnik z delom aktivistov vkorakal na Prevalje. Sam sem vodil skupino borcev v Guštanju. Okrog pol sedmih smo vkorakali v Guštanj. Najprej smo se ustavili pred železarno. Tam sem jim spregovoril nekaj besed o dolgo pričakovani svobodi. Razorožili smo tovarniško stražo. Eden od naših je prevzel vodstvo nove straže. Nato smo se napotili proti trgu. Šli smo po zgornji cesti. Ko smo prispeli na trg, sem rekel: To bo Partizanska cesta, trg pa Trg Svobode. To poimenovanje drži še danes. Ob deveti uri zvečer so se zbrali člani Narodnoosvobodilnega odbora, ki sem jih imenoval že aprila. Na seji smo sklenili, da se Franc Mrkva postavi za upravnika železarne, dokler ne bo imenovano drugo vodstvo. Maks Dolinšek pa je bil postavljen za upravnika gradu na Ravnah. Sklenili smo tudi, da ostanejo živilske karte do nadaljnjega še v veljavi. Naslednji dan pa je Narodnoosvobodilni odbor prevzel ključne blagajne. Izročil jih je Maks Husar, takratni nemški župan. Postavljeno je bilo tudi mestno poveljstvo. 10. maja 1945 smo razorožili kovaško enoto, ki se je umikala skozi Kotlje. Na trgu je bilo toliko odvrgenega orožja, da ga štirje kamioni ne bi mogli odpeljati. Naše partizanske enote so armadno skupino generala Löhra, ki se je umikala iz Šoštanja skozi Črno, ustavili na Poljani. Naši so zahtevali, da položijo orožje, vendar tega niso hoteli, zato je prišlo do hude borbe ob 14.45, v kateri sem bil udeležen tudi jaz. Nemci so kapitulirali. Tudi ranjenih je bilo veliko. To je bilo 13. maja 1945. Naslednji dan so navalili umikajoči se ustaši. Ker v Dravogradu niso mogli prebiti obroča za umik proti Labotski dolini, so se z vso silo vrgli proti Poljani, od tod pa proti Avstriji. Bilo jih je zelo veliko. Tudi mi smo se morali umakniti v Avstrijo. Na Libuškem polju pa so jih naši in Angleži zaustavili. Položili so orožje in kapitulirali. Ko sem se vrnil v Guštanj, mi je kurir izročil pisni nalog, da se moram takoj javiti v Mariboru na Okrožnem poveljstvu narodne zaščite. Tam sem prevzel dolžnost kadrovnika. Na lastno željo pa sem bil demobiliziran. Vrnil sem se v Guštanj in se zaposlil v železarni. Takrat je bil dipl. inž. Franjo Mahorčič že delegat ministrstva in je kot direktor vodil železarno.

1946. leta sem bil postavljen za predsednika KLO. Moja prva naloga je bila, da sem organiziral gospodarstvo in ustanovil vrsto gospodarskih organizacij lokalnega pomena (dve pekarni, mesarijo, sodavičarstvo, gostilno Pod Uršljo, gramoznico, ekonomijo in konjsko prevoznitvo). Preimenoval sem dom Svobode v TITOV dom. Ustanovil sem tudi krajevno komunalno podjetje. Jeseni 1945. leta so bile volitve. Izvoljen sem bil za odbornika Okrajnega

Anton Vušnik-Rastko

ljudskega odbora, ki je imel sedež na Prevaljah, pozneje v Dravogradu in Slovenjem Gradcu. Vsa ta leta sem bil član izvršilnega odbora. Bil sem tudi član okrajnega komiteja ZKS.

Sedež komiteja ZKS je bil v Pečarnikovi pekarni na Prevaljah. Izposloval sem tudi, da se je pričel graditi prvi zdravstveni dom Ob Suhi v Guštanju. Leta 1948 sem bil imenovan za sekretarja okrajnega komiteja ZKS s sedežem v Dravogradu. Informburo smo dobro prestali. Začela se je kolektivizacija zemlje za ustanavljanje kmetijskih zadrug. V marcu 1949. leta je bila seja CK KPS v Ljubljani, na katero smo bili povabljeni vsi sekretarji okrajnih komitejev. Sejo je vodil sekretar Miha Marinko. Glavna tema je bila, kako poteka proces ustanavljanja zadrug. V razpravi sem povedal, da sem proti prisiljenemu združevanju kmetov. Kmetje so bili med NOB naši zavezniki. Če združimo kmete, jim nimamo kaj dati. Zadruge bomo morali umetno vzdrževati. Če jih pustimo pri miru, bodo imeli hrano, plačali bodo davek in prispevali skupnosti s svojo obvezno oddajo. Seveda se moje prepričanje s takratno uradno politiko ni ujemalo. Bil sem hudo kritiziran. Na dan OF, to je 27. aprila 1949, nam je bilo sporočeno, da se celotni okrajni komite ZKS zbere na sedežu, ker pride iz CK ZKS komisija v sestavi: Avbelj, Očka, Graif in Tihomir. Komisija je pregledala poslovanje komiteja ter ugotovila, da je upravno poslovanje v redu, v političnem smislu pa smo oportunisti, ker ne sledimo političnim smernicam CK ZKS. Zaradi tega je bil celotni okrajni komite ZKS razrešen svojih funkcij. To je bil hud udarec, ki me je zelo prizadel. Partijske kazni vendarle nisem dobil. S takojšnjo veljavnostjo pa sem bil premeščen na Oblastni ljudski odbor Maribor. Ugotovil sem, da ta politična tvorba ne bo imela daljše življenjske dobe, zato sem zaprosil, da me razrešijo in pustijo, da se vrnem v Guštanj. Moja prošnja je bila ugodena pod pogojem, da na decembrskih volitvah 1949 kandidiram za odbornika Krajevnega ljudskega

odbora Guštanj. Postal sem predsednik izvršilnega odbora. V tem obdobju sem dosegel, da so se ulice in ceste Guštanj poimenovala po znanih osebah. Na primer: Prežihova ulica, Malgajeva ulica, Stara ulica, Gimnazijski drevored, Koroška cesta, Strma pot, Hotuljska cesta itd. Bile so nameščene nove table na vpadnicah v kraj. Izvedena je bila tudi nova hišna numeracija. Spomladi 1952 so bile volitve v mestno občino Guštanj. Za predsednika je bil izvoljen Ivan Kokalj, jaz pa za tajnika. Kot tajnik občine sem si zadal nalogo, da poimenujem Guštanj z lepim slovenskim imenom. S tem namenom sem poslal Maksa Dolinška, da obišče v Grazu arhivski muzej, v Labotski dolini pa samostan Schpanheim in ugotovi, od kdaj obstaja ime Guštanj. O obstoju Gutensteina oziroma o vitezhah »de Gutenstein« v letu 1248 nam priča izvirni dokument — pogodba, ki je bila sklenjena med Elizabeto in njenim sinom Hartnidom iz Orta ter Hartnidom Ptujskim glede lastništva potomcev nekega Hermana Katzensteina. Ta listina je najstarejša pričevalka o obstoju Guštanj, ki sta jo podpisala tudi dva guštanjčana, Hiltraudus de Guttenstein in Ditricus de Guttenstein. To listino hranijo v frančiškanskem samostanu v Grazu. Grb Guštanj pa je lipa na treh gričih.

Na osnovi tega sem izdelal predlog, da bi Guštanj preimenovali v Ravne na Koroškem. Ta predlog sem poslal v oceno dr. Francu Kotniku, ki je takrat živel v Celju. Njegov pisni predlog je bil, da bi Guštanj preimenovali v Dobje na Koroškem. To mi ni ugajalo, zato sem pobaral za mnenje še dr. Franca Sušnika. Soglašal je, da so Ravne na Koroškem bolj primerne ime. Na osnovi tega sem izdelal pisni predlog in ga predložil predsedstvu mestne občine, da o tem razpravlja in sklepa. Predlog je bil sprejet. Na slavnostni seji mestne občine Guštanj, ki je bila v juniju 1952, je bil sprejet sklep, da se Mestna občina Guštanj preimenuje v mestno občino Ravne na Koroškem. Na tej slavnostni seji je sodeloval tudi minister za industrijo v slovenski vladi Franc Leskošek-Luka. Mestna občina Ravne na Koroškem je ob tej priložnosti imenovala Franca Leskoška-Luka za prvega častnega meščana.

Ko sem bil predsednik mestne konference socialistične zveze na Ravnah na Koroškem, sem 29. 9. 1968 organiziral veliko proslavo 720. obletnice, odkar se je v zgodovini (slovenskega naroda) prvič pojavilo ime Gutenstein (Guštanj). Rojstvo tega imena izvira iz dobe fevdalne kulture in viteškega gospodstva.

Ko sem se že upokojen preselil na Holmec, sem tudi tam aktivno deloval v SZDL in krajevni skupnosti. Pri odkritju spomenika padlim borcem v NOV sem organiziral veliko proslavo. Krajanje so prišli iz bližnje in daljnje okolice. To je bila enkratna prireditev s kulturnim programom. Prispeval sem tudi, da imajo krajanje Holmeca svoj krajevni praznik. Bil sem dolga leta član občinske uprave in nazadnje upravitelj Koroškega zdravstvenega doma. V zadnjem obdobju sem bil dve mandatni dobi odbornik političnega zbora občine, član delegacije za delegiranje delegatov v republiški politični zbor, član kadrovske komisije občine in osem let predsednik Ko-

misije za borce pri skupščini občine Ravne na Koroškem. Ustanovil sem odbor aktivistov OF bivšega dravograjskega okrožja med NOB in bil deset let njegov predsednik.

To je samo del ustvarjalnosti na moji življenjski poti. Naj dodam še to, da sem

Vera Horjak

O delu krajevne organizacije Zveze združenj borcev NOV Ravne

Edina organizacija, ki se ne pomlaja in ne računa na povečanje članstva, je organizacija zveze združenj borcev NOV. Prav nenavadno se čuje, pa je le res. Kar je bilo, je bilo.

V zadnjem času so se spremenili predpisi, tako je bilo mogoče včlaniti nekatere, ki so v času vojne aktivno delovali kot pionirji obveščevalci in kurirji, pa zaradi mladosti niso bili poprej sprejeti v organizacijo zveze borcev. Na območju krajevnega odbora Ravne sta bila dva primera. Število članstva se spreminja največ zaradi preseljevanja. Sicer pa ima krajevni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske volitve vsaki dve leti. Mandati niso omejeni. Tako sedanjí predsednik opravlja svojo funkcijo že tri mandate, ker je prizadeven, ga članstvo spoštuje. V delovnem razmerju je le še pet članov, ostali so že vsi upokojenci. Precej je med člani kmečkih ljudi, saj zajema krajevni odbor ZBZ NOV Ravne naslednje krajevne skupnosti: Strojnska Reka, Dobja vas, Ravne-Trg, Javornik-Sance in Čečovje.

Kaj vse počne ta organizacija? Na izvršnem odboru se dogovori in sklepa o akcijah, sodelovanju, delegacijah, prireditvah in o skrbi za člane. Ta odbor obravnava in daje predloge v zvezi z dejavnostjo na svojem območju občinskemu odboru ZBZ NOV, ki jih zbrane posreduje republiškem odboru, tako se sliši njih glas tudi v Ljubljani. Borili so se pred dolgimi leti s srcem in dušo za osvoboditev domovine in danes jim ni vseeno, kaj se s to domovino dogaja. Na visoko politiko in gospodarstvo zdaj res nimajo posebnega vpliva, vendar ne molčijo. Na občini in v samoupravnih skupnostih jih kar dobro poznajo.

Že tri leta pišejo in predlagajo, da bi pogrebne svečanosti dobile ustrezno obliko. Vse je lepo napisano v občinskem odloku, toda to je premalo. Ta odlok mora biti tudi izvrševan. Ste že bili kdaj na pogrebu, ko so zagrebli človeka, ne da bi kdo rekel eno samo besedo slovesa? Pa je bil vendar občan, človek, ki je živel ali šele začel živeti med nami. In nič. V takšnih primerih se pokaže brezdušnost. Kaj vse so starodavni narodi naredili v spomin umrlim! Še danes občudujemo njihove stvaritve, tako so nam zapustili svojo kulturo.

Prav tako se krajevna organizacija ZBZ NOV že leta trudi, da bi spravili v življenje službo »POMOČ NA DOMU«. V mislih imajo pomoč vsem, ki so take pomoči potrebni, ne glede na leta in stan. Ne bi bila povsem brezplačna. Seveda bi morali biti pomočniki ustrezno izurjeni in tudi primerno plačani. Kolikšne so včasih stiske družin ob boleznih in drugih nesrečah, a ni nikogar, ki bi,

bil govornik na raznih prireditvah in žalnih svečanostih. Bili so vzponi in padci, takšno je pač življenje.

Tovariš predsednik! Zahvaljujemo se ti za tako obširen opis tvoje življenjske poti. Želimo ti še obilo zdravja, da bi bil še dolga leta med nami!

recimo, samo mesec dni pomagal. Kako težko zapuščajo ostareli in bolni svoj dom in se v sili odpravijo v Črneče. Koliko ceneje bi bilo za družbo, ko bi bila organizirana, denimo, dnevno dveurna pomoč na domu. In koliko bolj človeško!

Krajevna organizacija ZBZ NOV sodeluje s taborniškimi odredom »Koroški jeklarji«. Posamezni borci hodijo na šole, kadar jih povabijo. Organizacija sama jih je že tudi poslala na »žive ure zgodovine«. Mladi rod vabijo na pohode in spominske slovesnosti in sploh nimajo težav pri sodelovanju z mladino, nasprotno, radi podprejo prizadevanja in iskanja mladih. Najbolj množičen pohod je vsako leto na Komelj — tega pripravlja pliberški pododbor koroških partizanov — in obisk Peršmanove domačije nad Železno Kaplo, kjer se vsako leto srečajo borci in mladina treh dežel. Pozimi počastijo spomin na pri Sv. Neži ustreljene talce. Udeležujejo se posameznih srečanj brigad in drugih partizanskih enot. Vsako drugo leto pripravijo komemoracijo na dan mrtvih pri Barbari ob sodelovanju mladine, pevskega zbora in godbe. Redno letno pregledajo spominske plošče in spomenike in dajo pobudo za popravila in vzdrževalna dela. Svoje člane, ki zaradi bolezni ne morejo na letni članski sestanek, obiščejo na domu. Najraje to storijo za novo leto. Dajejo priporočila oziroma mnenja k podelitvi priznavalnin socialno ogroženim članom in k stanovanjskim posojilom. Vodi jo tudi skrb o stanovanjskih razmerah članstva. Po potrebi posamezni člani odbora obiščejo člane organizacije, da preverijo njihovo zdravstveno in socialno stanje.

Pripravljajo pa tudi izlete. Lani so bili v Kumrovcu in v Savinjski dolini. Gredeč so si ogledali še grad izseljencev v Brestanici ter zgodovinska muzeja v Titovem Velenju in Radmirju. Pravijo, da jih razvedrilo drži pokonci. Zelo radi se srečujejo in letni članski sestanki so vedno dobro obiskani. Tam se odkrito pogovorijo tudi z gosti, ki jih povabijo — predstavniki občine in gospodarstva.

Dejavnost organizacije ZBZ NOV na Ravnah podpirajo družbenopolitične organizacije pa tudi delovne organizacije in obrtniki. Letos so se posebej zahvalili za pomoč Dimnikarskemu podjetju.

Lani so se za vedno poslovili od naslednjih svojih članov: Maksa Dolinška, Franca Hancmana, Novice Stanisaviča, Pavla Šoštarica, Karla Zavolovška, Antona Gašperja, Elizabete Mokina, Ferda Zaponška in Ludvika Kokala.

V okviru zdravstvenega varstva imajo borci določeno kvoto zdravilniških zdravljenj. Na predlog krajevne organizacije in v soglasju

Mojca Potočnik

Ob obletnici zlate poroke

Na obisku pri Požegu

Celo leto sem se spravljal na Strojno. Dovolj ovir je bilo, da nisem šla ne v igradi, ne poleti in ne jeseni. Zvabilo me je šele sveže zasneženo sončno jutro sredi februarja. Potegnili me je med zastore bele pravljičice s tako močjo, da sem pozabila na dolgi predah od šolskih let, kar nisem več vsakdanja potnica takih poti. Lahno sem zastavila korak po poti od zadnje avtobusne postaje dalje. Noge so šle za lepoto, ki so jo pile oči, usta, ušesa, vsa duša. Nebo med drevjem je vse bolj temno sijalo in začelo vabiti v breg. Zapustila sem zložno pot ob neskončni Reki in se zagrizla v strmino. Nad gozdom se mi je odgrnil pogled na tihe strojske domačije. Kakor koklje so čepele v bregu, zavarovane s plotovi in zasenčene s stoletnimi lipami. Upočasnila sem korak in vpregla misli.

Čemu ta pot? Res mi je pri srcu ta kraj in rada imam naravo, a to je samo sprožilo vzvod, da sem se podala na pot. V resnici pa me je manj vlekel dolg. Že davna obljuba, da bom nekaj napisala o Požegovih starših, ki sta lani pred 1. majem slavila zlato poroko. Čeprav sem njuno življenjsko zgodbo poznala iz pripovedi, sem ju želela obiskati. Le tako lahko njuna zgodba zaživi tudi na papirju.

Tik pod vrhom Strojne me je iz misli zdramil opoldanji zvon. Sonce se je še vedno na vsa usta smejalo in na svojih legah jemalo sneg. Le nicine so bile še bele. Naužita sem bila lepote zimske pokrajine in utrujenost mi je stopila v noge. Čas je silil k počitku. Dobro mi je delo, da je bila pot naprej ravna. Mimo cerkve, šole in mežnarije sem se napotila proti Janežu in k Požegovi domačiji.

Pri hiši je bilo samotno kakor vsa pot doslej. Le tanek bel dim iz dimnika je daljal upanje, da je nekdo doma. Kljuka na velikih hišnih durih se je vdala, ko sem jih poskusila odpreti. Svetloba, ki je padla skozi rezo, je zarisala na stranskih stenah temačne lope dvoje vrat. Leva so bila odprta. Prostor za njimi je bil napolnjen s stogi drv. Potrkala sem na desna vrata. Nihče se ni oglasil, vendar sem vstopila.

z zdravnikom ravenska tristočlanska organizacija lahko pošlje na zdravljenje v zdravilišče 18 članov. Imajo pa tudi desetdnevno rekreacijo za enako število članov. Za vsakega borca je predviden enkrat letno zdravniški pregled v dispanzerju za borce v zdravstvenem domu na Ravnah. Komisija pri krajevni organizaciji ZZB NOV Ravne skrbi, da se ugodnost zdravljenja podeljuje enakomerno, zdajšnja njihova praksa je bila na 5 let. V izjemnih primerih in nujni potrebi so ta kriterij zanemarili. Člani so z družbeno skrbjo za njihovo zdravstveno stanje zadovoljni.

Ugotavljajo, da je življenje lažje in boljše, kot je bilo v njihovih mladih letih. Pa tudi to, da so leta prehitro minila. Želijo si, da ne bi ostali na starost osamljeni in zapuščeni in le še statistična številka.

Bila sem v veliki kmečki hiši, spremenjeni v skupen bivalni prostor. Na levi je bila zakonska spalnica, nekje v sredi kuhinjski del z velikim štedilnikom, v katerem je prijetno prasketalo, v glavnem kotu miza s klopmi, za durmi na desni omare in razno shranivo. Celo kadunje so bile tam, čeprav Požegova mati kruha ne peče več.

Pri mizi je v ostri senci, ki jo je sonce risalo ob majhnem oknu, sedel možak pokončne drže, Požegov oče. Težko bi mu bilo prisoditi osemdeset let, vendar jih je dopolnil že lani. Ko sem se oglasila, se je zdrznil, odmrmljal svoj bogdaj in povedal, da matere ni doma, ker je šla k sosedu Hirazu. Tam je poročena njuna hči, pri hiši pa je še več žensk, da lahko poklepetajo. Njemu ni toliko za take pogovore, na Strojni pa tudi ni prave gostilne, kjer bi možki lahko posedeli. Ostal je doma, čeprav tudi njemu samota ni ljuba. A kaj hočeš. Še sin, ki stanuje v bližnji bajti, je ostal z ženo sam, vsi otroci so šli v dolino. Kakor pred leti njegovi, le da se je najstarejši pozneje vrnil in vzel v najem del domačega posestva in bajto.

»Šment je, če ni tvoje,« je siknil resnico, ki ga najbolj boli, nato pa iz vrčka pred seboj srknil kratek požirek piva, kot da hoče z grenko pijačo poplakniti bol, pa že vnaprej ve, da ne bo zaleglo, zato varčuje s pijačo. In že sva bila pri njegovi — njuni — življenjski zgodbi.

On, Miha, je bil drugorojenec pri Požegu, ona, Ivanka, leto mlajša, drugorojena pri sosedu Utku. Za oba je to pomenilo, da sta brez posebnih dednostnih pravic, ki so v času po prvi svetovni vojni močno izvzemale prvorojene sinove. Vendar onadva nista računala. Njuna ljubezen je bila pristna, prvinska, močna in vdana in predvsem — rodovitna. Preden se je ponudila možnost, da zaživita skupno in samostojno življenje, sta imela četvero otrok. Osamosvojiti se jima je omogočil Požegov starejši sin, ki je pred tem znal poskrbeti zase.

Ker se oče ni vrnil iz vojske, je on kot prvorojenec uredil na občini, da so posestvo prepisali nanj. Čez leto se je oženil na veliko posestvo v Libeliče. Požegovo je ponudil v najem mlajšemu bratu, zase je obdržal les in nekaj kosenine. Miha je, vesel, da bo imel kje pridelovati kruh za svojo družino, ponudbo sprejel, ne da bi pomislil, da se je s tem opekel za vse življenje in še za svoje potomce. Upal je, da mu bo brat posestvo nekoč izročil ali da ga bo zapisal kateremu njegovih sinov, saj svojih ni imel. Vendar tega nikoli ni storil, še zdaj je lastnik Požegovega grunta, čeprav je star in ve, da ga v grob ne more nesti.

Resnični Požeg, tisti, ki je dolga desetletja obdeloval njive in kosil travnike ter redil živino in ljudi v delom svojih rok, je ostal praznih rok. Brat mu je prepustil samo delo, kaj delo, v teh bregeh je bilo garanje. In tega ni bilo malo, kajti posestvo je veliko, eno največjih na Strojni. Toda, čeprav je vse v bregu, so vendar vedno vse zorali. Pridelali so žita vseh vrst, da je bilo dovolj za številno družino z devetero otroki in za žival, pa še ostajalo je. Delo je bilo nadvse težavno. Pri vožnji sena so pri vsakem vozu potrebovali po dve žrdi. Eno, da so voz povezali, drugo, da so ga držali. V času, ko so otroci dorasčali, je bilo pri hiši dovolj moči za vsako delo. Veliko veselja so imeli z njim vsi, čeprav je bilo trdo in garaško. Toda začeli so odhajati. Drug za drugim so šli, ker nobeden ni videl prihodnosti doma. Nobeden ni mogel računati, da bo lahko kdaj gospodaril na rojstnem — stričevem posestvu. Pa jih je pet, ki bi mu lahko ohranili starodavni hišni priimek Pšeničnik. Lastniku to ni bilo mar in tudi to ne, da je imel preveč gozda, zato mu ga je po vojni del vzela država. Najemniki pri Požegu pa ga niso imeli niti toliko, da bi lahko popravljali hišo in gospodarska poslopja. Nova država je delala red tam in tako, kakor si je sama zamislila. Kjer se je godila resnična krivica, ni posegla vmes.

Požegovemu očetu leži to kot težko breme na duši. Jezi ga, da je vse življenje delal in garal kot kmet, ljubil zemljo in

Požegova zlatoporočena z otroki

Pri Požegu na Strojni

skrbel za družino kot kmet, zdaj pa ni niti krpice njegove. Zase mu ni toliko mar, ni mu pa vseeno, da ni imel česa zapustiti kateremu svojih otrok.

Naši vodilni ljudje radi govorijo, kako pravična je naša ureditev in kako smo omogočili vsem, da lažje in lepše živijo kot nekoč. Žal so vprašanje hribovskega kmeta pozabili rešiti. Ali ga niso znali ali ga niso hoteli. Namesto da bi zaprli in preokrenili pot, ki so jo začeli grofi, veleposestniki in lesni trgovci, ki so videli v višjih legah samo možnost izkoriščanja gozdov, ne pa tudi obdelovalnih površin in možnosti preživljanja za celo družino, smo to pot samo nadaljevali in poglobljali. Po vojni so bili ljudje, ki so radi delali na zemlji in se tudi garanja niso ustrašili, pa so jih potiskali v tovarne. Tudi na silo, če ni šlo drugače. Danes so namesto mnogih kmetij pušče s podrtimi stanovanjskimi in gospodarskimi poslopji ali že brez njih, z zaraslimi njivami in travniki. Tudi če bi še bili ljudje, ki bi jih želeli obdelovati, bi jim bilo težko, ker bi potrebovali veliko denarja, da bi take kmetije obudili k življenju. Ker so tovarne prepolne, se bodo mogoče še tudi našli taki ljudje, ki bodo porinili plaz nazaj, tja, od koder je začel drseti v prejšnjem stoletju. Žal pa je naša družba danes bržkone prerевна, da bi to morebitno gibanje gmotno podprla. Predvsem pa bi ga bilo treba pravno omogočiti. Še vedno niso odpravljeni zakoni, ki onemogočajo tiste, ki imajo srce, pamet in pridne roke za delo na zemlji, nimajo pa od koga dedovati. Predvsem pa je nemogoče gospodariti na tistih hribovskih posestvih, ki so državna ali družbena last, ker so jim odtrgali gozdove. Hribovsko posestvo brez gozda je kakor telo brez pljuč in srca.

Ajnžik je pred časom v Fužinarju pisal, da so odgovorni za kmetijsko politiko storili smrtni greh, ker so kmeta Utko zadržali, da ni zapustil kmetije, ampak je ostal v tistih strojnskih bregih. Pa se je zmotil. Smrtni greh ni bil storjen tam, ampak drugje. Tam, kjer so kmetijam odrezali dušo in jih niso celotnih, z gozdom vred, dali v last tistim, ki so jih hoteli in znali obdelovati. Kajti spreminjati kulturno

zemljo v puščo je resnično velik greh, pa naj ga pojmujejo krščansko ali kakorkoli. In nasprotno, največ, kar lahko daš zemlji, je to, da obdeluješ, da jo delaš kulturno (v latinščini je izraz za poljedelstvo *agricultura*). V zahvalo imaš od nje kruh — življenje. Ni najbolj pomembno, ali je ta kruh bel ali črn, mehak ali trd, glavno je da je — svoj.

Požegova oče in mati nista kriva, ker svojim otrokom nista zapustila bogate dediščine. Dala sta jim vse, kar sta imela — ljubezen, pridne roke, življenje. V resnici smo mi, družba, njuni dolžniki. Ne samo po tistih petdesetih tisočakov, ki jima jih daje občina vsak mesec — morala bi dobi-

Andrej Šertel

Franc Hric - 92 let

»Rodil sem se 10. marca 1896 v Mežici pri Lekšetu. Mati je bila Počelova Barbka iz Javorja in oče Franc Hric iz Mežice. Tisti gostilni, kjer je danes hotel Peca, se je reklo takrat Pri Hricu.«

Franc Hric govori o časih izpred mnogih desetletij s takšno natančnostjo, kot bi govoril o včerajšnjih dogodkih. Za bralce Fužinarja natrese toliko zanimivosti, da morajo na rešeto in le najbolj značilne na papir.

Njegovo nagnjenje in tudi početje je bilo tako raznovrstno, da se v pripovedi s težavo odloči, kaj ga je v življenju najbolj veselilo: delo pri mežiškem rudniku, trgovina, godba, predvajanje filmov, gostinstvo, potovanje, planine...

S štirinajstimi leti je šel na šiht v rudniško jamo. V rovih, ki so bili za čevljev visoko zaliti z vodo, je »filal tregle«, bil za »laufarja« in pozneje za »hajerja«. Delali so v dveh izmenah po devet ur in dobili za en šiht 60 krajcarjev. Rudo so vrtali ročno, to zares ni bilo hudo, privlačno pa tudi ne.

Po šestih letih dela v rudniški jami mu je uspelo priti za trgovskega pomočnika v konzum, ki je bil takrat v Mežici za ce-

vati pokojnino, ki bi se z njo dostojno preživljala. Predvsem pa bi jima morali dati zadoščenje, da nista živela in delala zaman. Tega zdaj nimata. Živita pod streho, ki vse bolj pušča, bojita se, da se bo nekega dne zrušila nanju. Na stara leta, ko sama ne moreta več delati, morata gledati, kako njive, ki sta jih nekdanj z ljubeznijo obdelovala, postajajo pušča. Pri tem se lahko tolažita samo s tem, da je na Strojni in okoliških hribih še več kmetij, ki jih čaka enaka usoda, ker so ostale brez naslednika. Čeprav na njih še živi lastnik. A za kmeta, ki ima zemljo rad, to ni tolažba. Kmetu pomeni kmetija — življenje. Tudi Požegoma. Posebno materi. Zato težko prenaša puščobo samote. Zato je tistega lepega dne, ko sem se namenila k Požegu na obisk, šla k sosedu Hirazu. Ne vleče je tja samo želja po pogovoru s hčerjo in drugimi. Bolj sla po življenju, upanje v prihodnost, ki ga v nji oživlja mlado življenje. Ob pravnuku, ki se uči prvih korakov, se še sama pomladi in pozabi, da je zgarana kot vprežni konj, ki ne more več vleči. Tako je dejala, ko sem tistega dne domov grede stopila k Hirazu, da bi se pogovorila še z njo. Nič novega mi ni povedala, potrdila pa mi je to, kar sva se zmenila že z očetom.

Pot, ki sem jo potem merila proti domu, se mi ni zdela tako samotna kot jutranja na Strojno, čeprav je na zemljo že legal večer. Minila mi je ob misli na ostarelega človeka, ki ju še vedno drži pokonci ljubezen. Medsebojna, do otrok, do zemlje in domačije, do življenja. Ko sem se pred blokom še zadnjič ozrla na prehojeno pot, se mi je zazdelo, da zvezde nad Strojno, nad Požegovo domačijo še posebno močno sijajo. Vedela sem, da zato, ker v njih odseva biser ljubezni in bolečina.

lotno Mežiško dolino. Pisati in računati je znal zelo dobro, četudi so učili v večini oddelkov mežiške osnovne šole v nemščini.

Ob koncu prve svetovne vojne je pri 22 letih odšel v Labotsko dolino. Tu se je spoprijel z rudarskim delom pri rudniku v Volšperku in pozneje v Šentandražu. V rudniških rovih je tukaj zdržal ponovnih šest let in si prislužil toliko, da je vzel na Ravnah v najem gostilno, sam pa se je zaposlil v železarni.

Takrat je pri nas nastopila doba premikajočih se slik: kino so rekli tistim zabavnim predstavam v zatemnjenih dvoranih. To ga je tako pritegnilo, da je zapustil delo v železarni in šel za kinooperaterja h Kratilu, ki je bil po rodu Čeh in je vrtel takrat filme po celi Mežiški dolini. Pozneje je v Zagrebu opravil izpit za kinooperaterja in pod firmo Rdečega križa vrtel filme pri Krulcu v Črni. Nazadnje si je kupil svoj projektor, najel kinodvorano v Dravogradu in po večerih zabaval Dravograjčane s črno-belimi filmi. Po letu 1929 so prišla leta hude gospodarske krize, zaradi katere je šlo tudi s kinopredstavami navzdol. Leta 1934 je prodal vse svoje apa-

Franc Hric

rature, se naselil v Črni, se ponovno zaposlil pri rudniku Mežica in delal pri njem vse do svoje upokojitve.

Ni se čuditi, da je svoje delo in svojo zaposlitev večkrat menjaval. V njem je vsekozi tlelo nekaj plemenitega, želja po višjem, ustvarjalnem. Nazadnje je iz njega butnila tista najbolj neugnana sla, želja po muziciranju. Kar naprej je muziciral, tudi med nabijanjem kladiva, ko je v hladnem in vlažnem svinčevem rovu krušil drobec za drobcem težke sive rude. S štirinajstimi leti si je za knapovsko prisluženi denar kupil harmoniko, čez eno leto še citre in pozneje še druge glasbene instrumente. Igranja na klarinet se je naučil pri rudniški godbi, bas fliegehorn tudi, kako izva-bit milino zvoka iz violine, se je naučil drugje. V kratkem času je obvladal vse glasbene instrumente tiste dobe, to je bil za njega čas zadovoljstva, čas bogatega življenja.

Kmalu po tem, ko je prišel v Črno, so ustanovili gasilsko godbo. Franc jo je vodil dolga leta in z veseljem se spominja najboljših iz njegove muzikantske skupine: Rudija Kurnika, Andreja Jelena in Franca Obretana. Igrali so na vseh pr-slavah, ki jih je bilo v Črni kar veliko, na ohceti, po večerih v gostilnah, proti koncu tedna skoraj vsak večer nekje. Bilo je veselo, bilo je lepo in Franc je v tem odkrival pravi smisel življenja. Na svoje stare citre zaigra ubrano še danes, pri svojih dvaindevetdesetih.

Sam prizna, da si je svojo trdoživost krepil vseskozi z nenehnim gibanjem. Kakor želja po glasbi je tičala v njem tudi sla po gibanju. Skoraj tekel je s planine na planino, pobral tu in tam kakšen sadež, se naužil lepih razgledov naokoli, se osvežil pri nešteti mrzlih studencih, na hitro pokramljal s planinskimi romarji in če so imeli pri kateri od planinskih koč še mehe, jim je tudi zaigral.

S kolesom je prekrizal lep del Slovenije in sosednje Avstrije. Včasih se je odpeljal kam, čemur bi danes rekli: izlet v neznano. Prekolesaril je dolino Roža, Podjune, Zile, še do Leobna se je pognal iz Črne. Odšel je pogledat, kako je na Kranjskem in Notranjskem: usmeril je kolo po prodnati cesti proti Ljubljani in ko si jo je ogledal, je zdrknil še naprej na Bloke, Rakek, Ribnico, Cerknico in po drugih poteh nazaj v Črno.

Franc Hric je gojil v sebi mnogo dobrih človeških lastnosti in jih nosi v sebi še danes. Ena od teh je tudi skromnost. Nikdar ni v življenju jamral, še takrat ne, ko so ga Nemci imeli osem dni zaprtega v Dravogradu. Vse težave je reševal modro in ko jih je premagal, je užival v zadovoljstvu. Tudi z današnjo penzijo je zadovoljen, pravi, in z zdravjem pri dvaindevetdesetih tudi, čeprav ga letos že nekoliko daje.

Naj njegovo zdravje podpirajo še vrsto let iskrene želje krajanov Črne, prijateljev in znancev.

Zlatko Škrubej

Za praznik dela

Domovina res zaslužiš si,
da vedno roka delovna te boža,
zato se moramo truditi vsi,
za nas na svetu si najlepša roža.

Si lepi cvet, ki raste le za nas,
v srcih vseh ta cvet je nasajen,
ti res v okras so mesta, vsaka vas,
gore visoke in vsak hrib zelen.

Za praznik dela spomnimo se vsi,
mar trudimo se res dovolj,
le delo vestno vsakogar krasi,
rudarja delavca, lastnika polj.

Zato bi vsem od srca rad želel,
res mnogo sreče v nadaljnjem delu,
da vsak dobiček bi nekje imel,
da vsak z veseljem bi pristopil k jelu.

A želje le trud ostvaril bo,
in bo pokazal pot nam do uspeha,
zato na delo res z vremo vso,
za vedno naj z nedelom se preneha.

Ana Erjavec

Kam svet hiti?

Kam svet hiti, kam se nam mudi,
odkriva znanost nam dobrote,
z njimi pa rodijo nove se strahote.

Strah, trepet obkroža svet;
več riba v vodi ni igriva,
v vode se strup izliva.

Z gozdovi ptič nam izumira,
ne ve srna, kam bi mladiča skrila,
znanost nam je naravo,
vir življenja ogrozila.

Miroslav Osojnik

Štirideset let ravenske folklorne skupine

Najstarejši zapisniki Kulturno-umetniškega društva »Prežihov Voranc« priča, da je september 1947 rojstni datum ravenske folklorne skupine. Štirideset let dejavnega ljubiteljskega dela pa danes pomeni, da so pionirji folklorne sekcije, ki se je takrat uradno imenovala še plesno-baletna skupina, orali ledino te ljube kulturne dejavnosti v prvih letih po osvoboditvi. Bili so ljubitelji v pravem pomenu besede, saj so z malo denarja in z veliko dobre volje vztrajali, ob marljivem delu zoreli in kmalu dosegli svoje prve velike uspehe.

Hedvika Jamšek — ustanoviteljica folklorne skupine

Že takoj po osvoboditvi je nadaljevalo lepo kulturno izročilo prejšnje DPD »Svobode« v kraju Sindikalno kulturno-umetniško društvo Svoboda, ki se je pozneje preimenovalo v Delavsko prosvetno društvo SVOBODA »Prežihov Voranc« Ravne na Koroškem. Zvesti ljubitelji so društvu vseskozi dajali moč in nove spodbude za zdravo rast, ki se tudi še sedaj potrjuje v množičnosti in v uspehih, ki jih skupine sedanjega Kulturno-umetniškega društva »Prežihov Voranc« dosegajo doma, širom po naši domovini in tudi zunaj njenih meja.

Folklorna dejavnost pa je zaživela v društvu z imenom HEDVIKE JAMŠEK. Septembra 1947 je Míra Gačnik, tajnica takratnega SKUD, Jamškovo prepričala, da se je aktivno vključila v delo domačega društva in začela usmerjati delo folklorne (plesno-baletne) skupine. Že septembra 1947 so imeli člani novopečene skupine svoj »ognjeni krst«. Nastopili so na koroškem festivalu v Slovenj Gradcu v izposojenih nošah. Potem so spet in spet dneve in dneve trdo vadili. Iz poročil strokovne voditeljice Hedvike Jamšek lahko izvemo marsikaj, kar navadno ostane javnosti, ki ocenjuje le nastope skupine, skrito: bolezen, težave s kadri..., bolezen, težave s pianistom... Čisto razumljivo je torej, da prvi nastop skupine na tekmovanju v Ljubljani ni uspel, ker so bile teme preslabo izbrane. Neuspeh pa skupine ni potrl. Še bolj so se zagrizli v delo. Hedvika Jamšek je začela načrtno zbirati izvirna dela in študirati strokovno literaturo. Uspehi niso izostali! Na republiškem tekmovanju v Ljubljani so kar štirikrat zapored osvojili prvo mesto. Pri delu so Hedviki Jamšek največ pomagali Metelko, njegova žena in Janko Gačnik. Hodili so po kmetih in iskali, nato pa se je Jamškova povezala še z Narodopisnim inštitutom v Ljubljani, da so skupaj izbrali izvirno gradivo za nastope skupine.

Tako je plesno-baletna skupina ob marljivem delu zorela in dosegla nekaj velikih uspehov. Na VII. koroškem festivalu je 29. junija 1952 nastopila v zaključni prire-

ditvi prvega dne z ritmičnimi vajami in baletom. Koroški fužinar je takrat zapisal, da »omenjeni nastop velja za eno najbolj dovršenih prireditev festivalskega programa«. Istega leta je naša skupina na republiškem tekmovanju v Kranju med enajstimi skupinami zasedla prvo mesto in odšla še na zelo uspešno turnejo po Dalmaciji.

Čas je brzel naprej in skupina je dosegla še veliko uspehov, pa vseh niti omeniti ni mogoče na teh nekaj straneh. Ne smemo pa pozabiti na oktobrski umetniški večer, ki je bil 15. oktobra 1955 v Titovem domu, na številnih gostovanjih v letih od 1956 do 1967 in na zelo uspešno tekmovanje na Holandskem ob dvajsetletnici dela. 20. junija 1967 so odšli z Raven, 21. junija pa so že bili v daljnem Brunsumu. Holandska je naše plesalce navdušila, oni pa so navdušili Holandce! Koroška pesem Ortanovih fantov in naši plesi so raznežili holandska srca. Nastopili so še v kampu Valkenburg in tudi takrat kar ni bilo konca navdušenja in ovacij...

Mladi poprimejo za delo

Morda je bil to slučaj ali pa spontana nujnost: po tem gostovanju so starejši in izkušeni plesalci drug za drugim opuščali to dejavnost in dajali prostor mlajšim. Kot da je bila dvajsetletnica signal za osvežitev krvi! Mlajši so bili manj izkušeni, a polni idealizma. Hedvika Jamšek jim je bila nekaj časa skrbna in vzorna mentorica, zatem pa je to delo prepustila mlajšim. Prišli so: Nuša Ugovšek, Peter Mihelač, Franjo Miklavc, Peter Šumnik in še veliko drugih srčnih deklet in fantov. Mlado skupino je spremljalo veliko težav, ki pač spremljajo vsako novo skupino. Mladi pa so bili od-

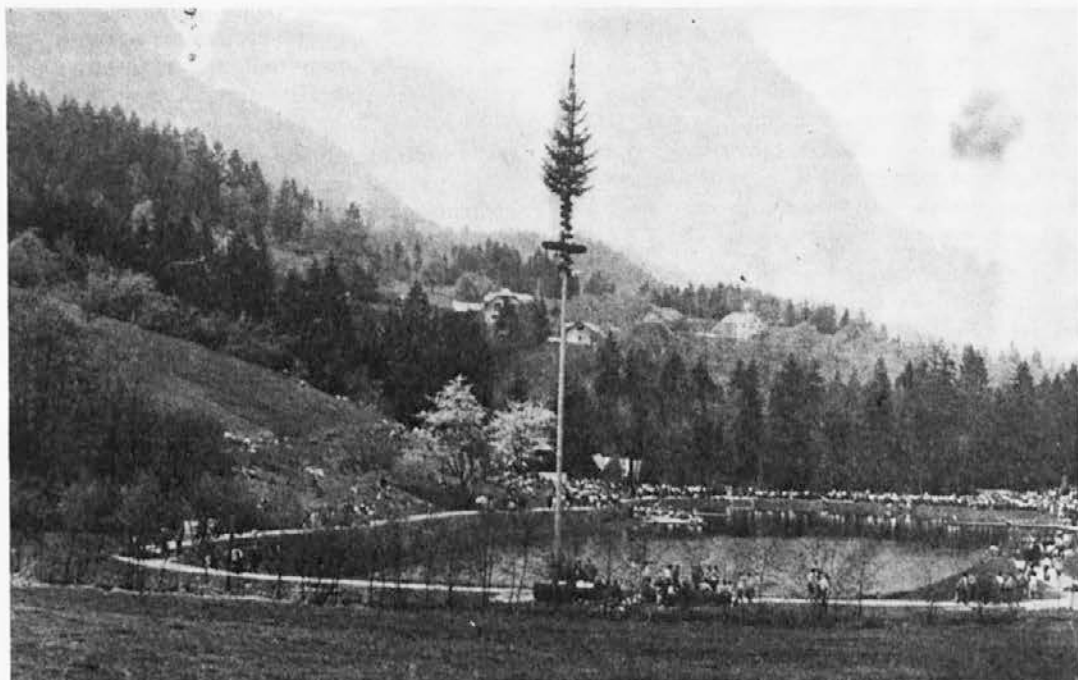
ločni in vztrajni in kmalu so se pokazali prvi sadovi resnega dela. Skupina je nastopila v kraju in bila ugodno sprejeta. Še z večjim optimizmom so se zagrizli v delo in študij novih oblik, pridno so sodelovali na vseh proslavah in prireditvah v kraju in občini in se, kljub temu, da niso imeli novih primernih oblačil, z vzornim izborom pesmi in plesov prikupili domačemu občinstvu.

Maja 1976 je imela skupina samostojen celovečerni nastop, kjer je prvič prikazala uspeh svojega dela: streljajo v pesmi in plesu. Nastopili so v novih nošah, ki jih je kreirala dr. Marija Makarovič. To so bile koroške delovne noše iz približno druge polovice 18. stoletja. Na teh nošah ni bilo nič bleščečega in poškrabljenega, saj so bile pristne in verno krojene po starejših virih.

V letih 1975—1976 je folklorna skupina poživila tudi medrepubliško in zamejsko sodelovanje. Na medrepubliškem srečanju mladinskih kulturnih skupin občin Garešnice, Varvarina in Raven je z uspehom nastopila v Garešnici, odzvala pa se je tudi vabilu iz zamejstva in dala svoj živi delež na srečanju s tamkajšnjimi skupinami v Podjuni in v Rožu. Sodelovali so tudi na srečanju mladine pobratenih občin v Varvarinu in zelo uspešno zastopali koroške in slovenske barve na mednarodnem festivalu folklornih skupin leta 1976 v Zagrebu.

Največ pa je obetalo leto 1978. Skupina je imela brez števila domačih nastopov, počastitev Prežihovega spomina; v mesecu juliju nepozabne Đakovačke vezove... in slutnjo vrha: Poljsko!

Ko so odhajali na mednarodna folklorna festivala v Zielono goro in Zakopane na Poljskem, so si vroče želeli, da bi dokazali

Mlaj — simbol 1. maja

le to, da so dobri. Pa se jim je uresničilo prav vse, celo najdrznejša pričakovanja in upi so bili doseženi in preseženi. V Zakopanih so osvojili zlati list jeseni, plaketo festivala, nagrado publike, priznanje in nagrado vojvodstva Tarnovo in posebno priznanje za nastop instrumentalnega ansambla, v Zieloni gori pa kristalni pokal, plaketo vojvodstva Zielona gora, plaketo narodne knjižnice, posebno diplomu in posebno priznanje za instrumentalni ansambel. Kulturna skupnost jim je leta 1979 podelila zaslužen srebreno Prežihovo plaketo za leto 1978.

Leta 1980 so enako uspešno nastopili na folklornem festivalu balkanskih dežel v Ohridu in končno lani, torej leta 1987, dosegli izjemno drugo mesto na tretjem festivalu folklorne alpskih dežel v italijanskem Trentu. Ta uspeh je odjeknil tudi v domačem periodičnem tisku, zato nam je blizu, ker je še zelo svež!

Folklorna skupina tudi letos pripravlja nove programe. Eden izmed njih je tudi študija izvirnega ljudskega petja. Vse to je dokaz, da naši folkloristi zorijo naprej. Kot živi društvo, tako pleše in poje tudi folklorna skupina. Nekateri odhajajo in bodo še odhajali, pa je vedno dovolj mladih, srčnih deklet in fantov, ki priskočijo na pomoč tej ljubi amaterski dejavnosti, ki je domačo Koroško povzdignila že prek republiških in državnih mej.

Tudi štiridesetletnico svojega dela je naša folklorna skupina proslavila zelo delovno. V petek, 26. februarja 1988, je ob 19.30 v ravnem Titovem domu uprizorila DOMAČI VEČER, ki mu je s slavnostnim govorom vdel nit predsednik skupščine občine Ravne Maks Večko, v večeru pa sta sodelovala folklorna skupina in domači Koroški oktet, ki je z narodnimi pesmimi povezal hotuljsko polko, venček koroških plesov, steljerajo in koroško ovset. Prireditelj si je ogledalo toliko ljudi kot še nikoli doslej. Največ gotovo pove podatek, da je ostalo neprodanih samo sedem vstopnic! V imenu matičnega društva se lepo zahvalim Zvezi kulturnih organizacij Slovenije, Kulturni skupnosti Ravne na Koroškem in Zvezi kulturnih organizacij Ravne na Koroškem za lepa in visoka priznanja, ki so jih prejeli naši plesalci za svoje delo. Res so jih zaslužili! Hvala tudi železnici za hitro in učinkovito pomoč; hvala tudi vsem drugim neimenovanim tihim sponzorjem. In nazadnje: hvala tudi vsem plesalcem naše skupine in strokovnemu vodstvu. Želim jim, da bi nas še naprej razveseljevali s takimi in podobnimi uspehi, ki so dokaz zdrave in pokončne rasti, ki je ne more upogniti noben, še tako črnogledo naravnano stabilizacijski vsakdan.

pove, da igrajo v glavnem izvirne skladbe, napisane prav za take sestave, in ne priredb. V takih skladbah pihalni orkester kot celota najbolj pride do izraza, enako pa tudi posamezni instrumenti. Skladbe so večinoma živahne, vedre, »nove«. Take mlade godbenike najbolj pritegnejo, in ker jih igrajo z veseljem, prevzamejo tudi občinstvo. Sledi to, kar smo doživeli ob orkestrskem jubileju — uspešen koncert.

Svoje kakovosti pa ravnenski mladinski pihalni orkester ne dokazuje samo pred domačim občinstvom, leta 1984 jo je dokazal tudi pred slovenskimi glasbenimi strokovnjaki in kritiki. Na tekmovanju v Mariboru je tedaj prepričljivo zmagal. Zato je dirigent Gradišek dejal, da se bo orkester takih in podobnih preizkusov kakovosti udeležil, kadarkoli bodo tekmovanja razpisana.

Zaradi uspešnega dela in predvsem zaradi vzgoje mladih glasbenikov je Mladinski pihalni orkester pomemben člen v glasbenem življenju na Koroškem. Strokovno osnovo mu daje ravnenska glasbena šola, spodbuda in polet za doseganje kar največje kakovosti pa pomeni mladim glasbenikom možnost igranja v pihalnih orkestrih, ki delujejo v Mežici, na Prevaljah, Ravnah in v Sentjanžu. Njim se za dober podmladek ni bati, vse dokler bo delovala glasbena šola. Žal se njena prihodnost v zadnjem času postavlja pod velik vprašaj. Ne kot ustanove v celoti, pač pa ji zaradi kriznih gospodarskih razmer skržena sredstva za izobraževanje in kulturo vse bolj strižejo peruti. Njena dejavnost namreč ne sodi v osnovni, ampak v dogovorjeni vzgojno-izobraževalni program, zato naj bi njeno financiranje v večji meri prenesli na ramena staršev. Kakšne bi bile posledice, je jasno. V prihodnje bi se lahko glasbeno šolali le še otroci tistih staršev, ki bi to zmogli plačevati. Ker pa niso nadarjeni učenci samo med njimi, bi to pomenilo osiromašenje glasbenega življenja pri nas, predvsem pa bi bili prizadeti otroci manj premožnih staršev. To bi bil nov udarec po enem izmed temeljnih načel naše družbe, ki poudarja, da morajo imeti vsi naši otroci enake možnosti za svoj razvoj. Dovolj prizadeti smo že zaradi omejitev, ki jih povzroča oddaljenost od večjih kulturnih središč. Vendar to nekako razumemo in sprejemamo. Ne moremo vsi živeti v centrih in ne moremo vsi imeti vsega. Nerazumljivo pa je, zakaj bi morali mladim vzeti še to, kar imajo. Kajti glasba je edina veja kulture in umetnosti v naši krajini, kjer si vsi mladi, ki imajo za to smisel in veselje, lahko pridobijo osnovno znanje, ki jim omogoči nadaljnje šolanje in izpopolnjevanje in lahko postanejo vrhunski mojstri, kar dokazujejo naši umetniki Arnold, Petrač, Vrhovnik in še vrsta drugih glasbenikov, ki so se uveljavili v slovenskem in širšem merilu. Za tiste, ki niso prišli tako daleč, pa tudi veliko pomeni, da njihovo glasbeno znanje ne izžveni v prazno, ampak ga lahko uveljavljajo in dopolnjujejo v katerem od domačih orkestrów.

S tem nočem reči, da drugi talenti, npr. slikarski, igralski, literarni, nimajo možnosti uspeti, če se rodijo v našem obrobju, saj mnogi uspejo. Toda teže se najdejo in težja je njihova pot. Že odkriti in uveljavljati v naših šolah pa se pozneje velikokrat nekako izgubijo in opustijo svojo kulturno-umetniško dejavnost, ker so te veje kulture preslabo organizirane. Zato ne bi bilo prav, ko bi zaradi trenutno težkega gospodarskega stanja okrnili tisto, kar imamo in je dobro. Saj kulturo potrebujemo. In nihče ne more reči, da je imamo preveč.

Pihalnemu orkestru glasbene šole Ravne želimo, uspešno in dolgo prihodnost!

Mojca Potočnik

10 let Pihalnega orkestra Glasbene šole Ravne na Koroškem

Pihalni orkester Glasbene šole Ravne, ali po domače Mladinski pihalni orkester, je svoj jubilej najlepše proslavil sam, s koncertom, s katerim je 12. marca letos navdušil polno dvorano Titovega doma. Za tiste, ki so bili tam, je bila prijetna glasbena predstava trden dokaz, da si je orkester že našel svoje mesto v naši glasbeni stvarnosti, in da pomeni trdno podlago za nadaljnji razvoj te glasbene zvrsti na našem območju. Za one, ki koncerte niso slišali, pa jih naša kulturna dejavnost zanima, je prav, da o orkestru ob njegovi desetletnici napišemo nekaj v Koroškem fužinarju. Vsi, ki se z orkestrom in v njem trudijo, naj vzamejo ta zapis tudi kot priznanje za svoje delo.

Prvi pihalni orkester so na ravnenski glasbeni šoli ustanovili že leta 1958, vendar je po dveh letih zamrl. Sedanjí je začel delovati leta 1978 in ga že vse od začetka vodi glasbeni učitelj Ivan Gradišek. V orkestru začnejo igrati učenci v tretjem, četrtem letniku glasbene šole in ostanejo v njem do konca šolanja, nekateri pa sodelujejo še potem, ko redno glasbeno izobraževanje že končajo in igrajo že v katerem od »odraslih« pihalnih orkestrów. Tako sta Davorin Čeplak in Sandi Kotnik člana Mladinskega pihalnega orkestra že od prvih let delovanja in pomenita veliko spodbudo za mlajše člane, predvsem novince. Dejstvo, da se starejši godbeniki v orkester radi vračajo, je dokaz za to, da je vzdušje v njem dobro, da so vezi med člani trdne in pristne.

Sodelovanje učencev glasbene šole v orkestru ni povsem prostovoljno, ampak je orkestralna praksa del predmetnika višjih letnikov šole. Vendar mladi glasbeniki igranja v orkestru ne čutijo kot prisilo, prej kot spodbudo in priznanje, da do določene stopnje že obvladajo svoj instrument. Nekaterim šele sodelovanje v orkestru da pravo veselje do igranja in do svojega instrumenta. Kot člani orkestra imajo tudi več možnosti, da se predstavijo javnosti in uspejo. To jim pomeni veliko spodbudo za delo.

V orkestru se oblikujejo kot glasbena skupina, hkrati pa tudi osebnostno rastejo. Kalijo se v medsebojnem tovarištvu, prijateljstvu, pridobivajo si čut odgovornosti do skupine, skratka, postajajo kolektiv. Pripravljeni so žrtvovati svoj prosti čas za to, da se naučijo dojemati lepoto, jo (po)ustvarjati in jo posredovati drugim. Veliko je vredno to, da je vzdušje v skupini zdravo, ustvarjalno, da med godbeniki ni zavisti. Vsak ve, da je le od njega samega odvisno, ali in kdaj bo lahko igral solo, in tudi, da to ni vse. Kakovost in uspeh ansambla sta enako odvisna od njih vseh skupaj in od vsakega posebej. Občutek pripadnosti skupini je zato zanje nadvse pomemben.

Dobro razpoloženje v orkestru je odvisno od marsičesa. Veliko naredi dirigent s pedagoškim delom in z oblikovanjem pozitivnega odnosa mladih glasbenikov do igranih skladb, na to pa močno vpliva že sama izbira programa. Že bežen pogled na spored letošnjega slavnostnega koncerta

Marijan Lačen

Igre OPA 1988 na Koroškem

Igre OPA so bile ustanovljene pred osmi leti z namenom, da se primerjajo mladi iz alpskih dežel v nordijskih disciplinah (teki, skoki, nordijska kombinacija) in so nadaljevanje tekmovanja, ki se je do leta 1985 imenovalo Berauer pokal. Jugoslavija se tega tekmovanja udeležuje od leta 1986; tega leta so bile igre v Avstriji, leta 1987 pa v ZR Nemčiji. Tekmovanje je organizirano v okviru organizacije smučarskih zvez alpskih držav OPA (Organisation des federations de ski des pays alpins).

Igre OPA so enkrat letno, vsakokrat v organizaciji druge smučarske zveze, članice OPA. Praviloma se organizirajo v prvi polovici marca. Organizator iger je vedno druga država, članica OPA. Države si sledijo po razporedu. Konkretni organizator pa je na predlog matične smučarske zveze potrjen pri tekmovalni komisiji OPA za nordijske discipline.

Na igre so vabljene vse smučarske zveze alpskih držav (Avstrija, Francija, Italija, Jugoslavija, Lichtenstein, ZR Nemčija, Španija in Švica).

Tekmovanje je organizirano za mladince (v letu 1988 letniki 1972) in pionirje (v letu 1988 letniki 1973 ali mlajši). Tekmovalne discipline so: tek na 5 km za pionirke in mladinke, tek na 6 km pionirji, tek na 8 km mladinci, posamezni skoki za pionirje in mladince, štafetni teki in nordijska kombinacija (skoki in nato teki po Gundersenovi metodi). V vsaki kategoriji oz. disciplini lahko posamezna država prijavi po štiri tekmovalce.

Po razporedu je organizacija iger za leto 1988 pripadla Jugoslaviji. Po dveh zelo uspešno izvedenih tekmovanjih v smučarskih tekih (državno prvenstvo za mladince — 1986, republiško prvenstvo za člane — 1987) je Smučarska zveza Slovenije organizacijo iger zaupala Smučarskemu klubu Črna na Koroškem.

Smučarski klub Črna se je povezal s ŠD Fužinar, sekcijo za skoke, in ustanovil organizacijski odbor, ki mu je predsedoval Franc Stakne, ter častni odbor, katerega predsednik je bil Jože Žunec. Organizacijski odbor je začel s pripravami za igre v novembru 1987. Izredno aktivnemu in doslednemu delu organizacijskega odbora, ki resnično ni ničesar prepuščal slučaju, gre zahvala, da lahko danes, po koncu iger, ugotavljamo, da smo igre nadvse uspešno in vzorno organizirali in izvedli: od simpatične otvoritve iger, do dobro pripravljene skakalnice in tekaške proge, dobro organiziranih tekmovanj, vse do prijetnega zaključka iger; vsemu temu pa bi lahko dodali še solidno nastanitev tekmovalcev, gostoljubnost organizatorjev in zadovoljivo trgovsko-gostinsko ponudbo. Skratka, celotna organiziranost je bila na primerni ravni, in smo lahko zadovoljni ter ponosni, da smo dostojno zastopali in predstavili našo domovino.

Še posebej, če ne obidemo ugotovitve, da iger ne sestavlja ena tekma, temveč sklop tekem in dodatnih prireditev, kar terja zahtevno organizacijo.

Tako je bil pripravljen skakalni center v Dobji vasi

Seveda pa ves trud in prizadevanje ni bilo samo sebi namenjeno; ves čas od kandidiranja do izvedbe iger nam je bilo v ospredju: populariziranje in širitev nordijskega smučanja med našo mladino. Če bomo po zaslugi iger v vrste smučarskega teka in skokov dobili kakšnega mladega, perspektivnega športnika, bo osnovni namen iger izpolnjen.

Velik del prizadevanj organizatorja pa je bil poplačan že na slavnostnem zaključku iger, ko se je po zasneženi Črni razlegla jugoslovanska himna, v čast ekipnemu zmagovalcu iger. Niti največji optimisti (kot tudi trezni strokovnjaki) si ne bi upali napovedati, da bo to Jugoslavija. Toda zgodilo se je in kaže, da pri nas raste obetaven rod mladih

tekačev in skakalcev. Zadovoljni smo, da se je njihova morebitna uspešna mednarodna športna pot začela v naši dolini.

Ob koncu izrabljamo priložnost, da se iskreno zahvalimo mnogim posameznikom, ki so prispevali k celotnemu uspehu iger; še posebej pa se zahvaljujemo pokroviteljem, brez katerih iger sploh ne bi mogli izpeljati: generalnemu pokrovitelju Železarni Ravne, Rudniku Mežica, Kogradu Dravograd, Zadrugi Pliberk, Tovarni usnja Slovenj Gradec, Palomi Prevalje, Zavarovalnici Triglav Maribor, Telesno-kulturni skupnosti Ravne, Integralu, Turizem na Koroškem, Integralu, Potniški promet Prevalje, Lesni Slovenj Gradec, Slovinu Ljubljana, LIZ inženiring Ljubljana, Ve-

Dajmo naši

gradu Velenje, Iskri Delti Ljubljana, Rudniku Trbovlje, Hidromontaži Maribor, Elanu Begunje, Ševalu Gračiču Ravne, Marjanu Slemenšku Črna.

Na nordijskih igrah alpskih držav, ki so potekale 5. in 6. marca 1988 na skakalnici v Dobji vasi in na tekaški progi v Črni, so bili doseženi naslednji rezultati:

Uspel skok

SKOKI:

- pionirji:
 1. Ivan Lunardi (I)
 2. Matjaž Triplat (YU)
 3. Damjan Fras (YU)
- mladinci:
 1. Gorazd Pogorelnik (YU)
 2. Tomaž Knafel (YU)
 3. F. J. Hoellwart (A)

Martin Grubelnik

NAPAČNO PISANA IMENA DREVES

Oglašam se vam glede članka Ivana Modreja: Orjaške smreke na Jezevem, Koroški fužinar 1988, št. 1, str. 29—30.

Z zanimanjem sem prebral skrbno napisan članek. Iz njega veje dobro poznavanje našega gozdnega območja in skrb zanj. Motijo pa me v članku nepravilno napisana latinska imena za omenjena drevesa, in sicer:

- Picea abies — pravilno Picea abies
- Larix evropea — pravilno Larix europaeae
- Pinus cembra — pravilno Pinus cembra
- Tatus baccata — pravilno Taxus baccata
- Fraxinus exelsior — pravilno Fraxinus excelsior
- Laburnum alpinum — pravilno Laburnum alpinum

V celoti pravilno napisana je le ozkolistna lipa (lipovec) = Tilia cordata.

Škoda za takšne spodrsiljaje, ker takšne članke berejo strokovnjaki po celi Sloveniji. Bolje bi bilo, da bi avtor latinska imena izpustil, kot pa da so površno napisana.

Z zadnjimi močmi

TEKI:

- pionirke:
 1. D. Rupp (Šv)
 2. C. Duerlinger (A)
 3. B. Schmid (Šv)
- mladinke:
 1. B. Schranz (Šv)
 2. B. Beckert (Nem.)
 3. Urša Fečur (YU)
- pionirji:
 1. Tomaž Žemva (YU)
 2. M. Lang (Nem.)
 3. R. Gruenenfelder (Šv)
- mladinci:
 1. G. Urain (A)
 2. Marko Dolenc (YU)
 3. P. Roelli (Šv)

NORDIJSKA KOMBINACIJA:

- pionirji:
 1. M. Robl (Nem.)
 2. M. Göertz (Nem.)
 3. G. Riedelsperger (A)

— mladinci:

1. R. Stadelman (A)
2. P. Bernardi (I)
3. G. Hetteger (A)

ŠTAFETE:

— dekleta:

1. Švica I.
2. ZR Nemčija
3. Švica II.

— fantje:

1. Jugoslavija I.
2. Švica I.
3. ZR Nemčija

EKIPNI VRSTNI RED ZA POKAL OPA 1988:

1. Jugoslavija	192 točk
2. ZR Nemčija	185 točk
3. Švica	170 točk
4. Avstrija	160 točk
5. Italija	67 točk
6. Francija	11 točk

Zmagovalci — ekipa SFRJ

Franc Uranc

Podobnost majevskega in slovenskega jezika

Zadnje čase se nekateri časniki čutijo dolžne posebno prizadevno bojevati se proti novim domnevam o slovenski preteklosti. Med takimi domnevami so tudi neznanstvene primerjave jezikov. Če verjamemo razpravi pesnika Mateja Bora, imata marsikaj podobnega slovenščina in venetščina. Nemci so nam že od nekdaj pravili Veneti ali Vindišarji, pogosto z zaničljivim prizvokom, kar nam ni bilo všeč, tako da je tudi ime Vind za Slovence še zdaj marsikje neprijetno. Veliko pa je tudi ljudi, ki ne marajo ne imena Vind, ne Slovenec.

V tem sestavku bomo lahko videli primerjavo videzov (t.j. napisanih besed) jezikov dveh ljudstev, ki živita zelo daleč vsaksebi. Ne bomo se spogledovali s kakimi Vindi v Indiji ali Vantuji v Afriki, temveč z ljudmi, ki se imenujejo popolnoma drugače: Maji. Tako primerjanje vsaj žaljivo ne bo, če že ni znanstveno — napisal pa sem ga, ker se mi vidi zabavno in poučno.

Besede, ki sem jih primerjal, so vzete iz slovarčka knjige Popol Vuh (Zborna knjiga ljudstva Kiče). Od približno štiristo besed jih je kakšnih petdeset navidez podobnih slovenskim — te obravnava pričujoči spis. Nekaj besed je še iz drugih, slovenskih knjig o Majih ali Aztekih. Mehika in Gvatemala, kjer živijo Maji, sta zelo daleč od nas.

Smemo predpostaviti, da so pred stotisoči let naši predniki živeli kot sosedje. To ni nelogična predpostavka, ni pa utemeljena, če ni podobnosti najstarejših umetnih, človeških, družbenih povezav. Po kakšnih poteh so nekdanj hodili, ne vemo. Vprežne in jezdne živali so razmeroma mlad izum — tri tisoč, štiri tisoč let star. Toda poznamo zelo stare poti — besede — na katerih se srečujejo misli dveh ali več ljudi. Stotisočletna oddaljenost domnevnega sosedsstva pomeni, da bi si zdaj utegnile biti podobne le tiste besede — stezice davnih sogovornikov, katere so najstarejše, katere so nastajale v pradednih časih in so se zelo dolgo uporabljale, npr. desetisoče let pred ločitvijo skupin, ki zdaj živita na različnih koncih sveta.

Skušajmo se vživeti v prazgodovino govora s pomočjo znanih podobnosti — če jih je kaj — sedaj različnih jezikov.

Ali si lahko predstavljamo, katere besede so bile med prvimi? Kaj je človek najprej imenoval, kdaj je začel dajati imena?

Ko se je zbudil (osvestil) in stopil z drevesa ali iz votline, je imel roke pripravljene za delo, t.j. za smotrno, družbeno koristno dejavnost. Ko pa gre za družbeno korist, se je treba marsikaj dogovoriti, to je, natančneje opredeliti, kot je to mogoče storiti z rokami samimi. Človek je z besedo pomagal roki. Z roko je kazal kraje, rastline, živali, soljudi — in opremil gib s svarilom, vabilom, poukom, obljubo itd. V začetku še ni

tvoril stavkov («Na tistem bregu je veliko divjih svinj!»), lahko pa je, kazaje hrib, na katerem je ril trop svinj, izgovoril besedo »breg« in tako dal predlog (pobudo) za lov.

Podobno kot za igrajočega se otroka so bili tudi za prvotnega človeka najvažnejši kraji: breg, luknja, pot, reka, vas, sončni ali senčni kraj, gozd. Zelo lahko opazna sta tudi sonce in luna. Kako bi se npr. imenovali taki kraji po majevsko: puuk ali pul (breg), pekul (luknja), be (pot), mal (zemlja), guatemala (gozdnata zemlja), tan (mesto), camna (sonce), uinal (luna).

Besedica puuk je precej podobna naši besedi za bok ali za pukl; če besedo pekul bremo od zadaj, ugotovimo, da je precej podobna luknji; podobno velja tudi za besedo unial; tan je močno podoben našemu stan (stanovanju).

Enako pomembno kot imenovanje krajev je bilo označevanje živali, saj so predstavljale za človeka nevarnost in obenem hrano ter obleko.

Ena najbolj nevarnih živali, pred katero je treba posebno pogosto posvariti otroke, je kača. Od živali, s katerimi se je človek bojeval za življenjski prostor, je bila najbolj kričeča opica, od zemeljskih sadežev so bile med največjimi buče različnih tipov.

Pomemben del prehrane so bili pračloveku črvi, hrošči in podobno. Pozneje se je seznanil s koristnostjo kokoši, kure. Tedaj so ga začeli skrbeti skobci, kragulji, orli. Žal je imel velikokrat opraviti s kremplji, šapami, parklji — in njihovimi posledicami. Pred njimi je na lovu ali v boju svaril druge lovce, sobojevnike.

Maji imenujejo kačo kar kas, opici pravijo baca, buči pa bus. Črva imenujejo čil (ne vem, če ne izgovarjajo podobno besede črv tudi naši otroci), kuri pravijo kuk in skobcu šik. Šapi pravijo pič, enako pa imenujejo tudi parkelj, tako da se zdi beseda pič nekaka skrajšanka besede parkelj. Nekaj podobnosti je tudi med besedama pič in pest — s to pa je v zvezi seveda slavna številka pet (slavna zavoljo odličnjakov).

V istem besednjaku pa je, žal, še veliko besed, ki ne kažejo podobnosti slovenskih in majevskih imenovanj živali: kar — riba, vok — kragulj, habali — svinja, kecal ali cikin — ptič, balam — tiger, tot — polž, ci — pes, keh — jelen, askatl — mravlja.

Edino keh bi lahko bil delno podoben naši besedi košuta. V besednjaku te knjige, ki jo imamo za osnovo primerjave, in se imenuje Popol Vuh (Zborna knjiga ljudstva Kiče), je tudi nekaj rastlinskih imen, vendar niso preveč podobna slovenskim. Koprivi se npr. pravi uvila.

Človek je že od vsega začetka ustvarjalec — in uporabnik svojih stvaritev pa tudi darov narave. Med prvimi rečmi, ki si jih je izdelal, so bile gotovo hiša (oz. neko kritje, skrivališče), sulica in puščica, vrč, žrmlje. Stalno je potreboval vodo za pitje in nato še za kuhanje, zavoljo pečenja in kuhanja se mu je dvigal pod od nesnage, imenovane pepel. Za ognjišče je imel gradbeni material, skalo ali pečevje. Ko se je že naučil shranjevati večje količine blaga, jih je nosil ali skrival v vrečah. Blago je kopicil v kope. Verjetno je že tudi dolgo, kar je izumil piščal. Maji pravijo hiši kar hues, puščici čabi (poskusimo npr. drugo od obeh brati po zdejansko), vrču oč, žrmljam pa kaam (žrmlje so kamnite). Vodi, mokroti se pravi miha in pepelu pukbal čah u bi. Skali rečejo ča ali tudi pek (morda v sorodu z našim pečevjem), kar nam pove, čemu so kamni določene velikosti prvotno služili. Kako pravijo ognju, ne vem, pač pa se imenuje pri njih plamen gag (neka majhna podobnost z gorenjem). Vreči se reče čui. Kup je ku, gomila moč. Toda slovensko se reče tudi mogila, kar je blizu moč(i).

Stehvanje v Črni L. 1970 — Lovljenje obroča

Piščali se reče subak (piskati, nekaj podobnosti je). Človek je tudi že kmalu po nastanku zavesti ločeval soljudi po funkcijah, položajih. Vemo sicer samo za tri majevske besede te vrste, vendar potrjujejo to domnevo. Oče se imenuje tatan, varuh varanel, ženska iš.

Tudi za ude je imel že zgodaj imena. Nogi pravijo Maji rakan, krvi pa kik. Posebno znamenita je beseda rakan, ker iz nje izhaja beseda za tropske viharje v srednji Ameriki — hurikan, ki se pravilno po majevsko reče hurakan (enonogi velikan). Preberimo besedo rakan po zadensko: nakar (noga?).

Tudi človeškim dejanjem je bilo treba dati imena, da se je lahko človek izpopolnjeval. Katera dejanja so najbolj v navadi pri vseh ljudeh: jesti, smejati se, jokati (ko je človek še manj prestrašen od zakonov), govoriti, čebljati (klepetati, čenčati), suvati, sekati. Ob delu so pogosto klečali. Jest se pravi eča, smehu kice, joku ok, sunek je kiš, sekanje čaka (čaka), govor se imenuje po majevsko čabal.

Kice in kiš sta podobna slovenskima besedama enakih pomenov, če ju beremo po zadensko. Podobno najbrž velja za šulu, ki pomeni klečanje.

Obstoj najmanjših človeških skupnosti je že prinesel s seboj potrebo po abstraktnem mišljenju, npr. o toku časa, o potrebi preprečevanja določenih človeških ali živalskih dejanj.

Miniti se pravi mani, kaznovati pa kahisan.

Začeli so tudi natančneje opisovati stvari in bitja. Nastale so lastnosti: črn, bel, lep, čeden, vroč, ozek, hiter.

Črn pravijo eke, čeden je čo, vroč je čui, ozek je ku, hiter je raš, moder je tudi raš, bel je sak, zelen lak.

Spomnimo se na podobnost čui — čui ter vreča — vroč ali ku — ku ter kup — ozek, ozko.

Vidimo pa seveda tudi nepodobnost besed sak — bel, raš — moder, lak — zelen, čamal — lep, kik — rasa. Ob tem bi morda omenili, da se slovenski besedi moder in hiter končujeta podobno (z der ali ter), kar je tudi nekakšna podobnost z besedico raš. In sak ima morda za sorodnika slovenski sneg.

Ena od pomembnih kulturnih sestavin je razločevanje med količinami. Od treh glavnih števnikov, ki jih poznamo, ima le enka vidnega sorodnika v besedici hun. Dva je kaj ali kab, štiri je bakaba. Morda je nekakšna podobnost kab z oba. Tedaj laže razumemo besedo bakaba (morda bi rekli slovensko dva k dva).

Tudi od treh vrstilnih števnikov je le eden podoben slovenskemu. Prvi je nabej, drugi je ukab, tretji je roš. Zakaj bi bil roš podoben slovenskemu tretji? V resnici ni videti naravne podobnosti, pač pa je posredna: toliko kot sta si podobna roš in raš, so si podobni der, ter in tre iz besed moder, hiter in tretji.

Indijanska beseda za množiti je kloti.

No, naše živali se še zdaj kotijo — po Koroškem celo klotijo. Nenavadna vzdržnost nekaterih besed — podobno se menda dobro zapomnijo smešnice, ki so v zvezi s spolnostjo.

Malo manj oprijemljiv, in zato še abstraktnější, je pojem časa. Časovni cikel imenujejo Maji colkin.

Iz besede klotiti in morda iz colkin najbrž lahko izpeljemo celo samo besedo količina ali koliko.

Razvoj človeštva pa ni prinesel le nadarjenosti za razlikovanje med količinami, temveč tudi med lastniki, lastninami — to, kar lahko občutimo še dandanes.

Pri nas je močno v veljavi besedica naš, pri Majih pa nu. Slišali smo tudi za vaš — iveč.

Če se spomnimo, da hrvaškemu više mi pravimo več, nas tudi razlika vaš — iveč ne moti preveč.

Drugih indijanskih svojilnih zaimkov, žal, ne poznamo. Kaže pa, da bi se na tem področju dobro razumeli.

Ena od zelo pomembnih abstraktnih sil je Bog — Alah ali Teo. Tu vidimo bolj podobnosti z arabskim Alahom in z grško teologijo, kot s slovensko besedo, vendar nas lahko tudi ti veselita.

Zvonko Ortan

MI DELAMO

Harmonikarski orkester v glavnem z diatoničnimi harmonikami gostuje, kjerkoli jih povabijo, s samostojnim koncertom. Program je sestavljen iz ljudskih pesmi in domačih viž. Ker smo KOROŠCI, predvsem radi zaigramo: ROŽ, PODJUNA, ZILAJ, POJDAM U RUTE, pošteno rečeno koroške viže. Venček narodnih pa zato, da opozorimo občinstvo oziroma jih spomnimo pesmi, ki so jih naši predniki peli in nam zapustili to nepopisno bogastvo, ob katerem človek za trenutek pozabi na vsakdanje skrbi.

Náš koncert izzveni prav po domače. Verjetno nas tudi povabijo zato, da se jim v domačem vzdušju oddolžimo.

Za sabo imamo kar 16 koncertov: v DOBRNI, LAŠKEM, ORMOŽU, ČATEŠKIH TOPLICAH, NAZARJAH, PREVALJAH, ŽERJAVU, MEŽICI, VELIKOVCU itd. Marca in aprila pa smo bili povabljeni v SLOVENSKE KONJICE in v ULM DONAU v Nemčijo.

Lahko trdim, da smo povsod z navdušenjem sprejeti, ko gostujemo izven domačega kraja. Doma pa, kakor da smo jim trn

Harmonikarji KUD Gozdar Črna

Na sliki so od leve proti desni: Alojz PRATNEKER, bivši dolgoletni predsednik sekcije, Rudi POGLADIČ, tehnični vodja, Martin GRABNER, predsednik sekcije, Zdenka BOŽIČ, napovedovalka, ki povezuje programe od pesmi do pesmi in s hu-

morjem pripelje poslušalce do smeha in dobrega počutja ob poslušanju koncerta, Zvonko ORTAN, glasbeni vodja, Branko KNEZ, Vili PONGRAC. Z nami je še Milka KAKER, ki je ni na sliki, vendar je zvesta sodelavka s harmoniko.

v peti. Izkušnje nam povedo, da iz čiste zavisti mnogi ne marajo videti ne slišati svojega prijatelja, ki se trudi in hoče predvsem v domačem kraju, da mu prisluhnejo, kaj hoče povedati, zaigrati, zaplesati itd.

Kaj pravzaprav hoče? Zaveda se, da je treba obnavljati izročilo naših prednikov, da ne gre v pozabo. Kako naj obdržimo naše šege, običaje, pesmi, pripovedi, zapuščino naših očetov, mamic, sinov, hčera, če ne bi bilo nekaj nas, ki hočemo obnavljati to, kar sta nam oče in mati zapustila. Kako bi bilo, če ne bi iz naše srede nekdo stopil pred nas in rekel: »Fantje, dekleta — zapojmo, fantje, zaigramo zaplesimo.« Kako bi bilo, če ne bi ti požrtvovalni možje, žene s svojim trudom ustanovili pevskih zborov, orkestrov, folklornih skupin in z njimi obnovili in utrjevali bogato kulturno zapuščino svojega naroda.

Morje brez kapljice ni morje. Brez umetnikov ni kipov, slik, pesmi, glasbe, lepih besed, bodisi v strokovni ali preprosti ljudski obliki.

Brez kapljice v morje ni morja. Zato vsa čast našim neumornim umetnikom, vodjem na kateremkoli področju, pevskem, glasbenem, v slovenski besedi, plesu itd. Njihov trud nikoli ne bo poplačan.

Ali vendar nekaj je nadomestilo za vsakega, ki se trudi kot kapljica v morje, da ohrani tisto, kar nikoli ne sme biti pozabljeno.

To si TI, ki nas obiščeš, poslušaj, gledaš in s svojim nasmejanim obrazom ne pokažeš zavisti, ampak nam pomagaš ohraniti, obnavljati našo kulturno zavest — poiskujš z nami zapeti: NMAU ČEZ IZARO, ČEJ SO TISTE STEZICE k' so včasih bile. Naj ne raste grmovje zavisti, temveč zelene trave, z rožcami posejane, naj vzklijejo, se razcvetijo, saj so darilo mojega — tvojega očeta in matere.

Ajnžik

Pokušnja specialitet

Meseca marca sem se udeležil dvodnevne posvetovanja o kmetijskem združenstvu v Murski Soboti. Zvečer prvega dne smo bili udeleženci (okrog 300) povabljeni na družabni večer v hotelu Diana. Gostitelja sta bila ABC Pomurka in aktiv kmečkih žena.

Vrste dolgih miz so se kar šibile pod goro specialitet znane mesnopredelovalne industrije ABC Pomurka. Servirano je bilo tako dekorativno in vrhunsko, da se mi je zdelo škoda vse to razdirati, okus pa tak, da bi jedli celo angelci, če bi imeli zobe.

Med temi dobrotami je bila tudi suha domača salama. Ker imam z njo že nekaj izkušenj, sem iz radovednosti segel tudi po njej. Toda bil sem razočaran, obenem pa tudi prijetno presenečen, kajti te salame se morajo pred našimi koroškimi skriti! Tega mnenja so bili tudi drugi s Koroškega, ki so jih pokusili prav tako iz same radovednosti.

Tudi Korošci nekaj zmoremo!

Ta zapis naj ne zveni kot samohvala!

Ivan Hercog

Za napredek čebelarstva

(Čebelarstvo društvo Črna na Koroškem)

Gornja Mežiška dolina je stisnjena med visoko štrleče skalnate hribovje. Golota hribov daje grozljivo sliko, za kar je kriv človek, ki je brezobzirno posegal v naravo, uničeval nekdanje mogočne gozdove in ropal rudna bogastva.

Meža, ki odvoja hudourniško vodovje, in cesta ob njej druga drugi jemljeta prostor.

V Črni se dolina toliko razširi, da so tu zrasli domovi trem tisočem prebivalcev.

Prvi vtis popotnika je, da se tu nikamor več ne pride. Od Črne naprej proti Logarski dolini, Slemenu, Koprivni so še gozdovi, vendar tudi ti umirajo. Na prisojnih obronkih so kmečke domačije. V večini so velike zidane stavbe, ob njih je več gospodarskih poslopij. Lipe so kot simbol davnih prednikov izpopolnile sliko. Na najbolj sončni strani so čebelnjaki. S panjskih končnic kranjčev lahko ugotovimo, da je bilo čebelarjenje tu že zdavnaj sestavni del gospodarjenja. Organizirano pa so začeli čebelariti v letih 1913 in naprej. Nesporna je ugotovitev, da imajo šolniki za razvoj naprednejšega čebelarjenja tudi tu največ zaslug.

Organiziranost čebelarjenja je doživljala vzpone in padce, o tem nam pričajo diplome posameznikov v letih 1921—1922.

Med drugo svetovno vojno je čebelarstvo le životarilo. Dobro napreduje spet v zadnjih 10 letih. Kljub neugodnim razmeram v okolju je čebelarstvo v porastu. Organiziranih čebelarjev je 70; ti gospodarijo s 500 gospodarskimi panji in število se iz leta v leto večja. S prizadevanjem vodilnih članov so bile izvršene mnoge društvene akcije. Že več let daje Gozdno gospodarstvo sadike medovitih dreves. Člani društva jih na svojem območju posadijo. Za ugotavljanje zdravja čebel vsako leto društvo zbira mrtvice in jih na stroške društva pošlje na pregled. Na osnovi analiz priskrbi društvo zdravila (Folbex, Fumigilin in druge) in jih po polovični ceni proda članom. Dvakrat letno priskrbi društvo tudi sladkor za zimsko krmiljenje čebel. Pregledniki občasno ugotavljajo zdravstveno stanje čebel. Društvo poskrbi za ude-

ležbo članov na predavanjih skupno s sosednjimi društvi, kar se pozna v usposobljenosti članov za reševanje problemov zdravstvenega stanja čebel.

Društvo ima vse več opreme, potrebne za svojo dejavnost. Kupilo je npr. električni topilnik voska (130°C), kontrolne tehtnice, diaporojektor, mikroskop, dva kotla za žganjekuho, stroj za vliivanje satnic.

Zaradi večanja števila članov in vse širše dejavnosti je društvo začelo graditi lastne prostore za sestanke. Od zamisli do uredništva sta prešli dve leti. Sleherni član društva je pri gradnji sodeloval, večinoma z udarniškim delom, nekateri z materialnim prispevkom. Ob 70-letnici obstoja je društvo odprlo lasten skromen dom in razvilo svoj prapor.

Društvo je še vedno zainteresirano, da ustanovi podmladek čebelarjev na osnovni šoli Miloša Ledineka v Črni.

Ob ugodnih letinah, kot je bila lani, dajejo čebelarji tržne viške, ki niso zanemarljivi. Glavna bera je gozdni med smreke in podrastja (borovnice, maline). Med prodajo člani domačim kupcem na domu po cenah, dogovorjenih v društvu. Žal stroški čebelarjenja iz leta v leto rastejo, tako da jih iztržki večkrat tudi v ugodnih letinah ne krijejo povsem.

Društvena podpora članom pri usposabljanju in pomoči, predvsem pa veselje do čebelarjenja pripomorejo, da se število čebelarjev večja.

Da je društvo kos vsem nalogam, se moramo najprej zahvaliti našim kmetom, ki so z lesom prispevali k zgraditvi našega doma, zahvaliti se moramo za vso pomoč KZ Prevalje, TOK Ravne, rudniku Mežica in drugim, ki so nas razumeli in pomagali, da smo svoje cilje dosegli. Prav tako se moramo zahvaliti SO Ravne na Koroškem (interventnemu skladu), za dodelitev sredstev, ki jih rudnik Mežica plača kot odškodnino za zastrupljanje s plini, društvo pa denar porabi za zdravila in zatiranje bolezni pri čebelah.

Vsa dejavnost Čebelarskega društva Črna je usmerjena v napredek čebelarstva na območju naše krajevnosti.

Oh ti pust

Koroška partizanska pot

Med drugimi bolj ali manj znanimi našimi dejavnostmi za ohranjanje izročil NOB in spoznavanje koroške krajine ter njenih nesebičnih prispevkov k zmagi nad nacifašizmom smo skupaj z Osrednjim odborom koroških partizanov v Ljubljani in Zvezo koroških partizanov Celovec začeli ustanavljati javke, kjer so se partizani često oglašali in zadrževali, izbrali pa smo jih s pomočjo krajevnih organizacij ZZB NOV v občinah Slovenj Gradec, Dravograd in Ravne na Koroškem. Iz te zamisli bo nastala svojevrstna transverzala, saj bo na vsaki javki (postojanki) oštevilčen žig, za vsakega popotnika pa bo na razpolago poseben vodnik (zloženka) z naslovom JAVKA BREZ HAJKE. Udeležencem bodo za določeno število obiskanih javk podeljene posebne značke. Naj povemo še to, da bo imela ta transverzala pomen ne le kot spomin na zgodovino naše NOB, temveč tudi za razvoj kmečkega turizma pri nas.

Da bi to zamisel kar najbolj temeljito uresničili, pozivamo in prosimo vse bralce tega glasila, da pričujoči senzam skrbno pregledajo in nam sporočijo svoje pripombe, če smo katero od zaslužnih postojank izpustili ali kako drugače naredili napako. Vse vaše tehtne predloge bomo pred izdajo vodnika še lahko upoštevali in vam bomo zanje zelo hvaležni!

V seznamu so domača imena domačij in kjer je bilo partizansko ime, je v narekovajih tudi navedeno.

IME IN NASLOV JAVKE

1. Koroški pokrajinski muzej revolucije Slovenj Gradec, Gl. trg.
2. Žumprova domačija, Vrhe 69, Slovenj Gradec, »Pri pečenki«.
3. Domačija Slemnik, Vrhe 51, Slovenj Gradec, »Pri črešniji«.
4. Domačija Zabel, Vrhe 35, Slovenj Gradec, »Pri Gašperju«.
5. Domačija Hovnik, Sele 8, Slovenj Gradec, »Pri smreki«.
6. Osnovna šola Sele — Vrhe, Slovenj Gradec.
7. Domačija Hovnik, Sele 27, Slovenj Gradec, »Pri starčku«.
8. Domačija Zagerčnik, Gornje Sele 40, Slovenj Gradec, »Pri veliki lipi«.
9. Domačija Lesnik, Gornje Sele 36, Slovenj Gradec, »Pri Tončki«.
10. Občinski odbor ZZB NOV Dravograd.
11. Sabodinova domačija, Libeliška gora, Dravograd.
12. Mežnarjeva domačija pri sv. Neži, Dravograd.
13. Nacesnikova domačija, Brdinje 42, Ravne na Koroškem, »Pri švajcu«.
14. Rimski vrec, gestapovska mučilnica, Kotlje, Ravne na Koroškem.
15. KO ZZB NOV Kotlje — Sedež okrožja Dravograd, Kotlje, Ravne na Koroškem.
16. Domačija Ivartnik, Podgora 33, Ravne na Koroškem, »Pri čebelnjaku«.

17. Lobasova domačija, Podkraj 10, Ravne na Koroškem, »Pri Hostniku«.
18. Domačija Navršnik, Navrški vrh 7, Ravne na Koroškem, »Pri šmornu«.
19. Domačija Spodnji Lečnik, Tolsti vrh 23, Ravne na Koroškem.
20. Domačija Jaznikar, Zelenbreg 16, Ravne na Koroškem, »Pri jazbecu«.
21. Domačija Račel, Zelenbreg 11, Ravne na Koroškem, »Pri treh Mickah«.
22. Domačija Rakitnik, Breznica 7, Prevalje, »Pri kreglnu«.
23. Domačija Derviš, Stražišče 32, Prevalje.
24. Osnovna šola Franja Goloba, Prevalje.
25. Domačija Lagoja, Kot 3, Prevalje, »Pri moštu«.
26. Domačija Pečnik, Kot 9, »Pri Urški«.
27. Krajevni odbor ZZB NOV Leše, Prevalje.
28. Domačija Andrej, Onkraj Meže 14, Mežica, »Na sedlu«.
29. Domačija Ladinik, Plat 11, Mežica.
30. Krajevna skupnost Mežica.
31. Poljana (Golfturist penzion Poljana), Prevalje.
32. Domačija Dvornik, Šentanel 24, Prevalje, »Pri hruški«.
33. Domačija Ploder, Šentanel 3, Prevalje, »Pri očkanu«.
34. Domačija Kralj, Dolga brda 38, Prevalje.
35. Domačija Enci, Podkraj pri Mežici, Mežica.
36. Delavski dom Žerjav, Črna na Koroškem.
37. Krajevni odbor ZZB NOV Črna na Koroškem.
38. Domačija Maligij, Javorje 12, Črna na Koroškem, »Doma«.
39. Domačija Počev, Javorje 13, Črna na Koroškem, »Pri šmornu«.
40. Domačija Permanšek, Ludranski vrh 6, Črna na Koroškem, »Pri srnjaku«.
41. Domačija Prevolnik, Ludranski vrh 10, Črna na Koroškem, »Pri petelinu«.
42. Domačija Jedlovc, Ludranski vrh 15, Črna na Koroškem, »Pri treh jabkah«.
43. Domačija Končnik, Ludranski vrh 23, Črna na Koroškem, »Na hribu«.
44. Domačija Stane, Ludranski vrh 26, Črna na Koroškem.
45. Domačija Osojnik, Bistra 11, Črna na Koroškem.
47. Domačija Prevržen, Bistra 15, Črna na Koroškem, »Pri brkotu«.
48. Domačija Ratih, Bistra 17, Črna na Koroškem, »Pri Pavelnu«.
49. Domačija Haderlap, Koprivna 51, Črna na Koroškem, »Hribernik«.
50. Domačija Hed, Koprivna 52, Črna na Koroškem, »Pri golažu«.
51. Domačija Puc, Koprivna 2, Črna na Koroškem, »Pri jagru«.

52. Domačija Zdovec, Koprivna 33, Črna na Koroškem.

53. Domačija Ledrovec, Koprivna 25, Črna na Koroškem, »Na vrnuhu ali pri Katreči«.

54. Domačija Končnik, Topla 11, Črna na Koroškem.

55. Domačija Najbrž, Podpeca 46, Črna na Koroškem.

56. Gostišče Pravhart, Pristava 35, Črna na Koroškem.

57. Domačija Šumah, Podpeca 10, Črna na Koroškem, »Pod sedlom«.

V seznamu so zajete samo javke (postojanke), kjer bodo hranili žig, medtem ko bodo obiskovalci na sami javki seznanjeni z bližnjimi spominskimi točkami s posebnim opisom, kot na primer pri zaporedni št. 30, Krajevna skupnost Mežica. Tam boste ob delovnem času našli poleg štampiljke kratek opis napada I. koroškega bataljona na Mežico, in zvedeli, da na stavbi Narodnega doma najdete spominsko ploščo v zvezi s tem dogodkom. Pred domom v parku stoji spomenik padlim za svobodo v letih 1918—1919 in 1941—1945 ter doprsni kip narodnega heroja Franca Pastierka-Lenarta, pa opis spomenika na »Štengah« nad Mežico, posvečenega padlim borcem VOS-OF in VDV-NO. Prav tako pod zap. št. 31. V Golfturistovem penzionu Poljana boste dobili žig in še izvedeli, da v bližini stojijo spomeniki na zadnje boje druge svetovne vojne in konec partizanstva. Takšne in podobne opise spominskih točk boste našli še pri nekaterih drugih javkah.

Polonca Grabner

Majsko sonce je obsijalo ugasle Lenkine oči

Takrat je bilo Lenki osemnajst let. Kakor gartrožin popek v jutranjem svitu je bila na vasi. Med številnimi romarji svetega Roka sem jo ugledala. K rožnatemu dekliškemu licu se je lepo podala poletna bluzica svetlomoder barve. Ukrojena je bila z razporkom na hrbtu. V polkrogu z ramena na ramo ji je padal droben volanček, za dobrih devet centimetrov odmaknjen od vratnega izreza. Dan je bil »tamračn«. Temno nebo in soparica sta obetala deževje. Od moreče vročine žejni romarji, zbrani na Selah, so po cerkvenem pravilu zasedli vse kotičke kmečke gostilne. Tudi Lenko je množica romarjev potegnila za sabo.

Ob počitnicah je prišla iz gospodinjske šole. Bujno so se ji dvigale prsi pod drobnim, sinjim volančkom. Bila je čedno — postavno dekle. Delala je na žagi. Na popoldanski izmeni.

Mlad delavec se vrača z dela. Pot je dolga. Hoja po temi ni nič kaj prijetna. Fanta je v temi strah. Ura je pol čez deseto. Pot vodi ob potoku. Na obeh straneh stojijo gozdna drevesa, ki so videti pošastna v temni noči. Fant, ki novega popoldanskega dela ni bil vajen, hiti. Temna postava v noči pa za njim. Oba sta brez besed. Oba hitita s tesnobnim občutkom.

Ob Mejnikovi domačiji temna postava stopi na hišni prag in oddahnjeno pove: »O, kako me je bilo strah, da me v glavi boli.« Fant je Mejnikovo Lenko prepoznal po glasu. Ustavi se in obrne k pragu: »A ti si bila, jaz sem pa tako hitel pred tabo. Strah naju je bilo drug drugega.«

Pa je ob žetvi Lenka prišla h Grabnerju pomagat. Precejšnja njiva ovsja je tisto leto bogato obrodila. Neurja so posevkom prizanesla. Snopje je bilo težko. Rumena slama je zrasla zelo dolga. Koničasto zrnje na snopih se je svetilo v toplen julijskem soncu. Zdrave Lenkine roke so hitele pobirati nakošeno slamo in jo vezati v snope. Pa je Grabnerjevo mamo poprosila za žitno koso: »Naj enkrat jaz nakosim.«

Padalo je žito. Za Lenko pa so se črtali široki pasovi pokošenega žita. Njene kretanje so bile začuda mehke, nežne. Nadaljevala je s košnjo do večera. Tisti dan je bil prijeten in tako hitro je minil. Mračilo se je, ko je Lenka odhajala. Mama so gledali za njo. Roke so položili v naročje: »Kako fejest gospodinja bo enkrat nekje.« Še so postali, dokler je ovinek sosedove njive ni zakril.

Minilo je leto in še drugo. Pričela se je tretja pomlad. Precej polja je bilo že posejanega. Površine vrtov so bile že večidel urejene. Vetroven majski dan, pust in hladen je bil. Šihtlarji so se vračali z dopoldanskega dela. Od hiše do hiše so prinesli čudno novico: »Pri Mejniku je Lenka umrla.«

Začuden smo obstali. Nismo se mogli zbrati, da bi sprejeli tako nemogočo vest. Pa tako mlado dekle, komaj razcvita se, kot popek je še. Sredi sto in sto načrtov in želja.

Stolškova Mici je podarila belo obleko. Mrtvi Lenki so položili na glavo venček. Tiho so stali ljudje pred mrliško vežico. Številna množica se je zbrala k pogrebu. Na pragu pa je stal sosedov Rado. Pomagal je Lenko položiti v krsto. Gledal je po znancih, kot da od njih pričakuje odgovor: »Zakaj nenadoma, zakaj.« Nato prinesejo belo krsto iz vežice. Položijo jo na tla. Za tri ali štiri prste dolga mehka trava je kukala iz vigredne zemlje. Na tej svetlozelni preprogi pa bela krsta. Znanci se zgriňajo bliže h krsti, ko Rado odpre pokrov. Venček na Lenkini glavi. Bujne prsi pod belo obleko. Kot barva vigrednega zelenja na macesnu je iz razporka kukala svetlozelena kombineza. Komaj komaj opazno. Zaprte so bile lepe Lenkine oči. Črne, dolge trepalnice, se je zdelo, da se bodo zdaj zdaj dvignile.

Čutiti je bilo ta dan, ko da je sonce zbralo vso moč vigredne toplote, tako vroče je obsijalo zeleno jaso zadnjega počitka ob cerkvici. Toplota sončnih žarkov je privabila na mrtvo dekletovo obličje rožnat odsev. Poleg pogrebcev so se zbrali vaščani z vrtov in gredic in z raznih delovnih mest. »Jeej, jeej,« so tiho, pritajeno vzdihnili

nad ovenčanim obličjem lepega dekleta. Toplo majsko sonce je gredo ugasle Lenkine oči.

»Al, Marica, da mi boš kupila sončna očala, ko bo plača,« je Lenka kak mesec poprej poprosila svojo sestro, ki je delala v fabriki. Bi ji kupila, zagotovo bi ustregla svoji sestri, kateri so se začasno zaprla vsa delovna mesta. Še vedno vidim Lenko ob oknu, vidim, kako ji je bilo težko, ko zanj ni bilo dela. Odsotno se je zazrla nekam v daljavo. Zaprle so se njene mlade, iskrene, tople in blage črne oči. Nič več ne bo iskala delovnih mest. Tu ob cerkvici bo njena greda.

Rado je poveznil pokrov krste čez Lenkino truplo. Tako toplo je tisti dan posijalo sonce, pobožalo je mrtvo dekle v slovo s svojimi žarki.

Skromna želja po sončnih očalih je ostala v spominu domačih. Ne potrebuje jih več Lenka. Tisti, ki so znali človeško čutiti, so vzdihnili — škoda je Lenke. Ko pod goro nastanejo kopnice, ko začenja zeleneti, spet nanovo oživi boleč spomin na Mejnikovo Lenko, da je tako mlada morala umreti...

Na Mejnikovem oknu pa je ostala plitva skleda. Odslužila je že. V njej je tisto davno vigred vzkliklo nekaj zelenega. Lenkina pesem se je oglasila, ko je zelenje zalivala. Pesmi so utihnile. Legle so z Lenko v prerani dekliški grob. Dekletov dom je ždel v otožnosti. Še dolgo je na polički pod oknom ostala posoda z zelenjem, ki je jelo veneti in se je posušilo. Prevelika je bila bolečina v domu. Nihče ni zalival nežnim mladikam, ki so bile namenjene tudi nam, da nam z zgodnjimi cvetovi olepšajo leto. Posejane rože z mehke dekletove roke so uvene in umrle, ne da bi si čakale prvega popka, tako je ugasnil tudi stenj življenja koroškega dekleta — Lenke Mejnikove.

Spet so po ostri zimi zabučali vigredni vetrovi čez koroške lesove. V majskem vetru se zamajejo visoki, vitki macesni s svatovsko svežim zelenjem. Med njimi zamigotajo vršički borovega pomladka, ki ga je posejala tudi Lenka. Po mnogih, mnogih letih so kdaj pa kdaj prosta delovna mesta, ki si jih je Lenka tako srčno želela. Tu pa tem človek stopiš h grobu ob cerkvici, h grobu dekleta, ki bi mu bil rad pomagal. Z leti se toliko kaj spremeni. Na belem nagrobnem kamnu je vpisana letnica Lenkinega rojstva.

Letos bi praznovala 50-letnico rojstva. Leta rišejo brazde na naša obličja.

Lenkino pa je ostalo v naših spominih večno mlado. Kot vigredno sonce pod močno Uršljo goro. In tak spomin nanjo bo ostal, živel z nami, z vsako pomladjo se bo spet in spet prebudil.

Zdenka Božič

Spomin bo živel v njej

Katarina je stala blizu železniške postaje, skrita, da je nihče ne bi videl, in ihtela. Skrivala je opazovala svojega ljubega, ko se je poslavljajal od prijateljev. V sebi ga je klicala, a je ni mogel slišati. Kako rada bi se le še enkrat zazrla v njegove nebeško

modre oči! V daljavi je slišala žvižg! Zadržela je in srce ji je stisnilo. »Zdaj bom zagledala ta brezsrčni stroj!« je premišljevala in zmeraj bolj jokala.

Ceprav sta se z Denisom razšla že pred nekaj časa, jo je slovo bolelo. Z mislimi je bila vedno pri njem. »In zdaj, zdaj ga zadnjič gledam kot otroka, saj ko se bo vrnil z odsluženim dolgom domovini, bo že pravi mož!« si je dejala. Ni mogla odtrgati pogleda od visoke, vitke postave, ki je stopala na vlak. Videla ga je še, ko je s pogledom objel znanca in svoj rodni kraj, potem pa... Vrata so se zaprla, vlak je zapeljal v poletni večer.

V tem trenutku se je Katarini izvil iz prsi krik obupanega človeka. Sovražila je rumenordečo sopihajočo kačo, ki ji je odpeljala njega, a vseeno je stekla za njo, da bi ji iztrgala Denisa! Bilo je prepozno! Vlak je že zdavnaj odpeljal in se ni menil zanjo.

Katarina, to nežno in plašno, pa vendar bojevito dekle, je ostala sama. Vsedla se je v travo in gledala tir, ki ga ni videla, saj so ji branile solze. Jokala je do onemoglosti. V mislih je še enkrat prehodila vse poti, ki sta jih nekoč prehodila skupaj.

Končno je vstala in se odpravila proti domu. Vedela je, da je zdaj za vedno izgubila svojega ljubega, in da mora začeti vse znova. Srečo mora iskati drugje, pa čeprav ljubi njega, saj v Denisovem srcu ni več prostora zanjo. Gordana jo je popolnoma izrinila. Kljub temu, da je vedela za Denisovo ljubezen do Gordane, je bila z mislimi vedno pri njem. Katarina je Denisa ljubila čisto in iskreno, sicer pa so vsi vedeli — nadčloveško in z optimizmom, ki ji ga ne bi nihče pripisoval.

Vedela je, da tako ne gre več naprej. Mora se spremeniti, sicer bo še zblaznela. Denisa je hotela izvreči iz sebe. Nehala je hoditi tam, kjer sta se nekoč sprehajala skupaj, sama pred sabo je skrila vse stvari, ki so jo spominjale nanj. Ne, ni ga izvirgla, za to ni imela moči. Potisnila ga je globoko v sebe, skrila v svoje srce, kjer je vsem drugim nedosegljiv. Zanj bo vedno le njen!

Katarina je bila družabno dekle, pa tudi duhovito, zato so jo prijatelji radi sprejemali medse. Težko so gledali, kako trpi in nekega dne so jo povabili s seboj na zabavo. Vsi so se začudili — stara Kati je povabila sprejela z veseljem. Tako se je zanj začelo življenje, ki ga je poznala še pred Denisom. Postala je spet tisto pravo, včasih celo malo predrzno dekle. Ne, ni res, čisto takšna ni bila! Včasih se je zasanjala in gledala nekam v daljavo! V njenih očeh je bilo opaziti čuden, otožen in hkrati ognjen lesk, na ustih pa ji je zaigral blažen smehljaj. Takrat so vsi vedeli, na kaj misli, a rekel ni nihče nič, saj je bila v takšnih trenutkih ločena od nas, nam nedostopna.

Bili smo veseli, ko smo slišali, da se med Katarino in Janijem plete romanca. Videz je pravil: »Ta dva sta ustvarjena drug za drugega!« Vsi smo tako mislili. To je morala biti pristna, obojestranska ljubezen. Kati je žarela. Bila je kot cvetoča vrtnica. Jani je bil najsrečnejši fant na svetu. Prijatelji smo ju pustili, da sta uživala svojo pravkar najdeno srečo! Pa ne za dolgo! Minili so komaj trije tedni, ko sta se srečala kot ponavadi! Katarina tokrat ni

vzdržala in je Janiju povedala za Denisa. Jani je bil razočaran, a je vedel, kako njegova Kati ljubi drugega. To je vedel že prej, pa ji tega ni hotel omeniti. Čakal je, da mu pojasni sama. Mislil je: »Počasi me bo vzljubila!« Motil se je! Katarini je bilo za Janija vseeno, z njim si je krajšala čas, hkrati pa je v njem iskala Denisa! Tako sta naredila konec, Katarina pa ni potočila niti solze. Živela je naprej. Čas si je zapolnila z delom. To delo pa ji ni bilo učenje.

Začela je pohajkovati naokoli, opazovala je ljudi in zapravljala čas, ki ji je bil nekoč tako dragocen! Izgubila je še zadnje upanje, da se bo njen Denis vrnil. Od njega ni dobila niti glasu. Bila je najbolj zapuščeno dekle naokoli. Zapustila je sama sebe. Pred seboj ni imela nobenega cilja.

Poskusila se je še zaljubiti. Tokrat si je poiskala pravičnejšo lepega, črnega fanta. Nekako sta se ujela, a Katarina ni vzdržala dolgo. Večno je iskala svojo srečo in ljubezen. Nihče ni bil pravi zanjo. Ja, bil je, a on, ki je živel daleč, je ni imel rad! Katarina se je zelo spremenila. Postala je zadirčna, neukrotljiva in trmasta. Nič več ji ni šlo do živega. Popustila je vsepovsod. Včasih se je raznežila; če je kdo to opazil, je bilo videti, da se svoje nežnosti sramuje! Tako je životala.

Nekega dne pa je dobila belo pismo. Prepoznala je Denisovo pisavo: »Ni me še povsem pozabil!« je bila njena prva misel. S tresočimi rokami je iz pisma potegnila bel papir, ki je bil na gosto popisan! Vile so se ji solze. Ni jih mogla, pa tudi ni hotela zadržati! Ni vedela, ali joka od sreče ali od trpljenja! Cmerila se je kot za stavo. Iz sebe je hotela poplaskati vso bolečino, napetost in vse, kar se je v tem času nakopičilo v njej.

Katarina je odkrila nov smisel življenja. Odločila se je, da bo še naprej živila zanj. Hotela se je temeljito spremeniti! Prisegla si je: »Takšna bom kot nekoč!« Na svet je pogledala spet z nekdanjim optimizmom. Ne ve, če bo še kdaj njegova. A bistvo je to — ON BO VEDNO NJEN!

Zdaj si Katarina in Denis dopisujeta. Denis prav gotovo ne ve, koliko je z drobnim pisemcem pomagal Katarini, da je našla spet samo sebe. Ona ga še zmeraj ljubi, kot prvi dan, verjetno še bolj. Vedno pogostejše sanjari z odprtimi očmi in gleda v daljavo. Oči ji žarijo.

Prijatelji ji želimo, da ne bi bila več razočarana. Želimo ji tudi njenega Denisa. Morda ne bo nikoli več njen, a ona ga bo ljubila večno! Nekaj ji bo ostalo, ko bo nekoč gledala nazaj v mladost — to bo spomin, KI BO VEDNO ŽIVEL V NJEJ IN Z NJO.

Jerica Skrivarnik

Umirajo zadnji Leški rudarji — Ivan Bah

Nenadejan, boleč udarec je 7. decembra lani zadel Bahovega očeta in z njegovo smrtjo vso Bahovo družino, saj bi njihov oče 12. decembra praznoval 93. rojstni dan.

Zakaj si moral nam umreti,
ko pa s teboj je bilo lepo živeti,
odkar utihnil je tvoj glas,
žalost in bolečina domujeta pri nas.

Bahov Ivan se je rodil 12. decembra 1894. leta kot sin malega kmeta na Kozjanskem v Kozjem. Težka so bila že njegova otroška leta. Komaj je malo odrasel, že je moral delati doma in pri okoliških kmetih. Ker pa je že odraščal v bedi in pomanjkanju in ker doma pri številni družini ni bilo za vse kruha, je kot 18-letni mladenič odšel od doma. Pot ga je leta 1914 zanesla na Prevalje. Zaposlil se je pri leškem rudniku. Vsak, kdor je bil rudar, je okusil trdo delo. Takrat pa so rudarji še posebej garali, saj se je delalo vse ročno. Preživljal je težke rudarske čase.

Na Koroškem si je izbral življenjsko družico in se leta 1918 poročil. Bil je oče štirih sinov in dveh hčera. Skupaj z ženo sta garala od jutra do večera, da bi preživela številno družino in nudila otrokom boljše življenje, kot sta ga imela sama. Žena mu je pomagala premagati vsa krizna rudarska leta, štrajk leških knapov in vse tegobe knapovskega življenja. Ko je leta 1936 na Lešah premogovnik obstal, se je zaposlil pri rudniku Holmec, kjer je tudi v času vojne delal kot strojnik. Vedno je bil dobre volje, kljub temu, da je bilo treba trdo delati. Proti koncu druge svetovne vojne so ga premestili v rudnik Mežica.

Po vojni so pričeli z delom na vodnem rovu Prevalje. Več rudarjev so iz Mežice premestili na to delo, med njimi tudi njegova. Na vodnem rovu je delal vse do leta 1953, ko se je upokojil. Tudi po upokojitvi ni imel miru. Tu in tam si je našel kakšno priložnostno delo.

Mladim je rad pripovedoval o težkih časih rudarjenja na Lešah. Rad je brundal znano knapovsko pesem, ki so jo Leški rudarji prepevali:

Že vabi čas na delo nas,
iz jame se sliši zvonjenje,
pustiti moram starše — vas,
ker v jami nas čaka trpljenje.

Podaj mi roko, sestra, brat,
rudarji v nesreči so dostikrat,
hitimo na delo naprej,
za srečo naprej.

Ko bo nekoč tja v temno noč
mrtvaški nam zvonček pozvanjal,
mi v božjo upamo pomoč,
bog knapov nikoli ne pozablja.

V letu 1972 mu je umrla žena. Ostal je sam. Jesen življenja je preživel sam ob pomoči svojega sina Ivana in njegove žene Režike. Dolgih 15 let je Ivan vsak dan ob 12. uri hitel mimo našega bloka s kanglicami, v katerih je bilo kosilo, pa naj je bilo vreme lepo ali slabo. Skrbela sta, da mu je bilo življenje lažje. Dolga je bila njegova življenjska doba, samo ob taki ljubezni otrok do očeta, kot je to doživljal on, so mu leta hitro tekla. Samo 13 dni je bil v bolnici Slovenj Gradec, kjer je prenehalo biti njegovo srce. Ni se več vrnil v Pre-

Ivan Bah

gantavo hišo, kjer so si on in še 13 drugih leških rudarjev kupili od rudnika svoj dom. Pač pa so ga pripeljali na Barbaro, kjer bo našel večni počitek in svoj mir v grobu poleg svoje življenjske družice.

Kot mlad fant je prišel med Korošce, zato naj mu bo lahka naša koroška zemlja. Ohranimo ga v lepem spominu, saj je bil dober oče, dober sosed in prijatelj.

Listnica uredništva: Skoda bi bilo, da bralci Koroškega fužinarja ne bi imeli možnost seznaniti se s pregledom dela naše bodoče inteligence. Zato smo se dogovorili z vodstvom srednje šole TNPU, da njihovo poročilo objavimo.

Fotografije so prispevali: Dušan Vodeb, Milan Švajger, Tone Sušnik, Fotokrožek TNPU Ravne, Jože Žunec, Jerica Skrivarnik, Ivan Zunko, Mojca Potočnik, Alojz Repanšek, Ivan Modrej, Erlih Pečnik, Marjan Lačen, Zvonko Ortan, in Franc Kamnik, ki je prispeval tudi naslovno fotografijo.

Izdaja delavski svet Zelezarne Ravne. Uredniški odbor: Silva Sešel, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Šater, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Žunec. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor Marija Potočnik. Tiska ČGP Večer, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov uredniškega odbora tudi: Stanko Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitinger, Filip Jelen, Marija Kolar, Janez Mrdavšič, Franc Rotar in Ivan Zunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS 421/72 prosto plačila prometnega davka.